

RŪDOLFS ŠTEINERS

CILVĒKA NOSLĒPUMS CILVĒCES VĒSTURES GARĪGĀS AIZKULISES

Kosmiskā un cilvēces vēsture
Pirmais sējums

Piecpadsmit lekcijas, nolasītas Dornahā
no 1916. gadā no 29. jūlija līdz 3. septembrim

https://anthrowiki.at/GA_170

1992

RUDOLF STEINER VERLAG
DORNACH / SCHWEIZ

Pēc lektora necaurskatītiem pierakstiem
Izdevusi Rūdolfa Šteinera-mantojuma pārvalde
1. u. 2. izdevumu nodrošināja R. Friedenthal un J. Waeger
3. izdevumu nodrošināja Susi Lötscher

Bibliographie-Nr. 170

Zeichnungen im Text auf Grund von Skizzen
in den Nachschriften, ausgeführt von Assja Turgenieff
Alle Rechte bei der Rudolf Steiner-Nachlaß Verwaltung, Dornach/Schweiz
© 1964 by Rudolf Steiner-Nachlaß Verwaltung, Dornach/Schweiz
Printed in Switzerland by Zbinden Druck und Verlag AG, Basel

ISBN 3-7274-1700-5

RŪDOLFA ŠTEINERA KOPOTIE RAKSTI
LEKCIJAS

LEKCIJAS ANTROPOZOFISKĀS BIERĪBAS BIEDRIEM

RŪDOLFS ŠTEINERS
KOSMISKĀ UN CILVĒCES VĒTURE

- Sējums I: Cilvēka noslēpums. Cilvēces vēstures garīgās aizkulises.
Piecpadsmit lekcijas, nolasītas Dornahā no 1916. gadā no 29. jūlija līdz 3. septembrim.
Kopoto rakstu bibliogrāfijas Nr. 170
- Sējums II: Cilvēces iekšējie attīstības impulsi. Gēte un deviņpadsmitā gadsimta krīze.
16 lekcijas, nolasītas Dornahā no 1916. gadā no 16. septembra līdz 30. oktobrim.
Kopoto rakstu bibliogrāfijas Nr. 171
- Sējums III: Cilvēka aroda karma, piesaistot Gētes dzīvi. 10 lekcijas, nolasītas Dornahā no 1916. gadā no 4. līdz 27. novembrim. Kopoto rakstu bibliogrāfijas Nr. 172
- Sējums IV: Zeitgeschichtliche Betrachtungen. Das Karma der Unwahrhaftigkeit - Erster Teil 13 Vorträge, gehalten in Dornach vom 4. bis 31. Dezember und in Basel am 21. Dezember 1916 Gesamtausgabe Bibliographie-Nr. 173
- Sējums V: Zeitgeschichtliche Betrachtungen. Das Karma der Unwahrhaftigkeit - Zweiter Teil 12 Vorträge, gehalten in Dornach vom 1. bis 30. Januar 1917 Gesamtausgabe Bibliographie-Nr. 174
- Sējums VI: Mitteleuropa zwischen Ost und West 12 Vorträge, gehalten in München am 13. September, 3. Dezember 1914, 23. März, 29. November 1915, 18., 20. März 1916, 19., 20. Mai 1917, 14., 17. Februar, 2., 4. Mai 1918 Gesamtausgabe Bibliographie-Nr. 174a
- Sējums VII: Die geistigen Hintergründe des Ersten Weltkrieges 16 Vorträge, gehalten in Stuttgart am 30. September 1914, 13., 14. Februar, 22. bis 24. November 1915, 12., 15. März 1916, 11., 13., 15. Mai 1917, 23., 24. Februar, 23., 26. April 1918, 21. März 1921 Gesamtausgabe Bibliographie-Nr. 174b

Par Rūdolfa Šteinera lekciju publikācijām

Rūdolfa Šteinera (1861-1925) kopotie raksti iedalās trīs lielās daļās: raksti – lekcijas – mākslinieciskais darbs (skatīt pārskatu sējuma beigās). Par no 1900. līdz 1924. gadam nolasītajām daudzajām lekcijām un kursiem, gan publiskajiem, gan Teozofiskās, vēlāk Antropozofiskās biedrības biedriem, Rūdolfs Šteiners pats sākotnēji negribēja, ka viņa brīvi noturētās lekcijas tiktu fiksētas rakstiski, jo tās bija paredzētas kā «mutiski, nevis drukāšanai paredzēti ziņojumi». Bet, kad arvien vairāk tika sagatavoti un izplatīti nepilnīgi un kļūdaini klausītāju pieraksti, viņš jutās spiests noregulēt pierakstīšanu. Šo uzdevumu viņš uzticēja Marijai Šteinerei-fon Sīvers. Viņa bija atbildīga par stenogrāfistu iecelšanu, stenogrammu pārvaldību un publicēšanai nepieciešamo tekstu pārskatīšanu. Tā kā Rūdolfs Šteiners laika trūkuma dēļ tikai ļoti nedaudzos gadījumos pats varēja koriģēt pierakstus, tad attiecībā pret visām lekciju publikācijām ir jātiek ievērotai viņa atrunai: «Vienkārši ir jātiek pieņemtam, ka manis nepārlasītajos pierakstos ir iespējamās kļūdainas vietas.»

Attiecības starp lekcijām biedriem, kuru pieraksti iesākumā bija pieejami tikai kā internas manuskriptu izdrukas, un publiskajiem rakstiem Rūdolfs Šteiners pats komentē savā autobiogrāfijā «Manas dzīves gaita» (35. nodaļā). Attiecīgais teksts ir iekļauts šī sējuma beigās. Tur pateiktais tieši tāpat attiecas arī uz atsevišķu nozaru kursiem, kuri bija vērsti ierobežotam, garazinātnes pamatus pārzinošu dalībnieku lokam.

Pēc Marijas Šteineres nāves (1867-1948) atbilstoši viņas atstātajām vadlīnijām tika uzsākta Rūdolfa Šteinera kopoto rakstu izdošana. Šis sējums ir daļa no šī pilnā izdevuma. Ja nepieciešams, papildu informāciju par teksta avotiem var atrast piezīmju sākumā.

SATURS

PIRMĀ LEKCIJA, Dornaha, 1916. gada 29. jūlijs.....	7
Apsveikums Gēteānuma būves līdzstrādniekiem. Jaunās celtniecības formas. Dekadentais ģēnijs (<i>Otto Weiningers</i>). Vīrišķais un sievišķais. <i>Weininger</i> a dzīve. Imaginatīvās izziņas karikatūras. Nākamās inkarnācijas iedarbība tagadējā.	
OTRĀ LEKCIJA, 1916. gada 30. jūlijs.....	15
Abas dabiskās esamības un dvēseliskās dzīves jomas cilvēkos: regularitātes valstība un neregulāru darbību sfēra. Senās ebreju tautas jubilejas gads kā dvēseles formējošs spēks. Okulta skaitļu iedalījums. Pasaules jubilejas gads kosmosā.	
TREŠĀ LEKCIJA, 1916. gada 31. jūlijs.....	21
Cilvēks kā debesu un zemes duālās dabas izpausme. Urāns un Gaja (Gēja); to izpausme cilvēkā galvā un pārējā ķermenī. Pirmie četrpadsmit cilvēka dzīves gadi saistībā ar debesu un zemes elementiem, vīrišķo un sievišķo. Cilvēka brīvība. Vienas inkarnācijas ietekme nākamajā: ķermeniskuma metamorfoze.	
CETURTĀ LEKCIJA, 1916. gada 5. augusts.....	29
Cilvēka organisms, pirmsdzimšanas formējošo spēku rezultāts. Cilvēks, duāla būtne. Ķermenis ir glezniecisks, galva ir simbolisks aiz tā stāvošo garīgo spēku attēlojums. Trīskāršās cilvēciskās organizācijas attiecības ar zināšanām, estētiku un morāli: patiesība, skaistums, labestība.	
PIEKTĀ LEKCIJA, 1916. gada 6. augusts.....	38
Cilvēka ieaugšana trīs garīgajās gudrības, skaistuma un labestības sfērās. To iestarošana cilvēka garīgajā daļā. Imaginatīvā psihiskā fizioloģija: cilvēks morāles, estētisko impulsu un patiesības impulsu sfērā. Rūdolfa Šteinera veiktā <i>Gētes</i> «Fausta» (Ariela ainas) pantu metamorfoze. Cilvēks un elementārās būtnes. <i>Jana Kasproviča</i> garīgā pārdzīvojuma apraksts.	
SESTĀ LEKCIJA, 1916. gada 7. augusts.....	48
Pārējā ķermeņa spēku pārtapšana par nākamā iemiesojuma galvu. Cilvēka izziņa tās kosmiskajā nozīmē. Kaldiešu, ēģiptiešu un grieķu zināšanas attiecībā pret mūsdienu zināšanām. Zināšanu profanācija. Izniekotas zināšanas nonāk Arimana kalpībā.	
SEPTĪTĀ LEKCIJA, 1916. gada 12. augusts.....	54
Saikne starp cilvēka būtību un Visumu. Divpadsmit maņu zonas un septiņi dzīvības procesi. Makrokosmosa un mikrokosmosa atbilstības. Maņas Mēness esamības laikā. Skaitļu noslēpumi.	
ASTOTĀ LEKCIJA, 1916. gada 13. augusts.....	62
Divpadsmitkārtīgā, septiņkārsā, četrkārsā, trīskārsā atspoguļojumi. Par dvēseles patoloģiskajiem pārdzīvojumiem (<i>Carl Ludwig Schleich</i>). Atpakaļejošā-priekšstatīšanās kā garīgās pieredzes vingrinājums (<i>Christian von Ehrenfels</i>).	
DEVĪTĀ LEKCIJA, 1916. gada 15. augusts.....	72
Maņu procesu atdzīvināšana un dvēseles iedzīvināšana dzīvības procesos. Mūsdienu maņu orgāni ir dzīvības orgāni uz senā Mēness. Patoloģisks recidīvs Mēness vīzijās. Elpošana, sasilšana, barošanās; sekrēcija, uzturēšana, augšana, vairošanās. Estētiskais baudījums un estētiskā radīšana. Estētiskais cilvēks Aristotelim un Šilleram. Māksla un mākslas baudījums. Faktu uztveres spējas zudums. Loģika un realitātes izjūta.	

DESMITĀ LEKCIJA, 1916. gada 21. augusts.....	83
Realitātes orientācijas sajūtas zudums un mūsdienu patiesības kritēriju bezspēcība. Ernsts Mahs, Ričards Vāls, Viljams Džeimss, K. S. Pērss, F. K. S. Šillers, Vaihings, Lorencs, Einšteins, Šēfls, Hermans Bārs, Boutroux, Meina de Birāns, Bergsons, Eikens, Nīče, Dīrings. Mūžīgā atgriešanās.	
VIENPADSMITĀ LEKCIJA, 1916. gada 26. augusts.....	94
192 gravējumi ēteriskās pasaules substancē Mēness laikā un Zemes laika atmiņā. Augstāko būtņu darbība caur cilvēkiem Mēness laikā un paradumi Zemes laikā. – Lucifera un Arimana atbalsts atmiņai 5. pēcatlantijas periodā. – Lucifers, Ieva un Ādams; Arimans, Fausts un Grētiņa. Gētes «Fausts».	
DIVPADSMITĀ LEKCIJA, 1916. gada 27. augusts.....	101
Atmiņas metamorfozes. Domu iegravēšana pasaules substantivitātē. Atbildības sajūta pret domām. Domāšana kā meklēšana – prasība nākotnei. Pašreizējās tendences uz meliem un kaislībām. Nepieciešamās atdarināšanas paraduma metamorfozes un sirdsapziņa kā Mēness esamības paliekas. Dzīvīgi garīgie un morālie impulsi abstraktu morāles ideju vietā.	
TRĪSPADSMITĀ LEKCIJA, 1916. gada 28. augusts.....	108
Vispārējās cilvēka formas piešķiršana Visumam. Galva un pārējais ķermenis. Galvas divpadsmit nervu pagarinājumi. Roku metamorfoze par runas maņu, ceļgalu metamorfoze par taustes maņu nākamajā inkarnācijā. Cilvēka fiziskā organizācija un tehniskie izgudrojumi. Lucifera un Arimana darbība. Okultisma nomaldīšanās. Reālistiskās un realitātei naidīgās domāšanas sadursmes.	
ČETRPADSMITĀ LEKCIJA, 1916. gada 2. septembris.....	115
Cilvēka divpadsmit maņas. Ārējās zinātnes skatījums uz maņām. – Viss cilvēks: maņu orgāns Es-maņai. Dzīvīgais, kas ir fiziskā pamatā: maņu orgāns domu maņai. Sevī kustināmais cilvēks: maņu orgāns vārdu jeb valodas maņai. Siltuma sajūta koncentrējas cilvēka krūšu daļā. – Es-maņa, domu maņa, valodas maņa un to metamorfozes Arimana ietekmē. Taustes maņa, dzīvības maņa, kustību maņa un to metamorfozes caur luciferiskām ietekmēm.	
PIECPADSMITĀ LEKCIJA, 1916. gada 3. septembris.....	122
Dzīvības procesi: elpošana, sasilšana, uzturs un to pārveidošana ar arimānisko, uzturēšana, augšana un vairošanās un to pārveidošana ar luciferiskajām varām. - <i>Basilus Valentinus</i> teiciens kā liecība par atavistiskām zināšanām, kas vēl bija dzīvas pirms dažiem gadsimtiem. Materiālisms un garīgā zinātne 5. pēcatlantiskajā periodā. <i>Verulamas Baco (Bekona)</i> elku zinātne.	
Norādes šim izdevumam 130	
Norādes par tekstu 131	
Vārdu reģistrs 140	
Rūdolfs Šteiners par savu lekciju pierakstiem 141	

PIRMĀ LEKCIJA

Dornaha, 1916. gada 29. jūlijs

Apsveikums Gēteānuma būves līdzstrādniekiem. Jaunās celtniecības formas. Dekadentais ģēnijs (*Otto Weiningers*). Vīrišķais un sievišķais. Weiningera dzīve. Imaginatīvās izziņas karikatūras. Nākamās inkarnācijas iedarbība tagadējā.

Ar lielu gandarījumu es sveicu to, ka mēs atkal kādu laiku varam būt šeit kopā, un ar ne mazāku gandarījumu man atzinīgi jānovērtē tas, ka laikā, kad mēs nevarējām šeit būt kopā, mūsu būve¹ ir pavirzījusies uz priekšu tik skaistā veidā. Ir jāizsaka vislielākā pateicība visiem tiem draugiem, kuri ar tam tik nepieciešamo atdevi līdzdarbojas šīs būves uzdevumos, no to centienu puses, kas mūsu nozīmē grib kalpot laikam. Ļaujiet man šodien kā sveicienu izteikt to, ka katrs solis uz priekšu mūsu darbos, kas ir paveikti vairāku mēnešu laikā, ir kaut kas ļoti nozīmīgs mūsu garīgajai kustībai. Tagad, šajā smagajā laikā, kad garīgo kustību likteņi, var teikt, ir nenoteiktas nākotnes varā, mums pirmām kārtām jāuztur moža apziņa par to, kas notiek tieši ar šādu uzņēmumu, kāds te rodas. Lai ko savā klēpī nestu nākotne, svarīgi ir, ka reiz pie šāda darba ir strādāts, ka viss, kas ir garīgi saistīts ar šo darbu, ir izgājis cauri liela skaita cilvēku dvēselēm un sirdīm, ka tas ir daudzu cilvēku acīm skatīts un līdz ar to kļuvis iedarbīgs cilvēcisko centienu attīstības gaitā. Mēs drīkstam cerēt, ka mīļajiem draugiem, kuri šeit līdzdarbojas, tas, kas šeit ir izgājis caur viņu dvēselēm, vēl visdaudzveidīgākajā ziņā varēs kļūt auglīgs arī ārā pasaulē. Un tam būs jānes skaisti augļi, jo tas jau no paša sākuma ir saistīts ar mūsu laika progresu un aktīvu darbošanos, aktīviem centieniem.

Dziļu apmierinājumu man sniedza, piemēram, tas, ka es pirmajā pastaigā varēju noiet garām rietumu portāla tuvumā tagad uzceltajai mājai². Tam ir nozīme, ka arī šī māja atrodas mūsu teritorijā. Var teikt, ka tam ir nozīme, ka šāda māja vispār reiz varēja tikt uzcelta. Jo tā te stāv kā dzīvs protests pret visām senatnes tradīcijām būvniecības stilā un būvniecības veidā, kas īstenībā tāds, kāds tas ir, vairs nav aicināts parādīties tagadnes attīstības gaitā. Šī mājiņa arī stāv tur kā priekšvēstnesis kaut kam jaunam. Un tas, ka mūsu lokā atradās sapratne uzstādīt šeit kaut ko jaunu, tas ir daudz nozīmīgāk, nekā iesākumā var domāt. Ka šī māja te stāv, tam noteikti ir liela nozīme! Lai kas šodien vēl tiek iebilsts pret šādu būvniecības veidu, pret šo būvniecības stilu – tas tomēr ir nākotnes būvniecības veids, tas tomēr ir nākotnes būvniecības stils. Un, ja mēģina iepazīt mūsu laika mākslinieciskās ilgas, tad visur atklāj: pastāv neskaidri centieni, bet šo neskaidro centienu tumsā nezina, kur tieši grib nonākt. Gan cilvēki iemācīsies, ka šajā tumsībā jau tiek meklēts tas, pēc kā mēs tiecamies šeit. Būs jāmacās atzīt, ka ir jāiejūtas formās, kas šeit attīstās no garazinātnes klēpja. Lai cik šokējošas nešķistu dažas no mūsu arhitektūras formām, nepaies ilgs laiks, kad tas vairs nebūs šokējoši, kad tas šķitīs kā pašsaprotams rezultāts tagadnes un tuvākās nākotnes sajūtām un izjūtām. Un šobrīd, kad ir tik daudz tā, kam ir jāizraisa sāpes, mums ir kaut kas pacilājošs, ko mēs varam ielikt tik nenoteiktajā tagadnes liktenī, kas nepieciešams cilvēces nākotnei.

Šodien un rīt es gribētu laiku izmantot tam, lai pārrunātu ar jums dažas lietas, kas var pievērst dvēseli visam tam, kas sakņojas šīs dvēseles dziļumos, sakņojas tā, ka no cilvēka dziļumiem paša dvēselei nāk daudz nesaprotama, nāk tā, ka cilvēka iekšējais liktenis ir atkarīgs no tā, kas tur uzviļņo no dvēseles, kas padara grūtu patiesu pašizziņu. Jo vairāk izdodas tuvoties šai pašizziņai, jo vairāk izklīst

¹ mūsu būve: pirmais Gēteānums, ko iznīcināja 1922. gada Vecgada vakara ugunsgrēks. Skatiet attēlu albumu «Das Goetheanum als Gesamtkunstwerk», ar Rūdolfa Šteinera lekciju 1921. gada 29. jūnijā Bernē: «Gēteānuma arhitektūras ideja», izd. Valters Rogenkamps, Dornaha, 1986.

² Māja rietumu portāla tuvumā: Duldeck māja, tolaik to uzbūvēja Grosheintcu ģimene sev un kā pajumti Gēteānuma apmeklētājiem. Tagad (1992.) tur atrodas Rūdolfa Šteinera izdevniecība.

daži mākoņi, kuri ir aizseguši dzīvi. Tātad runāsim par cilvēka dabu, par nenoteikto, par bieži nedefinējamo cilvēka dabā.

Es gribu sākt ar vien piemēru; mūsu laikā ir daudz tādu piemēru. Jūs zināt, ka ilgāku laiku cilvēki izjuta pat zināmu labpatiku, jūtoties tā pa īstam kā mūsu laika bērni, turklāt šo laiku saucot par «dekadences³» laiku. Sajuta tieši kaut ko tādu, kas ļoti pieder mūsu laikam, kas iesūta mūsu laikā: būt «dekadentam»; un daudziem cilvēkiem tas derēja kā sava veida evaņģēlijs: ja negribi būt filistrs, mietpilsonis, tad tev ir jāpiemīt zināmai nervozitātes pakāpei. Tad patiešām, ja kāds nebija nervozs, viņš skatījās biezādain mietpilsonis vai vismaz ne līdzī laikam ejošs cilvēks. Tā patiešām jutās daudzi pēdējos gadu desmitos. Vismaz cilvēks skatījās aristokrātisks tikai, ja bija dekadents; jauno dižciltību, īstu garīgo dižciltību cilvēkam atzina tikai, ja viņš bija dekadents.

Šodien jānodarbojas ar tādu dekadenta tipu kā piemēru, lai tālāk varam uz tā balstīt plašākas, vispārējās pasaules uzskata atziņas. Kā teikts, tikai kā tipam. Nodarbosimies ar to tikai kā ar tipu, jo gadījumi mūsu laikā ir daudzskaitlīgi un tikpat labi mēs varētu nodarboties ar kādu citu gadījumu.

Kā vienu gadījumu es gribētu šodien pārrunāt kādu salīdzinoši jaunu nomirušu cilvēku, kurš ir sarakstījis divas sensacionālas grāmatas. Pirmo sauc: «Dzimums un raksturs», un otru pat tikai pēc viņa nāves izdeva viņa draugi ar nosaukumu «Par pēdējām lietām». Tas ir *Otto Weiningers*, kurš, pēc manām domām, tiek daudzu cilvēku uzskatīts par īstu tagadnes ģēniju. «Dzimums un raksturs», bieža grāmata, ir guvusi daudz, daudz ievērības, un spriedumi, kas ir tikuši izteikti par šo grāmatu, ir ļoti atšķirīgi viens no otra. Ir ļaudis, kuri ir nostādījuši šo grāmatu kā jaunu, zināmā mērā no tagadnes pirmgara nokritušu evaņģēliju, kuri ir apgalvojuši, ka šajā *Otto Weininger*a grāmatā «Dzimums un raksturs», kaut arī vienpusīgi, kaut arī ne līdz galam izteiktas, tomēr esot skartas dziļākās patiesības. Ir arī citi cilvēki, teiksim, piemēram, tie, kuri pēc profesijas ir ārpazīgo ārsti, kuri pagalvo, ka šīs abas grāmatas «Dzimums un raksturs» un «Par pēdējām lietām» neiederoties nevienā citā nopietnā bibliotēkā, kā tikai trako māju bibliotēkās, un proti, ne tajā bibliotēkā, kuru lasa pacienti, bet gan ko lasa ārsti, lai no abām šīm grāmatām varētu studēt tipiska tagadnes ārpazīta gadījumu.

Jūs redzat, nevar iedomāties nekādu lielāku ekstrēmu spriedumos. Tātad no vienas puses līdz pielūgsmei ejošu liela, ģeniāla darba godināšanu, no otras puses tā paša darba notiesāšanu kā pilnīga ārpazīta produktu. Protams, ka šis tas, kas stāv grāmatā «Dzimums un raksturs», ir kuriozs. Bet pārstēdzoši tas ir tikai tiem, kuri ir mazāk intensīvi nodarbojušies ar dažādādām idejām, kas pēdējos gadu desmitos ir uzpeldējušas virspusē.

Vispirms *Weiningers* saka – ne tieši ar šiem vārdiem, bet man ir īsi jāraksturo grāmata, kas ir tik bieža: tā, kā mēs līdz šim esam uzlūkojuši cilvēku, tas ir filistru uzskats, pedantu uzskats. Un šis filistru uzskats, šis pedantu uzskats vienmēr ir ticējis, ka pasaulē ir divējādi cilvēki: vīrieši un sievietes. Bet tāds aizspriedums, ka pasaulē ir vīrieši un sievietes, varot būt tikai īstam filistram. Kurš patiešām saprot pasauli, tas paceļas pāri šim filistra spriedumam; jo tā nav taisnība – tā domā *Weiningers* –, ka ir vīrieši un sievietes: ir tikai vīrišķas un sievišķas īpašības. Vīrišķās īpašības viņš apzīmē – viņš izsakās ļoti korekti un diplomātiski – ar M (*Mann – vīrietis vāc.*), un sievišķās īpašības ar W (*Weib – sieviete vāc.*). Bet nav neviena indivīda pasaulē – pēc *Weininger*a – kurš būtu pilnībā M vai pilnībā W. Tas arī būtu slikti, ja būtu kāds tāds indivīds, kuru būtu jāapzīmē ar pilnīgu M vai pilnīgu W. Jo, saka *Weiningers*, kas ir īsta sieviete? Īsta sieviete pat neesot kaut kas, bet gan kaut kā noliegums, ir nekas. Tomēr pastāvot tādi indivīdi, kuri īstenībā pat nav likumīgi šajā pasaulē, bet

³ Dekedence - tāda literatūras un mākslas strāva, kas atsakās no reālisma, sociālajām un nacionālajām idejām, pievēršas subjektīvajam, anormālajam, amorālajam, misticiskajam; tradicionāli par dekadenci sauc 19. gs. beigu un 20. gs. sākuma norises Eiropas literatūrā un mākslā. /Tēzauris/

pastāv tikai kā *Maja*. Tādi nemaz nepastāvētu, tie indivīdi, kuri nozīmē tikai W, ja tie būtu tikai W. Tā lieta drīzāk esot tāda, ka katrs cilvēciskais indivīds sastāv no M+W. Kaut kādas vīrišķās un sievišķās īpašības esot jebkuram cilvēciskam indivīdam. Ja pārsvarā ir M, tad šis indivīds radot iespaidu, ka ir vīrietis; ja nedaudz pārsvarā ir W, tad šis indivīds radot iespaidu, ka ir sieviete. Un tā kā viņā vēl ir daudz no M, sievietē, tad viņā arī ir kaut kas un nevis nekas. Kāda cilvēciska indivīda galvenais raksturs esot pilnīgi un galīgi atkarīgs no tā, cik daudz attiecīgajā indivīdā ir no M vai no W, kāds ir maisījums.

Tā Weiningers apskata cilvēci, un viņš saka, ka viss esot atkarīgs no tā, vai cilvēki beidzot atmetīšot šo ērto, šo seno aizspriedumu, it kā pastāvētu vīrieši un sievietes. Ļoti daudz, viņš uzskata, ir atkarīgs no tā, lai beidzot atzītu, ka katrs cilvēciskais indivīds ir kaut kas tikai tādēļ, ka viņam ir vīrišķās īpašības – ka W ir kaut kas tikai tiktāl, ciktāl tam ir piejauktas vīrišķās īpašības, un W ir nekas, ciktāl tam ir sievišķās īpašības. Tātad, pamatā ņemot, katrs cilvēks ir salikts no kaut kā un no nekā.

Nu šajā uzskatā balstās visa šī biezā grāmata. Un viss, kas notiek pasaulē, sākot no atsevišķa cilvēka dzīves līdz vēsturiskajiem notikumiem tiek apskatīts no šāda skatpunkta, tiek īsti matemātiski apskatīts. Un tā Weiningers pašsaprotami uzskata, ka kāda cilvēciska indivīda galvenais raksturs ir ļoti spēcīgi atkarīgs no tā, kādā kvantitātē, kādā kvantumā, teiksim piemēram, cilvēciskajam indivīdam ir piejaukts W, cilvēciskajam indivīdam ir piejaukts šis nekas. Ja ir piejaukts ļoti daudz no W, tad rodas cits cilvēka tips, nekā ja ir maz W piejaukuma.

Piedodiet, ka es te izklāstu šo to no Weiningeru domu gājiena. Jūs varbūt varētu uzskatīt, ka tas pat nav īsti pieklājīgi visu tā izklāstīt; bet nedrīkst arī kā Strauss slēpt galvu smiltīs, šīs lietas ir jāiepazīst; es attēloju vienu tipu. Tā domā daudzi cilvēki un daudzi no tiem, kuri pašlaik tā domā, paši to tikai nezina. Tātad lūdzu piedodiet man, tie nav mani spriedumi, kurus es tagad izrunāšu, bet gan Weiningeru spriedumi.

Tātad pieņemsim: ja kādam cilvēciskam indivīdam ir piejaukts daudz no W, ir piejaukts zināms maksimālais kvantums no W; tad ir darīšana ar tāda tipa cilvēku, kurš *maja*-veidolā parādās kā sieviete. Ja ir mazāk šāda piejaukuma, tad ir darīšana ar cita tipa cilvēku, kurš tikai tā ārēji izskatās kā sieviete. Ja ir piejaukts daudz no W, tad ir darīšana ar mātes tipu, ja ir mazāk piejaukuma, tad ir darīšana ar hetēru. Tātad līdz ar to ir doti divi jauni galvenie cilvēku tipi: māte un hetēra. Māte ir visatpalikušākais cilvēces tips; viņa līdina zemākajos esamības plānos un var būt tikai draudzene visfilistiskākajam vīrietim, itin neko nevar dot kultūras progresam, jo viņa visvairāk tuvojas nekam, jo viņā ir piejaukts visvairāk no W. Ja ir mazāks W piejaukums, tad iegūst tās sievietes tipu, kura var būt draudzene ģeniāliem vīriešiem: sievietes hetēras tipu, kā izsakās Weiningers, kura var piedalīties kultūras progresā, kura jau dzīvo augstākos esamības reģionos.

Arī otrs cilvēcisko indivīdu veids, vīrieši – teikt «vīrieši», dabiski, drīkst tikai tad, ja izmanto senso izteikumu – sadalās tādos, kuriem ir daudz no M, un tādos, kuriem ir mazāk M. Tādi, kuriem ir daudz no M, tiem ir liela priekšroka uzņemties lielu grēku un izdarīt daudz ļauna; tādi, kuriem ir maz no M, ir vairāk zemākajos esamības reģionos; tiem ir mazāk spēju darīt ļaunu, būt vainīgiem šajā pasaulē. Kāda tad ir lielākā vaina, kuru var uzņemties tie indivīdi, kuru dabā ir daudz M? Kāda vispār ir vislielākā vaina, kāda vispirms pastāv mūsu ierobežotajā fiziskajā, vēsturiskajā esamībā? Jā, redzat, es jums iepriekš teicu, ka Weiningeru teorijā W apzīmē faktiski neko. Bet kā “nekas” var būt pasaulē? Kāpēc tad vispār šis nekas, šis W pastāv pasaulē? Kas tad ir šis W, šis nekas, ja vairāk tajā iedziļinās? Tas nav nekas vairāk, kā vīrieša grēks, pārkāpums. Tātad šim W vispār nav nekādas reālas esamības, bet gan tas ir tikai vīrieša M grēks, it kā sieviešu vispār nemaz nebūtu, ja vīrieši nebūtu sev uzkrāvuši grēku savu iekāru dēļ radīt sievieti. Sieviete ir vīrišķā grēka radījums. Tā ir cilvēces grēkā krišana.

Jā, jūs visas, kas ārēji izskatāties kā sievietes, jums tātad ir jāiztēlojas, ka jūsu eksistence pēc Weiningeru teorijas, pamatā ņemot, ir tikai vīriešu grēka izsaukta kaut kādā nezināmā, okultā veidā!

Tas tiek iztīrīts šajā grāmatā, jāsaka, ka ar lielu ģenialitāti, tieši kā pēdējos gadu desmitos bieži tiek uztverta cilvēka ģenialitāte. Kāds kritiķis par Weiningeru literāro veikumu pat ir pateicis: tas pierādot, ka tomēr vēl varot gūt kādu prieku no šīs tagadējās dzīves, no šīs mietpilsoniskās, pedantiskās dzīves, ja ir tādi dižgari kā Weiningers!

Grāmata nav domāta nenopietni; tas nav tikai beletristikas produkts. Vīrietis, kas to ir uzrakstījis, ar pirmo tās daļu – ne ar visu, ar pirmajām divām, trim loksneš – ir uztaisījis savu doktora grādu universitātē. Tātad pirmās loksnes tika pieņemtas universitātē kā doktora disertācija. Vēlāk viņš tās nedaudz izmainīja. Tas ir dabiski, ka to, ko tā ģeniāli raksta, ir nedaudz jāpārceļ pedantiskajā, kad taisa doktora disertāciju un to viņš arī, dabiski, prata. Tātad tas ir ticis uztverts pilnīgi nopietni, un tajā jau ir balstītas dažas teorijas. Grāmata guva lielu ievērību, un ne tikai tas, tai bija arī liela ietekme.

Palūkosimies uz šo vīru nedaudz tuvāk. Weiningers jau no paša sākumā bija tas, ko sauc par apdāvinātu bērnu, viņam jau no agras bērnības bija daudzas gudras idejas, par ko daudzi vecāki tik ļoti priecājas. Viņš bija nopietns bērns, kurš nodarbojās ar garīgām lietām. Kad viņš nonāca skolā, nevar pat teikt, ka skolotājiem viņš nepatīktu – tas taču ir gandrīz pašsaprotami, vai ne; bet skolotāji nepatika viņam! Weiningeram vienmēr bija jādara kaut kas cits, nekā to gribēja skolotāji, it īpaši, kad viņš bija jau nonācis ģimnāzijā. Kamēr skolotāji pēc viņa uzskata stāstīja ļoti garlaicīgas lietas, viņš lasīja sev interesējošo. Praksē taču to dara arī citi; ļauj tam tur priekšā runāt, jo viņš jau nepasaka neko citu, kā tikai to pašu, kas jau ir grāmatā, ko mājās var izlasīt īsākā laikā; un tikmēr, tā zem sola!

Kad viņš rakstīja sacerējumus, tad viņam klājās tā, ka darbu koriģējošiem skolotājiem viņš ar tiem daļēji izsauca apbrīnu, bet daļēji arī pretīgumu. Skolā viņš arī negribēja ne ar ko samierināties. Nonācis universitātē, viņš pierādīja sevi kā ļoti apdāvinātu cilvēku, kuram par daudz ko bija idejas, kas tika arī prezentētas. Tad viņš no visdažādākajām pusēm saņēma dziļas literāras ietekmes. Uz viņi ļoti nozīmīgi iedarbojās iepriekšējā gadsimta deviņdesmito gadu dažādie garīgie strāvojumi. Arī sabiedrība, kurā viņš bija, pašsaprotami iedarbojās uz viņu ļoti nozīmīgi. Viņš dzīvoja Vīnē deviņpadsmitā gadsimta beigās ļaužu lokā, par kuriem pareizi teica, ka viņu vidū bija daudzi ģēniji, bet arī dekadenti ģēniji. Par šo cilvēku loku, kurā Weiningers dzīvoja gadsimtu mijā, teica, ka apdāvinātākie no viņiem, kad viņi bija divdesmit gadus veci, uzskatīja Rafaelu par nejēgu. Pats par sevi saprotams, ka divdesmit gadu vecumā katrs jūtas kā ģēnijs un grib reformēt pasauli katru dienu. Šim lokam piederēja arī viņš, bet tiešām kā ģeniāls, apdāvināts cilvēks ar idejām. Jo galu galā tas, ko es jums izklāstīju, taču ir idejas. Tās var uzskatīt par cik vien maldīgām grib, bet tās ir idejas, Tās arī ir jaunas idejas.

Tad uz Weiningeru īpaši iedarbojas mūsu laikā ļoti dziļas saknes dzenošās rasu teorijas. Viņš bija ebrejs, jūds un jau agri iepazinās ar cilvēces attīstību, kā tā ir pakārtota Golgātas mistērijai, daudz nodarbojās ar Kristu. Tad viņš sev izveidoja ļoti īpatnēju teoriju. Kristus viņam no vienas puses bija jūds, bet tieši tādēļ, ka viņš bija jūds, viņš varēja visintensīvāk pārvarēt jūdaismu. Pilnīga pāreja cilvēces attīstībā, kāda viņam tajā šķita novērojama, atstāja dziļu iespaidu uz Weiningeru. Un, kamēr iepriekš viņš īstenībā tieši savu jūdaismu bija pārstāvējis ar zināmu pesimismu, tagad viņu spārnoja doma mainīties, kļūt par Kristu, atdarināt Kristu, pārvērst pasauli. Un tad viņa idejās ielija kaut kas it kā no modernā Kristus, tikai tas Kristus bija atbrīvojis cilvēci no ļaunuma, jo grēka, no iedzimtā grēka; bet Weiningers – viņš to tieši neizteica, bet redzams, ka tas valdīja viņa dvēselē – uzskatīja, ka viņam, jo viņš ir izzinājis vēl dziļākas lietas, ir jāatbrīvo modernā cilvēce no visa sievišķā, no visa W; cilvēces vēsture varot turpināt attīstīties uz priekšu tikai tad, kad tā būs atpestīta no visa W, ne tikai no visiem grēkiem; jo, ja vairs nebūs W, tad pašsaprotami vairs nebūs arī M vainas, M grēka, jo W ir tikai M grēks. Un to Weiningers uzskatīja kā sava veida kristietības piepildījumu, ka viņš kā jūds varot atpestīt cilvēci no W; to viņš zināmā mērā uzskatīja par savu sūtību.

Ar šādām domām un sajūtām viņš bija sasniedzis divdesmit, divdesmit viena gada vecumu. Salīdzinoši īsā laikā viņš bija uzrakstījis šo grāmatu «Dzimums un raksturs», kurā ir iestrādāta ļoti, ļoti liela erudīcija un tagadnes zinātne, kas ir caurausta ar mākslas idejām, kā es jums to jau iezīmēju. Tad viņam pienāca laiks, kad viņš sāka pārdomāt to, kā tāds ģēnijs, kāds viņš ir, tomēr var palikt tagadnes nesaprasts. Ar tiem indivīdiem, viņš uzskatīja, kuriem īpašu lomu spēlē W, tātad ar visiem, kas staigā pa pasauli ārēji izskatoties kā sievietes, un arī ar tiem, kas pēc ārējā izskata nav sievietes, bet, kuros ir liela daļa no W, ar tiem var nerēķināties, tie nespēj Weiningeru saprast jau no paša sākuma. Tā, dabiski, ir daudz vairāk nekā puse no cilvēces. «Sievietes mani nekad nesapratīs», Weiningers esot teicis savam tēvam. Tās vispār ir jāatliek malā.

Kad viņa grāmata bija publicēta, Weiningeram uznāca sava veida dziņa ceļot. Viņam bija jādodas ceļojumos, un viņš aizceļoja uz Itāliju. Tur tad var izdarīt ievērojamu atklājumu, jo tieši ceļojuma laikā līdz pat Sicīlijai viņš pierakstīja savas idejas, un šīs idejas vēlāk publicēja viņa draugs Rappaports pēcnāves darbā «Par pēdējām lietām».

Tajā ir īpatnējas idejas, vēl daudz radikālākas nekā grāmatā «Dzimums un raksturs», radikālākas idejas, bet ar ļoti, ļoti īpatnēju raksturu, idejas, kas visas atgādina to, ko mēs saucam par imaginatīvo izziņu, idejas par gandrīz visu cilvēka dzīvē, izsakoties aforistiski. Tomēr tas, kas tur tiek pateikts par slimībām, ar to vien pietiek, lai jebkuru ārstu pārliecinātu, ka Weiningers bija pilnīgi vājpātīgs. Bet visas šīs idejas, kuras ir sakopotas grāmatā «Par pēdējām lietām», īstenībā ir kā imaginatīvā izziņa, paradoksāli, bet kā imaginatīvā izziņa. Tās ir veidotas imaginatīvās izziņas veidā. Ņemsim vienu: cilvēkā parādās ļaunums, viņš teica, un parādās neirastēnija. Ja palūkojamies uz neirastēniju, uzskatīja Weiningers, jā, mēs taču atklājam, ka neirastēnija aug visur ārā, jo visa augu pasaule ir iemiesota neirastēnija! Tā ir līdzība neirastēnijai. Ja cilvēkā pārsvarā dzīvo tas, kas augu pasaulē dzīvo savā īstajā vietā, tad cilvēks kļūst neirastēnisks, jo cilvēks zināmā nozīmē ir augs, un viņš ir neirastēnisks tādā mērā, kādā augveidīgais gūst pārsvaru. Paradoksāli! Pilnīgi un galīgi nemaz ne vājpātīga ideja, bet paradoksāli izklāstīta! Gribētos sacīt: kaut kas, kas bija paturams imaginatīvajās atziņās, tiek ievilkts intelektuālajā izziņā un līdz ar to ir kļuvis par karikatūru.

Tāpat, viņš saka, cilvēkā dzīvo ļaunums; bet paskatīsimies ārā: visur, kur ir suņi, dzīvo ļaunums. Suns ir ļaunuma simbols. Cilvēks, tāpat kā viņš ir augs un tādēļ neirastēniķis, ir arī kā suns un tādēļ ļauns. Tas ir pilnīgi pareizi, piemēram, ka cilvēkā ir koncentrēta visa pārējā daba; viss, kas ir izplatīts ārā dabā, ir arī cilvēkā, ir sastopams cilvēkā. – Turklāt no Weiningeru dvēseles nāk dziļi emocionāli *aperçus*: viņš stāv uz uguni splaujoša kalna. Ar ko viņš to salīdzina, es nemaz negribu atkārtot; bet viņš redz rietošo sauli un saka apmēram šādi: šī rietošā saule ir izturama tikai šādā vietā, kur vienlaikus zem tevis ir krāteris; citādi tā traucētu.

Jūs redzat, šī dvēsele sajūt dīvaini: kur citās dvēselēs rodas brīnumskaistas, grandiozas sajūtas vērojot saulrietu, tas viņam ir panesami tikai, ja tas kļūst par kontrastu. Un tā daudz kas šajā dvēselē ir citādāk nekā citiem cilvēkiem. Interesanti ir, kā viņš apraksta, kā tas ir, kad sastop kādu cilvēku un ieskatās viņam acīs, kā no vienas acs lūkojas ārā viena, no otras acs cita būtne. Viņš to saskata precīzi; viņam ir imaginatīvi skatījumi, bet viņš to izpauž vājpātīgi izkropļotā veidā.

Tad viņš atgriežas mājās un tieši pēdējā laikā pilns žēlabu par pasaules neizpratni, viņš jautā sev, cik ilgu laiku tas prasīs, līdz pasaule spēs saprast kaut ko tādu, kas viņam ir bijis jāuzraksta. Tēvs ir pilnīgi pārliecināts, neskatoties uz to, ka dēls ir pārvācies, jo negribēja dzīvot kopā ar ģimeni, ka viņam ir darīšana ar ģeniālu jaunu cilvēku, nemana viņā neko nenormālu, kaut arī pašsaprotami nepiekrīt viņa idejām; bet, ja visi vecāki, kas nevarētu piekrist savu dēlu vai meitu idejām, gribētu viņus uzskatīt par vājpātīgiem, vai nav tiesa, tad gan no pasaules iznāktu kaut kas skaists!

Tad kādu dienu Weiningers noīrē istabu mājā, kurā nomira Bēthovens. Pēc dažām dienām, ko viņš tur ir nodzīvojis, viņš tur pilnīgi kā pēc programmas nošaujas, pēc tam kad jaunāku draugu sabiedrībā

ir paziņojis, ka nošausies, jo tas atbilstot viņa individualitātei. Viņš bija divdesmit trīs gadus vecs. Viņš nošaujas mājā, kurā nomira Bēthovens.

Jā, tagad jūs redzat, ka te mūsu priekšā ir vērā liekama personība un tipiska personība. Ir daudzi tā veidoti cilvēki, kaut arī šis ir tikai viens izrauts piemērs, kuros zināmas idejas ir izveidotas īpašā veidā. Šajos laikos cilvēku vidū ir daudzi indivīdi, kuri ir veidoti līdzīgi Weiningeram. Psihoterapeitam ir pilnīgi pašsaprotami, ka gan grāmata «Dzimums un raksturs» gan arī «Par pēdējām lietām» ir kaut kas traks. Psihoterapeits salīdzina Weiningeru biogrāfiju ar šīm idejām, kuras viņš tur ir sarakstījis, un pašsaprotami visur redz anormālā pazīmes. Diez vai ir kāds cilvēks, kurā nevarētu atrast šādas pazīmes. Tas patiešām vairāk vai mazāk ir atkarīgs no subjektīva viedokļa. Tikai psihoterapeits to nezina. Bet, kā jau teikts, var viegli pierādīt, ka tajā tomēr ir kaut kas anormāls, ja kāds tā pretojas saviem skolotājiem, kā to darījis Weiningers, lasot zem galda grāmatas, kamēr skolotājs priekšā stāsta pavisam kaut ko citu. Tas ir apšaubāms solis, ja kāds sevi uzskata par pravieti, tas ir apšaubāms solis, kad kāds noīrē dzīvesvietu tieši Bēthovena nāves namā, lai tur nošautos! Weiningeram ir daudz tādu zīmju, un ir jāsaka: kāds psihiatriskais raksts, kas ir uzrakstīts par Weiningeru, ir pilnīgi atbilstošs, tikai šādu rakstu varētu uzrakstīt par daudziem cilvēkiem. Bet tas tomēr ir pilnīgi trāpīgs. Bet, kas ir visvairāk nopietni un nozīmīgi uzkrītoši, ka izkropļotajās, kariķētajās «Dzimums un raksturs», «Par pēdējām lietām» idejās tomēr ir jāsaskata zināma pamatiezīme, zināms pamatraksturs. Var mierīgi piekrist, ka tas viss ir vājpātīgs savārstījums, bet tas ir interesants dēļ veida, kā šīs idejas ir veidotas.

Ja mēģina apjēgt šo raksturu pēc stingras, garīgas, veselīgas zinātnes principiem, tad ir jāsaka: mēs redzam, kā viss, kas plešas ārā pasaulē kā makrokosmos, ir kā līdzība, kā cilvēks ir mikrokosmos, kas nes sevī visu, kas ir ārā. Ja Weiningeram parādās doma, kaut arī šādā izkropļotā veidā, kariķēti, ka augs esot iemiesota neirastēnija, suns esot iemiesots ļaunums, tad uztverot to, man gribētos teikt, pēc imaginatīvās izziņas parauga, tas ir tā, it kā kāds pareizu imaginatīvu atziņu izkropļotu karikatūrā; bet tā ir uztverta pēc imaginatīvās izziņas parauga. Un tomēr, pamatā ņemot, viņš ir dzīvei pilnīgi nelietojams cilvēks, šis Weiningers, dzīvei pilnīgi un galīgi nepiemērots cilvēks! Jo pamatā ņemot, no šīm abām grāmatām neviens neko nevar mācīties, un tas ir tikai raksturīgi mūsu laikam, ka literātiem daudz vairāk interesē izmēģināt savus spēkus, nekā tas, vai viņi uztver imaginatīvo izziņu tā, kā vajadzētu. Tā viņus neinteresē. Bet ja tā parādās vājpātīgās idejās, tad viņiem tas šķiet interesanti.

Tātad, vai mums tiešām ir darīšana ar imaginatīvo izziņu, kas mums te parādās tikai kā karikatūra. Kas tajā patiesībā parādās? Tā kā tāds raksturs kā Weiningers tomēr nav piemērots dzīvei, tad ir taču jāvar saprast, kas tur īstenībā parādās. Kā tieši Weiningers kļuva par šo dīvaino cilvēku? Jā, redzat, ja tas būtu ticis novērots – es to tagad izsaku kā hipotēzi, jo Weiningeru gadījumu neesmu personīgi novērojis, bet, ko es izsaku kā hipotēzi, tas noteikti ir pareizi – ja Weiningers būtu ticis novērots kā gulošs cilvēks tajā laikā, kad viņam vēl bija veselīgs miegs – kas tomēr viņam būs bijis ļoti maz – tad būtu ticis atklāts, ka viņa Es un astrālajā ķermenī, kas miega laikā bija ārpus fiziskā ķermeņa, tiešām bija grandiozas intuīcijas un imaginācijas no garīgās pasaules. Ja mēs tātad apskatītu šo Es un šo astrālo ķermeni nodalīti no fiziskā un ēteriskā ķermeņa, tad mēs uztvertu grandiozi-ģeniālu dvēseli ar brīnumainām intuīcijām un imaginācijām, kas būtu trāpīgi pareizas. Šī dvēsele, pareizi saprasta, tiešām varētu kļūt par lielu mūsu laika skolotāju; bet tā drīkstētu darboties kā skolotājs tikai tā, ka atstātu fizisko ķermeni un ēterisko ķermeni guļam, un mācekļi drīkstētu uztvert tikai to, kas viņiem būtu sakāms no attiecīgā cilvēka Es un astrālā ķermeņa gulošā stāvoklī. Bet Weiningers pats vēl nebija tik tālu, lai pats to uztvertu. Viņš nebija pamodināts tā uztveršanai, viņš nebija izgājis to, ko mūsu laikos apzīmē kā iniciāciju. Tātad viņš pats nezina nekā no tā, kas dzīvoja viņa Es un viņa astrālajā ķermenī, kad tie bija ārpus fiziskā un ēteriskā ķermeņa. Ja Weiningeram vajadzētu kļūt par cilvēku, kurš garīgā ziņā varētu daudz nozīmēt saviem līdzcivīkiem – kādam viņam tad vajadzētu

klūt? Nu, viņam vajadzētu būt kļuvušam tādām, lai viņš savas lielās dotības, kas varēja parādīties tikai tad, kad viņa Es un astrālais ķermenis bija ārpus fiziskā un ēterķermeņa, caur iniciāciju būtu novedis līdz skatījumam ārpus fiziskā un ēterķermeņa, un lai tad viņš varētu ienirt atpakaļ fiziskajā un ēterķermenī, lai ar tiem garīgajiem spēkiem un spējām, kādas ir fiziskajā un ēterķermenī, uzlūkotu to, ko bija uztvēris ārpus fiziskā un ēterķermeņa. Ar citiem vārdiem, ja viņš būtu bijis nomodā šeit fiziskajā pasaulē, tad varētu arī palūkoties uz savām lielajām idejām kā uz inspirācijām un imaginācijām. Tad viņam nebūtu jāiedomājas, ka viņam tās ir jāpauž tā, kā izpauž matemātiskas patiesības, no fiziskā ķermeņa.

Tā vietā ir iestājies kaut kas cits. Tā vietā ir iestājies sekojošais: iedomājieties, kas šis būtu fiziskais, šis ēterķermenis un šis Weiningerā astrālais ķermenis (tas tiek uzzīmēts). Ja tāpat novērotu šo astrālo ķermeni un Es, varētu redzēt skaistākās, nozīmīgākās lietas. Tās viņam pašam bija. Tad šis astrālais ķermenis un Es ienirst lejā fiziskajā ķermenī, tagad atrodas tajā. Tā vietā, lai cilvēks tagad varētu nodalīt un palūkoties uz astrālo, astrāliskais tagad spiežas, presējas iekšā fiziskajā ķermenī, un kļūst fiziskajā ķermenī tik dzīvīgs, cik dzīvīgs parasti ir tikai tas, kas ir astrālajā ķermenī normālam cilvēkam. Tāpat tas, kādas lielas imaginācijas ir astrālajā ķermenī, kam vajadzētu palikt astrālajā ķermenī, tas spiežas iekšā fiziskajā ķermenī. Tā ka smadzenēs, kaut gan tās ir veidotas tā, kā ir normāli tagadējā cikla cilvēkam, tiek iespiesta it kā mīksta vaska masa, kam kā imaginācijai vajadzētu palikt tikai astrālajā ķermenī. Iedomājieties, ka galvas smadzenes tiešām būtu kā sviests vai vasks. Tagad tā vietā, lai tām būtu forma, kāda cilvēkam ir jābūt, tā ka astrālais ķermenis tajā ienirst tikai kā gaiss, tās caurauž un atstāj neizmainītas, tā vietā smadzenēs tiek iepresēts tas, kam būtu jāpaliek astrālajā ķermenī. Tas nu sāk pats izpausties smadzenēs, un cilvēks, būdams fizisks cilvēks, sāk runāt to, ko viņam būtu jārunā tikai kā garīgam cilvēkam.

Un kādēļ tas tā ir noticis? Kādēļ astrālais ķermenis, zināmā mērā spiežoties iekšā fiziskajā ķermenī, iedarbojas tā, kā tam nevajadzētu? Kas to izraisa?

Jā, mani mīlie draugi, tam, ka tas tā ir, ir savi labi iemesli; jo tas, kas Weiningeram šodien ir izpaudies kā intuīcija un imaginācija, tās ir reālas nākotnes idejas! Lūdzu, neļaujiet sev traucēt tam, ka jūs varētu nodomāt, ka viss, kas te ir ticis attīstīts par vīrišķo un sievišķo, būtu nākotnes ideja. Tās nav nākotnes idejas, tās ir jau smadzenēs iepresētas kariķētas idejas. Bet tās patiešām nav tikai šis M+W. Ja jūs tajā novērosiet nodalīti, tad tas ir kaut kas, kas ir pavisam grandiozs, ko mūsdienu cilvēce vēl nesaprot, bet saprātis tikai nākotnē, kad pār cilvēci tiks izliets kaut kas, kā dēļ cilvēku attiecības būs ne tikai tādas, kā šodien – dzimuma noteiktas, bet ar ko viņi vairāk stāvēs viens otram pretī kā cilvēki. Patiešām, ja tās aplūko nodalīti un neskaidro ar to, kas ir ticis iepresēts fiziskajā ķermenī, šajās idejās tiešām ir kaut kas no nākotnes. Bet mums ir visas idejas jāsauc par nākotnes idejām, jo kamēr tās dzīvo šeit divdesmitajā gadsimtā, tās attīsta domas divdesmitajam gadsimtam; bet pagrīdē, astrālajā ķermenī un Es jau ir idejas, kas jums būs vajadzīgas nākamajai inkarnācijai, kas jums būs jāņem līdzi kā auglis no šejienes. Tās nedaudz jau ir katrā cilvēkā, tikai pagaidām vēl neizpaužas. Kā katrā augā jau ir dīgļlis, tā mūsos jau ir nākamās inkarnācijas idejas, kas jau darbojas smadzenēs. Tas, ko Weiningerā tagad nodalītais astrālķermenis un Es darīja fiziskajā un ēterķermenī, tas bija netaisnīgi darīts, jo tam vēl tikai bija jānogatavojas laikā starp nāvi un jaunu piedzimšanu un veidojot nākamo ķermeni. Tad tas būtu bijis pareizi, kad tas iepresētos nākamajā ķermenī.

Jūs redzat, par ko ir runa: nesaskan kopā tagadējā un nākamā sekojošā inkarnācija. Tās traucē viena otrai, tās neturas kārtīgi atsevišķi viena no otras. Nākamā inkarnācija iespokojas tagadējā inkarnācijā. Kas nākamajā inkarnācijā patiešām būtu kaut kas nozīmīgs un pareizs, iespokojas tagadējā ķermenī, kuram tas tikai traucē un izpaužas tajā kā karikatūras.

Es jums bieži esmu teicis, ka mēs tagad dzīvojam pārejas laikā, un pienāks laiki, kad tagad dzīvojošie cilvēki tiks inkarnēti atkal. Tad šiem cilvēkiem būs jāizveido citas attiecības ar iepriekšējām

inkarnācijām. Viņiem būs jāatskatās uz iepriekšējo inkarnāciju citādāk nekā tagad, kad katrs apzinās tikai savu tagadējo inkarnāciju. Tas jau sāk sagatavoties, un te parādās neregularitātes. Un tas kā neregularitāte izpaužas tieši tādos indivīdos kā Weiningers. Līdz pat pēdējai konsekvencei tas notiek kā neregularitāte. Jo kādēļ tad īstenībā mēs mirstam? Lai mēs varētu dzīvot nākamajā inkarnācijā! Daudzajām lietām, kas nāvi padara lielisku, pieder arī šī, ka mēs – es tagad runāju par pabeigtām dzīves gaitām – kad mēs dzīvojam vienā inkarnācijā, tad izejam pa nāves vārtiem, nesot tālāk dzīves augļus un ar tiem veidojam mūsu nākamo esamību, ar šiem augļiem. Bet nomiršana tāpat pieder dzīvei kā piedzimšana vai augšana. Tieši tā, kā augu faktiski nogalina dīglis, kas tajā slēpjas – dīglis liek tam novīst; vispirms izaug lapas, tad ziedi, tad augļi, un tad tas sāk novīst – tā mūs zināmā mērā nogalina mūsu nākamo inkarnācija. Ja mūsu nākamo inkarnācija ir nejauka, sagrozīta, tad tā var padarīt sagrozītu kaut ko no tā, ko tai likumīgi ir jādara: tā likumīgi nes nāvi tagadējai inkarnācijai. Nākamā inkarnācija, kas iesplauj iepriekšējā: Weiningeram tā nes nāvi kā karikatūru, kā pašnāvību. Šī nesaskaņa tajā, kam kā nākamajai inkarnācijai mierīgi jāguļ tagadējā, bet tā vietā tā iesplauj, tas izraisa nāves karikatūru, pašnāvību. Līdz pat šādai konsekvencei jūs šajā cilvēciskajā indivīdā varat izsekot nesaskaņai starp fizisko un ēterisko ķermeni no vienas puses, Es un astrālķermeni no otras puses.

Es gribētu teikt, ka te vienā konkrētā piemērā mēs redzam kaut ko, kas mūsdienās dzīvo daudzās lietās. To tā var apjēgt tikai garazinātne. Bet tas ir svarīgi, lai kur tas mūsdienās parādās, saprast to, ielaisties tajā. Nesaprātīgiem literātiem Weiningers var šķist mūsdienu ģēnijs, psihoterapeitam viņš ir vājprātīgais, bet tam, kurš grib saprast šos laikus, kurš ar mīlestības pilnu izziņu grib iejusties notikumos, Weiningers ir mūsu laika pārejas dzīves tips, viens no interesantākajiem tipiem. Ir svarīgi uztvert dzīvi ar šādiem interesantiem piemēriem. Jo te ir tā, ka garazinātne kļūst praktiska, jo mēs dzīvojam laikā, kad dzīve kļūst arvien grūtāka, kad cilvēkiem arvien vairāk un vairāk ir jāizprot sevi, kad pašizziņa kļūst arvien grūtāka, un arvien nomācošāka tā uzspiešana, kas vilņojas un dzīvo tur apakšā zem tā, un kas mums pašiem liek justies tik neizprotamiem un depresiju nomocītiem. Mums ir jāiegūst cilvēciskuma izpratne no garazinātnes atziņām.

Rīt tad turpināsim runāt tālāk un izveidosim to par lielāku tēmu.

OTRĀ LEKCIJA

Dornaha, 1916. gada 30. jūlijs

Abas dabiskās esamības un dvēseliskās dzīves jomas cilvēkos: regularitātes valstība un neregulāru darbību sfēra. Senās ebreju tautas jubilejas gads kā dvēseles formējošs spēks. Okulta skaitļu iedalījums. Pasaules jubilejas gads kosmosā.

Es gribētu sākt mūsu šodienas pārdomas no vienkārša, ikvienam skaidra fakta. Kad mēs ļaujam skatam slidēt pār dabas norisēm, tad mums tās tomēr parādās, ja apskatām tās saprātīgi un uzmanīgi, kā divas viena no otras stipri atšķirīgas valstības: viena vislielākās regularitātes, vislielākās kārtības valstība, un otra valstība ar iesākumā gandrīz neizprotamām kopsakarībām, neregulāra, ar daudzkārtēju nekārtību; vismaz tā tas tiek sajūsts. Parastā dabaszinātne skaidri neatšķir šīs divas dabiskās esamības jomas, un tomēr šīs divas jomas ir stingri viena no otras nodalītas. Tur mums no vienas puses ir viss, kas norisinās ar tādu regularitāti, kā piemēram, ar kādu katru rītu saule uzlec, katru vakaru saule noriet, ar kādu uzlec un noriet zvaigznes, kā arī viss, kas ar parādās zināmā kopsakarībā ar saullēktu un saulrietu: pavasarī regulāri parādās jaunie dīgsti, vasaras laikā attīstās, tad novīst un pazūd rudenī. Un daudz kas līdzīgs, ko ir jāizjūt ar lielu regularitāti un kārtību., ko mēs redzam vienā dabas jomā.

Bet dabā ir vēl viena cita joma, kas nevar tikt izjusta tādā pašā veidā. Nav iespējams tādā pašā veidā, kā katru rītu gaida saullēktu, vakarā sagaida saulrietu, gaidīt negaisu; tas nenāk ar tādu regularitāti. Ar tādu noteiktību, kā mēs sakām: rīt pulksten desmitos mēs redzēsi sauli noteiktā vietā pie debesu juma, mēs nevaram teikt: mēs noteiktā vietā pie debesīm redzēsim mākonī, vai vispār nevaram pateikt, kā šīs mākonis varētu izskatīties. Mēs arī nevarēsim ar tādu pašu noteiktību, kā paredzam vienu vai otru Mēness fāzi, mēs nevarēsim pateikt: tādā vai tādā laikā mūs šeit Dornahas ēkā pārsteigs vētra vai lietus. Ar zināmu drošību var aprēķināt, kad pēc gadu simtiem notiks Saules aptumsumi, Mēness aptumsumi, bet ar tādu pašu drošību nav iespējams uzdot, kad notiks zemestrīces vai vulkāna izvirdumi.

Tur jūs redzat vienu no otras nodalītas divas dabiskās esamības jomas: viena, kura parādās ar lielu, mūsu saprātam izprotamu regularitāti, un otru jomu, kas nevar tikt sajūta tādā pašā veidā, kas parādās kā neregulāra. Un tas, ko mēs saucam par dabu kopumā, pamatā ņemot, ir saplūdums, gribētos teikt, no lielas regularitātes un neregularitātes; jo katrā acumirkļī kopējo iespaidu, kāds mums ir par dabas esamību, nosaka tas, kas notiek regulārajā lietu gaitā un kas šajā regulārajā lietu norises gaitā iejaucas kā notikumi, kas var mums sagādāt pārsteigumus, un kas faktiski vienmēr atkārtojas, vismaz līdz zināmai pakāpei.

Mēs bieži visdažādākajās mūsu apskatu kopsakarībās esam domājuši tādu dziļu patiesību, patiesību, ka cilvēks ir mikrokosmos pret makrokosmosu, ka cilvēkā mēs zināmā veidā varam atklāt visu, kas ārā Visumā ir atrodams lielā mērogā. Tātad mēs varam sagaidīt, ka arī cilvēkā noteiktā nozīmē ir jābūt atrodamām tādām divām jomām, viena lielas regularitātes joma un viena joma ar zināmu neregularitāti. Cilvēka dzīvē tas gan var izpausties citādākā veidā, atšķirīgi no tā veida, kāds ir ārā dabā; bet kaut kam cilvēkos mums būtu jāatgādina par šo regularitātes un neregularitātes duālismu dabā, par kārtību un nekārtību. Un tagad atcerieties to, ko es vakar jums mēģināju attēlot ar vienu tipisku piemēru.

Šī tipiskā personība prata labi loģiski domāt, kad tieši bija svarīgi domāt loģiski, prata rēķināt, izteikt spriedumus, saskatīt parādības pasaulē noteiktā kopsakarībā, līdz zināmai pakāpei regulāri sakārtoti pārskatīt un pārdomāt dzīvi un rīkoties atbilstoši, tātad viņam piemita viss, kas nāk no mūsu prāta darbības regularitātes, mūsu saprāta, mūsu spējas sajūst, mūsu gribas impulsiem. Bet tam līdzās šai personībai bija cita dzīve, kas skaidri izpaudās abos darbos, kurus es minēju, dzīve, par ko jūs no tā

nedaudzā, ko es minēju no grāmatas satura, varējāt redzēt, cik vētraini tā ir norisinājusies, cik iregulāri tā ir norisinājusies attiecībā pret to, ko cilvēkam piedāvā parastais, regulārais saprāts. Tur lejā dvēselē plosījās vētras, dziļas vētras, kas izdzīvoja veidā, kā mēs vakar to varējām attēlot. Un patiesi, kā regulārajā Saules un Mēness gaitā, augu regulārajā uzdīgšanā, novīšanā un atmiršanā iespēlējas uznākošie negaisi, vētras un vēji, tā tajā regulārajā gaitā, kas attīstās no cilvēka galvas un regulārās cilvēka sirdsdarbības, attīstās tās vētras, kas mums šķiet kā sapņi nomodā vai ģeniāli uzliesmojumi, kas tā uzzibsnī dvēselē kā negaiss un izlādējas kā negaisa zibeņos. Bet jūs nešaubīsieties par to, ka tas, kas tikai tik ekstrēmā, radikāli paradoksālā veidā parādās Otto Weiningerā, iedīgļos nebūtu atrodamas jebkura cilvēka dvēselē. Tas pastāv katra cilvēka dvēseles dziļēs. Parastās cilvēku dvēselēs, kam nav tādu iezīmju justies tik ģeniālām, kā tas bija Weiningeram, tas uzpeld sapņu formā – bet vienmēr kā sapņi. Katram cilvēkam ir sapņi, un sapņi galu galā ir tas, kas izplūst no astrālā ķermeņa dziļumiem, atklājoties tā, ka astrālais ķermenis atspoguļojas ēterķermenī. Katra cilvēka dabā pastāv dienas nomoda apziņa, ko tāds cilvēks kā Weiningers sauc par mietpilsonisko apziņu, pedantiskā apziņa, un arī otra apziņa, kurā iespīēzas sapņi.

Redzat, šie sapņi, visa šī sapņu pasaule, par to nevajadzētu teikt, ka tā pastāv tikai tad, kad zina, ka naktī sapņo, vai cilvēks ir sapņojis. Proti, cilvēks sapņo pastāvīgi. Īsta sapņošana, tas, ko sauc par īstu sapņošanu, iestājas tikai tad, ja kādu laiku novēro šo pastāvīgo sapņošanu. Bet īstenībā visi sapņo nemitīgi. Un visi, kuri šeit sēžat – līdzās tam, ka jūsos dzīvo, kā es ceru, domas, kas tiek tagad izrunātas šajā lekcijā – jūs visi sapņojat. Jūs sapņojat dvēseles dziļumos. Un sapņošana, kāda jums ir naktī, atšķiras no tās, kāda jums ir tagad, tikai ar to, ka jums tagad ir domas, kas ir apzinātākas un stiprākas un kuras gūst pārsvaru, tā tas ir lielākajai daļai no jums, es domāju; kamēr laikā, kad nomoda apziņa ir noklusināta un nevar tikt uztverta, bet tad miegs tiek pārtraukts, tad kādu brīdi var pacelties augšā tas, kas tiek sapņots zemapziņā. Tā rodas apzināts sapnis. Bet sapņu dzīve norisinās bez pārtraukuma.

Patiešām cilvēka dabā pastāv šāds pretstats starp parastās domāšanas regularitāti un sapņu dzīves neregularitāti. Un, ja nav šīs parastās domāšanas regularitātes, ja lietas kāds nespēj uztvert saprātīgi un vienu reizi uztver tā, citu reizi citādāk, ne kā saule, kas katru rītu vienmēr uzlec atbilstošā laikā, tad cilvēks nav garīgi vesels. Līdzās šai veselīgajai nomoda apziņai viņa dvēselē, dvēseles dziļumos ir cita joma, gribētos teikt, vētrainā joma, neregulārā joma.

Mūsos patiešām ir astronomiskās zvaigznāju gaitas pie debesīm atdarinājums tajos spēkos, no kuriem veidojas nomoda apziņa. Mums nebūtu nekādas nomoda apziņas, ja mums tā nebūtu no zvaigžņu gaitas. Bet tie spēki, kas iespēlējas tur ārā – jūs to varat uztvert arī no piezīmes, kuru es izteicu lekciju ciklā «Par cilvēku un cilvēces garīgo vadību» – kurus mēs novērojam meteoroloģiskajās parādībās, vējā un laika apstākļos, negaisos un zemestrīcēs, tie iespēlējas lejā dvēseliskā dziļumos pusapzinātā un zemapzinātā cilvēka dzīvē. Mēs arī šajā ziņā patiešām mikrokosmiski atkārtojam Makrokosmosu.

Mūsdienās šīs lietas ir maz apzinātas, jo mēs taču dzīvojam laikmetā, kurš ir aicinājis cilvēci arvien vairāk un vairāk aprobežoties ar fizisko plānu, kļūt materiālistiskai, un materiālisma garīgās blakusparādības ir tāda prāta un saprāta veidošanās, kurā nav nekāda garīguma. Bet cilvēce, kā mēs jau bieži esam te izskaidrojuši, tiks ārā arī no šī laikmeta. Un garazinātniskajai kustībai vajadzētu būt sagatavotai tam, kam būtu jānāk kā garīgam pagriezienam.

Bet tas nav bijis vienmēr tā, ka cilvēki būtu zināmā mērā dzīvojuši tik bez-garīgi kā tagad, sekli tiktāl, ka maz apzinās to, kāda kopsakarība pastāv starp to, ar ko cilvēks nodarbojas šeit uz Zemes, kas norisinās visos notikumos, visos Zemes esamības faktos un garīgajās pasaulēs. Tas izpaužas tajā, ka mūsu dienās cilvēku ierīkojumos maz tiek ņemts vērā, kā garīgās pasaules iespēlējas fiziskajās pasaulēs. Atcerieties, kā es reiz attēloju, kā *Numa Pompilius*, otrais Romas ķēniņš, gribēja izveidot fiziskā plāna ierīkojumus. Tas tiek stāstīts simboliski, bet aiz šī simboliskā stāstījuma slēpjas kāds

nozīmīgs fakts. Viņš esot vērsies pie nimfas Egerijas, un tā viņam no garīgās pasaules esot pateikusi, kā jāseko epohām, un tad viņš apzīmēja Romula epohu kā pirmo, pats savējo kā otro, pievienojot vēl piecas, lai iznāktu septītnieks, un šajā septītniekā mēs dīvainā veidā varam atklāt, kā tieši romiešu ķēniņu vēsture veidojās ar to pašu likumsakarību, ar kādu veidojas mūsu organisma septiņas daļas. Senajos laikos bija tendence ierīkot fizisko plānu tā, lai tā ierīkojumi atbilstu garīgās pasaules prasībām, zināmā mērā būtu atspoguļojums tam, kas norisinās garīgajā pasaulē. Mūsdienās cilvēki to vairs neievēro.

Es bieži esmu minējis, kā mūsdienās cilvēki vairs ar pietāti neizturas pat attiecībā pret ierīkojumu, kas ir gada Lieldienu laiks, Lieldienu svētki. Zināmi cilvēki mūsdienās jau domā par to, ka vajadzētu noteikt Lieldienu svētdienu vienā noteiktā datumā, nevis veidot par kustīgiem svētkiem pēc zvaigžņu gaitas, kā tas ir šodien, bet gan noteikt to varbūt kā aprīļa pirmo svētdienu; jo tad būs vieglāk vest kontu grāmatas, būs vienkāršāka grāmatvedība, vieglāk būs nokārtot veikalus, tirgošanos, nekā ja katru gadu Lieldienas šajās grāmatās ir citā laikā. Bet tas ir tikai viens krass piemērs no neskaitāmiem, kas mūsu dienās var tikt minēti pierādījumam, cik maz cilvēkiem šajā laikā ir apjēga par to, lai savos ierīkojumos šeit fiziskajā plānā radītu atspoguļojumu tam, kas norisinās garīgajās pasaulēs un izpaužas zvaigznēs. Bet ne jau vienmēr bija tā; bet gan reiz bija laiki – un tie ir tieši cilvēces senākie laiki, kad vēl pastāvēja atavistiska gaišredzība – kad vēl bija dziļa apziņa par to, ka cilvēkam šeit uz Zemes vajadzētu dzīvot tā, lai viņa dzīve un arī atsevišķu cilvēku kopdzīve atspoguļotu zināmas lietas, kas norisinās garīgajā pasaulē un izplatās zvaigznēs.

Ņemsim vienu piemēru. Senajiem ebrejiem baznīcas gads, tāpat gads, kam bija nozīme, bija Mēness gads ar 354 3/8 dienām. Tas ir nedaudz īsāks nekā Saules gads; tā ka vienmēr, ja skaita Mēness gadus – Mēness gads neaizpilda Saules gadu – zināmas dienas paliek pāri. Pēc noteikta laika paliek pāri arvien vairāk un vairāk dienu. Tad tiek radīts izlīdzinājums. Bet šis izlīdzinājums starp Mēness un Saules gadu ebreju senatnē tika radīts ļoti īpašā veidā. Es šo veidu tikai iezīmēšu, jo mums šodien ir mazāk svarīgi detalizēti iepazīt šo lietu, bet vairāk pacelt dvēseles priekšā šīs lietas garu un jēgu. Starp senajām ebreju paražām bija tā saucamais Līksmības gads (*Jubeljahr* – *vāc.*). Pēc 49 Saules gadiem – tas ir nedaudz vairāk nekā 50 Mēness gadi – tika iekļauts viens gads, kurš bija vispārējs salabšanas, izlīgšanas gads. Šādā izlīgšanas gadā tika piedotas zināmas lietas, kuras viens varēja pārnest otram. Kurš bija sataisījis parādus, tam tos varēja vai vajadzēja atlaist, kurš bija zaudējis savu īpašumu, tam vajadzēja to dabūt atpakaļ, un līdzīgi. Tas bija izlīguma gads, salabšanas gads pēc 7 reiz 7 Saules gadiem, pēc 49 Saules gadiem jeb 50 Mēness gadiem – faktiski 50 1/2 gadiem, bet var teikt 50, jo gads jau kādu laiku ilgst un tādēļ var noteikt sākumu. 50. reizi, tāpat 354 dienas ilga Līksmības gads, periods, kurā viss, kas bija varējis uzkrāties, tad tika izlīgts. – Ja apskatā ņem vērā, ka izlīdzinājumam vajadzēja tikt radītam starp Mēness un Saules gadu, un tādēļ ar 7 reiz 7, kas ir 49 Saules gadi, nonāk pie 50 Mēness gadiem, tad var sacīt, ka šis Līksmības gads ir iekārtots pēc skaitļa septiņi. Tātad šī Līksmības gada pamatā bija noteikts uzskats par septītnieka nozīmi.

Bet, lai paceltu dvēseles priekšā visu šīs lietas garu, šodien pievērsīsim īpašu uzmanību sekojošajam. Skatīsimies uz to, ka ebreju senatnē tāpat dzīvoja tā, ka teica sev: mēs piedzīvojam dienas, vienu dienu pēc otras, piedzīvojam 354 dienas, tad sākas jauns gads. Un šie gadi tiek piedzīvoti 49, respektīvi 50 reizes viens pēc otra, bet tad cilvēcei sākas īpašs svētku gads. Un tā, apdomājiet, visu, ko cilvēki piedzīvoja, nemitīgi pavadīja šī blakus sajūta, ka viņi zināja: ir pagājuši 7, 8, 9 gadi kopš Līksmības gada, vēl ir tik un tik ilgi jāgaida, līdz atkal pienāks Līksmības gads. Bet tas nav ierīkots patvaļīgi, bet gan ir ierīkots tā, ka tam pamatā ir okults iedalījums pēc skaitļiem.

Jums nav jāšaubās, ka tie, kuri dzīvoja, teiksim, 24. gadā pēc Līksmības gada, sarēķināja 24 gadus atpakaļ kopš iepriekšējā Līksmības gada, 26 gadus uz priekšu līdz nākamajam Līksmības gadam, un tā jutās iekļauti laikā starp iepriekšējo un nākamo sekojošo Līksmības gadu. Tā ir zināma iestāšanās

iekšā laikā, tas nozīmē, ka šeit uz Zemes cilvēku dvēseles nodarbināja kaut kas, kas tās iekļauj noteiktā skaitļu secībā, un tās jutās vienmēr saistītas ar šo skaitļu secību; šī skaitļu kārtība līdzīgi kā tāds nepārtraukts strāvojums plūst cauri dvēselēm. Gadu tūkstošos dvēseles bija pieradušas to sajust, zināmā mērā dzīvot ar to, ko es te tikko raksturoju. Jā, tas, ko piedzīvo vienmēr un vienmēr atkal atkārtoti, iespiežas dzīvē, tas tad kļūst piederīgs dzīvei, tas formē, tas figurē dvēseles, tā ka pētot seno ebreju dvēseli, atklāja: tajā bija apziņa par šādu formējumu, par šādu konfigurāciju, par šādu dzīvošanu iekšā laikā no viena Līksmības gada līdz nākamajam Līksmības gadam. Līdz ar to katra diena zināmā veidā iestājas šajā laika kārtībā. Dvēsele pierod būt tādā kārtībā, kuru no vienas puses nosaka 354 un no otras puses 49 (7 reiz 7), respektīvi 50, tā tagad nes to sev līdzi.

To var salīdzināt ar to, ka jaunībā bērns ir mācījies rēķināt un tad vēlāk var šo rēķināšanu pielietot; tad tā ir apgūta. Tā veido noteiktu dvēseles konfigurāciju. Atcerēsimies to un tagad paskatīsimies uz kaut ko citu.

Planētai Merkurai, ja rēķina pēc mūsdienu astronomijas, apriņķojuma periods apkārt Saulei ir daudz īsāks nekā Zemes apriņķojuma periods, tā ka, ja ņemam Merkura apriņķošanas periodu, tad iegūstam šādu ainu: Zeme apriņķo Sauli lēnām, un Merkurs kustas ātri. Tagad apskatiet uzmanīgi vienu Merkura apriņķojumu, to ņemsim reiz 354; mēs pat varētu to ņemt 354 un $\frac{3}{8}$ reizes; un tad atkal ņemsim to 49, respektīvi, 50 reizes. Tātad vienkārši iztēlojieties šos skaitļus. Iedomājieties vienu Merkura apriņķojumu kā sava veida vienu debesu dienu, tad 354 šādi Merkura apriņķojumi būtu kā sava veida Mēness-debesu gads uz planētas Merkurs, to tad ņemam 49, respektīvi, 50 reizes. Tad tas būtu debesu-Līksmības gads. Tāds debesu-Līksmības gads dabiski ir daudz garāks nekā Zemes-Līksmības gads, bet tas ir aprēķināts tieši pēc Merkura.

Mēs tātad rēķinām attiecībā uz Merkuru tieši tāpat, kā senie ebreji aprēķināja savu Līksmības gadu pēc Mēness, respektīvi, pēc Zemes dienām. Viņi piedzīvoja vienu Zemes dienu pēc otras 354 $\frac{3}{8}$ reizes. Tas bija viens gads. Ņemot to 7 reiz 7 (49, attiecīgi 50) reizes, tas deva Līksmības gadu senajiem ebrejiem. Tam atbilst Merkura apriņķošana 354 $\frac{3}{8}$ reizes, un tas 50, attiecīgi 49 reizes. Tas, dabiski, ir pavisam citas laikapoms, bet tam pamatā tomēr ir tie paši skaitļi, tikai laika vienība ir pavisam cita nekā Zemes gads.

Tagad aprēķināsim vēl vienu citu skaitli. Ņemam Jupiteru. Jupiters kustas daudz lēnāk, iet ļoti lēni. Tam ir vajadzīgi divpadsmit gadi, lai vienu reizi apietu apkārt Saulei. Merkurs kustas daudz ātrāk nekā Zeme, Jupiters daudz lēnāk. Ņemam tagad Jupiteru un apskatām vienu šādu Jupitera dienu. Īstenībā tas ir viens Jupitera gads, bet mēs to apskatām, jo tas ir pie debesīm un tur visi mēri var tikt apskatīti lielā mērogā, kā vienu dienu. Kā mūsu Zemes dienu, tā mēs apskatām tik ilgu periodu, kamēr Jupiters vienu reizi apriņķo Sauli, kā vienu dienu. Tad mums, ja mēs šādu periodu ņemtu 354 $\frac{3}{8}$ reizes, būtu viens liels Jupitera gads, līdzīgi kā veidojas viens Mēness gads, tas būtu liels Jupitera gads. Mēs to tagad neņemam 7 reiz 7 reizes, bet tikai vienu reizi, jo Jupiteram tas prasa tik ilgu laiku. Tas būtu viens liels Jupitera gads. Merkurai mēs aprēķinājām vienu Līksmības gadu; Jupiteram mēs aprēķinām tikai vispār vienu gadu pēc tās pašas metodes.

Tad apskatīsim vēl vienu citu planētu, kas senajiem ebrejiem vēl nebija zināma; bet toties viņi zināja sfēru, viņi uzskatīja, ka tur ārā ir kristāla sfēra, kas ir pats debesu jums. Tas tika atklāts daudz vēlāk, bet tomēr var runāt arī par Urānu. Tikai senie ebreji domāja, ka tur esot sfēra, kur vēlāk tika nolikts Urāns. Un Urānam – kurš kustas ļoti lēni – mēs ņemam 49, attiecīgi 50 apriņķojumus. Un tagad salīdzināsim to visu ar Zemes gadiem.

Vai nav tiesa, var sacīt, ka tas būtu noteikts Zemes gadu skaits. Tātad, kamēr Merkurs 354 $\frac{3}{8}$ reiz 50 reizes apriņķo apkārt Saulei, tad tas dotu noteiktu skaitu Zemes gadu. Jupitera apriņķošana 354 $\frac{3}{8}$ reizes tad atkal būtu noteikts skaits Zemes gadu: lielais Jupitera gads. Un 49 (50) Urāna apriņķojumi savukārt atkal dotu noteiktu skaitu Zemes gadu.

Ievēribas cienīgais ir tas, ka tas dod vienmēr tos pašus Zemes gadus. Iegūst noteiktu skaitu Zemes gadu, ja ņem 50, attiecīgi 49 Urāna apriņņojumus. To pašu Zemes gadu skaitu iegūst tā, ka ņem $354 \frac{3}{8}$ Jupitera apriņņojumus, un ja ņem 50 reizes $354 \frac{3}{8}$ Merkura apriņņojumus: vienmēr viens noteikts Zemes gadu skaits. Urānam 50 reizes; Jupiteram $354 \frac{3}{8}$ reizes; Merkuram 50 reiz $354 \frac{3}{8}$ reizes – sava veida Merkura Līksmības gads ārā kosmosā, kā es jau teicu. Visi trīs dod vienu un to pašu skaitli.

Un ko pie šī skaitļa sajuta senie ebreji? Šis skaitlis bija – dabiski, ka vienmēr parādās zināmas neregularitātes, kam arī ir sava nozīme, bet šodien tās neņemsim vērā – skaitlis 4182. Visi trīs skaitļi ir 4182. Vienmēr var sacīt, ka apmēram, bet var iet uz to pilnīgi precīzi, jo neregularitātes savukārt var izskaidrot ar citām izlīdzinošām kustībām, 4182 Zemes gadi! Tātad, ko varēja teikt senais ebrejs? Viņš varēja sacīt: šeit uz Zemes tu savā dvēselē piedzīvo Zemes dienu 354 reiz 50 reizes; tad ir Līksmības gads, lielais Salabšanas gads. Bet kaut kas norisinās ārā pasaules domu veidojumā. Ja kāda pasaules būtne Merkura apriņņojumu rēķina kā vienu dienu, un tad tālāk ārā makrokosmosā jūtas tieši tāpat, kā tu savā dvēselē attiecībā pret Līksmības gadu, tad šī būtne ārā makrokosmosā justos tā, ka teiktu: viens Merkura apriņņojums kā viena diena, tā $354 \frac{3}{8}$ reizes un reiz 49, respektīvi, 50 reizes arī ir Līksmības gads, tikai aprēķināts uz Merkura; vienlaikus viens Jupitera gads, un 50 reizes debesu juma apriņņojums, tātad tas pats skaitlis, kas ir pamatā arī tiem abiem.

Tad nu ebreju senatne pamatoti rēķināja Zemes sākumu šādi – kaut arī mēs mūsu dienās liekam citu notikumu tur, kur senā ebreju senatne rēķināja Zemes sākumu, mēs arī tur liekam notikumu – ka, ja rēķināja tālāk uz priekšu no Zemes sākuma 4182 gadus, tad nāca lielais pasaules izlīgšanas gads, kad Kristus parādījās miesā. Tas nozīmē, ka ebreju senatne noskaņoja laika secību tā, ka no viņu pieņemtā Zemes attīstības sākuma līdz Kristus atnākšanai miesā rēķināja vienu lielo Merkura Līksmības gadu, vienu Jupitera gadu, un 50 ārējās sfēras apriņņojumus, ko mēs mūsdienās saucam par Urāna orbītu.

Te jums šis brīnumainais piemērs, ka cilvēka dvēselei bija jāsaprotas lielajam pasaules Līksmības gadam tā, ka tā savos sociālajos ierīkojumos šeit uz Zemes pēc $354 \frac{3}{8}$ un 7 reiz 7, respektīvi 50 bija noskaņota tam, lai dzīvotu līdzī kārībai ārā kosmosā, tas ir figurēt tam formas dvēselē. Tas ir kaut kas ārkārtīgi milzīgs, milzīgi dziļa kopsakarība.

Un, ja tiek izsekotas to domas, kas ir izauguši no jūdaisma, tad var teikt: šie cilvēki bija pieņēmuši, ka Kristus nāks no Saules augstumiem uz Zemi pēc domas, kuru domā bezgalīgi cildena būtne ārā kosmosā, kuru uzrāda, interpretē zvaigžņu kustību regularitāte. Tur ārā tiek domāts pēc $354 \frac{3}{8}$, pēc 7 reiz 7. Un tā tiek iekārtots, ka, kurš, piemēram, iet pēc Merkura pulksteņa, tam ir jāskaita viens Merkura apriņņojums kā viena diena, un tad Līksmības gads ir jāskaita no pasaules sākuma līdz Golgātas mistērijai. Kā cilvēks tagad domā pēc savām Zemes dienām, tā pasaules būtnes domā no momenta, kuru jūdaisms domā kā pasaules rašanos, līdz Golgātas mistērijas atnākšanai pēc kosmiskiem mērogiem. Un ar sociālo kārtību dvēsele te tika sagatavota domāt šo lielo domu, kas no tā paceļas, pasaules gaitā, formēt tam sevi. Tie, kuri kristietības izcelšanās laikā izprata Golgātas mistēriju attiecībā uz tās vietu laika secībā, tie bija izgājuši šo sagatavošanos, viņi bija tā formējuši savas dvēseles. Tādēļ viņi varēja zināt: Golgātas mistērija nāks. Viņi tad varēja sarakstīt evaņģēlijus; jo izpratne par to, kas ir pamatā kosmiskā Saules gara nākšanai uz Zemi, šādas izpratnes priekšnosacījums ir, ka dvēsele tam ir sagatavota.

Te jūs redzat brīnišķīgu piemēru, kā cilvēka dvēsele sociālajā kopdzīvē, kuru garīgi regulē iniciētie, tiek sagatavota izprast noteiktu notikumu un vispār to uztvert. Kas tajā izpaužas? Nu, dziļa apziņa par to, ka tam, kas mums būtu jāizdomā attiecībā uz cilvēku līdzāspastāvēšanu mūsu nomoda apziņā, vajadzētu būt noteiktai kopsakarībai ar zvaigžņu pasauli. Golgātas mistēriju nevar apjēgt, to nevar iedabūt apjēgšanā ar saprātu, ja neizprot paša saprāta kopsakarību ar domu gaitu, kas izpaužas zvaigžņu riņķošanas skaitliskajās attiecībās. Viss, kas tā ir sasaistīts ar mūsu nomoda apziņu, apzināti vai arī neapzināti ir saistīts – apzināti, kā šajā gadījumā, ko regulēja iniciētie – ar regulāro zvaigžņu

gaitu. Un no mūsu dvēseles klēpja paceļas tas, kas tajā veidā, kā es jums to attēloju, piesakās mūsu sapņos, vai arī tādos ģeniālos uzliesmojumos, kādi bija Weiningeram, kas reizēm neatbilst šai zvaigžņu gaitai, kas, kā tas bija Weiningeram, attīstīsies tikai nākamajās inkarnācijās, kā es to iztīrāju vakar.

Ar ko tad tas ir saistīts, tas cits? Kamēr neapzināti vai pat apzināti mūsu galva domā, mūsu sirds jūt, īsi, viss, kas pieder nomoda apziņai, ir atbilstošs zvaigžņu gaitai, tikmēr tas, kas mūsu vairāk sapņveidīgajā vai fantāzijas apziņā, kas bieži ir arī ģeniāla apziņa, vairāk atbilst Zemes notikumu elementārajām pasaulēm, no kurām ir atkarīgi arī negaisi, vētras, krusa, zemestrīces un tamlīdzīgi. Un mēs ieskatāmies dziļi dabas esamībā, kas mums līdz ar to var kļūt tas, ko zināmā mērā iniciēti cilvēki jau vienmēr ir teikuši: kas gan ir daba, ciktāl to neregulē regulārā Saules, Mēness un tamlīdzīgi gaita, ciktāl tā tād nerisinās neregulētā, regulārā kārtībā? Kas ir daba, ciktāl pastāv krusa, lietus, vētras, negaisi, zemestrīces, vulkānu izvirdumi? – Šie iniciētie vienmēr ir teikuši: šī daba ar savām parādībām ir mēnessērdzīgā!

Un tagad palūkosimies uz zvaigžņu gaitu, kas mums nāk pretī regulārās skaitļu attiecībās arī okultā nozīmē: tajā ir mūsu nomoda apziņas makrokosmiskais elements. Un tad ieskatāmies mūsu sapņojošajā apziņā, tajā, kas vairāk vai mazāk izpaužas šajā sapņojošajā apziņā, un tur mums ir tas, kas ir kā spoguļattēls tam, kas norisinās ārā mūsu Zemes neregulārajās parādībās. Mēs skatāmies augšup un debesīm un zvaigžņu tālēm un tur ārā mums ir makrokosmiskais mūsu nomoda apziņai. Mēs skatāmies lejā uz Zemi ar tās parādībām, un mums ir aina, it kā daba kā mēnessērdzīgais, kā mēnessērdzīga sapņotāja ārā atspoguļotu to, kas norisinās mūsu dvēseles dziļajā klēpī. Mūsu modrais gars domā pēc astronomijas. Mūsu sapņojošā, fantāzijas pilnā, bieži mēnessērdzīgā dvēseliskā dzīve aužas un vērpjas pēc lielās, mēnessērdzīgās Zemes dabas apziņas. Tā ir dziļa patiesība.

Pārdomājiet līdz rītdienai to, ciktāl jūsu nomoda apziņa valda astronomija un meteoroloģija jūsu zemapziņā. Vakars mums bija Otto Weiningers kā piemērs astronomijas iedarbībai cilvēkā, bet kuru it kā apslāpēja meteoroloģija. Par to tad runāsim rīt.

TREŠĀ LEKCIJA

Dornaha, 1916. gada 31. jūlijs

Cilvēks kā debesu un zemes duālās dabas izpausme. Urāns un Gaja (Gēja); to izpausme cilvēkā galvā un pārējā ķermenī. Pirmie četrpadsmit cilvēka dzīves gadi saistībā ar debesu un zemes elementiem, vīrišķo un sievišķo. Cilvēka brīvība. Vienas inkarnācijas ietekme nākamajā: ķermeniskuma metamorfoze.

Ja mēs atskatāmies uz šajās divās pagājušās dienās pārrunāto un noliekam dvēseles priekšā galveno rezultātu, tad tas ir tāds, ka cilvēks, pamatā ņemot, ir duālās dabas izpausme. Mēs redzējām, ka viss, kas atdzīvina cilvēka dvēseli nomoda apziņā ir izskaidrojams ar ietekmēm, iespaidiem, kas – ja šis izteikums tiek uztverts kosmiski – cilvēkam tiek iedvests no debesīm, no universālā. Kas ir pamatā noteiktiem dziļākiem cilvēka dabas reģioniem, kas normālā dzīvē uzvilnī apziņā tikai sapnī, tas ir izskaidrojams ar terriskā ietekmēm, iespaidiem, ar šaurākā nozīmē laicīgo. Ja mēs apskatām pasauli garazinātniskā nozīmē, tad visam, kas parādās mūsu maņām, ir jābūt garīgā izpausmēm.

Cilvēks patiešām arī attiecībā uz sava tēla izpausmi, attiecībā uz savu juteklisko atklāsmi ir šīs savas dubultās dabas izpausme. Vislabāk to var vizualizēt, jo tas ir saskatāms visskaidrāk, ja apskata skeletu, kas ļoti skaidri sastāv no divām daļām: no galvas, galvaskausa daļas un pārējā ķermeņa, un abas daļas, pamatā ņemot, ir sasaistītas kopā tikai ar tievu skeleta dzīslu. Galva faktiski ir tikai uzlikta virsū. To var nocelt nost. Tas arī ārēji, tēlaini sniedz dubultās dabas izpausmi; jo līdz ar to, ka cilvēkam ir viņa galva, viņa galvaskauss, viņam ir nomoda apziņa; līdz ar to, ka viņam ir pārējā daba, kas ir piekarināta skeletam zem galvas, viņam ir viss, kas vairāk vai mazāk izspēlējas zemapziņā un uzvilnī sapņos, uzvilnī arī caur to, ka caurkvēlo, caurliesmo, caurmirdz parasto nomoda apziņu dzejnieka, mākslinieka radošajā fantāzijā. Tur vienmēr caur to, kas parasti ir nomoda apziņa, kaut arī cēlākais no zemes dabas, bet tomēr pilnībā līdzdarbojas šīs zemes daba. Mēs vakar redzējām, kā no noteikta laika kultūras apziņas, no ebreju kultūras var tieši norādīt uz to, ka cilvēkiem ir bijušas zināšanas, izsmelšanas, pamatīgas zināšanas par cilvēka nomoda apziņas kopsakarību ar pārdabiskajām norisēm, pārdabiskajiem faktiem. Mēs redzējām, kā īstenībā tas, ko var saukt par kosmisko domu pasauli, kas izpaužas zvaigžņu kustībās, rada savu atspulgu tajā, kas cilvēkam ir kā nomoda apziņa, kas viņam ir tādēļ, ka viņš savai nomoda apziņai vispirms izmanto savas galvas orgānu. Brīnišķīgā cilvēka iekļautībā visā Visumā, zināmā mērā vienlaikus debesu un šīs zemes faktos, tas ir tas, ko mēs apskatījām.

Ja grib pieņemt kā atbilstošu visu, kas saistīts ar šiem nopietnajiem, nozīmīgajiem faktiem, tad tomēr ir jāatbrīvojas no aizspriedumiem. Un viens šāds arimānisks aizspriedums ir īpaši tiem, kuri savā ziņā gribētu būt mistiķi. Tas ir aizspriedums, kas izpaužas noteiktā sajūtā un pastāv tajā, ka saka: laicīgais ir nevērtīgs – tas noteikti ir jāpārvar, tā ir neapstrādāta, prasta viela, par ko cilvēks, kurš tiešām tiecas uz garīgo, nemaz nerunā; pēc kā ir jātiecas, tas ir garīgais! – Ja turklāt par garīgo vēl ir visjuceklīgākie priekšstati, ko varbūt arī iztēlojas tikai jutekliskos tēlos, tad tā arī jūtas. Tālab es saku, ka tas, par ko ir runa, vairāk izpaužas sava veida sajūtu virzienā. Bet nekad nevar saprast ne cilvēka, ne pasaules būtību, ja grib dzīvot tikai šajās aizspriedumu pilnajās sajūtās. Jo šādas sajūtas var rasties tikai tad, ja fiziskajā ķermenī uz Zemes dzīvojošo Zemes cilvēku apskata savā ziņā vienpusīgā nozīmē, un no šī Zemes apskata, protams, rodas attaisnotas ilgas pēc tā, kas ir pārdabisks un kas ir jāizdzīvo starp nāvi un jaunu piedzimšanu. Bet par dzīvi starp nāvi un jaunu piedzimšanu nekad nebūs iespējams iegūt pilnīga veida izpratnes pilnu izjūtu, ja par šīs zemes laicīgo runā tā, kā es to iezīmēju. Jo, lai cik paradoksāli tas neskanētu, tā ir taisnība, un jūs varēsiet to uztvert no noteiktiem cikliem, kur atradīsiet to attēlotu detalizēti: ko iztēlojas cilvēks starp piedzimšanu un nāvi, tā tad cilvēks fiziskajā ķermenī, kad viņš runā par debesīm, to mirušais laikā starp nāvi un jaunu piedzimšanu, garā un dvēselē dzīvojošais cilvēks, iztēlojas tā, ka viņš tādā pašā nozīmē runā par Zemi. Jo debesīs dzīvojošajiem cilvēkiem viņpasaule ir Zeme, viņiem tas vērtīgais, uz ko viņi lūkojas, ir Zeme. Viņi runā par Zemi

tā, kā mēs runājam par debesīm. Tā ir viņu ilgu zeme, kurā viņi atkal grib atgriezties jaunā iemiesojumā, zeme, uz kuru viņi tiecas. Un tad rodas aplama sajūta par to, kā dzīvo mirušie, ja šo neņem vērā.

Es bieži esmu pievērsis jūsu uzmanību tam, ka nedrīkst būt pedantisks un ticēt, ka princips «garīgajā viss ir otrādi» varētu būt tā vienkārši pielietojams, sakot: garīgo pasauli iztēlojas pareizi, ja to iztēlojas pretēji fiziskajai. No šādas tēzes abstrakta pielietojuma nekas īpašs nesanāks. Fakti tomēr ir jāapskata atsevišķi, bet ir patiesi, ka šis otrādības princips, kā es to tikko iezīmēju, der daudz kam. Tā piemēram tas, kurš pētot dzīvo garīgajās pasaulēs, var iepazīt kādu dīvainu zemi, zemi, kurā atsevišķi cilvēki atrodas starp citiem cilvēkiem. Šie citi cilvēki, starp kuriem atrodas tie daži, ir normāli cilvēki, kā ticīgie Zemes cilvēki – es saku *ticīgie* Zemes cilvēki. – Tie ir tie, kuriem ir zināma sajūta par debesīm, zināma sajūta par laicīgo. Bet starp šiem citiem šajā zemē dzīvo atsevišķi cilvēki, par ko es runāju, kuri pilnībā noliedz laicīgo, noliedz jebkuru matēriju, jebkuru vielu, kuri saka, ka esot tikai garīgais, un tā esot mānītība runāt par matēriju. Tā zeme, par kuru es jums stāstu, gan nav šeit fiziskajā pasaulē, bet gan garīgajā reģionā, to var atklāt, ja pievērs skatu noteiktām garīgās pasaules daļām, teiksim, apmēram no astoņpadsmitā gadsimta vidus līdz deviņpadsmitā gadsimta vidum. Tad jūs visi vēl dzīvojāt garīgajā pasaulē, droši var teikt, ka vismaz pirmajā daļā mēs visi vēl dzīvojām garīgajā pasaulē, un caurmērā bijām garīgās pasaules cilvēki, kuriem kā dvēselēm bija sajūtas no debesīm, kurās mēs bijām, un par laicīgo, pēc kura mēs tiecāmies un kas tur bija viņpasaule. Bet tur bija daži, kuri uzskatīja runāšanu par laicīgo, par materiālo kā mānītību, kuri apgalvoja, ka pastāvot tikai garīgais, un viss laicīgais, vieliskais esot tikai tukša sapņošana. Jā, dabiski, ka arī šie cilvēki piedzima. Viņu vārdi bija *Ludwig Büchner, Ernst Haeckel, Carl Vogt* un tā tālāk. Šie cilvēki, kurus jūs pietiekami labi zināt no viņu dzīves fiziskajā pasaulē, ir tie, kuri, it īpaši savā pēdējā stadijā pirms ienākšanas fiziskajā pasaulē, visu materiālo pasludināja par mānītību un atzina garīgo par vienīgo īsto, jo tas bija ap viņiem, un tāpēc, ka viņi nevēlējās skatīties uz kaut ko, kas nebija viņiem apkārt, kas viņiem bija viņpasaules dzīvē. Jūs jautāsiet: kā tas ir, ka šie cilvēki tad piedzimst un pakāpeniski attīstās par tādām dvēselēm, kuras runā par matēriju kā vienīgo iespējamo eksistences formu? – To jūs jautāsiet, bet tas tomēr varētu būt jums labi saprotams, jo šie cilvēki, pirms piedzima, nerādīja nekādu izpratni par matēriju, un tas viņos ir palicis; jo, ja kāds uzskata matēriju par absolūtu un nevis par kaut ko, kas ir tikai garīgā izpausme, tas neko nesaprot no matērijas, un tas nav materiālists, ja pārstāv materiālismu tā, kā minētās personas, materiālists nav ar to, ka materiālo saprot kā materiālo, bet gan tieši caur to, ka materiālo *nesaprot* kā materiālo. Tātad tajā viņi nav mainījušies, ka viņiem nav nekādas izpratnes par materiālo dzīvi.

Tur jūs redzat jomu, kur ir pilnīgs apvērsums, viss tiešām ir pilnīgi otrādi garīgajā pasaulē attiecībā pret to, ko tic šeit fiziskajā pasaulē pēc tās izpausmēm. Bet, kā jau teikts, šo principu nedrīkst abstraktā veidā izplest pāri visam. Es to visu saku, proti, par šīs zemes viņpasaulīgo raksturu mūsu dzīves laikā starp nāvi un jaunu piedzimšanu, lai pretstats, kas senajā grieķu mitoloģijā tiek izteikts ar diviem vārdiem «Urāns» un «Gaja», netiktu uztverts tā, it kā viens būtu absolūti vērtīgais un otrs absolūti mazvērtīgs, bet gan, lai tas tiktu uztverts tā, it kā tie būtu divi viena veseluma pretējie poli. Urāns zināmā mērā ir apkārtne, un apkārtnes polārais pretstats ir viduspunkts, Gaja. Grieķi iesākumā nemaz nedomāja par šauri ierobežoto cilvēka dzimumisko dabu vai laicīgo, kad viņi runāja par Urānu un Gaju (Gēju), bet gan domāja šo pretstatu, kuru mēs tagad raksturojām – debesis, laicīgais (šīs zemes) – viņi domāja šo pretstatu kā tādu.

Man bija tas jāizklāsta, jo citādi mēs nevarētu iegūt nekādu izpratni par to, kas man ir sakāms tālāk. Mūsdienās jau tāpat ir ļoti grūti noteiktas dziļākas patiesības padarīt cilvēcei pieejamas. Bet zināmā mērā tām pieskarties tomēr var, un tam arī jānotiek, ciktāl tas nu ir iespējams.

Šajos apskatos, kuros tagad iedziļināsimies, es tāpat jūs lūdzu ļoti precīzi pieturēties pie tā, kādā nozīmē cilvēks ir ar duālu dabu, un kā šī dubultā daba izpaužas ārēji viņa ķermeņa veidojumā ar to, ka viņš sastāv no galvas un pārējā ķermeņa. Cilvēka galva faktiski pieredz savu galveno veidojumu, visu savu noformēšanos jau laikā starp pēdējo nāvi un jauno dzimšanu. Pats par sevi saprotams, ka šīs zemes laicīgā galva tiek radīta fiziski; bet ne tas ir galvenais, bet gan forma, kādu tā iegūst, veids, kā tā tiek formēta, tas ir saistīts ar spēkiem, kuri nāk no tālas pagātnes. Cilvēks patiešām dabū savu galvu debesu formētu, jo visi tie spēki, kuri darbojas starp nāvi un jaunu piedzimšanu, tiešām ir paredzēti, nodarbināti tam, lai izveidotu cilvēkam viņa galvu. Kaut arī galvai ir jāiziet ceļš caur fizisko piedzimšanu un fizisko iedzimtību, cilvēka galva nāk no debesīm. Tikai pārējais ķermenis viņam ir no Zemes. Tā kā cilvēks pēc sava ķermeņa veidola ir Urāna un Gajas produkts: galva viņam ir debesu spēku rezultāts, pārējais ķermenis nāk no šīs zemes spēkiem, Urāns un Gaja (Gēja).

Tad cilvēks ienāk esamībā, un, kad viņš piedzimst, tad tas viņā ir izteikts ļoti spēcīgi, tik stipri, ka var sacīt: te fiziskajā pasaulē tiek ielikts kaut kas, kas attiecībā uz savu galvu patiešām ir to spēku nospiedums, kuri darbojas debesīs, un tur ir ķermenis, kas ir atspoguļojums spēkiem, kas darbojas šai zemē, laicīgajā. Tas ir izteikts īpaši spēcīgi, kad cilvēks tikko ir piedzimis. Tam, kurš ar dziļāku izpratni spēj uzlūkot cilvēku, ir redzams izteikts pretstats starp galvu un pārējo ķermeni. Mazā bērnā tiešām ir stiprs pretstats. Ir tikai jānācās objektīvi novērot šādas lietas, tad var pamanīt, ka pastāv liels, varens pretstats starp galvu, cilvēka Urāna reģionu, un pārējo ķermeni, cilvēka Gajas reģionu.

Apskatīsim dzīvi līdz pirmajam nozīmīgajam pavērsienam, apmēram līdz septītajam gadam, līdz zobu maiņai. Mēs zinām, ka tas ir pirmais nozīmīgais cilvēka dzīves posms. Šis laiks ir ļoti svarīgs, jo tagad nāk paradoksālais, ko ir svarīgi saprast pareizā veidā. Jo šajā laikā starp piedzimšanu un septīto gadu jeb zobu maiņu tie, kuri viņu apskata fiziski, īstenībā apskata viņu pilnīgi aplami. Es jau bieži esmu uz to norādījis arī no citiem skatpunktiem. Cilvēks savos pirmajos septiņos dzīves gados, ja izsakām to īsi, tiek apskatīts tā, it kā jau būtu vīriešu vai sieviešu kārtas. Tas no augstāka skatpunkta ir pilnīgi aplami. Tikai mūsdienu materiālisms pieturas pie šāda uzskata, tādēļ mūsdienu materiālisms arī vienmēr apskata izpausmes pirmajos septiņos dzīves gados jau kā seksuālas izpausmes, kādas tās vispār nemaz nav. Kādreiz izveidosies daudz veselīgāks uzskats, kas zinās, ka bērns pirmajos septiņos dzīves gados vispār nav seksuāls, bet gan ir asexuāla būtne. Ja drīkstu izteikties triviāli, tad gribētu teikt, ka tas tikai tā izskatās, it kā cilvēks pirmajos septiņos gados jau būtu vīriešu vai sieviešu kārtas. Un tas tā izskatās tādēļ, ka tajā, kas materiālismam tikai un vienīgi pastāv – fiziskajā, neparādās nekāda īsta atšķirība starp to, ko cilvēks maldīgi sauc par vīrišķo pirmajos septiņos dzīves gados un starp to, ko viņš tā sauc vēlāk, un tāpat par to, ko sauc par sievišķo. Vēlākais izskatās kā turpinājums tam, kas jau ir; bet tas nemaz nav tas. Un tagad es jūs lūdzu patiešām to, ko es esmu pateicis, ļoti pa īstam uzņemt savās sajūtās, lai jūs to nepārprastu un pēc tā parauga, kā to mūsdienās dara citās jomās, kur vairs nespriež objektīvi, bet gan pēc aizspriedumiem, tūlīt atkal neiejauktu aizspriedumus tajā, kas ir domāts tikai objektīvi.

Tas, kas pirmajos septiņos gados izskatās vīrišķs – un te es lūdzu jūs ievērot, ko es esmu pateicis par Urānu un Gaju – tas nav vīrišķs kā tāds, bet ir tikai ārēji tā izveidots, lai tas, kas parasti darbojas uz galvu, debesu spēki, turpinātu darboties un formētu cilvēku un cilvēka veidolu pēc ārpuszemes, debesu ietekmes. Tādēļ tas izskatās kā vīrišķais. Tas nemaz nav vīrišķs, tas ir tikai veidots pēc Urāna, pēc ārpuszemes spēkiem! Es teicu: cilvēka galva galvenokārt ir no debesīm, pārējais ķermenis ir šīs zemes. Bet šīs zemes laicīgajā iestaro debešķīgais, tāpat kā debešķīgajā iestaro šīs zemes ietekmes. Viss ir savstarpējā mijiedarbībā; tikai viens vai otrs ir pārsvarā. Gribētos teikt, ka vienam cilvēku veidam debešķīgais aizēno ķermeni, arī ārpusgalvas ķermeni, un padara to tādu, ka saka, ka tas ir vīrišķs. Bet tam nav nekāda sakara ar dzimumisko, tā tikai ir organizācija, kas ir vairāk urāniska, un cita organizācija citiem indivīdiem ir vairāk terristiska, gajiska. Cilvēks vispār nav seksuāla būtne pirmajos septiņos gados; tā ir *maja*. Atšķirīgi viņi ir tādēļ, ka vienā ķermenī vairāk iedarbojas debesis,

otrā vairāk Zeme. Un es jau iepriekš minēju, ka universālam pasaules apskatam šīs zemes elements ir tieši tikpat vērtīgs, kā debesu, lai te nerastos nekāds vērtības spriedums, lai neviens neiedomātos, ka weiningeriskā veidā sievišķo būtu jāpazemina, mazāk jāciena tādēļ, ka no kāda diženi mistiska skatpunkta tas ir tikai šīs zemes jeb gajisks. Katrs ir pols otram, bet tam vēl nav nekāda sakara ar dzimumu.

Kas tad notiek cilvēciskajā, cilvēka organizācijā pirmo septiņu gadu laikā? Viss, ko es saku, jums ir jāuztver tā, ka tas notiek galvenokārt, tur vienmēr ir arī pretstats, bet tas, ko es raksturoju, tajā tieši ir galvenais. Redziet, pirmajos septiņos gados pastāv nepārtraukti strāvojumi, spēku iedarbības no pārējā organisma uz galvu. Protams, ka ir arī strāvojumi no galvas uz pārējo organismu, bet tie šajā laikā ir vāji salīdzinājumā ar spēcīgajiem strāvojumiem, kas no ķermeņa iet uz galvu. Kad galva aug pirmajos septiņos gados, ka tā turpina veidoties, tas ceļas no tā, ka faktiski ķermenis galvā iesūta

savus spēkus; ķermenis spiežas iekšā galvā pirmajos septiņos gados, un galva piemērojas ķermeņa organizācijai. Tas ir būtiskais cilvēka attīstībā, ka galva pirmajos septiņos gados piemērojas miesas organizācijai. Tas ir tas raksturīgais, ko var novērot, ja ir tāda smalka izjūta par cilvēka sejas pārveidošanos pirmajos septiņos dzīves gados, šo pārējās organizācijas plūšanu augšup. Ievērojiet kādreiz, kāda ir bērna seja, un kā pēc zobu maiņas tā ir kļuvusi pavisam citādāka, kad sejas izteiksmē zināmā mērā ir ielījis viss ķermenis.

Tad nāk laiks apmēram no septītā līdz četrpadsmitajam dzīves gadam, cilvēka dzīves otrais posms, līdz dzimumbriedumam. Tad notiek tieši pretējais: nepārtraukta galvas spēku straume lejā organismā, iekšā ķermenī; tad ķermenis piemērojas galvai. To ir ļoti interesanti uztvert, kā organismā notiek pilnīga revolūcija: ķermeņa strāvojums, spēku ieplūšana galvā pirmajos septiņos gados, kas tad rod savu noslēgumu zobu maiņā, un tad apvērsums, plūdums uz leju, spēku vēršanās uz leju. Un tieši caur šo lejupejošo plūsmu un lejupejošiem spēkiem cilvēks kļūst par seksuālu būtni. Tikai tagad cilvēks kļūst par seksuālu būtni. Un tas, kas iesākumā debesu vai šīs zemes orgānus padara par dzimumorgāniem, tas nāk no galvas, tas ir gars. Fiziskie orgāni – var teikt tieši tā – nemaz nav domāti seksualitātei; tie tikai tiek piemēroti seksualitātei. Un, kurš apgalvo, ka tie jau sākotnēji bija piemēroti seksualitātei, tas spriež, pamatojoties tikai uz ārēju viedokli. Tie ir tādi, ka vieni ir piemēroti debešķīgajam, otri laicīgajam, šīs zemes. Tie ir atspulgi. Dzimumiskais raksturs tiem tiek uzspiests

tikai ar to, kas nāk no galvas strāvojuma no septītā līdz četrpadsmitajam gadam. Tikai tad cilvēks kļūst par dzimumisku būtni.

Ir ārkārtīgi nozīmīgi aplūkot šīs lietas ļoti precīzi; jo praksē šajā laikā nemitīgi jāpiedzīvo, ka nāk ļaudis ar vismazākajiem bērniem un žēlojas par to, ka bērni izrāda dzimumisku neaudzinātību. Tas pirms septiņu gadu vecuma nemaz nav iespējams, jo tas, kas tur ir, vispār nav nekas ar dzimumu saistīts, tam vispār nav tādas nozīmes. Un medicīniskā veidā te nekāda dziedināšana nevar iestāties, bet tikai normālā veidā caur to, ka šīs lietas vairs nesauc aplamos vārdos un līdz ar to nepiešķir tām nepareizu jēdzienu ietvarus. Atgūsim atkal to, gribētos teikt, svēto nevainību attiecībā uz šīm lietām,

kāda bija senāk attiecībā pret šīm lietām, kad cilvēkiem ar savām vēl atavistiskajām zināšanām no garīgās pasaules nemaz neienāca prātā runāt par bērnu seksualitāti. No citiem skatpunktiem es uz šīm lietām jau esmu norādījis.

Bet, ja jūs ņemat to, ko varat tā izcelt no garīgās pasaules kā nozīmīgas patiesības par cilvēku un viņa kopsakarību ar šīs zemes un debesu pasaulēm, tad jūs tiešām redzēsiet, kā tāds cilvēks kā *Weiningers* kā karikatūra atbilst zinām pamatotām idejām. Jo, ja viņš izprastu lietas tā, kā tās ir tikušas attēlotas te, tad viņš ar zināmām tiesībām varētu teikt: cilvēks no garīgās pasaules tiek ielikts fiziskajā tā, ka viņš tikai ar to, ko viņa galva te iemanto pirmajos septiņos gados fiziskajā pasaulē, no debesu elementa veido vīrišķo, no laicīgā sievišķo. Tas būs mūsu uzdevums vēlāk, atgriezties pie noteiktiem strāvojumiem un spēku plūdumiem, kas vēl ir svarīgi cilvēka attīstībai vēlākajos dzīves gados. Tagad būtu labi, ja mēs pievērstu savu uzmanību cilvēka attīstībai pirmajos četrpadsmit gados. Tikai caur šādām lietām jūs iegūsi priekšstatu, cik tas ir patiesi, ka ārējā dzīve īstenībā ir dzīve *majā*, lielos maldos, ilūzijā. Un tie patiešām ir maldi un nekas vairāk kā maldi, ka cilvēki tiek ielikti pasaulē kā vīrieši un sievietes. Tikai tas šīs zemes elements, ko viņi septiņos gados iegūst ar savu galvu, tas padara viņus uz Zemes par būtnēm ar dzimumu.

Bet tagad tam, kurš šādas lietas uztver ne tikai ar galvu, bet arī ar visu sirds izpratni, faktiski vajadzētu uznirt vienam jautājumam, kuru nevar tik viegli atstāt neatbildētu: no kā tas īstenībā rodas, ka cilvēks dzīvo *majā*, ilūzijās? Vai tam ir kāda nozīme? Vai tas būtībā nav kaut kas tāds, kas varētu radīt tādu bēdīgu noskaņojumu, ka cilvēks dzīvo maldos? Vai tad nebūtu daudz pareizāk, tā varētu sacīt, ja dievības un dievi nemaz neļautu cilvēkiem dzīvot maldos, bet liktu viņiem redzēt pasauli tā, lai nebūtu jāmeklē patiesība aiz parādībām un tad nevajadzētu dzīvot maldos? Kāpēc cilvēkam vispirms faktiski

ir jādzīvo maldos? – Šis jautājums varētu pamatot ļoti pesimistisku pasaules uzskatu, kāpēc cilvēkam ir jādzīvo maldos. Bet, tam ir labs pamatojums, kādēļ cilvēkam ir jādzīvo maldos; jo, ja cilvēks jau no paša sākuma piedzimtu patiesībā, patiesība viņam būtu jau iedzimta, ja viņam tā nebūtu jāmeklē, tad cilvēks nekad nevarētu kļūt par personību, nekad nevarētu kļūt brīvs. Cilvēks var izcīnīt brīvību tikai Zemes sfērā. Bet to viņš var tikai tā, ka savos šīs zemes centienos kļūst par personību. Ka viņam iesākumā ārēji nāk pretī tas, kas vēl ir šķietamība, un viņam vispirms ir jāmeklē šīs šķietamības iekšējā būtība, tikai tas atbrīvo viņa iekšējos spēkus, kuri viņu pakāpeniski un cauri daudzām inkarnācijām padara par brīvu personību. Jūs varat viegli padarīt sev to skaidru ar vienu salīdzinājumu. Paņemiet kādu vērtīgu grāmatu, teiksim Dantes «Dievišķo komēdiju». Teorētiski, un ne tikai teorētiski varētu pilnībā iedomāties, ka cilvēks mūsu dienās iepazītu Dantes «Dievišķo komēdiju» pavisam citādākā veidā, nekā tas ir. Kā tad cilvēks mūsdienās iepazīst Dantes «Dievišķo komēdiju»? Vai nu tā, ka tā viņam tiek nodeklamēta priekšā, ka viņš to dzird, tātad ārēji skaņās – kam nav nekāda sakara ar «Dievišķās komēdijas» saturu; vai nu viņš to izlasa. Ja viņš to lasa, tad realitātē viņa priekšā nav nekas cits kā zīmes, kam arī nav ne mazākā sakara ar «Dievišķās komēdijas» saturu. Tās varētu būt arī pavisam citas zīmes, teorētiski. Jā, tā cilvēks mūsdienās iepazīst kāda vērtīga darba saturu. Viņš to iepazīst no ārpusē nodeklamētu, bet runāšanai nav nekāda sakara ar to darba saturu, kāds tas ir izcēlies no Dantes galvas, tā ir tikai ārēja nodošana, starpniecība. Un teorētiski – bet ne tikai teorētiski, es uzsveru, būtu arī iespējams, ka mēs nonāktu pie «Dievišķās komēdijas» satura citā veidā: no iekšienes, ja kādā noteiktā dzīves vecumā šis saturs paceltos augšā no mūsu dvēseles, nonāktu mūsu nomoda apziņā caur sapni. Tas ir ne tikai teorētiski, bet tā tiešām varētu notikt, ja pasaule nebūtu iekārtota tā, ka mums nebūtu vispirms jāiziet cauri *majai*. Ja mums nebūtu vispirms jāiziet cauri *maju*, tad šī lieta burtiski būtu šāda: to, kas ir jau paveikts, ko, teiksim, ir paveikuši *Homērs, Dante, Platons* un tā tālāk, kādā jaukā dienā mēs ieraudzītu paceļamies kā sapni. Mums nevajadzētu starpniecību no ārpusē tā iepazīšanai. Rafaelam nebūtu savas gleznas jāuzglezno, tikai dzīvīgi jāaptver savā garā, un tie, kas dzīvotu vēlāk, nesaņemot neko citu, kā tikai sava veida ziņu par Rafaelu, varētu tam likt izcelties sevī pašām no sevis.

Tas, par ko es stāstu, pat nav nekāda hipotēze, jo uz Mēness ar mums tieši tā bija, ka viss tika nodots šādi. Tur patiešām bija šādi. Uz Mēness nemācījās lasīt, tur viss izcēlās no iekšējā. Tam vajadzēja reiz būt bijušam; bet tad tas pacēlās no iekšienes. Bet neviens nevarēja būt brīvs. Tu biji pilnīgi un galīgi kā automāts no senatnes. Visam ļāva izcelties senatne. Tur neviens nevarēja kļūt par brīvu personību. Ne tādēļ mēs sasniedzam mūsu zināšanas, lai veiktu lieku atkārtojumu tam, kas jau tur ārā pastāv, bet gan lai mēs kļūtu par brīvām personībām. Tikai nocietinot sevi ar to, kam iesākumā nav nekāda sakara ar to, uz ko mēs nākam, mēs kļūstam par brīvām personībām. Un tas ir progress no Mēness laika uz Zemes laiku, ka tolaik mēs tieši nebijām nekādas brīvas būtnes, bet mūsos viss pacēlās kā imaginācija. Un tagad mums jātiek no tā ārā. Un ar to, ka mēs aplūkošanā veicam garīgo procesu, kas pastāv tajā, ka mēs lasām vai dzirdam, caur to mēs kļūstam par brīvām personībām. Ja saka, ka cilvēks savas zināšanas iegūst zināšanu dēļ, tad tas nav pilnīgi pareizi. Cilvēks iemanto savas zināšanas, lai kļūtu par brīvu personisku būtni. Tas ir viens, ko mums vajadzēja uzmanīgi aplūkot.

Otra lieta, kas mums ir jāaplūko, var tikt ievadīta ar vēl vienu jautājumu. Var izcelties jautājums: jā, kādēļ tad vispār šī ār pasaules atkārtošana mūsu jēdzienos un priekšstatos? Kam tas īstenībā nepieciešams? Kādēļ cilvēks savās domās un priekšstatos vispār vēlreiz atkārtō ār pasauli, tas taču ār pasauli vispār nevar interesēt, ka mēs to atkārtōjam! – Jūs sapratīsiet šo domu visprecīzāk, ja savu domāšanu pievērsīsiet sekojošajam: te ir kāds cilvēks. Ja viņš jaunībā būtu ticis nonāvēts, tad viņa te nebūtu. Ar to, ka viņš te ir, bez tā, ka te pastāv pasaule, te viņa iekšēji dzīvo arī viņa pieredzes pasaule, zināmā mērā atkārtojums, pasaules attēls. Bet tas varētu pilnībā pietrūkt, ja viņš būtu ticis jaunībā nonāvēts. Ārējais līdz ar to nemainītos. Ja viņš iejaucas, tad tas ir kaut kas cits, bet ār pasaulei tas, kas dzīvo mūsu tīrajā izziņā, ir tikai tīrs atkārtojums. Ja mēs būtu kā automāti un arī tiktu ierosināti no

ārpusēs darīt vēl to, ko mēs paveicam kā cilvēki starp piedzimšanu un nāvi, tad mūsu izziņa būtu pilnīgi lieka. Mēs tāpat joprojām darītu to, kam caur mums ir jānotiek, un izziņa mums būtu pilnīgi lieka paralēla parādība. Bet no tā jūs varat sev izveidot priekšstatu, ka cilvēks ar savu izziņu nes sev līdzi kaut ko, kas īstenībā papildina dabu, nāk klāt Visumam papildus, bet dabai, Visumam tas var būt diezgan vienaldzīgi, ka tur vēl kaut kas nāk klāt. Daba tikpat labi varētu veidot automātus, kas ar domām un jēdzieniem neseko tam, kas notiek. Jo galu galā ārā nekas no tā nemainās, vai mēs sekojam pasaules notikumiem, vai mēs ar savām domām un jēdzieniem radām atspoguļojumus vai nē. Ja jūs ar fotoaparātu nofotografējat kādu ainavu, tad bez šīs ainavas ir arī tās attēls, bet ainavai ir augstākā mērā vienaldzīgi, vai tāds attēls pastāv vai nē. Kaut kas ļoti līdzīgs faktiski ir pamatā mūsu priekšstatiem. Tie tiek pievienoti. Kādēļ tad daba nav tā ierīkota? – varētu jautāt. Mēs visi, kas jau esam pieraduši pie domāšanas, kuriem domāšana ir kļuvusi tik iemīļota, mēs šādu jautājumu vairs neuzdodam, jo mums domāšana ir kaut kas tikpat ierasts kā ēšana un dzeršana; tādēļ mums šāds jautājums nerodas. Bet jūs zināt, cik daudz ir cilvēku pasaulē, kuri būtu ļoti priecīgi, ja viņiem nevajadzētu domāt, ja viņi varētu strādāt kā mašīnas, kuriem domāšana šķiet pārāk grūta, kuri faktiski bēg no jebkuras domas. Nu, tā atkal ir šī jautājuma izpausme: jā, kāpēc tad daba nav cilvēkus apgādājusi tā, lai viņiem domāšanas nemaz nebūtu? Uz daļu no šī jautājuma mēs jau esam atbildējuši. Cilvēki caur savu domāšanu kļūst par brīvām personībām. Bet uz šādu jautājumu vienmēr jāatbild dažādos veidos. Tas nav vienīgais, kas var sniegt mums izpratni.

Pieņemsim, ka mēs būtu organizēti tā, ka mēs piedzimtu kā bērni, debesis dod mums galvu, Zeme dod mums ķermeni, būtības un hierarhijas, eņģeļi un erceņģeļi, un tā tālāk mūs vadītu, mēs darītu to, kas mums jādara, bet ar to, ka mēs iekšēji attīstām dvēselisko dzīvi ar visām tās sāpēm un mokām, kas tajā bieži izveidojas, mēs netiktu nomocīti. Pieņemsim, ka mēs būtu tādi; tad kā sekas būtu kaut kas nozīmīgs. Mēs tādi varētu būt tikai tad, ja piedzimtu tikai vienu reizi un mirtu tikai vienu reizi, ja nebūtu atkārtotu šīs dzīves dzīvju. Augs, kurš izaug, neattīstot augli ziedā, dzīvo vienreiz. Dīglī tas var turpināt attīstīties. Ar to, ka mēs attīstām dvēselisko dzīvi, mēs attīstām dīgli nākamajai šīs dzīves dzīvei. Tajā ir dīglis. Ja mēs neattīstītu dvēseles dzīvi ar zināšanām, tad mūsu dzīvei būtu jābeidzas ar šīs dzīves nāvi. Tāpat mēs nesam sevī ne tikai atkārtojumu tam, kas ir ārpusē, bet arī savu nākotni, kad izzinoši veidojam savu dvēselisko dzīvi. Tas ir tik nozīmīgi. Viss, ko mēs nesam sevī bez izzinoši iegūtā, zināmā mērā ir tāds, ka tur ar mums ir strādājusi pagātne. Viss, ko mēs izzinoši attīstām sevī, nozīmē nākotnes reālo dīgli. Mūsu izziņā mūsos attīstītās nākotnes reālais dīglis.

Un noslēgumā es gribu pievienot vienu domu, kas būs vadošā ideja mūsu nākamajām lekcijām, kuras tad aizvedīs mūs uz svarīgiem cilvēka esamības reģioniem.

Tāpat mēs nesam sevī visu to, kas ir mūsu izziņa, lai tā būtu pati naivākā izziņa, lai tā būtu abstrakta izziņa – tik briesmīgi atšķirīgas tās abas arī nav, tas netiek pareizi novērtēts – mēs to nesam sevī, dziļi zem virspuses, bet pārjutekliski, jo izziņas rezultāts dabiski ir kaut kas pārjuteklisks. Tas realitātē ir summa no spēkiem, kas dus mūsos. Mēs izejam caur nāves vārtiem, kas notiek pēc tam? Nu, esmu bieži to jau aprakstījis, kas notiek, bet tagad es gribētu to aprakstīt vēlreiz no šo spēku skatpunkta.

Mēs kā cilvēki sastāvam no ķermeņa un no galvas. Par mūsu galvu, lai cik vērtīga tā jums neliktos, tomēr var teikt: mūsu galva faktiski ir «izniekota». Es vienmēr runāju par spēkiem, nevis par ārējām formām, un jūs varat, dabiski, ļaut cilvēka ķermenim satrūdēt vai to sadedzināt, spēku forma turpina pastāvēt, tā neizjūk, tā paliek ārpusē pastāvam, arī ķermeni pamatā lolojošais garīgais. Bet galva, tā pazūd. Tur nekas nepalīdz, jūs varat, kā teikts, uzskatīt to par ļoti vērtīgu organisma daļu, bet ar galvu pēc nāves nav nekas īpašs. Tas, pats par sevi saprotams, neattiecas uz dvēselisko saturu, bet gan uz galvas ārējo formu. Tas, kas debesīm tagad īstenībā ir svarīgi, kad jūs ejat caur nāvi un jaunu piedzimšanu, ir tas, ko jūs tieši savā pēdējā šīs dzīves dzīvē esat saņēmuši no Zemes: pārējais ķermenis. Tas ar visiem viņa spēkiem tiek pārveidots jaunā galvā laikā starp nāvi un jaunu

piedzimšanu. Te jums ir galva, tur jums ir pārējais ķermenis. Šī galva bija ķermenis jūsu agrākajā dzīvē; jūsu tagadējais ķermenis kļūs par galvu jūsu nākamajā dzīvē. Un tie spēki, kurus jūs savā tagadējā dzīvē attīstāt ar savu galvu, tie pārveidos jūsu ķermeņa spēkus par jaunu galvu nākamajai dzīvei. Tā dēļ jums Zeme dod ķermeni. Un tā galva, kuru jūs tagad nesat, ir jūsu pārveidotais ķermenis no iepriekšējās dzīves, jo dzīvē visur ir spēkā metamorfozes. Ne tikai auga lapai pārveidojoties ziedlapiņā, ne tikai zemākā veidola metamorfoze ir spēkā, bet gan metamorfoze attiecas uz visiem gadījumiem. Jūsu ķermenis ir vēl nekļuvusi galva, jūsu galva ir pārveidots ķermenis.

Tāpat šo domu es gribētu pievienot. Jūs tagad nēsājat savu galvu. Frenologi studē galvu pēc tās formas, bet šai frenoloģijai nav nekādas lielas vērtības, ja tā nebalstās intuīcijā, jo katram ir pašam sava galva. Nav nekā citādi – galva ir sava ķermeņa mantojums no iepriekšējās dzīves. Katra cilvēka galva atšķiras no katra cita cilvēka galvas, un tipiskās īpašības, kuras atklāj, pamatā ņemot ir tikai rupji konstatējumi.

Padomājiet, ka pastāv šī brīnumainā kopsakarība: cilvēks ir ar duālu dabu, bet bez tam, ka viņam ir duāla daba, viņš arī jau nēsā savā ārējā veidolā pagātni un nākotni. Reinkarnācija ir rokām tverama mūsu galvā, jo tas ir galvas formā, tā ir iepriekšējās dzīves rezultāts. Galva, kuru mēs nēsāsim nākamajā dzīvē, būs mūsu ķermeņa pārveidojums. Metamorfoze vispār ir kaut kas tāds, kas ir pamatā mūsu esamībai, ja šo esamību apskata visā tās dziļumā. Ja spēj pārskatīt šādas lietas, kādas mēs te tagad esam iztīrājuši, tad var dziļi, dziļi ieskatīties tapšanā, pasaules būtības esamībā, cilvēka būtībā. Un es vēl gribētu pieteikt ideju, kura, kā sacīts, veidos mūsu abu nākamo lekciju vadmotīvu: kā viena inkarnācija nodod savu iedarbību nākamajai sekojošajai, arī kā iepriekšējā inkarnācija iedarbojas uz tagadējo, pastāvot metamorfozei starp cilvēka ķermeniskumu un cilvēka galviskumu, ja drīkst tā izteikties.

CETURTĀ LEKCIJA

Dornaha, 1916. gada 5. augusts

Cilvēka organisms, pirmsdzimšanas formējošo spēku rezultāts. Cilvēks, duāla būtne. Ķermenis ir glezniecisks, galva ir simbolisks aiz tā stāvošo garīgo spēku attēlojums. Trīskāršās cilvēciskās organizācijas attiecības ar zināšanām, estētiku un morāli: patiesība, skaistums, labestība.

Ja mēs to veidu, kā mūsdienās cilvēks runā par dvēselisko un ķermenisko, salīdzinām ar veidu, teiksim, kā par to tika runāts Grieķijā – mums nemaz nav jāatgriežas tālākā pagātnē – tad atklājam, ka Grieķijā ar attiecībām starp dvēselisko un miesisko rēķinājās daudz vairāk nekā mūsu laikā, turklāt ir ārkārtīgi svarīgi skaidri apzināties, ka grieķiskajā pasaules uzskatā par kaut kādu materiālistisku interpretāciju kopsakarībai starp dvēselisko un miesisko nevarēja būt ne runas. Ja mūsdienās kāds runā par to, ka viena vai otra smadzeņu kroka ir runas centrs, tad tāds cilvēks lietu stāvokli skaidro tiešām materiālistiski. Visbiežāk tāds vispār domā, ka valodas skaņa vairāk vai mazāk tiek radīta attiecīgajā smadzeņu vietā, tūri mehāniski. Vai vismaz viņš iedomājas, ja arī nav tieši materiālists, ka šī kopsakarība tomēr ir tāda, ka tam, kurš zina patieso kopsakarību, šādu izteikumu ir jāuztver vairāk vai mazāk materiālistiski. Grieķis par intīmajām attiecībām starp dvēselisko un ķermenisko runāja daudz tālejošāk, bez kādām materiālistiskām blakus sajūtām, jo viņam vēl bija dzīvīga izjūta par to, ka, kad mēs runājam par ār pasaules lietām, mēs par šīm lietām runājam tā, ka tās ir garīgā atklāsmes, manifestācijas. Mūsdienu cilvēks, kurš runā par runas centru smadzenēs, vispār nedomā par to, ka šīs runas centrs vispirms būtu kaut kāda garīgā spēka izveidots, ka tas, kas tur ir materiāli redzams, ir tikai zīme, kā simbols, kā līdzība aiz tā stāvošam garīgajam, nemaz nepieminot to, kas garīgi norisinās cilvēka dvēselē. Grieķis vienmēr domāja par to: uzlūkot visu cilvēku, kā viņš te stāv fiziskajā pasaulē, kā līdzību, kā simbolu kaut kam pārjutekliski garīgam, kas stāv aiz tā. Ir gan pilnībā jāatzīst, ka šāds priekšstats vairumam cilvēku nav īpaši viegls, jo dvēsele, kaut arī pati to negrib, mūsdienās jau stipri pieturas pie materiālistiskiem priekšstatiem. Pieņemsim to, kas jau ir ticis pateikts, vismaz ieskicējot, iepriekšējā lekcijā: cilvēka galva īstenībā tiek izveidota garīgajā pasaulē, tiek sagatavota garīgajā pasaulē; būtiskajā galva ir tikusi izveidota starp pēdējo nāvi un tagadējo piedzimšanu. Vai ne, gribētos pazīt kādu cilvēku tagadnē, kurš neteiktu: ir taču pilnīgi skaidri zināms, ka galva rodas mātes ķermenī grūtniecības laikā, un ir taču pilnīgi vājpātīgi sacīt, ka tā galvenokārt tiek izveidota ilgajā laikā starp pēdējo nomiršanu un šo piedzimšanu, - kurš mūsdienās domā pilnīgi materiālistiski un, gribētos teikt, domā tā gandrīz dabiski, tam tikko minētais apgalvojums vairāk vai mazāk ir jāuzskata par sava veida vājpātību.

Bet redziet, ja jūs šo lietu iztēlojaties sekojošā veidā, jūs jau varat nonākt pie iespējas iegūt atbilstošu ideju.

Dabiski, ka pirms apaugļošanās viss, par ko ir runa saistībā ar cilvēka galvu, ir neredzams; tur mātes ķermenī nenokrīt nekāds meteors no debesu augstumiem. Bet spēki, par kuriem ir runa, proti, arī cilvēka galvu formējošie spēki, veidojošie spēki, tie ir darbīgi laikā starp nāvi un jaunu apaugļošanos. Iedomājieties zināmā mērā izveidotu neredzamu galvas formu, tikai man tā jāzīmē redzama, tā tad šīs līnijas, kuras es te ieskicēju, tās, dabiski, ir faktiski neredzamas. Tas viss ir tikai spēki (skat. zīmējumu nākamajā lappusē).

Šie spēki arī nav jāiztēlojas tā, ka tiem būtu galvas fiziskā forma. Bet pastāv spēki, kuri izraisa, nosaka šo galvas fizisko formu. Un cilvēka galvas sagatavošanas laikā mātes ķermenī matērija piekļaujas šiem spēkiem; matērija sakopojas šo spēku nozīmē. Tiek veidota nevis galvas forma, bet gan galva tiek veidota pēc formas, kas no kosmiskām tātēm ir pārcelta mātes ķermenī. Tā nu tas patiesi ir. Pie šīm formām piekļaujas matērija, un tikai tad tā dabiski kļūst redzama. Matērija zināmā mērā kristalizējas ap noteiktiem neredzamiem veidojošajiem spēkiem. Protams, ka vēl iespējams arī ar

iedzimtību saistīti spēki, bet paši svarīgākie galvu veidojošie spēki ir ar kosmisku izcelsmi, tie ir, gribētos teikt, noteikti kristalizēšanās spēki, ap kuriem mātes ķermenī pievienojas matērija.

Tātad tas ir jāpatur prātā, ka tas, ko redz, ir zināmā mērā piešauts klāt, klāt piešauta matērija. Spēka līnijas, tās nāk no kosmosa. Redzat, galvas materiālo elementu jūs patiešām varat iztēloties līdzīgi, ja jums būtu kāds magnēts un ap to pēc noteiktām spēka līnijām sakārtojas dzelzs skaidiņas; jā, dzelzs skaidiņas sakārtojas pēc neredzamām magnētiskā spēka līnijām. Tikpat neredzami, kā magnēts izsūta savus starus, jums ir jāiztēlojas arī galvas forma, kā tā iedarbojas no kosmosa. Un kā dzelzs skaidiņas sakārtojas atbilstoši magnētiskajām līnijām, tā tas, ko dod māte, sakārtojas atbilstoši kosmiskajām formām, kas tiek ievēdotas galvā.

Ja jūs ņemsiet palīgā šo priekšstatu, tad gan jau varēsiet izveidot atbilstošu ideju par to, ka pie cilvēka galvas tiek strādāts laikā starp nāvi un jaunu piedzimšanu un ka veidojošie spēki pārējam organismam – bet arī atkal vairāk vai mazāk, ne pilnībā – tiek pievienoti klāt no šīs zemes, no tā, kas ir iedzimtības attiecības cauri paaudzēm. Šai ziņā cilvēks ir ar šīs zemes un kosmisku izcelsmi, ar kosmisku izcelsmi attiecībā uz savu galvas daļu – galvenokārt, un ar šīs zemes izcelsmi attiecībā uz savu pārējo ķermeni. Šajās lietās iespējamas visdziļākās mistērijas, un no tām vienmēr ir iespējams pārrunāt tikai atsevišķas lietas; tajā iespējamas neiedomājami dziļi noslēpumi, kas ir atslēga ne tikai cilvēces izcelsmei, bet gan faktiski visam kosmosam, visa kosmosa izpratnei.

Tā mēs varam cilvēku no šī skatpunkta uztvert kā sava veida duālu būtni. Un, tā kā cilvēks ir šāda duāla būtne, viņa studijās ir asi jānošķir starp to, kas pieder galvai un ir saistīts ar galvu, un to, kas pieder pārējam organismam un ir saistīts ar to.

Un tā mēs nonākam līdz kādai lietai, kas it īpaši mūsu tagadējam laikam sagādā ārkārtīgi lielas grūtības izpratnei. Jo mūsdienās visu grib izskaidrot vienā veidā, visu mest pār vienu kārti. Tas nav iespējams, ja ievēro realitāti, un materiālistiskā zinātne realitāti ievēro vismazāk! Viss, kas pieder cilvēka ķermenim, izņemot galvu, ir jāapskata tā, ka šis cilvēka ķermenis – neņemot vērā galvu – ir tēlainis, kā līdzība, attēlojums tam, kādi garīgie spēki aiz tā stāv. Viss, kas ir saistīts ar galvu, nav tēlainis attēlojums tādā pašā nozīmē, bet gan vairāk simbolisks attēlojums. Bildē tam, kas ir attēlots bildē, vēl ir daudz līdzības ar to, kas ir tai pamatā, nekā tikai zīmei, simbolam. Gleznotājs, tēlnieks mēģina savās bildēs, tēlos attēlot zināmu līdzību ar oriģinālu; tam, kurš kaut ko raksta, burtos ir ļoti maz līdzības ar oriģinālu. Burti ir zīmes visaugstākajā mērā; gleznas, skulptūras ir tēli, bildes, kam vēl ir liela saistība ar oriģinālu.

Jāsaka gan, ka atšķirība, kuru mēs šeit apskatām, nav tik liela, kā starp kādu bildi un uzrakstītu tekstu, bet līdzīgas šīs lietas ir. Pārējais ķermenis, tātad izņemot galvu, vairāk ir bilde, attēls; viss, kas ir saistīts ar galvu, vairāk ir zīme tam, kas ir pamatā. Starp to, ko mēs redzam kā galvu ar fiziskām acīm, un to, kas galvai ir pamatā, ir mazāka līdzība nekā starp to, ko mēs ar fiziskajām acīm redzam pārējā ķermenī, un to, kas ir tam pamatā. Tas ļoti stipri izpaužas jau ēterķermeņa apskatā; vēl vairāk astrālā

ķermeņa apskatā, nemaz nerunājot par Es. Tātad galvā mums vairāk ir darīšana ar zīmēm tās formās, izteiksmēs un tā tālāk; pārējā ķermenī mums ir darīšana ar attēliem, ar lielāku līdzību starp to, ko redz mūsu fiziskās acis un to, kādi spēki, kādi pārjutekliski un neredzami spēki garīgi ir tam pamatā. Šo atšķirību ir jāievēro; jo mūsdienās ir tendence abus apskatīt vienādā veidā. Cilvēks vismīļāk piekrīt tam, ka saka: «Viss pārējošais ir tikai līdzība». Tas ir pareizi – bet dažādās pakāpēs līdzība. Es gribētu apskatīt visu cilvēku kā pārjutekliskā līdzību, bet tā: viena tēlaina līdzība ir ķermenis; bet augstākā nozīmē pat galva ir līdzība. Un tas ir saistīts ar to, ka pārējais ķermenis vairāk ir šīs zemes spēku veidots, kuros mēs dzīvojam starp piedzimšanu un nāvi, un galvu vairāk nosaka tie spēki, kuru vidū mēs dzīvojam starp nāvi un jaunu piedzimšanu, respektīvi jaunu ieņemšanu. Bet ja mēs gribam apskatīt pilnīgi visu cilvēku attiecībā uz viņa iziešanu no vienas puses cauri dzīvei starp piedzimšanu un nāvi, un no otras puses cauri dzīvei starp nāvi un jaunu piedzimšanu, tad mums tomēr uzmanīgi jāapskata vēl kas cits, kas cilvēkā, arī šeit fiziskajā pasaulē, paliek stingri pārjuteklisks.

Tas, kas ir raksturīgi cilvēkam un paliek viņā stingri pārjutekliski, tas, man gribētos teikt, jau kopš relatīvi seniem laikiem tiek apzīmēts ar trīs vārdiem, kuriem vienmēr ir tikusi piedēvēta liela tipiska nozīme, bet kuri arī dažkārt, kā daudzi šādi vārdi, kļūst par frāzēm, bet kuriem nav jābūt frāzēm, ja tos uztver to pilnajā nozīmē, tie ir: cilvēks sava attīstībā dzīvo patiesībā, skaistumā un labestībā.

Patiesais, skaistais un labais – tie tomēr ir trīs jēdzieni, par kuriem, kā teikts, daudz tiek daudz runāts jau kopš relatīvi seniem laikiem. Pat virspusējs ieskats jau var jums atklāt noteiktu kopsakarību attiecībā uz šīm trim idejām. Tā, ko parasti sauc par patiesību, ir saistīta ar priekšstatu dzīvi, ko apzīmē kā skaistumu, ar jūtu dzīvi, ko apzīmē kā labestību, ar gribas dzīvi. Var arī teikt: ar gribas dzīvi ir saistīta morāle. Visi estētiskie baudījumi vai estētiskā radīšana, tātad viss estētiskais ir saistīts ar jūtu dzīvi, emocionālo. Viss, kas saistīts ar patiesību, ir saistīts ar priekšstatu dzīvi.

Šīs lietas, dabiski, vienmēr atkal ir domātas šaurākā nozīmē. Viena iespēļējas otrā. Patiesībai tās vienmēr ir zīmīgākās lietas. Cilvēkam iedzīvojoties morālajā dzīvē, estētiskajā dzīvē, patiesuma dzīvē, viņš attīstās šeit fiziskajā plānā. Bet tikai pilnīgi krass materiālists varētu iedomāties, ka ar to, kas īstenībā ir domāts ar idejām: morālistikums, estētiskums, patiesums, varētu būt norādīts uz kaut ko fiziski tveramu. Šīs trīs lietas pilnībā norāda uz pārjuteklisko, kurā cilvēks dzīvo šeit fiziskajā pasaulē.

Nu, no šāda viedokļa ir nozīmīgi iepazīt garazinātnisko rezultātu, jautājot: kā rodas tas, pēc kā cilvēks tiecas kā patiesības, kā rodas tas, pēc kā cilvēks tiecas kā mākslinieciskā, estētiskā baudījuma vai mākslinieciskas, estētiskas radīšanas, kā rodas tas, pēc kā viņam ir jātiecas kā morālistikuma? Redzat, viss patiesais šeit fiziskajai pasaulei vispirms ir saistīts ar spēkiem, kas tiek attīstīti caur fizisko galvu. Protī, tā, ka patiesais balstās mijiedarbībā starp fizisko galvu un šīs zemes ārpasauli; pats par sevi saprotams, līdz pat kosmosam, bet ar šīs zemes ārpasauli. Tātad var teikt: kad runa ir par patiesību, tajā ir mūsu galvas attiecības ar ārpasauli.

Kā ir ar to, kur apskati pievērsas skaistajam, estētiskajam? Šīs lietas visas balstās apstākļos, attiecībās; patiesums galvas attiecībās ar ārpasauli. Par kādām attiecībām varētu būt runa attiecībā uz estētisko, māksliniecisko? Tur jautājums ir par attiecībām starp galvu un pārējo ķermeni. Ir ļoti svarīgi, to izprast atbilstošā veidā. Redziet, patiesības aptveršanai šeit fiziskajā pasaulē ir nepieciešama pilnīga, skaidra, absolūta nomoda apziņa. Tas, kurš uztver sapņus kā kaut ko patiesu tādā pašā nozīmē, kā mēs atzīstam patiesību šeit fiziskajā plānā, ir nevesels, vai ne? Tātad pilnīgai nomoda apziņai svarīga ir mūsu galva, mūsu galva kā orgāns. Un tas, kam ir jātiecas attīstītam patiesuma apziņai un patiesuma apziņā, šeit uz Zemes balstās vispirms mijiedarbībā starp galvu un ārpasauli, dabiski, kā arī ar ārpasaules garīgo elementu, ko mēs varam sasniegt, bet tā tomēr ir mūs aptverošā pasaule. Estētiskajam ir jāņem vērā tas, kas dzīvo galvā, un tas, kas dzīvo pārējā organismā; jo estētiskais rodas tādējādi, ka vai nu mūsu galva sapņo par to, kas norisinās pārējā organismā, vai arī mūsu pārējais organisms sapņo par to, kas norisinās galvā. Tā ir mijiedarbība, kas netiek pilnībā izsmelta

parastajā priekšstatu dzīvē, bet kam pamatā jau ir kaut kas zemapzināts; kas balstās tieši tajā, ka faktiski, kad mēs baudām kaut ko skaistu, mūsu ķermenis iekšēji, vairāk zemapzināti mijiedarbojas ar mūsu galvu. Tas viļņojas šurpu un turpu; tā ir tā paša elementa viļņošanās, kas parasti mūsos ir sapnī. Un tas ir galvenais estētiskā baudījumā: galvas sapņošana par pārējā ķermeņa saturu, vai arī pārējā ķermeņa sapņošana par galvas saturu. Un tad mēs to no savas iekšējās pasaules iznesam augšā nomoda apziņā. Šī nomoda apziņa ir tikai otrā. Tas, kas jebkurā estētiskā baudījumā, mākslinieciskajā okulti ir tam pamatā, ir šī viļņošanās, šī saaušanās starp galvu un pārējo organismu. Zemākajos estētiskajos baudījumos ir tā, ka galva sapņo par ķermeni, un augstākos un augstākajos estētiskajos baudījumos ir tā, ka ķermenis sapņo par galvu.

Šajā faktā, kuru es jums tagad minēju, balstās daudz no tā, ko man gribētos saukt par – piedodiet man šo barbarisko vārda veidojumu - tik plaši izplatīto botokudismu, cilvēku botokudismu attiecībā uz estētisko. Vai nav tiesa, pēc patiesības tiecas visi cilvēki; pēc apzinīguma, sirdsapziņas, labā arī; bet attiecībā uz estētisko plašās aprindās pastāv daudz botokudiska noskaņojuma. Skaistuma izjūtu neuzskata par tik nepieciešamu cilvēkam šeit fiziskajā pasaulē tādā pašā mērā, kā patieso un labo. Kādam, kurš netiecas pēc patiesības, ir kāds cilvēcisks defekts; kādam, kurš netiecas pēc labā, arī ir kāds cilvēcisks defekts. Bet par cilvēku, kurš neko nesaprot no Siksta Madonnas – un jūs man piekritīsiet, ka ir daudzi, kuri nespēj iedziļināties šāda mākslas darba mākslinieciskajā vērtībā – neviens tāpat vien neuzskata, ka viņam būtu kāds cilvēcisks defekts. Tā ir vispārēja cilvēciska apziņa, ka to nedara. Bet tas balstās tieši tajā, ka, pamatā ņemot, estētiskais ir tiešām iekšēja lieta, tas ir kas tāds, ko cilvēks nokārto pats ar sevi, mijiedarbība starp viņa galvas daļu un viņa pārējā ķermeņa daļu, un līdz ar to cilvēks attiecībā uz estētisko ir atbildīgs tikai pats savā priekšā un nevienam citam. Kāds, kurš neturas pie patiesības, kļūst kaitīgs pārējai cilvēcei; kāds, kurš nepieturas pie labā, kļūst kaitīgs pārējai cilvēcei, un, kā mēs zinām, arī garīgajai pasaulei. Kāds, kurš ir botokuds (*necivilizēta persona ar sliktām manierēm*) tikai attiecībā uz skaistuma izjūtu, zaudē kaut ko priekš sevis, bet nekaitē pārējai cilvēcei – izņemot tos nedaudzus, kuri uzskata par kaut ko neglītu to, ka tik nedaudzi cilvēki ir atvērti skaistumam.

Par labo mūsu materiālistiskajam laikam faktiski ir visnepareizākais priekšstats; jo labo apskata apmēram tā, it kā tas pietuvotos cilvēkiem tādā pašā veidā kā patiesais. Bet tā ir pilnīga aplamība. Labais nozīmē mijiedarbību starp cilvēka ķermeni un ārpasauli, tikai tagad visam ķermenim pieder arī galva.

Tātad šeit lietas dabiski saplūst viena otrā! Kad mēs runājam par centieniem pēc patiesības, tad tur mums ir galva attiecībā pret ārpasauli; kad mēs runājam par centieniem pēc skaistuma, tur mums ir galva attiecībā pret ķermeni; un, kad mēs runājam par morāli, tad mums ir ķermenis attiecībā pret ārpasauli, bet tā, ka tajā galva ir pieskaitīta ķermenim, tātad visa cilvēka attiecības ar tagad tikai garīgo ārpasauli. Viss morālais balstās visa cilvēka tiecībās ar ārpasauli; ne ar fizisko ārpasauli, bet gan ar to, kas mūs aptver kā garīgi spēki un varas.

Mani mīlie draugi, jūs zināt, kad es runāju par materiālistisko zinātnei, tad runāju par kaut ko pamatotu, likumīgu, nevis par kaut ko nepamatotu; es šeit esmu nolasījis daudzas lekcijas par to, cik pamatots ir materiālisms ārējā zinātnē, ja tas ievēro savas robežas. Bet par tām attiecībām, kādas ir morāliskumam ar cilvēku, šis materiālisms zinātnē vēl ilgi nevarēs pateikt neko pareizu tā vienkāršā iemesla dēļ, ka mūsu materiālistiskā zinātne mūsu dienās vēl cieš no kādas pamatslimības, kurai vispirms ir jātiek novērstai. Es šo pamatslimību esmu jau bieži pieminējis; bet, kad par to runā, tad mūsdienu zinātniekiem šķiet, ka runā kāds pilnīgi absolūts diletants.

Jūs zināt, ka mūsdienu zinātne runā par to, ka cilvēkam esot divējādi nervi: tā saucamie sensitīvie nervi, kas ir uztveres sajušanai, un motoriskie nervi, kuriem ir jānodod cilvēka gribas impulsi, gribas darbības. Sensitīvie nervi, kuri no perifērijas aiziet cilvēka iekšienē, motoriskie nervi, kuri iet no

cilvēka iekšienes uz perifēriju. Tātad nervs, kurš no galvas smadzenēm kā starpnieks nogādā signālu, lai es paceļu roku, būtu motoriskais nervs; kad es kaut kam pieskaros, sajūtu to kā siltu vai gludu, tad tas būtu sensitīvais nervs. Tātad ir divējādi nervi, tā pieņem šodienas anatoms-fiziologs. Tās ir pilnīgas aplamības. Bet tas vēl ilgi netiks atzīts par aplamību. Kaut gan zina, anatomiski zina, ka nepastāv nekāda atšķirība starp motoriskajiem un sensitīvajiem nerviem, vēl ilgi netiks pieņemts, ka ir tikai viena veida nervi un ka arī motoriskie nervi nav nekas cits kā sensitīvie nervi. Proti, motoriskie nervi nekalpo gribas ierosināšanai, bet gan kalpo tam, lai uztvertu norisi, ko ir izraisījusi griba. Tātad, kad es kustinu savu roku, tad man, lai es būtu pie pilnas apziņas, ir jāuztver rokas kustība. Runa ir tikai par iekšēju sensitīvu nervu, kas uztver rokas kustību. Dabiski, ka es diezgan labi zinu visu, kas pret to ir iebilstams, kā tas ir tiem, kam ir bojātas muguras smadzenes, un tamlīdzīgi; bet, ja lietas saprot atbilstošā veidā, tad tie nav nekādi iebildumi, bet gan tieši pierādījumi tam, ko es tagad saku.

Tātad nav nekādu divējādu nervu, kas mūsdienās spokoja materiālistiskajā zinātnē, bet gan tikai viena veida nervi. Tā saucamie motoriskie nervi ir tikai tam, lai varētu tikt uztvertas kustības; arī tie ir uztveres nervi, tiem kā iekšēji izvietotiem uztveres nerviem stiepjoties uz ķermeņa perifēriju, lai uztvertu. Taču, kā jau teikts, to atzīs tikai pakāpeniski; un tikai tad sāks izprast attiecības, kādas ir moralitātei ar gribu un tieši ar visu cilvēku, jo moralitāte patiešām nepastarpināti iedarbojas uz to, ko mēs saucam par «Es». No turienes tad tā darbojas lejā uz astrālķermeni, ēterķermeni un no turienes tad fiziskajā ķermenī. Tātad, kad morāles dēļ tiek veikta kāda darbība, tad moralitātes impulss zināmā mērā iestaro «Es», no turienes tālāk astrālķermenī, no turienes ēterķermenī, no turienes fiziskajā ķermenī. Tad tas kļūst par kustību, tad tas kļūst par to, ko cilvēks dara ārēji, kas tikai tad var tikt uztverts caur tā saucamajiem motoriskajiem nerviem.

Moralitāte patiešām ir kas tāds, kas iedarbojas cilvēkā nepastarpināti no garīgās pasaules, tā no garīgās pasaules darbojas spēcīgāk nekā, piemēram, skaistums un patiesība. Ar patiesību tā lieta ir tāda, ka tīri garīgās patiesības mēs atrodam ieliktas sfērā, kurā ir jārunā līdz ar fiziskajām patiesībām. Līdzīgā veidā, kā parastā fiziskā uztvere tiek nodota caur maņām, tā garīgās patiesības nonāk mūsos pa apkārtceļu cauri galvai. Morālie impulsi, kaut arī mēs tos uztvertu pilnīgi garīgi kā morālas idejas, nenāk pa apkārtceļu cauri galvai, bet gan skar visu cilvēku. To ir jāiegaumē kā faktu: tās darbojas uz visu cilvēku.

Lai šo lietu saprastu pilnībā, ir ļoti svarīgi, lai jūs uzmanīgi aplūkotu, kā tālāk izpaužas atšķirība starp galvu un cilvēka pārējo ķermeni. Cilvēka galva kā galva ir tāda, ka tajā visvairāk redzams ir tas, ko mēs saucam par fizisko ķermeni un ēterķermeni; tie tur ir tiešām izteikti galvā fiziskajā plānā. Kad manā priekšā fiziskajā plānā ir kāda galva, tad man ir jāsaka: jā, tā man kā zīme pauž, izsaka: fizisko formu, fizisko ķermeni, ēterķermeni; bet astrālķermeni jau mazāk, un Es – tas paliek gandrīz ārpusē, tas ir galvā gandrīz tikai dvēseliski, tas nevar pārāk stipri iekļūt galvu veidojošajos spēkos. Tātad galvā Es īstenībā ir ļoti dvēseliski; tas caurauž, piepilda ar dvēseliskiem spēkiem galvu, bet ir ļoti patstāvīgs kā dvēseliska izpausme. Pārējā ķermenī tā nav. Tas īstenībā – lai cik paradoksāli, dīvaini tas neskanētu, bet tas tomēr ir patiesi – tur īstenībā fiziskais un ēteriskais ir daudz mazāk klātesoši fiziskajā ķermenī, tur vairāk darbojas Es un astrālais ķermenis; Es asins cirkulācijā. Visi šie spēki, kas regulējoši darbojas asins cirkulācijā, faktiski ir Es ārējā izpausme. Un viss, kas vēl dzīvo ķermenī, ļoti stipri ir astrāliskā izpausme, kamēr faktiski tas, kas fiziskajā ķermenī ir fizisks – es domāju, ko pārvalda fiziskie spēki, kas pakļaujas fiziskajiem spēkiem – arī tas, ko pārvalda ēterspēki, tā nepastarpināti nemaz nevar tikt uztverts.

Šajā ziņā cilvēki, dabiski, briesmīgi maldīsies. Ja ņem materiālistiskos mērogus, tad katrs teiks: kad cilvēks elpo, tā taču ir fiziska norise; viņa iekšā ieiet gaiss; kā sekas elpošanai notiek noteikts process asinīs, un tā tālāk, tās visas ir fiziskas norises. Pats par sevi saprotams, tās visas ir fiziskas norises, bet spēki, kas ir tām pamatā, ķīmiskajās asinīs norisēs ir nākoši no Es. Faktiski fiziskais tieši cilvēka

ķermenī tiek daudz mazāk ievērots. Fiziskie spēki izpaužas cilvēka ķermenī, kad viņš, piemēram, kā bērns vispirms rāpo un tad pakāpeniski pāriet uz vertikālu stāju. Tas ir viens veids smaguma pārvarēšanai; šīs raksturīgās līdzsvara un smaguma iedarbības attiecības vienmēr ir viņā. Bet tas īstenībā nav fiziski redzams, tas ir tas, ko mēs garazinātnē saucam par fizisko ķermeni: tie gan ir fiziski spēki, bet tie kā tādi pamatā ņemot ir neredzami spēki. Gluži tāpat, kā ja mums ir sviri un svira: pa vidu atbalsta punkts, vienā pusē viens spēks, kas darbojas atsvara iedarbībā, otrā pusē arī spēks, kas darbojas svara iedarbībā. Spēki, kas tur darbojas, nav auklas, kuros karājas atsvari, bet gan ir neredzami, tomēr tie ir fiziski spēki. Tāpat mums tas, ko mēs cilvēka fiziskajā ķermenī saucam par fizisko, lielākoties ir jādodomā kā spēki.

Un, kad mēs nonākam ēteriskajā, tur arī vēl ir ļoti daudz kā, kas paliek neievērots – jo tās ir fiziskas norises, kas izspēlējas ēterķermenī, kas norisinās, kad iedarbojas maņu uztveres, kad garša iedarbojas garšas nervos. Bet tās visas pamatā ņemot ir ļoti smalkas norises.

Tad mēs nonākam pie tā, kas norisinās muskuļos un tā tālāk, kas ārēji ir fiziski uztverams kā līdzība, tā tēls, bet ir atkarīgs no astrālajiem spēkiem. Arī tas, kas norisinās nervos, ir atkarīgs no astrālā.

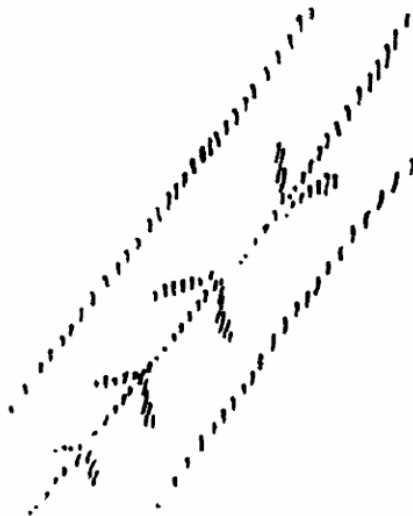
Un tad mēs nonākam pie asins cirkulācijas, pie Es-spēkiem. Tāpat kā Es un astrālais ķermenis ir iedarbīgi visā, kas mums ir iedzimtībā paaudžu secībā, tie nav tādā pašā veidā iedarbīgi cilvēka galvā – galvenokārt Es. Var teikt, ka Es ir ļoti darbīgs galvā, kad cilvēks ir nomodā; bet faktiski nekad nav tā, ka tas veiktu galvā tādu iekšēju darbību kā pārējā ķermenī, asinīs, un asinis, kas plūst uz galvu, arī ir atkarīgas no pārējā ķermeņa. Tādēļ es teicu, ka šīs lietas nevar tā nodalīt. Viena iespēlējas otrā. Bet tas, kas ir asiņu impulss, nenāk no galvas, bet gan tiek iedzīts galvā. Tas nāk no Es, ciktāl tas ir atkarīgs no ķermeņa.

Tā ka patiešām var teikt: ja mēs palūkojamies uz kāda cilvēka galvu, tad tā ir visizcilākā, svarīgākā daļa, kas ir izspiests fiziskajā ķermenī un ēterķermenī. Ja mēs palūkojamies uz pārējo ķermeni, tad tajā svarīgākais ir tas, kas tajā pulsē un dod tam spēku, tas, kas nāk no Es un no astrālā ķermeņa. Tātad, kad jūs ņemat šo pretstatu, no vienas puses galvu un no otras puses pārējo ķermeni, tad galvā mums uzkrītoši būs: fiziskais ķermenis un ēterķermenis, un relatīvi patstāvīgi, to caurstrāvojoši astrālais ķermenis un Es. Pārējā ķermenī mums būs Es un astrālais ķermenis, kuri darbojas tieši fiziskajās norisēs; un pārējais, kas ir pamatā, faktiski tur ir kā neredzamas sastatnes, kā fiziskas un ēteriskas sastatnes, kas parasti nemaz netiek ievērotas. Es patiešām fiziski ir mūsu asins cirkulācijā.

Bet kā tad tas, ko mēs zināmā mērā saucam par morāli-ēterisko auru, kā tā iedarbojas uz mums? Vispirms tā iedarbojas uz visu cilvēku. Bet tā iedarbojas uz Es, un faktiski Es iedarbojas visā pārējā

ķermenī, teiksim, piemēram, asinīs. Vai nav tiesa – Es taču ir vissvarīgākais asinīs. Moralitāte iedarbojas uz asinīm. Jums nav tik daudz jāskatās uz fiziskajām asinīm, kas faktiski tur ir, gribētos teikt, tikai lai aizpildītu vietu telpā, kur darbojas Es-spēki, bet gan uztveriet asinis tādā nozīmē, kā es to teicu. Tātad moralitāte iedarbojas uz Es. Tur it kā sastopas tas, kas mūsu asinīs darbojas kā Es-spēki, ar moralitātes spēkiem. Kad cilvēks ir šeit fiziskajā pasaulē, tad ir tā: kas pulsē viņa asinīs,

tas garīgi sastopas ar spēkiem, kas iespējamas no morālās sfēras, proti tā, ka faktiski morālais impulss to, kas zināmā mērā paceļas no asinīm, izspiež ārā. Tātad iztēlojieties, ka mums būtu asins plūsma, un tajā strāvo Es un iedarbojas moralitāte (attēlā). Tad moralitātei ir jādarbojas pretī tur strāvojošajam Es, tai ir jābūt pretspēkam šim plūstošajam Es. Tā tas arī ir. Ja kāds ir pakļauts spēcīgam morāliskam impulsam, tad pastāv tieša morāles impulsa iedarbība uz asinīm. Tā pat apstiež morālās norises, morālā procesa uztveri galvā. Tādēļ Aristotelis, kurš šīs lietas saskatīja vēl precīzāk, ne tikai fiziskās, bet arī morālās lietas, ir teicis brīnišķīgus vārdus: moralitāte balstās gatavībā, tas ir, tā ir atbrīvota attiecībā uz tās faktisko darbību, atbrīvota no intelektuālā sprieduma.

Galva tajā noskatās, radikāli izsakoties. Tātad mums, staigājot apkārt šeit fiziskajā plānā, ir mijiedarbība starp noteiktiem spēkiem, kas kā Es ir pamatā mūsu asins pulsācijai, un morālajiem impulsiem, kas iekļūst mūsos no garīgās pasaules. Šī mijiedarbība būtiskajā balstās tajā, ka mēs ar visu savu ķermeni esam pie nomoda apziņas; tā ir daļa no tā, ka mēs esam nomoda apziņā. Es ir tiešām jāpulsē kā apzinātam Es mūsu asinīs. Jūs varbūt teiksiet – to es zināmā mērā gribētu ielikt iekavās –: Jā, bet miegā taču Es un astrālais ķermenis ir ārā, tie ir ārā no fiziskā ķermeņa un ēterķermeņa. Ja šeit galvenokārt darbojas Es un astrālais ķermenis, tad tur taču miegā vairs nav nekā no Es un astrālā ķermeņa. Bet formas un kustības taču paliek! – Protams, ka būtiskākais ir ārpusē, bet faktiski – es to jau bieži esmu uzsvēris: būšana ārpus būtiskajā attiecas uz galvas daļu. Es uzsvēru, ka mijiedarbība starp Es un astrālo ķermeni, kad tie nedarbojas uz galvu, ir jo intensīvāka attiecībā uz pārējo organismu. Tas šeit ir bieži ticis pateikts. Pārējā organismā Es un astrālais ķermenis nav tā nodalīti.

Bet, kad nu arī moralitāte mūsu asiņu sfērā sastopas ar Es-spēkiem, tad tā tomēr ieplūst tā, ka iet cauri galvai. Tādēļ es agrāk arī esmu teicis: te tas piederas visam ķermenim. Tai ir jāiet cauri galvai, tā nedrīkst iestrāvēt tieši ķermenī. Tas nozīmē, ka cilvēkam ir jābūt nomodā. Jo, ja cilvēks gulētu un Es un astrālais ķermenis būtu ārpus galvas, tad moralitāte nevarētu iestrāvēt caur garīgo, bet gan tai būtu jāiestrāvē galvā, fiziskajā ķermenī caur fizisko un ēterisko, ar ko tai vispār nav nekāda sakara. Tas būtu neiespējami.

Jūs varat no tā, ko es tagad saku, ja esat pilnīgi godīgi paši pret sevi, pārliecināties par kaut ļoti vienkāršu. Pajautājiert paši sev, vai jūs miegā vai sapņos vienmēr esat tik pilnīgi morāli – ja moralitāte nav reminiscence no fiziskās dzīves! Ar moralitāti sapņos, ar to, ko sauc par moralitāti, dažreiz ir diezgan slikti, vai ne? Kaut kas var būt amorāli, tas ir, moralitātes mērs tur nemaz nav piemērojams, kā tas ir augu pasaulē. Bet morālais impulss kā tāds var būt spēkā tikai nomoda apziņai. Tā jūs redzat, kā moralitātē mums ir mūsu apkārtējās garīgās pasaules iedarbība tieši uz tiem spēkiem, kas mūsos ir Es-starojums.

Pāriesim tagad pie skaistuma, pie tā, kas iedarbojas estētiski. Mēs jau zinām: tas balstās galvas daļas un pārējā ķermeņa mijiedarbībā. Tas ir tā, ka galva sapņo par pārējo ķermeni, un pārējais ķermenis sapņo par galvu. Ja izpēta, kas tur ir pamatā, tad atklāj, ka arī viss estētiskais nāk no noteiktiem apkārtējās garīgās pasaules impulsiem, kas mūsos ierosina šo mijiedarbību. Tie, par kuriem es iepriekš teicu, ka viņi pārstāv botokudisko elementu, tie pret šiem impulsiem ir maz uzņēmīgi; viņi neļauj sevi ierosināt tam, kas iekšēji izsauc šo mijiedarbību. Bet šie impulsi vairs nedarbojas uz Es, bet gan iedarbojas tieši uz astrālo ķermeni, kamēr morālie impulsi iedarbojas tieši uz Es. Un tas neapzinātais, kas ir ietverts morālajā, kas veido neapzinātās, pa pusei neapzinātās sirdsapziņas raksturu, tas balstās tieši tajā, ka morālais iet cauri galvai, un – tā kā Es nav tik intensīvi saistīts ar galvu – ieiet ķermenī vairāk neapzinātajā, pārņem visu cilvēku. Tas, kas nāk no estētiskās sfēras, iedarbojas tieši uz astrālo ķermeni. Un tas iedarbojas tā, ka tieši izceļas šī īpatnējā spēle starp astrālo ķermeni, kas ir intensīvi saistīts ar jebkuru rosību, vai tā būtu nervu vai ķermeņa muskuļu rosība, un to astrālo ķermeni, kas mazāk intensīvi ir saistīts ar galvas muskuļu un nervu rosīgumu. Jo astrālajam ķermenim ir citas attiecības ar galvu nekā ar pārējo ķermeni. Tādēļ cilvēkam ir šīs divas astralitātes: viena zināmā mērā brīvāka astralitāte galvas daļā, un viena ar fiziskajām norisēm saistīta astralitāte pārējā ķermenī. Un šī saistītā astralitāte un brīvā astralitāte iespēlējas viena otrā caur estētiskajiem impulsiem. Tā ir savstarpēja caurvilņošanās un cauraušanās.

Un, kad mēs nonākam patiesības jomā: arī patiesība ir kaut kas pārjuteklisks, bet iedarbojas tieši galvā. Patiesībai kā tādai ir darīšana tieši ar darbībām, procesiem galvā. Bet raksturīgais visam tam, kas ir patiesība, ir tas, ka tas iedarbojas uz cilvēku tā un tādēļ tā tiek aptverts, ka tas tieši iestrāvo ēteriskajā ķermenī. Jūs varat to uztvert no daudziem iztīrījumiem, kādus esam veikuši. Patiesībai dzīvojot cilvēkā domu formā, tā dzīvo ēteriskajā ķermenī – to es esmu bieži teicis – ar domām dzīvo ēteriskajā ķermenī. Patiesība tieši pārņem galvas ēterisko daļu un tad dabiski kā patiesība pārnesas uz galvas fizisko daļu.

Redziet, tā cilvēkus pārņem un aptver patiesība, skaistums, labestība, izziņa, estētika, moralitāte. Izziņa, uztvere, patiesība pārņem cilvēku tā, ka ārējā pasaule tieši – ieplūstot caur Es un astrālo ķermeni, ciktāl tie piedalās galvas daļā, – līdz pat ēterķermenim iedarbojas no ārpuses. Tur tieši tiek pārņemts ēterķermenis. Un, tā kā cilvēks ar savu apziņu tā neienirst savā ēterķermenī, patiesība viņam šķiet kā kaut kas jau gatavs. Tieši tas ir tas satraucošais, pārsteidzošais iniciācijā, ka tad sāk patiesību, kā tā iepulsē ēterķermenī, izjust kā tikpat brīvu, kā parasti izjūt moralitātes vai skaistuma iepulsēšanu astrālajā ķermenī. Tas ir tas satraucošais, pārsteidzošais tā iemesla dēļ, ka cilvēku, kurš izgājis zināmu iniciāciju, noved daudz brīvākās attiecībās ar patiesību, un līdz ar to daudz atbildīgākās attiecībās ar patiesību. Ja patiesība ienāk mūsos pilnīgi neapzināti, tad tā ir gatava, un tad mēs vienkārši ar parasto loģiku sakām: tas ir patiesi, tas ir nepatiesi. Tad ir daudz mazāka atbildības sajūta pret patiesību, nekā ja zina, ka patiesība tieši tāpat, pamatā ņemot, ir atkarīga dziļām simpātijas un antipātijas jūtām, kā moralitāte un kā skaistums, tā ka pastāv zināmas brīvas attiecības ar patiesību.

Te atkal parādās viena mistērija un tagad nozīmīga, subjektīva mistērija, kas izpaužas tajā, ka daži cilvēki, kuri tuvojas iniciācijas pārdzīvojumam nepareizā, necienīgā veidā, neizmaina savu patiesības izjūtu tā, ka attīstītu lielāku atbildības sajūtu, bet gan pazaudē atbildības sajūtu, kāda viņiem ir pret

uzspiesto patiesību, tā nonākot zināmā nepatiesā elementā. Ak, šeit parādās daudzas nozīmīgas lietas cilvēku attīstībā uz spirituālo patiesību, kas tad tās augstākajā apskaidrībā ir viedums, gudrība. Tai zināmā mērā izplūstot cauri Es un astrālajam ķermenim, tā iedarbojas tieši ēteriskajā, uz cilvēka ēterķermeni. Skaistais iedarbojas cilvēka astrālajā ķermenī; morālais caurauž Es; morālais impulss iedarbojas uz Es. Patiesajam, ieplūstot mūsos no kosmosa, no Visuma, vēl atliek tikai fiziskais ķermenis, uz kuru iedarboties, tas var atstāt nospiedumu tikai fiziskajā ķermenī, tas ir, fiziskajās galvas smadzenēs; fiziskajā tā kļūst par uztveri. Skaistajam, ieplūstot mūsu astrālajā no ārpuses, no Visuma, vēl ir jāiedarbojas uz ēterķermeni un tad uz fizisko ķermeni. Labais, labestības impulss iedarbojas uz Es, un tam ir jāiedarbojas uz Es tik stipri, lai tas aizvibrētu līdz astrālajam ķermenim, ēterķermenim un fiziskajam ķermenim, kur tas var kļūt iedarbīgas tikai fiziskajā ķermenī.

Tādas ir cilvēka attiecības ar patieso, skaisto, labo. Patiesajā viņš savu ēterķermeni, vispirms galvas ēterdaļu, atver nepastarpināti kosmosam. Skaistajā viņš nepastarpināti kosmosam atver savu astrālo ķermeni. Moralitātē viņš atver kosmosam nepastarpināti savu Es. Patiesajā – mēs šīs lietas turpināsim iztīrīt rīt un tad minēsim arī dzīves likumus starp piedzimšanu un nāvi un arī starp nāvi un jaunu piedzimšanu – patiesajā mums ir kas tāds, kas jau visilgāk ir sagatavots cilvēkam. Skaistajā mums ir kas tāds, kas ir sagatavots salīdzinoši īsākā laikā; un morālajā mums ir kaut kas, kas iesākas tikai uz Zemes. Tas, kas dzīvo patiesībā, kura attīrās līdz viedumam, faktiski iesākās jau Saules attīstības laikā, tad piedzīvoja zināmu kulmināciju Mēness attīstības ciklā, tupina iedzīvoties Zemes attīstībā, un būtiskajā tiks pabeigts tajā, ko mēs tad zinām kā Jupitera attīstības ciklu. Tad cilvēciskā būtība attiecībā uz gudrības saturu būs sasniegusi zināmu pilnu noslēgumu. Skaistums – kas cilvēkiem ir ļoti iekšēja lieta – iesākas Mēness attīstības laikā, turpinās Zemes attīstības ciklā, un tad sasniegs noslēgumu Venēras attīstības ciklā. Šīs lietas visas ir tādas, ka tur, kur tām tiek izvēlēti okultie nosaukumi, tiem ir jau ir laba nozīme. Es ne jau velti saucu šo attīstību par «Venēras-attīstību»; tā tiek tā saukta tieši attiecībā uz noteicošajiem procesiem tajā.

Par moralitāti Mēness attīstības cikla laikā vēl nevarēja runāt, jo tad cilvēks attiecībā uz to, ko viņš darīja, vēl bija ieslēgts nepieciešamībā, gandrīz dabiskā nepieciešamībā. Moralitāte sākas tikai uz Zemes. Un nobeigumu tā sasniegs Vulkāna attīstības laikā, kad viss, kas pulsē asiņu uguns procesos, kļūst par attīrītu, šķīstītu Es, moralitātes šķīstītu Es, moralitātes pilnīgi pārņemtu Es: kad cilvēka Es-spēki un morālie spēki būs viens un tas pats, un viņa asinis, tas ir, viņa asiņu siltums – jo materiālais taču ir tikai ārēja zīme – kad viņa asiņu siltums kļūs par Vulkāna uguni. Rīt tad turpināsim runāt par šīm lietām.

PIEKTĀ LEKCIJA

Dornaha, 1916. gada 6. augusts

Cilvēka ieaugšana trīs garīgajās gudrības, skaistuma un labestības sfērās. To iestarošana cilvēka garīgajā daļā. Imaginatīvā psihiskā fizioloģija: cilvēks morāles, estētisko impulsu un patiesības impulsu sfērā.

Rūdolfa Šteinera veiktā *Gētes* «Fausta» (Ariela ainas) pantu metamorfoze. Cilvēks un elementārās būtnes.

Jana Kasproviča garīgā pārdzīvojuma apraksts.

Būtiskāko daļu laika es šodien izmantošu tam, lai attīstītu dažus pamatus, no kuriem izrietēs noteiktas lietas, pie kurām tad nonāksim rīt – pamatus, kas ir vakar iztīrītā paplašinājumi.

Padomāsim par to, ka cilvēks piedzimstot, vai teiksim – caur apaugļošanas ienāk fiziskajā dzīvē, tajā dzīvē, kuru viņš starp piedzimšanu un nāvi pavada fiziskajā plānā. Padomāsim, kā cilvēks ienāk šajā fiziskajā dzīvē, kā mēs to jau gadiem esam attēlojuši. Mēs jau zinām, ka cilvēks savā ziņā ir zemāko dabas valstību – minerālās, augu, dzīvnieku valstības – saplūdums, un tad paceļas pāri šīm trīs valstībām, kas viņā ir sasaistītas kā simbiozē. Bet viņš ieaug šajās trīs valstībās arī kā garīga būtne. Tā ka mēs varam sacīt: cilvēks, nolaižoties lejā fiziskajā plānā, ieaug minerālajā, augu, dzīvnieku valstībā un kļūst par cilvēku. Pēc nāves viņš atkal kāpj augšup. No garīgo uzskatu viedokļa notiek kaut kas līdzīgs: tā, kā notiek šī ieaugšana fiziskās esamības valstībās, kaut kas ļoti līdzīgs norisinās garīgajā jomā. Visos šādos attēlojumos, kurus es te sniedzu, jums, dabiski, vienmēr jābūt skaidram, ka viss, ko mēs jau pateicām par cilvēka ieaugšanu garīgajā pasaulē, izejot caur nāves vārtiem, paliek spēkā, un ka šis, kas nāk kā tālāki iztīrījumi, tikai papildina iepriekš teikto. Tā ka varam sacīt: cilvēks ieaug garīgajā pasaulē tā, ka viņu uzņem morālā valstība, estētiskā valstība, gudrības jeb patiesības valstība. Tikai, protams, kad mēs šajā dzīvē runājam par morālo valstību, labā valstību, estētisko valstību, skaistā valstību un patiesības – gudrības valstību, tad domājam šīs lietas vairāk vai mazāk abstrakti. Bet garīgajā pasaulē šie spēki, kuros cilvēks ieaug un kurus atkal pamet, kad ienāk fiziskajā esamībā, ir pilnīgi konkrēti, tie ir reālas garīgās esamības formas. Mēs tos vienkārši sagrupējam ar šādiem nosaukumiem. Bet tas, kas uzņem cilvēku, kad viņš paceļas garīgajā pasaulē, tas zināmā mērā pastāv šeit uz Zemes kā viņa auras atlikums. Cilvēks kā fiziska būtne fiziskajā plānā ieaug minerālajā, augu, dzīvnieku valstībā, kad ir pametis gudrības, skaistuma, moralitātes valstību. Bet šo trīs garīgo valstību starojums vēl iestaro lejup viņa aurā; tā ka viss cilvēks, ja mēs klāt visam cilvēkam apskatām arī cilvēka garīgo daļu, pirmkārt dzīvo tajā, kas viņš ir minerāli, augveidīgs, dzīvniecisks, fiziski-cilvēcisks, un tālāk arī tajā, kas viņu zināmā mērā aptver, caurstaro, caurauž no trīs garīgajām valstībām, kas viņu pārstaro, izgaismo. Mēs varam ar sava veida shematisku zīmējumu, bet kas, kā jau teikts, ir tikai shematisks zīmējums, padarīt uzskatāmu, kā tas īsti ir, kas tur ir saistīts ar cilvēka dabu. Tas, ko es tagad uzzīmēšu, ir tikai pilnībā shematiski, bet tas var jums daudz izskaidrot, ja jūs to pamatīgi izskatīsiet. Lai mums šīs lietas būtu pēc iespējas skaidras, es gribu visu, kas pieder pie Es, attēlot šādā veidā (zaļā krāsā – *grün*). Visu, kas pieder pie astrālā ķermeņa – dzeltenā krāsā (*gelb*), visu, kas pieder ēteriskajam ķermenim, violetā (*violett*), kas pieder fiziskajam cilvēkam – sarkanā krāsā (*rot*) (skat. zīmējumus tālāk).

Un tagad apskatīsim cilvēku shematiski. Apskatīsim viņu tā, kā viņš ir iekļauts Visumā kā morāls cilvēks, tas ir, cilvēks, kurš ir daļa no Visuma morālajiem spēkiem. Tad apskatīsim viņu kā cilvēku, kurš ir daļa no Visuma estētiskajiem impulsiem tajā nozīmē, kā mēs to apskatījām vakar. Un tad apskatīsim cilvēku, kā viņš piedalās gudrības impulsos. Tātad mēs zināmā mērā gribam uzskicēt tādu psihisku fizioloģiju – piedodiet man šo nedaudz bezjēdzīgo apzīmējumu, bet jūs sapratīsiet, ko es ar to domāju – kas, protams, ir domāta imaginatīvi.

Ja mēs apskatām cilvēku, ciktāl viņš ir iekļauts moralitātes sfērā, tad mums īpaši tiek atgādināts tas, ko es izklāstīju vakar: ka grieķi vēl daudz vairāk sajuta un izjuta attiecības starp garīgi-dvēselisko un fizisko nekā tas ir mūsu dienās. Tādēļ, piemēram, *Platons* vēl pilnīgi skaidri attēlo šīs raksturīgās

attiecības, kā cilvēku satver, pārņem moralitātes impulsi no garīgā Universa. *Platons* saka: īstenībā ir četri tikumi. Vispārējā morāle pārņem visu cilvēku. – Bet tas viss, dabiski, ir jāuztver kā zināmais *grano salis*. Dabiski, kad tiek aptverts viss cilvēks, viņā savukārt nodalās atsevišķie tikumi. Pirmais tikums, par ko runā *Platons*, ir gudrība – tagad gudrība ņemta kā tikums, nevis kā zinātne. Tā kā šī gudrība kā tikums ir radniecīga tam, kas tiek pārdzīvots patiesībā, tad spēki, kas no moralitātes sfēras aptver tieši gudrību, arī vēl vēršas pie cilvēka galvas, tādēļ mēs varam šo lietu attēlot šādi (I zīmējums):

Platons tāpat teica: tāpat morālā cilvēka galvas daļu pārņem gudrība, krūšu daļu tas, ko varētu saukt par sirsnības tikumu – es nevaru atrast labāku apzīmējumu – stingrība, krietnība, bet tāda krietnība, kurā ir sirsnības spēki: dvēseliska krietnība.

Vieds – domājot šo jēdzienu tikumības nozīmē – ir tas cilvēks, kurš neļaujas tikai savām dzīvnieciskajām dziņām, bet kuram ir zināmas morālas idejas, kuras viņš aptver un pēc kurām vadās. Bet morālais impulss iestaro arī ķermeniskajā, miesiskajā, kaut arī šis morālais impulss tiek ietverts morālās gudrības idejās. Tādēļ varam sacīt: moralitāte iestaro cilvēkā tā, ka mēs drīkstam iztēloties šo iestarošanu iekšā cilvēka «Es» (zaļā krāsā). Tā tāpat būtu platoniskā moralitātes gudrības sfēra.

Krūšu daļa, kas aptver sirdi, būtu apgabals, kur no moralitātes sfēras iestaro sirsnība, stingrība, dvēselisks krietnums. Mēs varam teikt: tur moralitāte, iestarojot tālāk, it īpaši pārņem astrālo un atdzīvina krūšu daļu ar sirdi. Tāpat mēs varam šo tālāko izstārošanu zīmēt šādi (dzeltenā krāsā). Tā ka mums ir: gudrība, viedums kā tikums galvā (zaļā krāsā), sirsnība kā tikums krūšu daļā (dzeltenā krāsā).

Trešais tikums ir tas, ko *Platons* sauc par apdomību, *sophrosyne* (*saprātīgums, mērenība, paškontrolē – grieķu filozofijā*), un to viņš attiecina uz vēderu, ķermeņa lejasdaļu, kas ir pilnīgi pareizi. Vēders, ķermeņa lejasdaļa ir cilvēka dziņu izraisītājs, bet cilvēks, kurš ar savu apdomību, iejūtību un izpratni pārvalda savas dziņas, ir apdomīgs cilvēks. Ļaušanās visām dziņām, kā tas ir dzīvniekam, nav nekāds tikums, bet gan dziņu piesātināšana ar tādu apziņas pakāpi, kāda vien ir iespējama, tā ir apdomība. Tas tad tiek aptverts ēterķermenī, jo domas, apdomība, drosme, ciktāl tā ir cilvēciska, tiek aptverta ēterķermenī. Tāpat mums savu zīmējumu jāveido šādi (violetā krāsā). Protams, ka moralitātes sfēra aptver fizisko cilvēku visu, kā es to izklāstīju vakar. Galva ir tajā iesaistīta, to es arī jau vakar uzsvēru.

Un kā ceturto aptverošo tikumu, kas nu ieplūst visā fiziskajā ķermenī, par kuru es vakar parādīju, ka faktiski tas ir neredzams, Platons nosauc *dikaiozyne* (*taisnīgums, objektivitāte, godīgums – grieķu filozofijā*). Tas mums ir jātulko kā taisnīgums, kaut arī vārds “taisnīgums” modernajās valodās pilnībā ar to nesaskan; jo taisnīgums mums ir jāuztver tā: lai cilvēks zinātu, kā sevi tiesāt, taisnīgi, atbilstoši taisnīgumam, lai viņš sekotu cilvēciskam virzienam dzīvē. Tātad taisnīgums kā vārds nav domāts tikai abstraktā veidā, bet gan kā sev-virzienu-dodošais, sevi-identificējošais, orientējošais dzīvē. Tā ka varam teikt: te moralitātes sfēra ieplūst visā fiziskajā ķermenī kā taisnīgums (sarkanā krāsā). Šādā veidā esam shematiski ieskicējuši, kā cilvēka aurā iestaro moralitātes impulsi cilvēkā.

Tagad ieskicēsim, kā cilvēkā iestaro estētiskie impulsi (II zīmējums). Tur tās lietas ir nedaudz nobīdītas un, proti, nobīdītas par vienu uz augšu. Tur tas, kas iepriekš vēl bija iezīmēts galvā, ir jāzīmē augstāk, tā ka tas it kā aplido galvu. Estētiskajā Es tiek applūsts un estētiskais ieplūst tieši astrālajā ķermenī, tā ka rodas iespaids, it kā Es estētiskajā lidinātos apkārt galvai. Kuram ir kaut nedaudz skaistuma izjūtas un sajūtas, tas var, pat neesot īpaši gaišjūtīgs, sajust, kā, apskatot kādu mākslas darbu, viņš faktiski dzīvo galvas apkārtējā vidē. Turpretī cilvēka tiešā pārņemšana notiek iekšā galvā; tur tiek pārņemts astrālais ķermenis, tā ka mums šis starojums būtu jāzīmē šādi.

Turpretī krūšu daļu skaistais pārņem tā, lai varētu notikt šī uzviļņošana un atplūšana, ko es aprakstīju vakar, tā lai tagad ēteriskais caurkvēlotu krūšu daļu, tā varētu sacīt. Un patiesi skaistais iedarbojas tā, ka bez galvas auras, galvas un krūšu daļas faktiski nekam citam nevajadzētu tikt apskatītam. Tātad tam, kur dzīvo *sophrosyne*, tam skaistā apskatā nemaz nebūtu jāparādās. Bet mūsu materiālistiskais laikmets iezīmējas tieši ar to, ka mākslinieciskajā apskatā tik ļoti ir ievilcis seksuālo sfēru – mūsu materiālistiskā laikmeta netikums – jo seksualitāte vispār neskar skaistuma apskatu, bet gan ir absolūti izslēgta. Tā ka mums būtu jāpārceļ fiziskajā tikai viszemākais estētiskajos apskatos, kas vairs pat nepieder mākslas valstībai (sarkanā krāsā).

Tagad pielietosim cilvēkam to pašu shēmu, ciktāl cilvēks tiecas pēc patiesības (III zīmējums). Tur viss atkal ir nobīdīts, zināmā mērā nobīdīts ārā. Es vakar sacīju: centienos pēc patiesības, tas izplūst cauri Es un astrālajam ķermenim, patiesība ieplūst uzreiz galvas ēterdaļā, kur tiek radītas domas. Tad man tas ir jāzīmē tā, ka es te galvai zīmēju tieši ētera ieplūšanu galvas ēterķermenī, kur tiek radītas domas. Turpretī kad mēs aptveram patiesību – to pamana tikai pēc iniciācijas – tad tā vispirms iedarbojas ārpus mums aurā caur Es un astrālo ķermeni, tad ieplūst galvas ēterdaļā, un krūšu daļa te jau tiek izdzīvota kā fiziskais ķermenis (sarkanā krāsā). Ja mēs gribam sajust patiesību – un mums ir

tā jājūt – tad tai ir jāiedarbojas uz leju, tad tai ir jāiestaro lejā krūšu daļā; spirituālajam ir jātiek pārdzīvotam tāpat kā moralitātei.

Tātad tas ir viss fiziskajam plānam, tas viss dzīvo fiziskā plāna aurā. Tur tas, kur mēs ieejam pēc nāves, ir daļa no fiziskā plāna auras. Tieši tāpat, kā mēs caur savu fizisko organismu esam saistīti ar minerālo, augu, dzīvnieku pasauli, šajā veidā mēs saistāmies ar garīgās pasaules spēkiem caur moralitātes sfēru, estētisko sfēru, gudrības sfēru.

Man gribētos, kaut gan tas, ko es saku, vēl ir slikti izteikts padoms – varbūt vēlāk izdosies šos padomus dot labāk – tomēr šodien vēl izteikt atsevišķas lietas, jo tās piederas visai šai kopsakarībai. Var sacīt: kamēr mēs šeit caur fizisko ķermeni esam saistīti ar fizisko tapšanu, mēs caur smadzenēm esam saistīti ar elementārajām būtnēm, proti, gudrības sfērai piederīgajām elementārajām būtnēm. Tas, kas II zīmējumā jau ir iekšā un tiek zīmēts dzeltenā krāsā, tas III zīmējumā vēl ir ārpusē. Tālāk, ārpusē ir zaļais, kas šeit (II zīmējums) aptver galvu. Šajā zaļajā, kurā dzīvo Es un kurā ar mums dzīvo elementārās būtnes, šajā zaļajā, kas estētiskajā apskata veidā tieši aptver mūsu galvu, tur mēs atrastu elementārās būtības, par kurām runā mīti un teiksmas un dod tām vārdus: elfi, laumas un tā tālāk; tas aplīvo mūsu galvu, kad mēs estētiski kaut ko baudām.

Bet šeit (III zīmējums) ap mums lidinās vēl garīgākas būtības, kuras pieder astrālajai sfērai. Ja gribētu attēlot cilvēku, kā viņš, kad mostas no miega, iedzīvojas patiesības sfērā, tad to varētu izteikt ar zināmiem vārdiem, kā tās – ko fiziskajā neredz – tur plīvo apkārt un iespējējas un pārņem, cilvēku pārņemot uztverei, patiesībai; kā viņš tur tiek satverts, kā viņš tiek uzņemts, to varētu attēlot ar noteiktiem vārdiem. Šie vārdi šodien vēl ir slikti, varbūt vēlāk izdosies to izteikt labāk; bet es tomēr gribu izteikt noteiktos vārdos, kā cilvēks, pēc tam kad pamostas, iedzīvojas šajā sfērā, gudrības-patiesības sfērā. Tiem gariem, kas viņu tur aptver un satver, varētu sacīt:

- Jūs, kas viņam galvā izstaro gaišā lokā,
- tas ir teikts gariem!
- Aptveriet to – viņa galvu
- Aptveriet tīrā garu veidā,
- Apklusiniet viņa domu juceklīgos māņus;
- sakārtoto domu secību, ko māņi izkaisa -
- Noslāpējiet viņa – cilvēka – smadzeņu juceklīgos māņus
- Atšķetiniet dedzinoši baļpilno centienu šaubas,
- sajūtiem tikai vārdus! Šaubas izkļiedē, padzen tas, ka iestaro gudrība -

Viņa iekšējo novirziet no aplamās orbītas.

- viņš sekotu aplamam ceļam, ja sekotu tikai sapņu pasaulei; iedzīvojoties patiesībā, garīgā pasaule, kas plūst viņam apkārt, attīra viņa iekšējo būtību no aplamās orbītas.

Četri ir ikdienas pārdzīvojumu mērķi;

Tad nu bez mazdūšības ejiet uz tiem.

- cilvēkam uz mērķiem -

Vispirms tiecieties uz gaismas piepildītu seju,

Tad atcerieties vienmēr gara spēku cīņu.

Drīz stiprāka kļūs bezspēcīgā sajūta,

Un varēs atbrīvoti dienu piepildīt.

- brīvi no visa sapņainā, neapzinātā, nepieciešami noteicošā -

Piepildiet gara patiesāko pienākumu,

Nesiet viņu klāt caur svēto gaismu.

Tā varētu runāt ar gariem, kuri pārņem cilvēku, kad viņš mostas gudrības dzīvei.

Cilvēkam mostoties skaistuma dzīvei, viņu aptver gari – to es jums jau varu pasniegt labāk. – tas tāpat ir Es-sfērā dzīvojošajiem gariem:

Jūs, kas šo galvu aptveram gaisīgā lokā,

Parādieties šeit cēlajā elfu veidā.

Remdējiet sirds pikto cīniņu,

- tas iet iekšā līdz pat sirdij –

Novērsiet pārmetumu dedzinoši rūgtās bultas,

- pārmetums sirdsapziņai, bet patikai vai nepatikai, tāpat iekšēji estētiski skatoties, viļņojošais –

Attīriet iekšējo no piedzīvotām šausmām.

- agrāk bija darīšana ar smadzenēm, tagad ar iekšējo pasauli –

Attīriet iekšējo no piedzīvotām šausmām.

Četras ir pauzes naksnīgajā gaitā,

Tagad nekavējies tās draudzīgi aizpildīt.

Vispirms nolaid galvu un vēsa polstera,

- tas atbilst iepriekšējiem vārdiem: Vispirms tiecieties uz gaismas piepildītu seju –

Tad peldiniet to Lētas straumes rasā;

- tas gudrībai ir: Tad atcerieties vienmēr gara spēku cīņu –

Drīz vingri būs krampjos stingušie locekļi,

- tas gudrības jomā atbilst: drīz stiprāka kļūs bezspēcīgā sajūta –

Kad viņš stiprināts rimsies dienai pretī.

- tas atbilst: Un varēs atbrīvoti dienu piepildīt –

Piepildīs elfu skaistāko pienākumu,

- tās ir elementārās būtnes. Šeit (III zīmējums) tās ir gari, kas dzīvo ēteriskajā; tādēļ ir jāsaka: Piepildiet gara patiesāko pienākumu, Nesiet viņu klāt caur svēto gaismu –

Dodiet to atpakaļ svētajai gaismai.

Šeit (I zīmējums) mums ir darīšana ar visas pasaules sfēras iedarbību: moralitāti. Es teicu: uz cilvēku iedarbojas viss universs. Mums tas ir jāattēlo šādi:

Jūs, kas šo galvu caurstarojat ar darbošanās spēku,

- griba, moralitāte pāriet darbībā –

Jūs, kas šo galvu caurstarojat ar darbošanās spēku,

Parādieties drīz īstos pasaules darbos.

- jo gribas izpilde seko pareizos pasaules veikumos un apdomībā:

Drosmīgi nokaujiet bezjēdzības draudus,

- kas uzstāro augšā no ķermeņa kā dziņa; es vakar to attēloju, kā morāles impulsi nāk kopsakarībā ar to, kas valda kā miesiskas dziņas.

Drosmīgi nokaujiet bezjēdzības draudus,
Padariet cēlas iekāres liesmu tumšās varas,
Izraujiet to būtību no garīgā likteņa

- tam seko tikai dzīvnieciskās dziņas.

Četri ir cilvēka iekāru ceļi,

- kā iekāri agrāk apzīmēja to, kas nāk tikai no dziņām, no miesas iekārēm –

Atraujiet tās no slimīgā ietvara.
Uzvariet maņu uguns vaidēšanu,
Apskaidrojiet, kas baudā atmirst.
Jums pretī apgaroti skanēs tas,
Kas dod spēku mūžībai.

- jo karma darbiem seko mūžībā –

Mēģiniet pasaules darbības centienus,
Modināt žēlastības pilnai dzīvei.

Te jums ir trīskāršais veids, kā apkārtējā pasaule satver cilvēku viņa aurā.

Kā gudrības cilvēku satver gari, kas viņu aptver?

Jūs, kas viņam galvā izstāro gaišā lokā,
Aptveriet to tagad tīrā garu veidā,
Apklusiniet viņa smadzeņu juceklīgos māņus;
Atšķetiniet dedzinoši baļķpilno centienu šaubas,
Viņa iekšējo novirziet no aplamās orbītas.
Četri ir ikdienas pārdzīvojumu mērķi;
Tad nu bez mazdūšības ejiet uz tiem.
Vispirms tiecieties uz gaismas piepildītu seju,
Tad atcerieties vienmēr gara spēku cīņu.
Drīz stiprāka kļūs bezspēcīgā sajūta,
Un varēs atbrīvoti dienu piepildīt.
Piepildiet gara patiesāko pienākumu,
Nesiet viņu klāt caur svēto gaismu.

Estētiskā sfēra, kurā iedzīvojas Fausti, īpaši izpaužas otrās daļas trešajā aktā, savienojoties ar Helēnu, ar skaistumu:

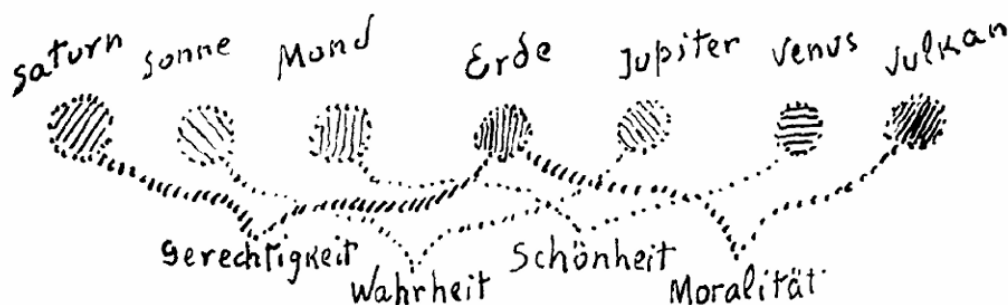
Jūs, kas šo galvu aptveram gaisīgā lokā,
Parādieties šeit cēlajā elfu veidā.
Remdējiet sirds pikto cīniņu,
Novērsiet pārmētumu dedzinoši rūgtās bultas,
Attīriet iekšējo no piedzīvotām šausmām.
Četras ir pauzes naksnīgajā gaitā,
Tagad nekavējies tās draudzīgi aizpildīt.
Vispirms nolaid galvu un vēsa polstera,
Tad peldini to Lētas straumes rasā;
Drīz vingri būs krampjos stingušie locekļi,
Kad viņš stiprināts rimsies dienai pretī.
Piepildiet elfu skaistāko pienākumu,
Dodiet to atpakaļ svētajai gaismai.

Morāles sfērā:

Jūs, kas šo galvu caurstarojat ar darbošanās spēku,
Parādieties drīz pareizos pasaules darbos.
Drosmīgi nokaujiet bezjēdzības draudus,
Padariet cēlas iekāres liesmu tumšās varas,
Izrauļiet to būtību no garīgā likteņa.
Četri ir cilvēka iekāru ceļi,
Atrauļiet tās no slimīgā ietvara.
Uzvariet maņu uguns vaidēšanu,
Apskaidrojiet, kas baudā atmirst.
Jums pretī apgaroti skanēs tas,
Kas dod spēku mūžībai.
Mēģiniet pasaules darbības centienus,
Modināt žēlastības pilnai dzīvei.

Redzat, ja ķeras pie šīm lietām garīgi un tiešām aptver garīgo, tikai tad dažas lietas parādās to pilnā dziļumā. Jo tad pēkšņi otrās daļas Fausts parādās mūsu priekšā – ko Gēte ļauj aplidot elfu lokam – kā estētiskais cilvēks, iekļauts estētiski-garīgajā sfērā. Un paralēli ar to ir iekļaušanās patiesības-gudrības sfērā un moralitātes sfērā.

Kad šīs lietas aptver, tiešām ir jāņem palīgā arī nedaudz jūtu. Gandrīz jāatceras Nīčes vārdi: «Pasaule ir dziļa, un vēl dziļāka nekā domāta diena!» Diena te nozīmē fiziskos pārdzīvojumus, fizisko uztveri, fizisko pieredzi. «Pasaule ir dziļa, un vēl dziļāka nekā domāta diena!» Tāda tā tiešām ir, un it īpaši, ja šai pasaulei pieskaita klāt cilvēku visā viņa veselumā; šo cilvēku, kurš dzīvo savas evolūcijas pasaules gaitā un no kura mēs faktiski mūsu tagadējā esamībā vēl maz varam aptvert. Tas nozīmē: par sevi pašu mēs tagadējā esamībā vēl aptveram maz. Vēl tik daudz, tik bezgalīgi daudz slēpjas tajā, no kā mēs esam radušies un ko mums reiz būs jāzina, mums ejot cauri Jupitera, Venēras, Vulkāna sfērai, un mūsos vēl ir tik daudz no tā, kam vēl jātop mūsu Zemes evolūcijas gaitā! Tikai pamazām no tā, kas ieskanas mūsu laika priekšstatos, atdzīvojas tas, jo ir daudz vairāk garīgs un cilvēkam ir grūti aptverams, ko ar ierastajiem priekšstatiem mūsdienu cilvēce vēl aptver ļoti maz. Ja mēs apskatām cilvēku tā, kā viņš šodien dzīvo uz Zemes, tad viņā jau, varētu teikt, kā dīgļis slēpjas tas, kas attīstīsies Jupitera, Venēras, Vulkāna periodu laikā. Bet tāpat cilvēks ir arī Saturna, Saules, Mēness, Zemes sfēras rezultāts. Es vakar teicu: ar gudrību, ar patiesību saistītais tika iedēstīts jau uz Saules un noslēgsies uz Jupitera. Attēlosim to arī grafiski.

Izveidojoties dīglim uz Saules, uz Jupitera tiks sasniegts zināms tā noslēgums. Tā ka mēs tātad varam teikt: no Saules līdz Jupiteram notiek īstenā patiesības attīstība; uz Jupitera tā kļūs pilnīgi iekšēja; tad tā pilnībā kļūs par gudrību: patiesība kļūs gudrība!

Uz Mēness tad iesākās tas, ko satur estētiskā sfēra. Tas tiks noslēgts uz Venēras. Mēs to varētu zīmēt apmēram tā: sākas uz Mēness, noslēgts uz Venēras; te mums tātad ir skaistuma attīstība. Jūs redzat, tas sniedzas pāri.

Īstenībā tas viss, ko satur šie divi strāvojumi, un arī vēl trešais, jau atdusas mūsu dzīlēs, neapzinātajā; jo Zemes attīstības laikā nu sākas tas, ko mēs varam saukt par moralitātes sfēru. Tā sasniegs savu noslēgumu uz Vulkāna. Mums tā tad vēl ir trešais strāvojums, kas atkal sniedzas pāri: moralitātes strāvojums. Turklāt mums ir arī vēl ceturtais strāvojums, kas noslēgsies, kad reiz Zeme sasniegs savas attīstības mērķi. Ar Zemi sākas moralitāte. Bet tā savukārt noslēdz citu augstāku kārtību, kārtību, kas ir sākusies jau uz Saturna; tā ka mums ir vēl viena kārtība, strāvojums no Satura līdz Zemei, un tas tiek saukts: taisnīgums, tajā nozīmē, kā es šo vārdu iepriekš izskaidroju. Jūs zināt, ka uz Saturna radās pirmie maņu iedīgļi. Šis maņas izkaisītu cilvēku visos virzienos. Jūs zināt, mēs izšķīram divpadsmit maņas – maņa, tai attīstoties uz Saules, Mēness un Zemes, aiznestu cilvēku līdz orientācijai, taisnīgumam, kurā tad tiktu ieslēgts arī morālais taisnīgums, kad to pārņems Zemes morālā daba; morālais taisnīgums parādās tikai uz Zemes. Kas tur iedarbojas pretī maņu perifēriskajam kā centrālais, tā ir taisnīguma sfēra jeb strāvojums.

Cilvēkā jau ir tas viss, ko tā attēlo, un jūsu visi zināt, ka šajā brīdī cilvēkam ir apzināta tikai ļoti neliela daļa no tā, kas viņā darbojas un dzīvo, un aužas. Bet tas darbojas un dzīvo un aužas tur pamatos. Tad tomēr var jautāt: ja tiek aptverts tik maz no cilvēka, kā tas bieži šķiet, kā cilvēks tur ir plašajā maņu esamības strāvojumā un uznirst no šī plašā esamības strāvojuma, un kā viņš zina tik maz no tā, kas viss viņš ir?

Tomēr apziņa par to nav aprobežota tikai ar iniciēto loku, tā nonāk arī līdz cilvēkiem. Patiešām ir cilvēki, kuri reizēm, gribētos teikt, ar dabiskām dotībām jūtas īpašas žēlastības momentos uzstarojam tajā, kas tur apakšā darbojas un dzīvo strāvojumos, kuros cilvēks ir iekļauts. Tas izpaužas visdažādākajos veidos. Ir atsevišķi cilvēki, kuri augstākā nozīmē, nekā tas bieži ir ārēji mietpilsoniskajā reliģijas uztverē, izjūt šo dziļāko cilvēkā. Bieži runā par grēku, un zināmi mācītāji mēģina padziļināt cilvēku tieši caur to, ka iedveš viņiem īstu grēka, vainas apziņu. Bet tā ir tikai tāda virspusēja apjēgšana. Virspusējais jau arī ir attaisnojams, bet var iet arī dziļāk. Un dziļāki cilvēki arī sajūt, ka ar to, kas parasti ir grēka apziņa, saistās šī gaidu uzskanēšana un uzmirdzēšana augšup no cilvēciskās esamības dziļumiem. Ja cilvēkiem nebūtu tāda bikluma un bailu iepazīt pašiem sevi, tad viņi daudz biežāk kaut ko uzzinātu paši par sevi. Bet neapzinātā dvēsele atspiež atpakaļ to, kas tur valda dziļumos, jo cilvēkam neapzināti ir bail, viņš kautrējas un baidās pats no sevis, no sava plašuma un no sava dziļuma. Bet, kad tas kādreiz uzmirdz un uzstaro, tad patiešām ir tā, it kā viss būtu līdzīgs sfīnksai tajā, kas tur uzmirdz un uzstaro. Un šādus cilvēkus, kam tas notiek no īstas iekšējas dvēseliskas pieredzes, var ļoti dziļi sajust.

Cik skaisti sekojošajā liriskajā darbā izpaužas, kā cilvēka dvēseles priekšā no dvēseliskās dzīves mutuļojošajiem sapņiem paceļas tas, kas dzīvo cilvēka dziļākajos dziļumos. Jāiztēlojas cilvēks, kuram dienas darbi un dienas nastas ir pagājušas, kurš ir devies pie miera, bet no šī miera, no tumsas un tumsības viņš gandrīz tverami sajūt, kā varenā dvēseles sapnī to, kas paceļas no cilvēka. Tā to attēlo kāds poļu dzejnieks:

Und im geheimen Zauber der Nacht,
Da vor meinem Palast,
Erbaut aus dem Nebelgespinst meiner Träume,
Unerhörte Blumen mit toten Augen
Einer tückisch grinsenden Medusa
In dem Mondlicht-durchsättigten Tau
Ins Ungeheure aufwuchsen –
Als der Mond sich in meine Kemenate hineinstahl
Und sich auf das Bett meiner Erschöpfung legte, -
Da weckte mich aus dem Schlaf die lüsterne,
Ungeheuerliche Lust,

Un nakts slepenajā maģijā,
Tur, manas pils priekšā,
Būvējas no manu sapņu miglas,
Nedzirdēti ziedi ar mirušām acīm
Ļauni nirdzoša Medūza
Mēness gaismas piesātinātajā rasā
Izaug par briesmoni -
Kad Mēness iezagās manā istabā
Un apgūlās mana noguruma gultā, -
Tad mani pamodināja no miega iekāres pilnā,
zvērīgā vēlme,

Die meine Lippen in irrem Stammeln erbeben
Und meine Augen in heißem Fieberfeuer strahlen
ließ
Nach deinem Getier!
Mea culpa, mea maxima culpa!
- Meine Schuld, meine große Schuld! -

Kas liek manām lūpām traki drebēt
Un manām acīm mirdzēt karstā drudža ugunī
Pēc tava zvēra!
Mea culpa, mea maxima culpa!
- Mans grēks, mans lielais grēks! -

Šie skaistie, liriskie *Jan Kasprowicz* vārdi patiešām ir brīnumains pārdzīvojums, jautājošs, bet arī daļēji pieskaroties atbildei. Jautājoši, jo zināmā mērā šajā liriskajā veidojumā dzīvo pāreja: atmiņas par dienu caur estētisko uz morālo sfēru - mea culpa, mea maxima culpa. Nedrīkst baidīties no jautājošā, kas tur paceļas no mutuļojošās zemdzīves. Šīs lietas nav piemērotas baiļu izraisīšanai, bet gan jautājumu iedegšanai. «Nedzirdēti ziedi ar mirušām acīm, ļauni nirdzošai Medūzai līdzīgi» ir no augu valsts formētas jautājumu būtnes, jautājumu tēli. Un kā tas ir saistīts ar Mēnesi – mums tikai atliek atcerēties par Mēness strāvojumiem, tad mēs apjēgsim, ka Mēness spīdums ar savu kluso plūdumu ārējo fizisko realitāti savieno kopā ar gara-pārdzīvojumu. Tas patiešām ir brīnumains gara-pārdzīvojums, ar ko te ir darīšana:

Un nakts slepenajā maģijā,
Tur, manas pils priekšā,
Būvējas no manu sapņu miglas,
Nedzirdēti ziedi ar mirušām acīm
Ļauni nirdzoša Medūza
Mēness gaismas piesātinātajā rasā
Izaug par briesmoni -
Kad Mēness iezagās manā istabā
Un apgūlās mana noguruma gultā, -
Tad mani pamodināja no miega iekāres pilnā,
zvērīgā vēlme,

- Atcerieties par trešo uzrunu, uzrunu gariem no moralitātes sfēras:

Tad mani pamodināja no miega iekāres pilnā,
zvērīgā vēlme,
Kas liek manām lūpām traki drebēt
Un manām acīm mirdzēt karstā drudža ugunī
Pēc tava zvēra!
Mea culpa, mea maxima culpa!
- Mans grēks, mans lielais grēks! -

Tad iedomājieties morālās sfēras mirdzošo gaismu, kas uzvar jutekliskās uguns vaidus, kas izgaismo to, kas mirst baudā, kas atdzīvinoši svētīgi skan pretī, kas dod spēku mūžībām.

Tam tomēr ir gan jāņem palīgā jūtas, ja grib mēģināt iekļūt visos tajos dziļumos, ar ko cilvēks ir saistīts. Jo tikai tā var pakāpeniski iegūt priekšstatu, kā cilvēks iedzīvojas garīguma valstībās – moralitātē, estētikā, priekšstatu viedīgajā, patiesībā – tieši tāpat, kā, ienākot fiziskajā plānā, viņš iedzīvojas minerālajā, augveidīgajā un dzīvnieciskajā. Cilvēks ir cilvēks caur visām šīm valstībām, un cilvēka būtība paceļas caur minerālo, augveidīgo, dzīvniecisko, cilvēcisko augšup morālajā, estētiskajā un patiesības-vieduma pilnajā. Un cilvēks ir iekļauts esamības straumē, kas brīnišķīgā veidā cauri Saturna, Saules, Mēness un Zemes, Jupitera, Venēras, Vulkāna attīstības sfērām, aptverot un tādējādi savienojot atsevišķos spēkus savā starpā, apgādā cilvēku viņa evolūcijas gaitā ar visu, kas viņam tiek piešķirts no Visuma pasaules telpas dziļākajiem impulsiem.

SESTĀ LEKCIJA

Dornaha, 1916. gada 7. augusts

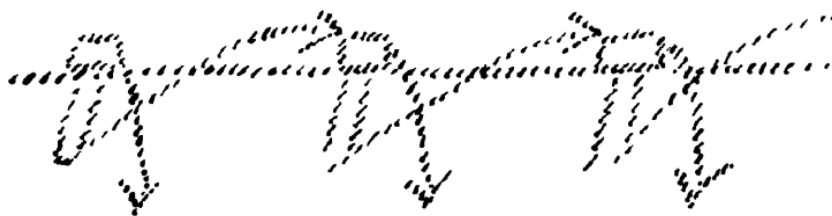
Pārējā ķermeņa spēku pārtapšana par nākamā iemiesojuma galvu. Cilvēka izziņa tās kosmiskajā nozīmē.

Kaldiešu, ēģiptiešu un grieķu zināšanas attiecībā pret mūsdienu zināšanām. Zināšanu profanācija.

Izniekotas zināšanas nonāk Arimana kalpībā.

Tas, kam ir jātiek pateiktam vienmēr atkal turpinot runāt par cilvēka būtību un tās saistību ar Visumu, dažiem var šķist sarežģīti. Kas šim cilvēkam vainas! - daži varētu teikt. Tikai tā nu tas ir, ka pastāv fakts, ka cilvēks komplicētā veidā ir veidots no pasaules Visuma, un tas mums ir jāpieņem. It īpaši tagadējā laikā mums ir tas jāpieņem tā iemesla dēļ, ka citādi – tas nu reiz ir jāpasaka – varētu būt par vēlu. Cilvēki pašlaik dzīvo inkarnācijās, kurās vēl tieši ir iespējams daudz nezināt par komplicēto cilvēka dabu; bet pienāks laiki – tad cilvēku dvēseles atkal būs inkarnētas – kad tas vairs nebūs iespējams. Tad dvēselēm būs jāšak beidzot zināt, kā cilvēks ir saistīts ar Visumu. Var teikt, ka pašlaik mēs vēl tieši ejam cauri laikmetam, kad tas vēl nav atstāts tikai cilvēku pašu ziņā, kā saturēt kopā dažādās viņa dabas daļas, kuras mēs vakar varējām iezīmēt no noteikta skatpunkta, mēs dzīvojam laikā, kad mūsu dažādās daļas vēl tiek saturētas kopā bez mūsu līdzdalības, kad var nākt kāds ērtību mīlošais un sacīt: ak, cik šī antropozofiskā gudrība ir komplicēta; bet patiesība ir vienkārša, un kas nav vienkārši, tā nav īsta patiesība! – Mūsdienās šādu izteikumu vēl bieži var dzirdēt. Tiem, kuri izsaka šo izteicienu Lucifera pavedināti, nav ne jausmas par to, kā viņi tieši ar šādiem izteikumiem par tā saucamo patiesības vienkāršību aizmiglo sev acis, kā viņi ar to kaut ko tēlo un maldina sevi. Jo nāks laiki, kad cilvēks pieredzēs sevi kā īsti komplicētu būtni un kad viņš varēs saturēt sevi kopā tikai caur izziņu. Bet nākotnei ir jāsatavojas un sagatavot Zemes kultūras attīstību tam laikmetam, kad cilvēkam būs jāzina, kā viņam saturēt kopā savas dažādās daļas, tas ir garazinātniskā pasaules uzskata strāvojuma uzdevums.

Tagad tad nu atcerēsimies šo pamatpatiesību, ko mēs šajās dienās esam iztīrājuši sīkāk, ka cilvēks būtiskajā var tikt saukts par būtni ar duālu dabu un, ka jau viņa ārējais izskats parāda, ka viņam ir dubulta daba, jo viņa galva, galvenā cilvēka daļa, gribētos teikt, ir veidota no pavisam cita aspekta nekā pārējais organisms. Ja mēs apskatām kāda cilvēka galvu, kāda viņam tā ir mūsu laikos, tad būtiskajā tā ir rezultāts tam, kas ir izveidojies no iepriekšējo inkarnāciju ķermeņa. Un no mūsu tagadējā ķermeņa, miesas, izņemot galvu, kad būsim izgājuši cauri laika posmam starp nāvi un jaunu piedzimšanu, izveidosies mūsu nākamās inkarnācijas galva. Tā ka mēs shematiski cilvēka iziešanu caur inkarnācijām varētu zīmēt šādi:

Cilvēkam ir viņa galva, viņam ir pārējais ķermenis. To, kas šobrīd ir viņa galva, būtiskajā viņš zaudē; kas ir viņa pārējais ķermenis, tas nākamajā inkarnācijā pārveidoti parādīsies kā viņa galva, un savu ķermeni viņš savukārt atkal saņems no Zemes. Šis ķermenis tad atkal kļūs galva nākamajā inkarnācijā, un savu ķermeni viņš tad atkal saņems no saviem priekštečiem, no Zemes. Galva vienmēr tiek zaudēta. Dabiski, ka te runa ir par spēkiem. Pats par sevi saprotams, ka pārējā ķermeņa matērija arī tiek zaudēta. Bet runa nav par šo ārējo matēriju – tā īstenībā visreālākajā veidā ir *maja* –, bet gan par visiem tiem spēkiem, kas sēž ķermenī, izņemot galvu; tie laikā starp nāvi un jaunu piedzimšanu

tiek pārveidoti galvas spēkos. Un šobrīd mums patiesi mūsu galvā ir tie spēki, kas mūsu iepriekšējā inkarnācijā bija saistīti ar mūsu ķermeni. Tas bija pamata priekšstats, kuru izstrādājām detalizētāk.

Tagad ņemsim palīgā citu priekšstatu, kuru esam ieguvuši, lai šīs lietas saprastu aizvien labāk un labāk. Kā, jautāsim vispirms, mūsu tagadējais ķermenis, mūsu ķermeņa spēki faktiski tiek pārveidoti tā, ka var kļūt par galvu nākamajā inkarnācijā? Tas tomēr jau kā nekā ir kaut kas, ko iesākumā ir grūti domāt, ka mūsu ķermenis tiktu pārveidots galvā. Kas padara šo pārveidošanu iespējamu? – tas mums ir jājautā.

Lai atbildētu uz šo jautājumu, mums mūsu dvēseles skats jāpievērš tam, ko esam pateikuši par to, kas ir saistīts ar priekšstatiem, ar izziņu cilvēka dvēselē, kas ir saistīts ar galvu, par to, kas ir saistīts ar patiesību, gudrību. Mūsdienu cilvēks parasti tic, ka tas, ko mēs iemantojam izziņā, esot tikai tam, lai izveidotu ār pasaules ainu, lai iemācītos kaut ko zināt no ār pasaules. Ir tādi filozofiski izziņas teorētiķi, kuri vienmēr atkal un atkal teoretizē par to, kā īstenībā ir savstarpēji saistīti jēdzieni vai priekšstati, kādas noslēpumains attiecības pastāv starp jēdziena dabu un lietu, kura jēdzienā tiek atveidota. Šādas teorijas visas cieš no vienas kopējas kļūdas. Es varu jums šo kļūdu vispirms izskaidrot, izsakoties tēlaini. Iedomājieties, ka kāds botāniķis, dārznieks gribētu izpētīt kviešu grauda dabu, un viņš to ierīkotu tā, ka teiktu: es ņemšu palīgā ķīmiju un ar to izpētīšu kviešu graudu, cik daudz tajā ir sastāvdaļu, kas ir nepieciešamas cilvēkam, lai viņš varētu lietot uzturā kviešu graudus, kviešu miltus un tamlīdzīgi. Un šajās attiecībās, kādas ir kviešu graudiem ar cilvēka pārtiku, botāniķis meklētu kviešu grauda būtību, tas ir iemeslus, kādēļ tas sastāv no noteiktām sastāvdaļām. Tāds cilvēks, kurš iedomātos, ka var kaut ko izziņāt par kviešu graudu būtību, izpētot, ciktāl tie ir labs pārtikas produkts cilvēkam, kļūtu tiešām kuriozos maldos. Kviešu grauds rodas visā kviešu augā kā kvieša auglis, un tikai tas var izziņāt, kādēļ kviešu grauds pēc savas būtības ir tas, kas tas ir, kurš izpēta to, ciktāl no kviešu grauda var attīstīties jauns kviesis kā augs. Un tas ir viens pilnīgs blakus strāvojums, kas pievienojas kviešu grauda būtībai, ka tas satur sastāvdaļas cilvēka uzturam; tam ar kviešu grauda iekšējo dabu nav nekāda sakara. Kurš visu apskata tikai pēc tā lietderības un zināšanas par lietderību, utilitāti gribētu padarīt par īstenāko zinātni, tas tad izpētīs kviešu graudu ķīmiski un atklās: tur dabā rodas kaut kas, kas var kalpot cilvēka uzturam. – Bet tam nav vispār nekāda sakara ar kviešu grauda iekšējo būtību, kas cilvēks to lieto savā uzturā. Ar iekšējo būtību, ka jau teikts, ir saistīts tas, ka no kviešu grauda var rasties jauns kviesis kā augs.

Tiem, kuri ar izziņu, ar iztēles palīdzību izprot šīs lietas, tiem šie dažādie filozofiskie izziņas teorētiķi izskatās tieši tāpat, kā ļaudis, kuri pēta kviešu graudu pēc tā spējas pabarot cilvēku. Jo, ja kviešu graudam jautātu par tā sākotnējo uzdevumu, kādēļ tas tāds pastāv, tas neatbildētu: lai pabarotu cilvēkus, bet gan: lai ļautu rasties jaunam kviesim kā augam. Tie, kuru izprot ar izziņu, priekšstatiem saistīto, tie saskata šo filozofisko izziņas teorētiķu kļūdu, kā es to tikko raksturoju. Jo tas, ko mēs uzskatām par saistītu ar izziņu, kas dzīvo mūsos kā priekšstats, kā patiesība, kā gudrība, tas sākotnēji vispār nav tam, lai attēlotu lietas ārpusē. Šī ārējo lietu attēlošana tieši tāpat ir blakus strāvojums, kā blakus strāvojums kviešu graudiem ir cilvēku uztura nodrošināšana. Izziņa vispār nav tam, lai tikai radītu attēlus ārējām lietām, bet gan tā ir paredzēta kaut kam pilnīgi citam. Tā ir paredzētam tam, lai noteiktā veidā darbotos, ietekmētu un dzīvotu cilvēkā. Mums dzīvojot šajā esamībā starp piedzimšanu un nāvi, mēs pakāpeniski uzkrājam gudrību un vienlaikus izmantojam šo gudrību tā, ka tā var būt attēls ārējai pasaulei, līdzīgi kā mēs kviešu graudu izmantojam kā uztura līdzekli. Bet kviešu graudu, ko mēs izmantojam kā uztura līdzekli, mēs atraujam no tā, kam tas īstenībā paredzēts – jauna auga veidošanai. Tā mēs gudrības īstenajam uzdevumam atraujam visu to, ko mēs izmantojam, lai aptvertu ārējo pasauli. Jo tas, kas ir saistīts ar priekšstatiem, ar patiesību, iesākumā vispār nav tam paredzēts. Kam ir paredzēts šis ar patiesību saistītais – es domāju tajā nozīmē, kā kviešu grauds ir paredzēts jauna kvieša kā auga radīšanai? Proti, mūsu izzinošā darbošanās, mūsu ar patiesību saistītais darbs ir paredzēts tam, lai laikā starp piedzimšanu un nāvi attīstītu mūsos spēkus, kuri pārveido mūsu

organismu pēc nāves, tas ir, šos spēku veidolu pārveidotu galvas spēku veidolā! Tā ir tā vērā liekamā kopsakarība, kuru atklāj, ja uzmanīgi aplūko cilvēka gaitu no vienas puses starp piedzimšanu un nāvi, no otras puses starp nāvi un jaunu piedzimšanu. Tas, ko cilvēks iemanto kā zināšanas, vispirms kalpo tam, ka viņa organisms, izņemot galvu, var tikt pārveidots galvā, kas tad ir nākamās inkarnācijas galva. Jūs teiksiet: ir taču tik daudz cilvēku, kuri neiemanto vispār nekādas zināšanas, paliek tik šausmīgi dumji; tikai nedaudzi kļūst gudri – kuriem tad parasti pieskaita arī sevi. – Bet nedaudz taisnības ir tiem, kuri ir teikuši – un to ir teikuši vairāki cilvēki, neatkarīgi viens no otra – ka cilvēks savos pirmajos trīs, četros dzīves gados iemācās vairāk, uzņem vairāk gudrības, nekā – katrā ziņā trīs akadēmiskajos gados. Pirmajos trīs dzīves gados mēs iemācāmies patiešām daudz no tā, ko mēs vispār ar savu galvu uz Zemes varam iemācīties. Mēs iemantojam zināšanas, kas ir nepieciešamas, lai runātu, lai saprastu runāto, un daudz, daudz citu lietu. Mēs patiešām tad iemācāmies ļoti daudz. Un tas pieder tam, ko ir jāsauc par gudrības saturu.

Caur to, ko cilvēks iemanto kā savu gudrību un ar ko cilvēki īstenībā nemaz tik daudz viens no otra neatšķiras, caur to kā spēks vilņo un vērpjas tas, kas mūsu organismu pārveido par galvu, izejot cauri laikam starp nāvi un jaunu piedzimšanu. Būtībā tā ir tiešām komplicēta struktūra, ko mēs tur uzņemam sevī ar to, kas ir saistīts ar mūsu priekšstatiem, ar mūsu izziņu. Un cilvēkam tikai reizēm tādos sapņos, kā es jums to minēju vakar noslēgumā par to poļu dzejnieku, tiek klusi parādīts kaut kas no tā, kas tur vilņo un vērpjas zināmā mērā starp tiem priekšstatiem, kurus mēs pilnībā apzināmies. Bet tas, kas tur mutuļo un vērpjas, tas darbojas mūsos, lai pēc nāves kļūtu aktuāls un pārveidotu mūsu organismu. Tur uzkrājas viss, ko mēs esam ieguvuši ar savu izziņu, lai pārveidotu mūsu organismu, izņemot to, ko mēs izmantojam, lai uztvertu ārējo pasauli. Ko mēs izmantojam, lai parastajā nozīmē aptvertu ārējo pasauli, tas zināmā mērā iet zudumā mūsu attīstībai, to mēs atraujam savai attīstībai. Tieši tāpat, kā mēs totālajam kviešu attīstības procesam atraujam visus tos kviešu graudus – to ir daudz vairāk nekā tie, kas atkal tiek iesēti zemē – kurus mēs izmantojam kā uztura līdzekli, tāpat mēs sev atraujam patiešām daudz vairāk, nekā paturam sev, proti, tagadējā cilvēces attīstības periodā, mums apgūstot ārējās lietas. Atcerēsimies senākos laikos, kad cilvēki vēl vairāk zināja to, ko viņi zināja, ar iekšēji gaišredzīgu zinātni. Viņi neatdeva tik daudz ārpasaulei. Tādi iedzīvotāji kā senie ēģiptieši, senie haldieši zināja to, ko viņi zināja caur atavistisku gaišredzību un tikai nedaudz caur ārēju attīstību. Mūsdienās mēs dzīvojam laikā, kas šajā ziņā zināmā mērā ir pretēji. Mūsu dienās tiek daudz apgūts no ārpuses un tikai nedaudz attīstībai tiek pievienots no iekšējā. Grieķi ieturēja brīnumskaistu līdzsvaru noteiktas kultūras attīstībā, ko noteica ne tikai tas, ka grieķi bija īpaši apdāvināti. Tādi viņi noteikti arī bija, bet ar to vien nepietika. Viņiem jāpateicas par visu savas kultūras noslēgtību arī apstāklim, ka zemes platība, kuru ieņēma grieķu tauta, bija salīdzinoši maza, arī attiecībā uz pārējās Zemes zināšanām. Ko gan grieķi daudz zināja par kaut ko citu, izņemot Mazāziju, Āzijas pusi, ko gan viņi daudz zināja par Āfriku, par Ameriku vispār neko; par lielu daļu Eiropas viņi arī neko nezināja. Par to, ka *Platonam* varēja būt zināšanas par moralitāti, par *sophrosyne*, *dikaiozyne*, lielā mērā ir jāpateicas apstāklim, ka spēles laukums, ko ārēji aptvēra grieķu zināšanas, bija mazs. Tādēļ vēl bija iespējams saglabāt daudzus no gudrības-garīguma spēkiem iekšējai attīstībai. Bet viņi jau izmantoja mazāk iekšējai attīstībai, nekā piemēram, senie ēģiptieši vai haldieši, vai pat senie persieši vai senie indieši. Mūsu laikā, kad pamazām un pakāpeniski ir izpētīta un kļuvusi pieejama visa Zeme, cilvēki cenšas iegūt pēc iespējas vairāk ārēju zināšanu. Kā tas ir pieaudzis! Ja tas būtu tik intensīvi, cik tas ir ekstensīvi, tad cilvēki paņemtu līdzī bezgalīgi maz, un tieši visizglītotākie paņemtu daudz, daudz mazāk nekā kāds zemnieks, lai fizisko ķermeni pārveidotu nākamās inkarnācijas fiziskajā galvā. Bet, paldies dievam, vairums ir ceļojuši tā, ka vispār nav neko daudz apskatījuši, bet smalki sekojuši Baedekera ceļvežiem vai citām ceļojumu aprakstu grāmatām, tādēļ neskatoties uz plašo aptveri tomēr neko daudz nav iepazīnuši; tā viņi tomēr neatņem sev visu. Citādi tiem, kuri visur meklē tikai sensācijas, kuri visu, ko viņi zina, grib zināt tikai ārēji, pastāvētu briesmas, ka viņi nākamajā inkarnācijā nāktu pasaulē ar galvu, kas būtu tiešām maz pārveidots

pārējais ķermenis, tas nozīmē, tā izskatītos ļoti dzīvnieciska; jo tāds būtu liktenis, ja ir savākts maz veidojošo spēku.

Bet tagad salīdzinājumi, kas ņemti no imaginācijas, var arī tikt paplašināti. Mēs varam sev jautāt: vai tas, ko mēs ārēji izmantojam zināšanām, ārējo zināšanu iegūšanai, tiek atrauts no savas patiesās iekšējās būtības – kā kviešu grauds, kas tiek padarīts par uzturlīdzekli, tiek atrauts no kviešu grauda iekšējās dabas – kāda ir līdzība starp to, kas ir ārējās zināšanas, kļūst par ārējām zināšanām, un faktu, ka kviešu graudus izmanto arī kā pārtiku? Iekšēja līdzība pastāv, bet tā ir jārada.

Pievērsīsim vēlreiz skatu šim raksturīgajam faktam, ka liela daļa no kviešu graudiem netiek izmantota jaunu kviešu augu radīšanai, bet gan tiek izlietoti kā cilvēku pārtikas līdzeklis! Tad varam teikt: kviešu grauds tiek izrauts no savas lineāri progresējošās attīstības. Vai nav tiesa, ja mums ir kviešu grauds, tas rada nākamo graudu, no tā nāk nākamais grauds un tā tālāk. Bet tā daudzi kviešu graudi atšķēļas; tie pāriet pavisam citā jomā, cilvēka uzturlīdzekļu jomā, kam nav nekāda sakara ar nepārtraukto plūdumu.

Te jums ir iespēja no dabas noskatīt jēdzienu no kaut kā, ko ir ļoti, ļoti jāņem vērā, ja grib iemantot īstu pasaules uzskatu. Mūsu ārējā zinātne pakāpeniski ir novedusi visu līdz briesmīgajai atziņai, ka visu grib izskaidrot tā, ka sekojošais vienmēr ir jāapskata kā rezultāts no agrākā, sekas vienmēr no cēloņa. Nav nekā muļķīgāka, kā šī pasaules unificēšana priekšstatā, it kā sekas vienmēr nāktu no cēloņa, un no cēloņa ir jādodas meklēt sekas. Rodas vēlākas sekas, kam nav nekādas tiešas cēloņsakarīgas kopsakarības ar iepriekšēju cēloni; jo kā gan kviešu graudā varētu būtu iekļauts cēlonis, ka tas kļūs par cilvēka uzturlīdzekli? Augstākais kā pēc kādas lētas teleoloģijas, kas daļēji vēl bija plaši izplatīta astoņpadsmitajā gadsimtā, pēc kuras noteiktu korķveidīgu materiālu esamību dabā izskaidroja tā, ka šīs lietas ir radījuši noslēpumaini gari, lai mēs varētu izgatavot korķus šampanieša pudelēm. Nē, te tiešām kviešu grauds pāriet citā sfērā.

Un tāpat ir, kad mēs iemantojam ārējās dabas, ārējo lietu zināšanas. Šīs lietas pāriet citā sfērā. Un es lūdzu jūs uztvert šo patiesību tiešām, tiešām dziļi. Mēs kā cilvēki varam atteikties no lielas daļas tā, kas mūsos ir saistīts ar patiesību, ko mums ir jāizmanto, lai ļautu mūsu ķermenim no tagadējās inkarnācijas pāriet nākamās inkarnācijas galvā. Mēs varam no daudz kā atteikties, lai iemantotu tagadējās zināšanas, bet mums ir jāievēro, ka šīm zināšanām tur ir jāklūst par kaut ko citu. Kā kviešu graudi, kas zināmā mērā tiek padarīti dižciltīgāki tādēļ, ka tiek izmantoti cilvēku uzturam – tiem tiek piešķirts kaut kas piemērots par to, ka tie tiek atrauti no sākotnējās būtības – tāpat ir jābūt arī ar

cilvēku ārējām zināšanām, kas tiek attīstītas pilnībā pret priekšstatu, patiesības dabu. Visu to, ko cilvēks iemanto kā patiesību, kas pastāv ār pasaules tēlos, viņam savās sajūtās ir jānodod dieviem. Viņam vienmēr ir jānēsā sevī apziņa: ja tu iemanto zināšanas, kuras tu atrauj to nepārtrauktajai straumei, tad esi skaidrībā, ka zināšanu iemantošanai ir jābūt kalpošanai dieviem. Kas tiek iemantots kā zināšanas, mums neapzinoties, ka tā ir svēta kalpošana cilvēces attīstībai, mums to, ko mēs apgūstam no ār pasaules, nenodot augstākajiem gariem, kuri no tā pārtiek, kuri to uzņem sevī – ko mēs iemantojam no šādām zināšanām, kuras mēs nepavadām ar šo sajūtu, kuras mēs iemantojam vienkārši nedomājot, tās ir kā kviešu graudi, kas izbirst zemē un sapūst, tas ir, nerasniedz nekādus mērķus, ne savus, ne tos citus, kas kalpotu cilvēku uzturam.

Te jūs redzat punktu, kurā jums ir jāsaņem, cik tas ir nepieciešams, lai no mūsu garazinātniskajiem centieniem izrietētu ļoti noteikts praktisks rezultāts, lai kaut ko mācoties mēs ne tikai apgūstam, ne tikai kaut ko padarām par zināšanām, bet lai caur garazinātniskā uzņemšanu mūsu dvēselē tiktu ielikts kopējs noskaņojums. Mēs ar zināšanu jēdzienu sasaistām sajūtu, ka zināšanām ir jābūt dievišķai kalpošanai un ka, pamatā ņemot, tā ir grēkošana pret dievišķo evolūcijas jēgu, ja zināšanas tiek profanētas, ja zināšanas atrauj no to dievišķā mērķa.

Es sacīju: faktiski tikai jaunākajos laikos ir iestājusies iespēja iemantot daudz ārējo zināšanu. Ēģiptiešiem vēl gandrīz viss bija iekšējas zināšanas, maz ārējo zināšanu; ārējās zināšanas veidoja tikai tuvākās lietas. Grieķu-latīņu kultūras laikmeta laikā cilvēkiem radās iespēja iemantot arvien vairāk un vairāk ārējo zināšanu. Tas nav nemaz tik sen. Bet tad radās arī iespēja atrast ceļu, kā zināšanas pārveidot dievišķā kalpojumā, kad uz zemes ar savu pasludinājumu atnāca Kristus.

Te jums atkal ir kopsakarība, kas mums izskaidro vēsturisko. Tajā cilvēces attīstības acumirkļi, kad zināšanas galvenokārt kļūst par zināšanām par ārpasauli, tajā pašā acumirkļi parādās Kristus kā izcēlies no garīgās pasaules, lai sniegtu iespēju cilvēkam savās sajūtās Kristus dievišķajā vadībā no zināšanām, piekārtojot tās Kristum, izveidot kalpošanu dievam. Kaut arī cilvēce mūsu laikos vēl nav tikusi diez ko tālu šīs sajūtas attīstīšanā, kā no zināšanām izveidot kalpošanu dievišķajam, tajā apmērā, kādā cilvēce arvien vairāk un vairāk sapratīs, kā Kristus dievišķo šīs zemes dzīvi, tā arī mācīsies, kā zināšanas izveidot par kalpošanu dievišķajam.

Tā mēs dzīvojam cauri tam visam, kam ārēja zīme ir mūsu galva, tā, ka zināmā mērā izmantojam nelielu apakšējo stāvu, lai mūsu ķermeni pārveidotu galvā. Un pārējo, ja mēs to pavadām ar pareizajām sajūtām, kā es to tikko esmu raksturojis, mēs izmantojam tam, lai augstākas garīgās būtnes caur mūsu aptvertajiem jēdzieniem saņemtu noteiktu uzturu. Mēs cenšamies iemantot zināšanas dievišķajam, līdzīgi kā kvieši aug cilvēku iztikai. Tā nu tas ir; bet šis mērķis tām vispirms ir jāpiemēro. Tā mūsu zināšanām caur mūsu sajūtām ir jāpiešķir, jāpiemēro tas mērķis, par kuru tikko runājām. No tā daudz, daudz būs atkarīgs, ja cilvēces attīstībai ir jāatveseļojas, lai šādas sajūtas, šādas jūtas varētu tikt izvērstas.

Senajās mistērijās un mistēriju skolās tas vēl bija pašsaprotami, ka tas, kurš drīkstēja iegūt zināšanas, šīs zināšanas arī uzskatīja par svētām. Jo tas ir bija viens no galvenajiem iemesliem, kādēļ ne jau katrs tika pielaists mistērijām. Tiem, kuri varēja tikt pielaisti mistērijām, bija jāsniedz garantija tam, ka viņi šīs zināšanas tiešām glabās kā svētas, uztvers tās kā dievkalpojumu. Tas pastāvēja vēl arī atavistiskas gaišredzības dēļ. Tagad cilvēcei tā atkal ir jāiemanto. Cilvēce ir piedzīvojusi laiku – mēs zinām, ka tas ir pamatoti – kad tā ir attīstījusies materiālisma virzienā. Tagad tai atkal ir jāatveseļojas no šī materiālisma, un tā atveseļosies tikai tad, ja ar zināšanām atkal tiks sasaistītas svētas kalpošanas sajūtas, kā tas reiz jau bija. Bet nākotnē tam ir jānotiek apzināti. Un tas tā varēs notikt tikai tad, ja cilvēcē arvien vairāk izplatīsies garazinātne. Zināšanām nevajadzētu līdzināties sēklas graudam, kas sapūst zemē. Kas kalpo tikai ārējam noderīgumam, ārējiem mehāniskiem ierīkojumiem, tas viss līdzinās graudam, kas sapūst. Viss, kas netiek likts dievišķā kalpojumā, iet zudumā. Tas netiek

izmantots ne tam, lai palīdzētu mums nākamajā inkarnācijā, ne arī var tikt izmantots augstāko garīgo būtņu barībai. Grauda sapūšana ir reāls process; tur kaut kas notiek. Zināšanu izšķērdēšana, neveidojot no tām dievišķu procesu, tomēr arī ir reāls process. Tas šodien aizvestu pārāk tālu, ja es gribētu jums izskaidrot, ko nozīmē kviešu grauda sapūšana, bet bezvērtīga sapūšana, jo tas nevar uzdīgt, jo tam ir jāiet bojā. Bet zināšanas, kas netiek liktas kalpojumā dievišķajam, sagrābj Arimans, tās aiziet Arimana kalpībā un veido Arimana varu, ko viņš ar saviem garīgajiem kalpotājiem iekļauj pasaules procesā un līdz ar to iekļauj pasaules procesā vairāk šķēršļu – jo Arimans vienlaikus ir arī šķēršļu dievs – it kā tie taisnīgi drīkstētu tur būt, it kā tiem vajadzētu tur būt.

Tā jūs iegūstat uzskatu par visa tā nozīmi, kas mūsos dzīvo saistībā ar priekšstatiem, ar patiesību. Nākamajās divās lekcijās es tad iztirzāšu par skaisto un par moralitāti, lai tad visas trīs šīs lietas apkopotu, tādējādi modinot iespēju vēl dziļāk aptvert cilvēcisko būtību.

SEPTĪTĀ LEKCIJA

Dornaha, 1916. gada 12. augusts

Saikne starp cilvēka būtību un Visumu. Divpadsmiņ maņu zonas un septiņi dzīvības procesi.
Makrokosmosa un mikrokosmosa atbilstības. Maņas Mēness esamības laikā. Skaitļu noslēpumi.

Kad runā, kā, piemēram, arī Gēte «Faustā», par lielo un mazo pasauli, par makrokosmosu un mikrokosmosu, tad domā visu Visumu un cilvēku: visu Visumu kā lielo pasauli un cilvēku kā mazo pasauli. Attiecības starp kosmosu un cilvēku, kā mēs jau no daudz kā esam to redzējuši, ir ļoti daudzveidīgas, ļoti komplicētas. Es gribētu jums šodien atgādināt dažas lietas, ko mēs laika gaitā jau esam pārrunājuši, un to piesaistīt apskatam par cilvēka attiecībām ar Visumu. Jūs atceraties, ka, kad mēs runājam par mūsu maņām, par to, kas ir cilvēks kā savu maņu īpašnieks, mēs sakām: šīs maņas savu pirmo impulsu, pirmos iedīgļus saņēma Saturna attīstības laikā. To jūs atradīsiet izskaidrotu ciklos un vienmēr atkal pieminētu. Pats par sevi saprotams, ka nedrīkst iztēloties, ka maņas, kā tās parādījās pirmajā ieskrējienā, pirmajos iedīgļos Saturna laikā, jau bija tādas, kādas tās ir mūsdienās. Tā dabiski būtu muļķība. Ir pat ārkārtīgi grūti iztēloties to maņu saturu, kas pastāvēja senā Saturna attīstības laikā. Jo grūti jau ir pat stādīties priekšā, kādas bija cilvēka maņas senā Mēness attīstības laikā. Tad tās vēl bija pavisam citādākas nekā mūsdienās. Un to es tagad gribētu nedaudz izgaismot, kādas bija šīs maņas, kuras senajā Mēness attīstībā izgāja, tā teikt, savu trešo attīstības stadiju – Saturns, Saule, Mēness – kādas bija šīs maņas senā Mēness attīstības laikā.

Veidojums, kāds ir cilvēka maņām mūsu dienās attiecībā pret veidu, kādā tās pastāvēja senā Mēness attīstības laikā, ir daudz nedzīvāks. Tolaik maņas bija daudz dzīvīgākas, daudz dzīvības pilnāki orgāni. Toties tās nebija piemērotas veidot pamatu cilvēka pilnībā apzinātai dzīvei; tās bija piemērotas tikai senajai sapņainajai Mēness cilvēku gaišredzībai, tās caurda šo Mēness cilvēku, izslēdzot jebkuru brīvību, jebkuru brīvu rīcību vai iekāres impulsu. Brīvība kā impulss varēja attīstīties cilvēkā tikai Zemes attīstības laikā. Tātad maņas vēl nebija pamats tādai apziņai, kādā tā mums ir Zemes laikā; tās bija pamats tikai tādai apziņai, kas bija neskaidrāka, arī imaginatīvāka nekā mūsdienu Zemes apziņa, un tā, kā mēs to bieži esam pārrunājuši, līdzinājās mūsdienu sapņu apziņai. Cilvēks, kāds viņš ir šodien, pieņem piecas maņas. Bet mēs zinām, ka tas ir nepamatoti, jo patiesībā mums ir jāizšķir divpadsmiņ cilvēka maņas. Visas pārējās septiņas maņas, kurām jātiek nosauktām vēl bez piecām parastajām maņām, ir tieši tikpat pamatotas maņas Zemes laikam, kā pirmās piecas maņas, kuras vienmēr tiek uzskaitītas. Jūs zināt, ka uzskaita: redzes maņu, dzirdes maņu, garšas maņu, ožas maņu un sajūtu maņu – pēdējo bieži sauc par taustes maņu, turklāt jau ar tausti īsti neatšķir to, ko daži jaunākajos laikos tomēr gribētu nodalīt, īsteno taustes maņu no siltuma maņas. Taustes maņu un siltuma maņu senāki laiki vēl pilnībā sajauc kopā. Dabiski, ka šīs abas maņas ir pilnīgi atšķirīgas viena no otras. Ar tausti mēs uztveram, vai kaut kas ir ciets vai mīksts; siltuma maņa ir kaut kas pilnīgi cits. Bet ja patiešām ir apjēga, ja drīkstu tā lietot šo vārdu (*Sinn – vāciski gan maņa, gan izpratne*), par cilvēka attiecībām ar pārējo pasauli, tad ir jāatšķir divpadsmiņ maņas. Uzskaitīsim tās šodien vēlreiz, šīs divpadsmiņ maņas.

Tauste zināmā mērā ir tā maņa, ar kuru cilvēks stājas attiecībās ar vismateriālistiskāko ārpasaules veidu. Caur tausti cilvēks zināmā mērā saduras ar ārpasauli, caur tausti cilvēks nemītīgi uztur saikni ar ārpasauli visrupjākajā veidā. Bet norise, kas notiek taustē, tomēr norisinās cilvēka ādā. Cilvēks ar savu ādu atduras pret ārpasauli. Tas, kas norisinās, ka viņam rodas uztvere no priekšmetiem, kuriem viņš uzduras, tas, pats par sevi saprotams, notiek ādā, ķermenī. Tātad process, taustes norise notiek cilvēkā iekšā.

Jau vairāk iekšēji cilvēkā nekā taustes norise ir tā, ko mēs varam saukt par **dzīvības maņu**. Tā ir maņa iekšā organismā, par kuru cilvēkam mūsdienās gandrīz nemaz nav ierasts domāt, jo šī dzīvības maņa,

gribētos teikt, darbojas organismā tikai klusināti. Kad organismā kaut kas ir traucēts, tad šo traucējumu sajūt. Bet to harmonisko visu orgānu mijiedarbību, kas dzīvības uztverē izpaužas ikdienā un vienmēr nomoda stāvoklī pastāvošajā dzīvības sajūtā, parasti neievēro, jo cilvēks to pieprasa kā savas dabiskas tiesības. Tas ir šis: zināt, ka esi caurausts ar zināmu labsajūtu, ar dzīvības sajūtu. Kad dzīvības sajūta ir nedaudz nospiesta, cilvēks mēģina nedaudz atpūsties, lai atsvaidzinātu šo dzīvības sajūtu. Šo dzīvības sajūtas atsvaidzināšanos un mazināšanos, to cilvēks sajūt, tikai parasti ir pārāk ļoti pieradis pie savas dzīvības sajūtas, lai justu to visu laiku. Bet tā ir skaidri izteikta maņa, dzīvības maņa, ar kuru mēs dzīvo sevī sajūtam tāpat, kā ieraugām ar acīm kaut ko, kas ir ap mums. Mēs ar dzīvības maņu jūtam tāpat, kā ar acīm redzam. Mēs neko nezinātu par savu dzīves norisi, ja mums nebūtu šīs iekšējās dzīvības maņas.

Vēl vairāk iekšēja, ķermeniski iekšēja, miesiski iekšējāka nekā dzīvības maņa ir tā, ko var saukt par **kustību maņu**. Dzīvības maņa zināmā mērā izjūt organisma kopējo stāvokli kā labsajūtu vai kā diskomfortu, sliktu pašsajūtu. Bet kustību maņa nozīmē: mūsu organisma locekļi kustās attiecībā viens pret otru, un to mēs spējam uztvert. Te es nedomāju, kad kustas viss cilvēks – tas ir kaut kas cits – bet gan, kad jūs salieciat roku, salieciat kāju; kad jūs runājat, kustas balsene; to visu, šo iekšējo kustību uztveri, atsevišķo organisma locekļu stāvokļa izmaiņas, to uztver ar kustību maņu.

Tālāk mums ir jāuztver tas, ko mēs varam saukt par mūsu līdzsvaru. Mēs faktiski parasti tam nepievēršam uzmanību. Kad mums uznāk tā saucamais reibonis un mēs nokrītam, zaudējam samaņu, tad **līdzsvara maņa** ir pārtraukta, tieši tāpat, kā ir pārtraukta redzes sajūta, kad mēs aizveram acis. Tāpat kā mēs uztveram mūsu iekšējā stāvokļa izmaiņu, tāpat mēs uztveram savu līdzsvaru, kad mēs vienkārši noorientējamies, kur ir augša, kur apakša, kur pa kreisi, kur pa labi, un tā iekārtojamies pasaulē, jūtamies tajā iekšā; ka mēs sajūtam – tagad mēs pieceļamies stāvus. Tātad mēs uztveram šo līdzsvara sajūtu ar savu līdzsvara maņu. Tā ir reāla maņa.

Šīs maņas savos procesos norisinās tā, ka faktiski viss, kas notiek, paliek iekšā organismā. Kad jūs taustāt, jūs gan atduraties pret ārēju priekšmetu, bet jūs neieejat iekšā šajā ārējā priekšmetā. Kad jūs pieskaraties adai, sakāt, ka adai ir smaila, jūs, pats par sevi saprotams, neieklūstat iekšā šajā spicē, ja tikai taustāt, citādi varat sadurties un tā jau vairs nav taustīšana. Bet tas viss var norisināties tikai pašā jūsu organismā. Jūs gan pieskaraties priekšmetam, bet tas, ko jūs kā taustošais cilvēks pārdzīvojat, norisinās tikai jūsu ādas robežās. Tātad tas ir miesiski-iekšēji, ko jūs pieredzat taustes maņā. Tāpat miesiski-iekšējs ir tas, ko jūs izjūtat dzīvības maņā. Jūs neizjūtat norise te vai tur ārpus sevis, bet gan to, kas ir jūsos. Tāpat arī kustību maņā: domātas ne jau kustības, kas notiek šur vai tur, bet gan tās kustības, kad es kustinu savus locekļus vai kad es runāju, tātad iekšējās kustības, tās ir domātas kustību maņā. Kad es kustos ārpus sevis, es kustos arī iekšēji. Jums te ir jāatšķir divas lietas: mana kustēšanās uz priekšu un locekļu stāvoklis, iekšējais. Tātad kustību maņa tiek uztverta iekšēji, kā dzīvības maņa un arī līdzsvara maņa. Tajā jūs neuztverat neko ārēji, bet gan uztverat pats savi līdzsvarā.

Tad jūs vispirms izejat ārpus sevis **ožas maņā**. Tur jūs jau nonākat attiecībās ar ārpasauli. Bet tajā jums būs sajūta, ka ar ožu jūs vēl tikai nedaudz iznākat ārā. Ar ožu jūs par ārpasauli uzzināt nedaudz. Cilvēks arī nemaz negrib zināt, ko varētu pieredzēt no ārpasaules ar intīmāku ožas maņu. Suns gan grib zināt vairāk. Ir tā, ka cilvēks iesākumā grib uztvert ārpasauli ar ožu, bet saskaras ar ārpasauli nedaudz. Tā nav maņa, caur kuru cilvēks gribētu ļoti dziļi ielaisties ar ārpasauli.

Jau vairāk cilvēks grib ielaisties attiecībās ar ārpasauli **garšas maņā**. To, kas ir cukura, sāls īpašības, tos pagaršojot, jau izjūt ļoti iekšēji. Ārējais kļūst ļoti iekšējs, vairāk nekā oža. Tātad tajā jau ir vairāk attiecību starp ārpasauli un iekšējo pasauli.

Vēl vairāk tas ir **redzes maņā**, redzes spējās. Jūs ar redzi uzņemat sevī daudz vairāk no ārpasaules īpašībām nekā ar garšas maņu. Un jūs uzņemat vēl vairāk ar **siltuma maņu**. Tas, ko jūs uztverat ar

redzi, redzes maņu, tomēr vēl paliek jums svešāks, nekā tas, ko jūs uztverat ar siltuma maņu. Caur siltuma maņu jūs īstenībā stājaties ļoti intīmās attiecībās ar ārpasauli. Vai kāds priekšmets ir sajūtams silts, vai auksts, to izjūt ļoti stipri un to izjūt kopā ar priekšmetu. Piemēram, cukura saldumu mazāk izjūt kopā ar priekšmetu. Jo galu galā ar cukuru jums galvenais ir tas, par kādu garšu tas kļūst, mazāk svarīgi ir tas, kas tas īsti ārēji ir. Siltuma maņā jūs to vairs nevarat tā nošķirt. Tur jūs jau stipri izjūtat līdzī iekšējo stāvokli tam, ko jūs uztverat.

Vēl intīmāk jūs sasaistāties ar ārpasaules iekšējo būtību ar **dzirdes maņu**. Skaņa, tonis mums atklāj ļoti daudz par ārējā iekšējo veidojumu, vēl daudz vairāk nekā siltums, un ļoti daudz vairāk nekā redze. Redzes maņa mums sniedz, tā sacīt, tikai virspuses bildes. Dzirde mums atklāj, metālam sākot skanēt, kas tas ir savā īstenajā būtībā. Siltuma maņa gan arī jau iesniedzas iekšējā būtībā. Kad es kaut kam pieskaros, piemēram, ledus gabalam, tad esmu pārliecināts: ne tikai virspuse ir auksta, bet gan tas ir viscaur auksts. Kad es uz kaut ko skatos, es redzu tikai krāsas robežu, virspusi; bet, ja es lieku kaut kam skanēt, tad es zināmā mērā intīmi uztveru skanošā iekšējo būtību.

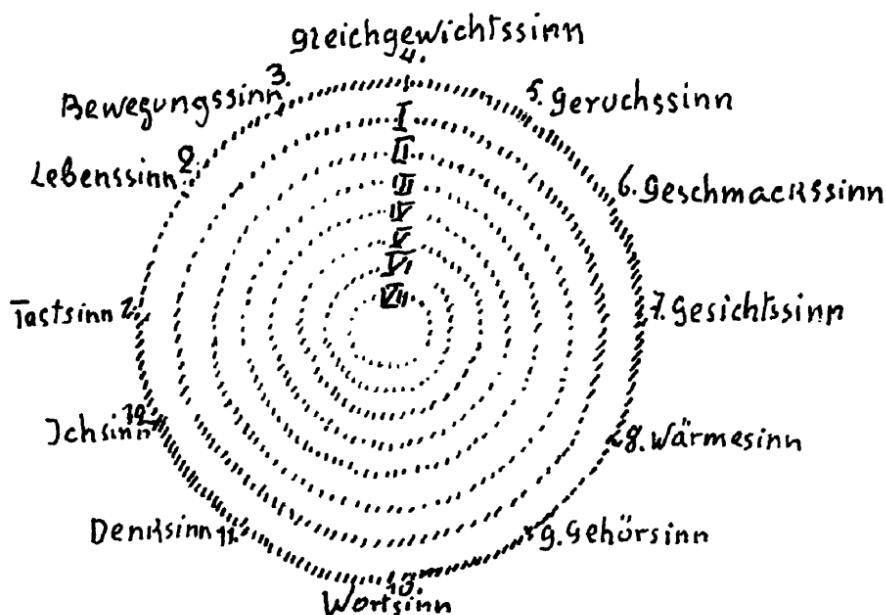
Un uztvere ir vēl intīmāka, ja skanošajam ir nozīme. Tātad skaņu maņa: valodas maņa, **vārdu maņa**, varbūt tā ir labāk sacīt. Tas ir vienkārši bezjēdzīgi, ja iedomājas, ka vārda uztvere ir tas pats kā skaņas uztvere. Tās ir tikpat atšķirīgas viena no otras, kā garša un redze. Skaņā mēs gan ļoti uztveram ārpasaules iekšējo būtību, bet šai ārpasaules iekšējai būtībai ir jākļūst vēl intīmākai, ja skaņai ir jākļūst par jēgpilnu vārdu. Tātad mēs iedzīvojamies ārpasaulē vēl intīmāk, nekā kad ar dzirdes maņu uztveram tikai skanošo, bet kad uztveram jēgpilno ar vārdu maņu. Bet savukārt atkal, kad es uztveru vārdu, tad ne tik intīmi iedzīvojos objektā, tā ārējā būtībā, bet gan caur vārdu uztveru domu. To vairums cilvēku jau vairs neatšķir. Bet pastāv atšķirība starp tikai vārda, jēgpilni skanošā uztveršanu un reālu domas, kas ir aiz vārda, uztveri. Vārdu jūs galu galā uztverat arī tad, ja tas skan no domātāja fonogrāfā vai pat ir uzrakstīts. Bet dzīvīgā mijiedarbībā ar būtni, kura veido vārdu, nepastarpināti caur vārdu pārcelties domājošajā, priekšstatošajā būtnē, tas prasa vēl dziļāku maņu, nekā ir parastā vārdu maņa, tas prasa **domu maņu**, kā man gribētos to nosaukt. Un vēl intīmākas attiecības ar ārpasauli nekā domāšanas maņa dod mums tā maņa, kas mums padara iespējamu justies tā kopā ar citu būtni, justies tik vienotiem, ka var sajust to tāpat kā sevi. Tā ir, kad caur domāšanu, caur dzīvīgu domāšanu, ko pievērš kādai būtni, uztver šīs būtnes Es – **Es maņa**.

Redzat, ir tiešām jāatšķir šī Es-maņa, kas uztver otra cilvēka Es, un pašam sava Es uztveri. Tas atšķiras ne tikai tādēļ, ka vienreiz tiek uztverts paša Es, un otrreiz cita cilvēka Es, bet tas atšķiras arī attiecībā uz izcelsmi. Iedīglis, tas, ko var zināt par citu cilvēku, ko var uztvert, tas tika mūsos iedēstīts jau uz senā Saturna līdz ar maņu parādīšanos. Tātad tas, ka jūs varat uztvert citu kā Es, tas jums līdz ar maņu izcelšanos tika iedēstīts jau uz senā Saturna. Savu Es jūs vispār sasniedzāt tikai Zemes attīstības laikā; šis iekšējais jūsu dvēseliskais Es nav tas pats, kas Es-maņa. Šīm abām lietām ir jātiek stingri nodalītām vienai no otras. Kad mēs runājam par Es-maņu, tad mēs runājam par cilvēka spējam uztvert citu Es. Jūs zināt, ka es nekad citādāk, kā tikai ar pilnu atzinību esmu runājis par materiālistiskās zinātnes patiesumu un lielumu. Es esmu šeit nolasījis lekcijas, lai pilnībā atzītu šo materiālistisko zinātni; bet tad arī ir jāiedziļinās šajā materiālistiskajā zinātnē ar tādu mīļumu, ka mīļi jāpieskaras tās ēnas pusēm. Kā šī materiālistiskā zinātne domā par maņām, tas tikai mūsu dienās beidzot iegūst zināmu sakārtotību. Tikai mūsu dienās fiziologi vismaz sāk atšķirt dzīvības maņu, kustību maņu, līdzsvara maņu, kā arī siltuma maņu nodalīt no taustes maņas. Pārējo, kas vēl te tika apskatīts, to ārējā materiālistiskā zinātne neatšķir. Tātad to, ko jūs saucat par sava paša Es izjušanu – to es jums lūdzu ļoti nošķirt no spējas uztvert citu Es. Attiecībā uz šo cita cilvēka Es uztveri ar Es-maņu – es to saku aiz dziļas mīlestības pret materiālistisko zinātni, jo šī dziļā mīlestība uz materiālistisko zinātni ļaut tiešām izprast šo lietu – mūsu dienās materiālistiskā zinātne ir pilnīgu muļķību gūstā. Tā kļūst pilnīgi plānprātīga, kad runā par veidu, kā cilvēks izturas, kad iedarbina savu Es-maņu, jo tā stāsta, šī materiālistiskā zinātne, ka faktiski cilvēks, kad sastop citu cilvēku, no viņa

žestiem, kādus izdara otrs cilvēks, no viņa mīmikas un visa kā cita, neapzināti izsecinot, ka tas ir Es, ka tas būtu neapzināts slēdziens, ka tur ir cits Es. Tas ir pilnīgs absurds! Patiešām, tikpat tieši, kā mēs uztveram kādu krāsu, mēs uztveram arī cita cilvēka Es, kad viņu sastopam. Iedomāties, ka mēs izsecinām, ka tas ir Es, tikai no viņa ķermeniskas uztveres, īstenībā ir pilnīgi stulbi, jo tas notrulina pret patieso faktu, ka cilvēkā pastāv dziļāka maņu uztvert cita Es. Tāpat kā ar acīm tiek uztverts gaišais, tumšais un krāsas, tā ar Es-maņu nepastarpināti tiek uztverti citu cilvēku Es-i. Pastāv maņu attiecības ar citiem Es. To ir jāizjūt. Un tāpat, kā caur acīm uz mani iedarbojas krāsa, tā cita cilvēka Es iedarbojas uz mani caur Es-maņu. Kad tam būs pienācis laiks, mēs runāsim arī par maņu orgānu Es-maņai, tāpat kā var runāt par maņu orgāniem redzei, redzes maņai. Ar redzi tikai ir vieglāk nekā Es-maņai uzrādīt materiālu manifestāciju. Bet tas viss pastāv.

Ja jūs zināmā mērā pārdomājat šīs maņas, tad varat sacīt: jūsu organisms specificējas jeb diferencējas šajās maņās. Tas tiešām diferencējas, jo redze nav skaņu uztvere, skaņu uztvere nav dzirde, dzirde savukārt nav domu uztvere, domu uztvere nav tauste. Tās ir nodalītas cilvēciskās būtības jomas. Šajās maņu jomās mums ir divpadsmit nodalītas cilvēka organisma jomas. Pie šīs nodalīšanās, kas katra par sevi ir atsevišķa joma, es jūs lūdzu pieturēties īpaši; jo šīs nodalīšanās dēļ var visu šo divpadsmitvienību iezīmēt vienā aplī, un šajā aplī var nošķirt divpadsmit nodalītas jomas (skat. zīmējumu).

Tas ir citādāk nekā ar spēkiem, kas zināmā mērā dzīvo cilvēkā dziļāk nekā šie maņu spēki. Redzes maņa ir piesaistīta acij, tā ir noteikta daļa cilvēka organismā. Dzirde ir piesaistīta dzirdes organismam, vismaz galvenokārt; bet tai ir vajadzīgs ne tikai tas; tur notiek darbs ar daudz lielāku daļu organisma, sadzirdēts tiek ar daudz plašāku daļu nekā tikai ar ausi; bet auss ir normālākā dzirdes daļa. Dzīvība vienmērīgi caurstrāvo visas šīs maņu zonas. Acs dzīvo, auss dzīvo, dzīvo viss, kas ir tām pamatā; dzīvo tas, kas ir pamatā taustei – viss dzīvo. Dzīvība mājā visās maņās, tā caurauž visas maņu zonas.

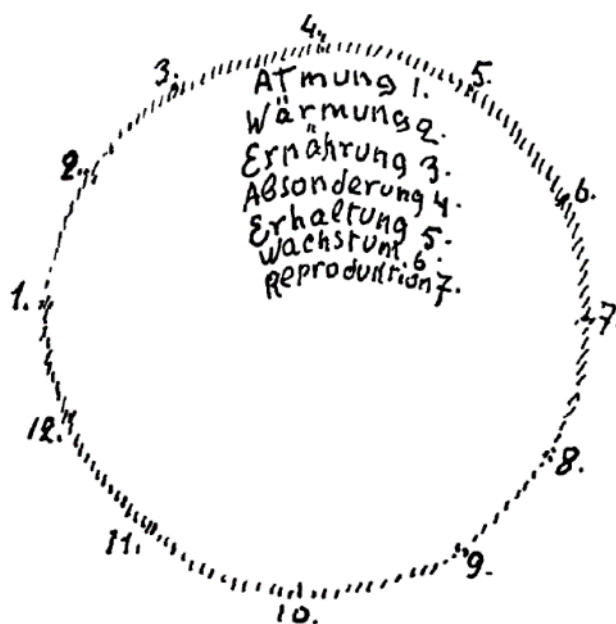
Zīmējumā uzskaitītas: 1. taustes maņa; 2. dzīvības maņa; 3. kustību maņa; 4. līdzsvara maņa; 5. ožas maņa; 6. garšas maņa; 7. redzes maņa; 8. siltuma maņa; 9. dzirdes maņa; 10. vārdu maņa; 11. domu maņa; 12. Es-maņa.

Ja mēs turpinām apskatīt dziļāk šo dzīvību, tad arī tā parādās diferencēti. Nav tikai viens dzīvības spēks. Jums ir jāatšķir, tas ir kaut kas cits nekā dzīvības maņa, ar kuru mēs uztveram dzīvību, par ko es tagad runāju. Tagad es pārrunāju dzīvību pašu, kā tā plūst mums cauri; tā mūsos arī savukārt diferencējas, proti, sekojošā veidā (skat. zīmējumu). Divpadsmit maņu zonas mums ir jāiedomājas kā gandrīz mierā esošas organismā. Bet dzīvība pulsē cauri visam organismam, un arī dzīvība ir savukārt

diferencēta. Vispirms mums tajā ir kaut kas, kam noteiktā veidā ir jābūt visā dzīvajā: **elpošana**. Tām attiecībām ar ārpasauli, kas ir elpošana, zināmā mērā ir jābūt iekurā dzīvā organismā. Es tagad nevaru detalizēti iedziļināties tajā, kā tā savukārt ir diferencēta dzīvniekos, augos un cilvēkos; bet katrā dzīvā organismā noteiktā veidā pastāv elpošana. Cilvēka elpošanu vienmēr atkal atjauno kaut kas, ko viņš uzņem no ārpasaules; tas nāk par labu visām maņu zonām. Ožas maņa nevar darboties, redzes maņa nevar darboties, skaņu maņa nevar darboties, ja tas, ko dzīvība iegūst no elpošanas, nenāktu par labu visām maņām. Tātad man katrai maņai būtu jāpieraksta klāt «elpošana». Vai nav tiesa, visi elpo; bet, kas ar elpošanu tiek paveikts dzīvības procesā, tas nāk par labu visām maņām.

Kā otro mēs varam atšķirt **sildīšanu**. Tā iestājas ar elpošanu; bet tā ir kaut kas cits nekā elpošana. Sildīšana, iekšēja caursilšana ir otrs veids, kā uzturēt dzīvību. Trešais veids, kā uzturēt dzīvību, ir **barošanās**. Tam visam pieder ārpasaule. Elpošanas priekšnosacījums ir kāda viela, cilvēkam tas ir gaiss, dzīvniekam arī gaiss. Sildīšanas priekšnosacījums ir pilnīgi noteikts siltums apkārtējai videi, ar kuru mēs esam saistīti. Padomājiet, cik neiespējami būtu iekšēji dzīvot ar īsto siltumu, ja jūsu apkārtējās vides temperatūra būtu augstāka vai zemāka! Iedomājieties to par simts grādiem zemāku: jūsu sildīšana vairs nebūtu iespējama, jūsu silšana izbeigtos; vai par simts grādiem augstāku: jūs ne tikai svīstu! Tāpat ir nepieciešama barošanās, ciktāl mēs apskatām dzīvības procesu kā Zemes procesu.

Tagad mēs ar dzīvības procesiem nonākam vairāk iekšienē. Te mums ir nākamais process, kas jau vairāk pieder iekšējiem procesiem, tas, ko varētu saukt par no ārpuses uzņemtā pārformēšanu, internalizāciju, pārveidošanu, no ārpuses uzņemtā pārvēršanu. Es vēlētos saskaņā ar to veidu, kā mēs to reiz nosaucām iepriekš, šo pārformēšanu apzīmēt ar tiem pašiem izteicieniem. Zinātnē vēl nav tam izteicienu; tos vispirms vēl ir jāievieš, jo visas šīs lietas vēl netiek izšķirtas. Šo iekšējo pārformēšanu tam, kas tiek uzņemts no ārpuses, kas tāad pieder tīri iekšējiem procesiem, mēs savukārt varam iztēloties četros veidos. Pirmais, kas iekšēji parādās pēc barošanās, ir iekšēja nošķiršana. Nošķiršana notiek jau brīdī, kad uzņemtais uzturlīdzeklis tiek nodots ķermenim, kad tas kļūst par daļu no organisma. Tā nav tikai nodalīšana uz āru, bet gan tā, kas tiek uzņemts ar pārtikas līdzekļu substanci, iekšējo sadali.

Zīmējumā uzskaitīti dzīvības procesi: 1. elpošana; 2. sildīšana; 3. barošanās; 4. nodalīšana; 5. uzturēšana; 6. augšana; 7. reproducēšanās.

Nodalīšana pastāv daļēji nodošanā uz āru vai arī pārtikas līdzekļa uzņemšanā. Tā ir nodalīšana ar orgāniem, kas tieši kalpo uzturam: nodalīšana iekšā organismā. Kas tā ir nodalīts iekšā organismā, tam ir jātiek uzturētam dzīvības procesā, tas atkal savukārt ir nodalīts dzīvības process pats par sevi, ko mums ir jāapzīmē kā **uzturēšanu**. Bet, lai dzīvība varētu pastāvēt, ir ne tikai jāuztur tas, kas tiek uzņemts, bet tas arī jāpalielina. Ikvienu dzīva būtne ir pakļauta iekšējai atražošanai: augšanas procesam visplašākajā nozīmē; augšanas process pieder dzīvībai, uzturēšanai un **augšanai**.

Un tad dzīvībai šeit uz Zemes pieder visa veseluma radīšana; augšanas process pieprasa, lai viena daļā radītu otru. **Reprodukcija** ir process, kas ir augstāks nekā tikai augšana, kas rada tikai to pašu indivīdu.

Bez šiem septiņiem procesiem iekšēji nepastāv vairs neviens cits dzīvības process. Dzīvība sadalās septiņos procesos. Bet mēs nevaram saukt tos par zonām, jo šie septiņi nāk par labu visām divpadsmit zonām, šie septiņi dzīvības procesi atdzīvina visu. Tādēļ, ja mēs uzmanīgi aplūkojam šo septiņu attiecības ar divpadsmit zonām, mums jāsaka: mums ir 1. elpošana, 2. silšana, 3. barošana, 4. nodalīšana, 5. uzturēšana, 6. augšana, 7. reproducēšanās, bet tā, ka tiem tomēr ir attiecības ar visām maņām, tas zināmā mērā plūst cauri visām maņām, tā ir kustība (skat. zīmējumu augstāk). Mums cilvēku zināmā mērā, ciktāl viņš ir dzīvs cilvēks, ir jāattēlo tā, ka viņam ir divpadsmit atsevišķas maņu zonas, un caur tām pulsē septiņkārsā dzīvība, sevī kustīga septiņkārsā dzīvība. – Ja jūs divpadsmit zonām pierakstāt klāt Zodiaka zīmes, tad jums ir makrokosmos; pierakstiet klāt maņu zonas, tad jums ir mikrokosmos. Ja jūs septiņiem dzīvības procesiem pierakstiet klāt planētu zīmes, tad jums ir makrokosmos; ja jūs uzrakstiet septiņu dzīvības procesu nosaukumus, tad jums ir mikrokosmos. Un kā makrokosmosā planētas savā kustībā attiecas pret Zodiaka zīmēm, kurām tās iet cauri, tā dzīvīgais dzīvības process visu laiku iet cauri mierā esošajām maņu zonām, caurplūst tās. Tā jūs redzat, ka cilvēks ir mikrokosmos vēl arī dažā citā nozīmē.

Ja nu tagad nāktu kāds, kurš ir pamatīgs zinātnis tagadējā fizioloģijā un arī, kā to mūsdienās uztver – eksperimentālajā psiholoģijā, tad tāds teiktu: kaut kas tāds ir jauka niekošanās; jo attiecības var atrast starp jebko. Un, ja ierīko tieši tā, ka pieņem tieši divpadsmit maņu zonas, tad iegūst divpadsmit Zodiaka zīmes; ja dzīvības procesu sadala septiņās daļās, tad iegūst septiņas planētas. – Vārdu sakot, var iedomāties, ka tas tā esot kaut kā safantazēts. Bet tā tas nav, tas patiesi tā nav; bet tas, kas mūsdienās ir cilvēkā, tas ir pakāpeniski pieveidojies un izveidojies. Tādas, kādas ir cilvēka maņas mūsdienās, tādas tās nebija senā Mēness laikā. Es jau teicu, tad tās bija daudz, daudz dzīvīgākas. Tās veidoja pamatu senajai sapņainajai gaišredzībai Mēness posma laikā. Mūsdienas maņas ir vairāk nedzīvas, nekā tās bija senā Mēness laikā, tās ir vairāk nošķirtas no vienotā, no septiņdaļīgā un savā septiņdaļīgumā vienotā dzīvības procesa. Maņu procesi senā Mēness laikā paši vēl bija vairāk dzīvības procesi. Kad mēs mūsdienās redzam vai dzirdam, tad tas jau ir diezgan nedzīvs process, ļoti perifērs process. Senā Mēness laikā uztvere nemaz nebija tik nedzīva. Paņemsim vienu maņu, piemēram, garšas maņu. Kāda tā ir uz Zemes, es domāju, jūs visi zināt. Mēness laikā tā bija nedaudz citādāka. Tad sagraušana bija process, kurā cilvēks tā neatdalījās no ārpasaules, kā tagad. Tagad cukurs ir ārā, cilvēkam ir vispirms tas jānolaiza un tad jāveic iekšējs process. Tur ir ļoti precīzi jānošķir subjektīvais un objektīvais. Tā tas nebija Mēness laikā. Tad tas bija daudz dzīvīgāks process, kurā subjektīvais un objektīvais tik stipri nenodalījās. Sagraušanas process vēl daudz vairāk bija dzīvības process, manis dēļ, līdzīgs elpošanas procesam. Mums elpojot, mūsos norisinās kaut kas reāls. Mēs ieelpojam gaisu, bet, mums ieelpojot gaisu, kaut kas norisinās visā mūsu asinsritē; jo tas viss pieder klāt elpošanai, ciktāl elpošana ir viens no septiņiem dzīvības procesiem, tādēļ tur to nevar tā nodalīt. Tātad tur ārējais un iekšējais sader kopā: gaiss ārpusē, gaiss iekšpusē, un, notiekot elpošanas procesam, norisinās reāls process. Tas ir daudz reālāks, nekā mums garšojot. Tajā gan ir pamats mūsu tagadējai apziņai; bet sagraušana uz Mēness daudz vairāk bija sapņveidīgs process, kāds mūsdienās mums ir elpošanas process. Elpošanas procesā mēs neesam tik apzināti kā mūsdienu garšošanas procesā. Bet garšošanas

process uz Mēness bija tāds, kāds mums šodien ir elpošanas process. Cilvēkam uz Mēness arī nekas vairāk netika no garšošanas kā mums šodien no elpošanas, viņš arī neko citu negribēja. Tad cilvēks vēl nebija nekāds gardēdis un arī nevarēja tāds būt, jo viņš varēja izpildīt savu sagraušanos procesu tikai tiktāl, ciktāl ar garšu viņā pašā tika izraisīts kaut kas, kas bija saistīts ar viņa saglabāšanos, uzturēšanu, ar viņa kā dzīvas Mēness būtnes pastāvēšanu.

Un tā bija, piemēram, ar redzi, ar redzēšanas procesu Mēness cikla laikā. Tad tas nebija tā, ka kādu priekšmetu aplūkoja ārēji, ārēji uztvēra krāsu, bet gan acs iedzīvojās krāsā, un dzīvību uzturēja krāsas, kas nāca caur acīm. Acs bija sava veida krāsu elpošanas orgāns. Dzīves stāvoklis bija saistīts ar attiecībām, kuras izveidoja ar ārpasauli caur acīm acs uztveres procesā. Mēness laikā, ja iegāja zilajā krāsā, notika izplešanās, paplašināšanās, bet saspiedās kopā, kad uzdrošinājās iet sarkanajā: šķirti – kopā, šķirti – kopā. Tas bija saistīts ar krāsu uztveri. Un tā visām maņām vēl bija daudz dzīvīgākas attiecības ar ārpasauli un ar iekšējo pasauli, nekā tas mūsdienās ir dzīvības procesiem.

Es-maņa – kāda tā bija uz Mēness? «Es» ienāca cilvēkā tikai uz Zemes, tātad uz Mēness tam nevarēja būt nekādas «maņas»; Es nevarēja uztvert, Es-maņa vēl vispār nevarēja pastāvēt. – Arī domāšana, kā mēs to uztveram mūsdienās, kā es to iepriekš attēloju, dzīvīgā domāšana, tā ir saistīta ar mūsu Zemes esamību. Domāšanas maņa, kāda tā ir mūsdienās, uz Mēness vēl nepastāvēja. Nebija arī runājošu cilvēku. Tādā nozīmē, kā mēs mūsdienās uztveram citu cilvēku valodu, uz Mēness tas vēl nepastāvēja, tātad nebija arī vārdu maņas. Vārds iedzīvojās tikai kā Logos, caurskanot visu pasauli, un izgāja cauri arī tā laika cilvēkbūtnei. Tas cilvēkiem kaut ko nozīmēja, bet cilvēks vēl neuztvēra to kā vārdu no citas būtnes. Dzirdes maņa gan jau pastāvēja, bet daudz dzīvīgāka, nekā tā mums ir tagad. Tagad dzirdes maņa kā tāda zināmā mērā ir palikusi stāvam uz vietas uz Zemes. Mēs paliekam pavisam mierīgi, vismaz parasti, kad dzirdam. Ja nu tieši kāda skaņa nepārplēš bungādiņas, citādi mūsu organismā dzirdot nekas būtiski nemainās. Mēs savā organismā paliekam stāvam; mēs uztveram skaņu, skanēšanu. Tā tas nebija Mēness laikā. Atskan kāda skaņa. Tā tiek sadzirdēta; bet katra sadzirdēšana bija saistīta ar iekšēju nodrebēšanu, ar iekšēju vibrāciju, skaņai tika dzīvīgi dzīvots līdzī. Tam, ko sauc par pasaules vārdu, arī dzīvīgi dzīvoja līdzī šai skanēšanai, kas mūsdienās ir pamatā dzirdes maņai. Ja tas, ko mēs mūsdienās dzirdam kā mūziku, būtu izskanējis uz Mēness, tad būtu kļuvusi iespējama ne tikai ārēja deja, bet arī iekšēja deja; tad visi iekšējie orgāni ar nedaudziem izņēmumiem uzvestos tā, kā šodien mana balsene un tas, kas ir ar to saistīts, izturas iekšēji kustīgi, kad es tai cauri sūtu skaņu. Viss cilvēks iekšēji vibrēja, harmoniski vai disharmoniski uztverot šo vibrāciju caur skaņu. Tātad tas bija tiešām process, kuru uztvēra, bet kuram arī dzīvoja līdzī, dzīvības process.

Tāpat arī siltuma maņa bija dzīvības process. Mūsdienās mēs esam salīdzinoši mierīgi attiecībā pret savu apkārtni: tā mums šķiet silta vai auksta. Mēs gan nedaudz tam dzīvojam līdzī, bet uz Mēness tas tika izdzīvots tik spēcīgi, ka vienmēr izmainījās viss dzīves stāvoklis, kad siltums pieauga vai samazinājās. Tātad daudz spēcīgāka līdzdzīvošana; kā vibrēja kopā ar skaņu, tā arī iekšēji sasila un atdzisa, un izjuta šo sasilšanu un atdzišanu.

Redzes maņa, redzēšanas maņa: es jau aprakstīju, kāda tā bija uz Mēness. Tad dzīvoja ar krāsām. Noteiktas krāsas bija cēlonis tam, ka veidols palielinājās, citas – ka tas savilkās kopā, sarāvās. Mūsdienās mēs kaut ko tādu sajūtam augstākais simboliski. Mēs vairs nesaraucamies mazāki no sarkanās krāsas un neuzpūšamies lielāki no zilās; bet uz Mēness mēs to darījām. Garšas maņu es jau aprakstīju. Ožas maņa uz Mēness bija intīmi saistīta ar dzīvības procesu. Līdzsvara maņa uz Mēness pastāvēja, tā jau arī bija nepieciešama. Kustību maņa bija pat daudz dzīvīgāka. Mūsdienās novibrē tikai nedaudz, kustina locekļus, viss vairāk vai mazāk ir nomierinājies, kļuvis nedzīvs. Bet iedomājieties, kas šai kustību maņai viss bija jāuztver, kad notika visas kustības iekšēji novibrējot no skaņas. Tika uztverta skaņa, tonis, tam drebēja līdzī, bet šī iekšējā trīcēšana, tai savukārt bija jātiec

uztvertai ar kustību maņu, kad cilvēks pats to izsauca, un viņš atdarināja to, ko viņā pamodināja dzirdes maņa.

Dzīvības maņa: no tā, ko es tagad esmu aprakstījis, jūs varat nomanīt, ka dzīvības maņa tādā pašā nozīmē, kāda tā ir uz Zemes, nevarēja būt pastāvējusi uz Mēness. Tad dzīvību daudz vairāk izjuta kā vispārēju. Cilvēki daudz vairāk dzīvoja vispārējā. Iekšējā dzīve tik ļoti nenorobežojās ar ādu. Cilvēki peldēja dzīvībā. Visiem orgāniem, visiem mūsdienu maņu orgāniem, tolaik esot dzīvības orgāniem, nebija vajadzīga īpaša dzīvības maņa, jo visi bija dzīvības orgāni un dzīvoja, un zināmā veidā uztvēra paši sevi. Dzīvības maņa uz Mēness nebija nepieciešama. Taustes maņa radās tikai reizē ar minerālu valstību, bet minerālu valstība ir tikai Zemes attīstības rezultāts. Tādā nozīmē, kā mēs esam attīstījuši taustes maņu uz Zemes caur minerālu valstību, uz Mēness tādas nebija, no tās bija tikpat maz jēgas kā no dzīvības maņas.

Saskaitīsim, cik daudz maņu mums paliek pāri, kas tagad ir pārveidotas dzīvības orgānos: septiņas. Dzīvība vienmēr ir septiņdaļīga. Tās piecas, kas pievienojās uz Zemes un deva divpadsmit, jo kļuva par mierīgām zonām kā Zodiaka zonas, tās uz Mēness atkrīt. Uz Mēness paliek pāri tikai septiņas, kas vēl ir kustībā, kad tās pašas vēl ir dzīvīgas. Tātad dzīvība, kurā vēl ir iegremdētas maņas, uz Mēness iedalās septiņās daļās.

Tā ir tikai neliela, elementāra daļa no tā, kas būtu jāpasaka, lai parādītu, ka tam pamatā nav patvaļa, bet gan pārjuteklisko faktu pasaules dzīvīgi novērojumi, kas Zemes esamības laikā iesākumā neiekrīt cilvēku izjūtās. Jo tālāk tiek uz priekšu un jo tālāk patiešām ielaižas pasaules noslēpumu apskatā, jo vairāk ierauga, kā kaut kas tāds nav nekāda niekošanās, šīs attiecības starp divpadsmit un septiņi, bet kā tas patiešām caurauž visu esamību, un kā fakts, ka ārēji tam jātiek izteiktam ar attiecībām starp mierā esošajiem zvaigznājiem un kustīgajām planētām, arī ir rezultāts daļai no lielajiem skaitliskajiem noslēpumiem pasaules esamībā. Un attiecības starp skaitli divpadsmit un skaitli septiņi izsaka dziļu esamības noslēpumu, izsaka noslēpumu, kurā cilvēks kā maņu būtne attiecas pret dzīvības būtni, pret sevi kā dzīvu būtni. Skaitlis divpadsmit satur noslēpumu, kā mēs varam uzņemt sevī «Es». Mūsu maņām kļūstot divpadsmit, divpadsmit mierīgām zonām, tās ir pamats Es-apziņai uz Zemes. Šīm maņām vēl esot dzīvības orgāniem senā Mēness laikā, cilvēkam varēja būt tikai astrālais ķermenis; tad šie septiņi vēl dzīvības orgānus veidojošie maņu orgāni bija pamats astrālajam ķermenim. Skaitlis septiņi tiek tikpat noslēpumaini likts pamatā astrālajam ķermenim, kā skaitlis divpadsmit noslēpumaini ir pamatā Es-dabai, cilvēka «Es» būtībai.

ASTOTĀ LEKCIJA

Dornaha, 1916. gada 13. augusts

Divpadsmitkārtīgā, septiņkārsā, četrkārsā, trīskārsā atspoguļojumi. Par dvēseles patoloģiskajiem pārdzīvojumiem (*Carl Ludwig Schleich*). Atpakaļejošā-priekšstatīšanās kā garīgās pieredzes vingrinājums (*Christian von Ehrenfels*).

Runājot par tādu patiesību, kādai mēs vakar ļāvām pacelties savas dvēseles priekšā, runa nav tikai par to, ka mēs to uzņemam abstrakti-teorētiskā veidā un, tā sakot, zinām, ka lietas tā ir, bet gan lai mēs patiešām cauraustos ar sekām, kādas ir šim faktam visai mūsu cilvēciskajai dzīvei. Un šīs sekas ir ļoti nozīmīgas. Šodien es gribu nedaudz ieskicēt to, ko es gribētu raksturot kā šīs sekas. Dabiski, ka tajā pašā virzienā būtu daudz sakāma, bet kādā punktā reiz ir jāiesāk, vai vismaz uzmanīgi jāapskata kāds domu vai gribas strāvojums, kas izriet no šādiem faktiskiem garazinātniskiem priekšnosacījumiem.

Atgādināsim sev vēlreiz, par ko mēs domājam vakar. Divpadsmit maņu zonas mēs varam apskatīt kā sava veida cilvēcisku zodiaku. Caur visām šīm maņu zonām cauri plūstoši mums tad ir septiņi dzīvības strāvojumi: elpošana, silšana, barošanās, nodalīšana, uzturēšana, augšana, reproducēšanās (skat. zīmējumu iepriekš).

Lai šo lietu saprastu pilnībā, mums ir jābūt skaidram, ka reālā patiesība attiecībā uz šīm lietām ir pilnīgi citādāka nekā tas, ko saka materiālistiskā zinātne. Materiālistiskā zinātne, piemēram, domā, ka garšas maņa un tai radniecīgā ožas maņa ir saistītas tikai ar tām šaurajām zonām, kas ap mēli un deguna gļotādu. Bet tā tas nav. Materiālie orgāni maņām zināmā mērā ir tikai galvaspilsētas maņu valstībā. Attiecīgo maņu valstības plešas daudz tālāk. Un es domāju, ka katrs, kurš kaut nedaudz ir veicis pašnovērojumus, piemēram, par dzirdes maņu, zinās, ka sadzird faktiski ne tikai ar ausi, bet gan ar daudz plašāku organisma apgabalu. Skaņa dzīvo daudz plašākā organisma apgabalā nekā tikai ausī, tāpat arī citas maņas dzīvo daudz plašākā daļā. Piemēram, garšas un tai radniecīgā ožas maņa skaidri uztverami dzīvo aknās un liesā; tātad tās izplešas plašāk, nekā parasti to uzskata materiālistiskajā zinātnē. Bet, ja tas tā ir, tad jūs arī atzīsi, ka starp dzīvības orgāniem, kas liek saviem dzīvības spēkiem bez pārtraukuma plūst cauri visam organismam, un atsevišķajām maņu zonām pastāv intīmas attiecības, tā ka ir jāsaka: cilvēka iekšējais stāvoklis, garīgi-dvēseliskiemiesiskais stāvoklis daudzos virzienos ir atkarīgs no tā, kādas ir kāda dzīvības orgānu attiecības ar maņu zonām. Un, kā mēs astronomijā runājam, ka Saturns ir Auna zvaigznājā vai Saule ir Lauvas zvaigznājā, tāpat mēs varam runāt arī par to, ka dzīvības nodalīšanas impulss ir, manis pēc, redzes sfērā, tam ir kāda saistība ar redzes sfēru, vai ka augšanas zona ir kaut kā saistīta ar dzirdes sfēru. Bet ar katru sfēru var būt saistīta viena vai otra dzīvības zona; jo dzīvības zonām dažādiem cilvēkiem ir atšķirīgas attiecības ar maņu zonām. Cilvēka iekšienē patiešām ir atrodamas līdzīgas attiecības kā ārā makrokosmosā zvaigžņotajās debesīs.

Ja jūs apdomājat, ka maņu zonas ir kaut kas salīdzinoši stabils cilvēkā – tās stabilizē tas, ka tās tendē uz materiāliem orgāniem, redzes maņa uz acīm, kaut arī aptver plašāku apgabalu, dzirdes maņa uz ausīm, un tā tālāk – turpretī visi dzīvības procesi ir kustīgi un nepārtraukti iet cauri, caurīņķo visu ķermeni, tad jūs pamatoti visu to, kas cilvēkā norisinās caur maņām, pieņemsiet kā salīdzinoši mierīgu. Visā tajā, kas norisinās dzīvības procesos un tos diriģējošajos orgānos, jūs iedomāsieties kā kaut ko kustīgu, kaut ko, kas cilvēkā ir kustīgs.

Ja nu mēs tagad ņemam vērā vakar pateikto, ka šodienas maņu dzīve bija vairāk kā dzīvības procesi Mēness laikā, tad nonāksim pie tā, ka cilvēku Mēness laikā mums vispār visā viņa dzīvē ir jāiztēlojas kustīgāku nekā cilvēku viņa tagadējā Zemes laikā. Mēness cilvēks bija kustīgāks, iekšēji rosinīgāks. Zemes cilvēks attiecībā uz to, ko viņš izjūt kā apziņu, patiešām izturas tā, kā viens pret otru attiecas Zodiaka pastāvīgie zvaigznāji. Cilvēks ārēji ir palicis mierīgs Zemes laikā, līdzīgi kā mierīgi ir

Zodiakā. Uz Mēness tajā, kas mūsdienās ir maņu dzīve, cilvēkā viss ir bijis tik kustīgs, kā mūsdienās viss ir kustīgs ārā kosmosā planētu sfērā, kur planētas katru brīdi ieņem atšķirīgus savstarpējos stāvokļus. Cilvēks bija pārmaināms, metamorfozējams Mēness laikā. Un es jau bieži esmu pievērsis jūsu uzmanību tam, ka, kad mūsdienās cilvēks caur iniciāciju pacelsies līdz izzīņai, kas, piemēram, ir imaginatīva, tad viņa apziņas dzīve attiecībā pret tagadējo Zemes-maņu-dzīvi atkal kļūs kustīga. Tad viss atkal kļūs elastīgi kustīgs; tikai cilvēks to izjutīs tieši pārjutekliskajā apziņā. Un tā arī atziņām ir jātiek gūtām no šīs sfēras. Es jau bieži esmu skaidrojis, kā mums ir jāpadara kustīgāki mūsu jēdzieni, mūsu priekšstatī, kad iedzīvojamies tajā, kas tiek izzināts ar pārjuteklisko apziņu. Jutekliskās pasaules jēdzieni ir kā ieslēgti kādā kastītē, un visi arī grib, lai tie tādi būtu, lai katrs būtu jauki nolikts blakus citiem, kamēr garazinātnei ir vajadzīgi jēdzieni, kas pārveidojas viens otrā, kas ir elastīgi, kas pāriet viens otrā. Te jūs redzat kaut ko sekām tam, ko mēs varam minēt kā faktu.

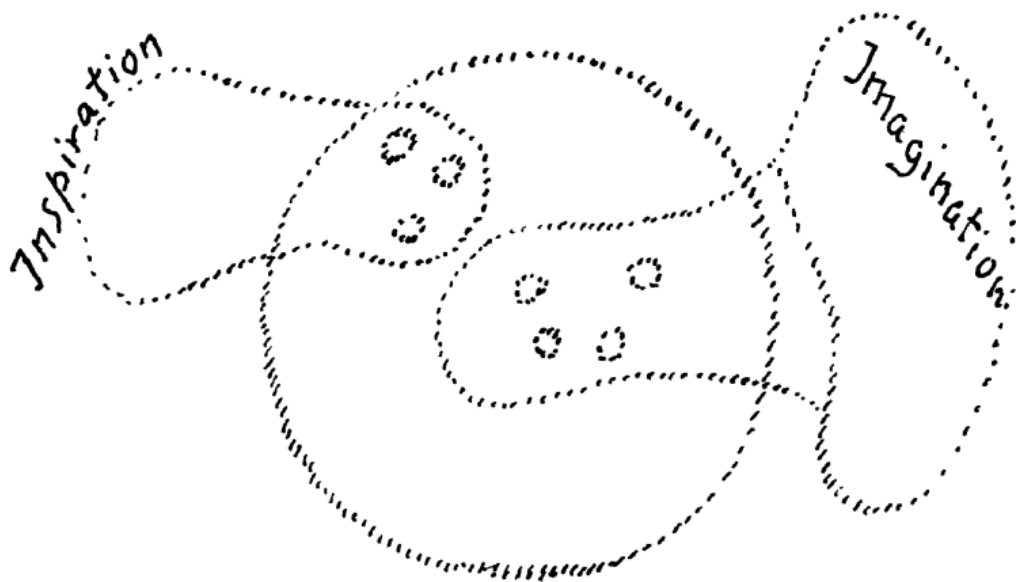
Citas sekas ir šīs: jūs atzīsiet, ka šī mierīgā maņu dzīve, kas ir salīdzināma ar Zodiaka tēliem, var notikt tikai, kad cilvēks dzīvo Zemes sfērā. Šīm divpadsmit maņu zonām faktiski ir jēga tikai dzīvei Zemes ķermenī, tātad starp piedzimšanu un nāvi. Dzīve starp nāvi un jaunu piedzimšanu ir būtiski citādāka, un īpatnējais ir: tās maņu zonas, kuras mēs uzskatām par augstākajām Zemes dzīvē, tās zaudē savu augstāko maņu nozīmi, kad mēs pēc nāves esam pārgājuši garīgajā sfērā. Atcerieties, ko es esmu teicis «Slepenzinātnē» par attiecībām starp cilvēkiem laikā starp nāvi un jaunu piedzimšanu, kā šīs attiecības veidojas daudz intīmākā veidā nekā šeit uz Zemes. Mums tur nav vajadzīga Es-maņa tā, kā tā mums ir uz Zemes, mums nav vajadzīga arī domāšanas maņa un arī valodas (vārdu) maņa, kādas tās mums ir uz Zemes. Turpretī vairāk ir nepieciešama pārveidotā dzirdes maņa; bet tā garīgajā ir pārveidota, ir tiešām garīgota. Ar garīgoto dzirdes maņu mēs ieejam sfēru mūzikā. Bet dzirdes maņas pārgarīgošana jau ir pamanāma tajā, ka viss, kas te tiek saklausīts caur pilnībā šīs zemes mediju, proti, caur gaisu, tur mēs dzirdam bez fiziska gaisa. Un turklāt mēs visu dzirdam apgrieztu otrādi, no beigām uz sākumu. Tieši tādēļ, ka dzirdes maņa šeit uz Zemes ir piesaistīta fiziskajam elementam gaisam, tieši dzirdes maņai ir visgrūtāk iztēloties, ka lietas tiek priekšstatītas atmuguriski, atpakaļvirzienā. Tas sagādā zināmas grūtības, iztēloties kādu melodiju pretējā virzienā. Tas nesagādā nekādas grūtības garīgajā uztverē. Bet dzirdes maņa zināmā mērā stāv uz robežas; garīgotajā stāvoklī dzirdes maņa ir vislīdzīgākā tam, kāda tā ir fiziskajā pasaulē.

Tad nonākam līdz siltuma maņai, tā jau ir ļoti pārmainīta garīgajā pasaulē, vēl vairāk pārmainīta ir redzes maņa, un vēl vairāk pārmainītas ir ožas un garšas maņas, jo tām ir liela loma garīgajā pasaulē. Tieši tām, ko mēs šeit saucam par zemākajām maņām, ir liela loma garīgajā pasaulē. Tikai tur tās ir ļoti, ļoti garīgotas. Un arī līdzsvara un kustību maņām ir nozīmīga loma garīgajā pasaulē. Savukārt mazāku lomu spēlē dzīvības maņa, un nekāda īpaša loma nav taustes maņai.

Tātad mēs varam teikt: kad mēs caur nāvi iedzīvojamies garīgajā pasaulē, saule zināmā mērā noriet dzirdes maņā. Tā ir uz garīgā horizonta robežas. Dzirdes maņa zināmā mērā tiek pārgriezta ar horizontu, virs tā saule uzlec garīgajā dzirdes maņā un tad iet cauri garīgotajām siltuma, redzes, garšas un ožas maņām, kuras tai pusē garīgajai uztverei ir īpaši svarīgas. Un līdzsvara maņa nes mūs cauri pasaules plašumiem, mums ne tikai iekšēji uztverot līdzsvaru, bet arī jūtoties līdzsvarā ar augstāko hierarhiju būtnēm, kuru sfērā mēs paceļamies. Līdzsvara maņai tur ir liela loma. Tā ir paslēpta kā zemāka maņa mūsu fiziskajā organismā šeit, bet tur tai ir liela loma, jo caur to mēs saprotam, vai esam līdzsvarā starp kādu erceņģeli un kādu eņģeli, vai starp kādu personības garu un kādu erceņģeli, vai starp kādu formas garu un kādu eņģeli. Līdzsvaru, kādā mēs esam ar dažādām garīgās pasaules būtnēm, mēs izjutām tieši ar garīgotajām zemākajām maņām. Un kustības, kādas mēs veicam – garīgajā pasaulē mēs nemitīgi esam kustībā – mums tagad ļauj sajust uz ārpusi izgrieztā garīgā kustību maņa. Dzīvības maņa mums vairs nav vajadzīga, jo mēs zināmā mērā tur peldam visā dzīvībā; tas ir tas elements, kurā mēs kā gars kustamies, kā peldētājs kustas ūdenī.

It kā zem horizonta ir zemākās maņas, kuras te fiziskajā šīs zemes dzīvē kalpo tikai organisma iekšējai uztverei. Bet, tāpat kā saule, kad noriet, nonāk pie zvaigznājiem zem horizonta, tā arī mūsu dzīves saule aiziet pie zvaigznājiem zem horizonta, kad mēs nomirstam. Un, kad mēs atkal atdzimstam, tā uzlec zvaigznājos, kādi mums ir te – taustē, dzīvības maņā, vārdu maņā, domāšanas maņā, Es-maņā – lai uztvertu to, kas šīs zemes dzīvē ir fiziskajā pasaulē.

Un vēl garīgotāki nekā šīs zemākās maņas ir dzīvības orgāni. Dažs labs, kurš grib pārstāvēt īpaši augstu mistisko uzskatu veidu, runā par «zemākajiem» dzīvības procesiem. Protams, ka tie šeit ir zemi, bet, kas te ir zems, tas ir augsts garīgajā pasaulē; jo tas, kas dzīvo mūsu organismā, ir kā spoguļattēls tam, kas dzīvo garīgajā pasaulē. Šis teikums ir ļoti īpatnējs. Ja jūs cilvēku iedomājieties zināmā mērā ierobežotu ar viņa maņu Zodiaku, un zvaigznes iztēlojaties kā viņa dzīvības orgānus, tad ārpus cilvēka garīgajā pasaulē ir ļoti nozīmīgas garīgās būtnes, kuras atspoguļojas cilvēkā. Mēs varam sacīt: garīgajā pasaulē pastāv kaut kas, kas atspoguļojas četros dzīvības procesos, nodalīšanā, uzturēšanā, augšanā un reprodukcijā, un garīgajā pasaulē ir kaut kas, kas atspoguļojas elpošanā, silšanā, barošanā. Tas, kas atspoguļojas četrtnē nodalīšana, uzturēšana, augšana, reproducēšanās, tas garīgajā pasaulē ieņem augstu lomu, tas mūs uzņems, tajā mēs dzīvosim un darbosimies pēc nāves, lai mūsu organisms varētu garīgi tikt sagatavots nākamajai inkarnācijai. Viss, kas ir zems mūsu fiziskajā organismā, atbilst augstajam, kas var tikt uztverts tikai caur imagināciju. Tā ir vesela pasaule, kas var tikt uztverta caur imagināciju, caur imaginatīvu izziņu, tā ir pasaule, kas ir dota imaginācijai un kas zināmā mērā atspoguļojas no maņu zodiaka viņsaules iekšā cilvēka organismā. Te ir tā, ja jūs to iztēlotos,

ka Saules, Venēras, Merkura un Mēness atspoguļojumi nāk no kaut kā, kas ir ārpus Zodiaka; Saulei, Venērai, Merkuram un Mēnesim ir garīgi prettēli, kas atrodas ārpus Zodiaka, un kas Zodiakā tikai atspoguļojas šajos debesu ķermeņos.

Un vēl savukārt ārpus cilvēka maņu zonas pārvērtīgākajā ir kaut kas, kas var tikt uztverts tikai caur inspirāciju, inspirācijas pasaule. Un tā atspoguļojas elpošanā, silšanā, barošanās procesā; tā, it kā Saturns, Jupiters, Marss atspoguļotos no saviem garīgajiem prettēliem no Zodiaka viņpusē. Un pastāv dziļa radniecība starp to, kas te cilvēkā ir kā viņa zemākā daba, un to, kas ir tur ārā Visumā. Pastāv tādi fizisko dzīvības procesu prettēli. Tā mēs varam norobežot cilvēka maņu apgabalu un dzīvības apgabalu.

Ja mēs tagad nonākam pie tā, kas ir augstāks nekā dzīvība, īstenajā dvēseles apgabalā, kur mums ir cilvēka astrālais un Es-siskais, Es, tad mēs nonākam ārpus maņu zonas, arī ārpus telpas un laika zonas,

tad mēs nonākam garīgajā. Tikai tādēļ, ka pastāv noteikta kopsakarība starp mūsu Es šeit uz Zemes un divpadsmit maņu zonām, Es dzīvo apziņā, kuru nes šīs maņu zonas. Zem šīs apziņas ir vēl šāda cita apziņa, astrāla apziņa, kam tā, kāds cilvēks ir tagad, ir intīmāka kopsakarība ar cilvēka dzīvības valstībām, ar dzīvības sfērām. Es-am ir ciešas attiecības ar maņu sfēru, astrālajai apziņai ar dzīvības valstību. Tāpat kā mēs ar savu Es vai savā Es zinām par mūsu Zodiaku, tā ar mūsu astrālo apziņu, kas mūsdienās cilvēkam vēl ir zemapzināta, zinām par saviem dzīvības procesiem. Tikai mūsdienās cilvēks normālā stāvoklī vēl nevar to atklāt, tas vēl atrodas aiz sliekšņa. Jo šīs zināšanas fiziskajā dzīvē ir iekšējas zināšanas dzīvības norisēm. Tikai anormālos stāvokļos reizēm notiek tā, ka apziņa, kas aptver dzīvības jomu, dzīvības sfēru, ka tā uzsitas augšā parastajā apziņā. Tas mūsdienu cilvēkam tad ir kaut kas slimīgs, un ārsti, dabas pētnieki tad izbrīnā stāv šādu cilvēka dabas slimīgu izvirdumu priekšā, kad apziņa, kas ir tur apakšā, ko mūsdienās vēl aizsedz divpadsmitdaļīgā apziņa, uzsitas augšā, kad planētas savā dzīvē Zodiakā var ietrāpīties tā, ka zināmā mērā uzviļņo zemapziņu. Tam ir jātiek attīstītam, reāli attīstītam tā, kā tas ir aprakstīts «Kā sasniedz augstāko pasaulu atziņas?»; tad tas ir pareizi. Bet, ja tas uzšļācas augšā bez tā, tad tas ir slimīgi, patoloģiski.

Nesen ir iznākusi kāda interesanta grāmata, kuras autors ir ārsts, kurš grib iedziļināties šādās lietās. Viss garazinātniskais viņam vēl ir nezināms, viņš vēl domā pilnīgi materiālistiski. Bet viņš ir tik brīvs savos pētījumos, ka, it īpaši pēdējā laikā, ir pārcēlies uz šo jomu. Es domāju grāmatu «Vom Schaltwerk der Gedanken» (*«Par domu pārslēgšanās mehānismu»*), kuras autors ir Karls Ludvigs Šleihš (*Carl Ludwig Schleich*). Tajā jūs atradīsiet ļoti interesantus ziņojumus no ārsta prakses. Ņemsim vienkāršāko ziņojumu, kas tur ir sniegts: Kāda dāma ierodas pie kāda ārsta un grib saņemt konsultāciju. Ārsts lūdz viņai apsēsties. Tajā mirklī iedarbojas neliels ventilatoriņš gaisa ielaišanai. «Ak, tā ir liela muša,» viņa saka, «tā man iekodīs.» Ļoti drīz, kad viņa to ir pateikusi, acs jau sāk aiztūkt. Pēc kāda laika pie acs ir radies uztūkums, tik liels kā vistas ola. Ārsts viņu mierina, ka neesot tik ļauni, ka šo kļūdu varot ātri labot.

Ar to apziņu, kas cilvēciskajā zodiakā ir piesaistīta divpadsmit maņu zonām, cilvēks nevar tik dziļi iejaukties dzīvības sfērā, lai kaut ko savā dzīvības sfērā izmainītu. Ar zemapziņu, kad tā uzšaujas augšā parastajā dienas apziņā, cilvēks iejaucas dzīvības sfērā. Jēdzieni, priekšstati, kādi mums ir parastajā apziņā, tie mūsdienu cilvēkam vēl neiesniedzas šajos dzīvības norišu dziļumos. Tikai reizēm tā vairāk vai mazāk uzviļņo augšā, dažkārt pat ļoti stipri. Bet ar to, kas ir īsta, normāla ārējā apziņa mūsdienās – teiksim, paldies dievam, – cilvēks vēl nevar iejaukties savos dzīvības procesos, citādi tur tiktu pagatavota daža laba skaista ideja. Cilvēka domas nav tik stipras, lai varētu iejaukties. Bet cilvēki mūsdienās jau lolo domas, ja tās iejauktos dzīvības sfērā, kā šīs dāmas iedoma, kas ir uzvilnījusi dzīvības norisēs no zemapziņas, tad jūs gan redzētu, kā cilvēki staigātu apkārt ar uztūkušām sejām un arī vēl daudz sliktākiem stāvokļiem. Tātad tur zem cilvēka virspuses, kas ir piesaistīta zodiakam, pastāv zemapziņa, kas ir cieši saistīta ar dzīvības procesiem; tas tad var iedarboties ļoti tālu anormālos stāvokļos. Šleihš stāsta, piemēram, par kādu ļoti interesantu gadījumu: Pie ārsta atnāk jauna meitene un saka, ka esot sagājusies un palikusi stāvoklī. Pēc medicīniskajiem izmeklējumiem tas ir izslēgts, bet viņa tā apgalvo. Viņa neatklāj, ar ko ir sagājusies. Nākamajos mēnešos viņa liekas īstās cerībās; iestājas visi simptomi, gan ārēji redzami, gan iekšējie. Laikā, kad vēlākajos mēnešos būtu jādzird bērna sirdspuksti, kad viņu izmeklē, blakus šķietamās grūtnieces pulsam ir skaidri atšķirami bērna sirdspuksti. Tas viss tiešām turpinās, tikai pēc deviņiem mēnešiem nekāds bērns nedzimst! Aiziet desmitais mēnesis – beidzot aizdomājas, ka tur jābūt kaut kam citam. Ir jāveic operācija. Tur nekā nav, vispār nekā, nebija vispār nekā! Tā ir bijusi histēriskā grūtniecība ar visiem fiziskajiem simptomiem. To tagad apraksta ārsts, un ir labi, ka tas tiek aprakstīts; jo šīs lietas piespiedīs cilvēkus pārdomāt par cilvēciskajām kopsakarībām citādāk, nekā tas ir darīts līdz šim.

Cits gadījums: Pie *Šleiha* atnāk kāds vīrs, kurš pa dienu savā birojā ir sadūries ar spalvu, radies neliels iegriezums. *Šleih*s to apskata – tas nav nekas nozīmīgs. Vīrs saka: «Jā, bet es zinu, es jau to jūtu savā rokā, tā ir asins saindēšanās, roka ir jāamputē, citādi man būs jāmirst no asins saindēšanās.» *Šleih*s atbild: «Es nevaru jums noņemt roku, ja tur nekā nav. Jūs pilnīgi noteikti nemirsiet no asins saindēšanās.» Drošības dēļ viņš vēl izsūc brūci un atlaiž viņu. Bet tas vīrs bija tādā stāvoklī, ka *Šleih*s, kurš ir ļoti labs cilvēks, vakarā viņu vēlreiz apmeklē. Pacients ir pārņemts ar domām, ka viņam ir jāmirst. Bet arī pēc tam, kad asinis vēlāk tiek vēlreiz izmeklētas un tur nav nekādas asins saindēšanās pazīmes, *Šleih*s atkal viņu mierina; bet naktī šis vīrs nomirst. Viņš patiešām nomirst! Nāve tikai psihisku iemeslu dēļ!

Es varu jums noteikti apliecināt, ka no domām, kādas cilvēks veido sava zodiaka ietekmē, viņš nevar nomirt, pilnīgi noteikti nē. Šīs domas neiesniedzas tik dziļi dzīvības procesos. Un tas otrs gadījums, kuru es minēju iepriekš – es domāju par histērisko grūtniecību – arī nevar rasties no parastām domām, bet arī nomirt nevar no domas, ka tev ir asins saindēšanās.

Attiecībā uz pēdējo gadījumu, kad ir iestājusies īsta nāve šķietami iedomu dēļ, tagadējai zinātnei tomēr ir jāgaida izskaidrojums no garazinātnes. Un varbūt tieši no šī gadījuma mēs varam nedaudz apsvērt, kas tur īstenībā notiek. Mums ir darīšana ar vīrieti, kurš saskrāpējas ar spalvu, ar kuru ir rakstījis, un tad šķietami no iedomas, kas viņam tādēļ rodas, nomirst. Bet mums te ir darīšana ar vēl pavisam ko citu: vīrieti, kurš tur nomirst, viņam vienlaikus ir ēterķermenis, šajā ēterķermenī jau bija nāve, pirms viņš vēl saskrāpējās. Tajā jau dzīvoja nāve. Tātad tajā acumirkli, kad viņš no rīta iegāja savā birojā, viņa ēterķermenī jau bija izpaudusies nāve, tas ir, ēterķermenis jau bija pieņēmis tos iekšējos procesus, kādus tas pieņem, kad mirst, tikai tie ļoti lēni pārcēlās uz fizisko ķermeni. Un neveiklība, kāda šim vīram gadījās, tā nebūtu notikusi, ja viņa jau nebūtu sēdējusi nāve. Šī iekšējā stāvokļa dēļ viņam gadījās, ka viņš iedūra sev brūcīti, kas bija pilnīgi nenožīmīga. Bet līdz ar to no viņa dzīvības sfēras viņa zemapziņā izlauzās apziņa: es mirstu. Ārējais bija tikai ārējs ierāmējums, tikai butaforija. Tādēļ, ka radās šī butaforija, tas uzviļņoja augšā dienas apziņā. Ar parastajiem dienas apziņā notiekošajiem procesiem iedomām par nāvi nebija absolūti nekāda sakara; bet tā jau bija ieperinājusies viņā.

Ar šādām lietās dabas pētnieki pakāpeniski tiks piespiesti arvien pamatīgāk iedziļināties tajā, ko spēj sniegt garazinātne. Mūsu priekšā jau ir kaut kas komplicētāks, kad mēs apskatām attiecības starp planētu sfēru un dzīvības procesu, zodiaka sfēru un maņu zonām. Bet vēl komplicētāka lieta kļūst, kad mēs paceļamies līdz apziņas norisēm, kad mēs tātad ienākam tajos apgabalos, kam ir tikai zināma kopsakarība ar šīm sfērām: Es ar zodiaku, astrālajam ķermenim ar cilvēka planetāro sfēru, ar šo cilvēka kustīgo dzīvības sfēru. Bet tam, kas tur ir saistīts ar cilvēka kustīgo dzīvības sfēru, un kas no Es ir saistīts ar zodiaku, tam mēs nevaram pietuvoties, ja stādāmies priekšā tā, kā mēs iztēlojamies parastajā fiziskajā pasaulē, kā mēs iztēlojamies caur zodiaku; tam mēs varam pietuvoties tikai, ja mēģinām apgūt pilnīgi citādākas iztēlošanās spējas. Grāmatā «Kā sasniedz augstāko pasaulu atziņas?» ir ieteikts dažkārt iztēloties atpakaļgaitā, veikt atskatu. Atskats nozīmē, ka norises, kas pasaulē ir notikušas vienā virzienā, iztēlojas uz otru pusi, atpakaļgaitā.

Šī atpakaļ-iztēlošanās līdzās dažām citām lietām pakāpeniski padara garīgos spēkus spējīgus ienākt attiecībā pret fizisko pasauli apgrieztā pasaulē. Tā ir garīgā pasaule. Tā ir apgrieztā attiecībā pret fizisko pasauli daudzējādā ziņā. Es jau esmu pievērsis tam jūsu uzmanību, ka to, kas ir fiziskajā pasaulē, nedrīkst apgriezt vienkārši abstrakti, bet no spēkiem, kurus attīsta, ir jāattīsta arī tie, kuri pieslēdzas apgrieztajam priekšstatīšanās veidam. Kas no tā seko? Ka cilvēki ir atkarīgi no tā, ja negrib pilnībā izkalst kultūrā, ja grib iegūt garīgu uzskatu veidu šajā pasaulē, viņi būs spiesti iztēloties apgrieztu pasauli. Jo garīgā apziņa sākas tikai tur, kur dzīvības process vai maņu process patiešām apgriežas otrādi, kur process norisinās atpakaļvirzienā. Tātad cilvēkiem nākotnē būs vien jāpieņem

tas, ka ir jāiztēlojas atpakaļ, atmuguriski. Tad ar šo atpakaļ-iztēlošanos viņi iekļūs garīgajā pasaulē, kā tagad ar uz priekšu-iztēlošanos iekļūst fiziskajā pasaulē. Ka mēs varam iztēloties fizisko pasauli, tas ceļas no mūsu priekšstatīšanās virziena.

Tātad, turpinot tālāk – es jūs esmu izvadījis tikai no cilvēciskā zodiaka, divpadsmit maņu sfērām cauri dzīvības-planētu sfērai – tad tagad man ir jums jāierāda pavisam citādāka priekšstatīšanās: atpakaļvirzienā vērsta priekšstatīšanās.

Jūs jau zināt, ka tagadnes cilvēki ne sevišķi sliecas pieņemt garazinātņi un tiešām to izprast. Viņi mūsdienās vēl to noraida, jo ir pieraduši pie materiālistiskās priekšstatīšanās. Tam, kurš kaut nedaudz ir ticis pāri sliekšnim garīgajā pasaulē, apgalvojums, ka pasaule iet tikai uz priekšu un nekad atpakaļ, šķiet tikpat muļķīgs, kā ja kāds apgalvotu: saule vienmēr iet vienā virzienā, tā taču nevar iet atpakaļ! – jā, tā patiešām atgriežas otrā pusē, šķietami noejot šo ceļu (tas tiek uzzīmēts).

Mēs varam viegli iedomāties, ka tādu pareizu, tagadējā priekšstatīšanās veidā iesalušu cilvēku pārņemtu patiesas šausmas no atpakaļvirziena-priekšstatīšanās, no tā, ka jāiztēlojas apgriezta pasaule. Bet, ja nebūtu šīs apgrieztās pasaules, nebūtu arī nekādas apziņas. Bet apziņa jau ir garazinātne. Materiālisti to noliedz. Šādu tagadnes cilvēku tātad varētu pārņemt īpašas šausmas no atpakaļ-iztēlošanās, un varētu iedomāties, ka reiz viņam rastos jautājums: vai tas ir neloģiski, pasaules gaitu kādreiz iztēloties atpakaļvirzienā? – un ka viņš varētu nonākt līdz tam: tas nemaz nav neloģiski, - tas patiesi nav neloģiski, kādu drāmu atšķetināt atpakaļvirzienā no piektā cēliena, un tikpat maz neloģiski ir izsekot pasaules gaitai atpakaļvirzienā. Bet tagadējiem domāšanas ieradumiem tas ir kaut kas briesmīgs. Ja cilvēks, kurš pilnībā dzīvo tagadnes domāšanas ieradumos, uzdotu šādu jautājumu, tad tieši no šī jautājuma – viņam tas ir fakts, ka pasauli nevar iztēloties atpakaļvirzienā, ka tas ir pilnīgi neticami, ka pasaule iet atpakaļ – varētu sašķāst kaut ko īpašu. Varētu iedomāties kādu vientuļu domātāju, kurš svīstu pie atpakaļvirziena-priekšstatīšanās problēmas, un no atpakaļvirziena-priekšstatīšanās neiespējamības ar mūsdienu domāšanas ieradumiem izsecinātu īpašus filozofiskus secinājumus.

Var būt vēl cits pieņēmums. Es jau vērsu jūsu uzmanību uz to, ka it īpaši zvaigznājā, kur riet saule, kļūst grūti iztēloties atpakaļ, izmantojot dzirdes sajūtu. Dzirdes sajūta, īpaši attiecībā uz muzikālo, laika gaitā ir pieredzējusi dažas pārmaiņas. Šīs smalkākās pārmaiņas, kuras vēsturnieki parasti nenovēro, cilvēka iekšējai dzīvei tomēr ir svarīgākas nekā rupjās pārmaiņas, kas ir fiksētas vēsturē. Piemēram ir caurcaurēm svarīgi dzirdes maņas pārmaiņām, garīgotajai, fiziskajai pasaulei jau garīgotajai dzirdēšanas maņai, ka grieķu-latīņu kultūras periodā oktāva tika sajusta kā ļoti patīkama, simpātiska toņu saskaņa, ka vienpadsmitajā, divpadsmitajā, trīspadsmitajā gadsimtā īpaši iemīlota kļuva kvinta. Tajos laikos to sauca par «saldo toni». Tā pati sajūta, kāda mūsdienās cilvēkam ir attiecībā pret tercū, tāda divpadsmitajā, trīspadsmitajā gadsimtā viņam vēl bija attiecībā pret kvintu. Tā konstitūcija mainās salīdzinoši īsā laikā.

Tātad varētu gadīties, ka kāds, kuram ir īpaši muzikālas ausis, atdurts pret priekšstatu atpakaļejošo gaitu – jo mūzika pieder visdziļākajam, kas mums šeit fiziskajā plānā ir! – ka muzikāla auss tieši tādēļ, ka dziļi, ar dziļu apmierinājumu fiziskajā plānā sajūt vienā virzienā, atduras kā pret šķērslī pret atpakaļvirziena-iztēlošanos. Dabiski, ka tas var notikt tikai laikā, kad materiālisms valda tik plaši kā mūsdienās. Tam, kurš nav ļoti muzikāls, šis konflikts tik viegli neradīsies. Bet muzikāls cilvēks, kurš ir pamatīgi materiālistisks savos domāšanas ieradumos, var tikt novests līdz tam, ka saka: tas ir neiespējami ar šo cilvēka galvu, ka varētu stādīties priekšā atpakaļvirzienā. – Šādā formā viņš pretojas garīgajai pasaulei. Varētu pat pieņemt: kaut kur šāds domātājs varētu būt.

Kuriozā veidā pēdējā laikā ir iznākusi grāmata: *Christian von Ehrenfels*, «Kosmogonija». Šajā grāmatā pirmā nodaļa ir: «Reversija, mūsu izziņas paradokss». Tajā *Ehrenfels* uz daudzām lapām, kā to dara šodienas filozofi, attīsta domu, kā tas būtu, ja mēģinātu iztēloties, domāt atpakaļ uz otru pusi,

it kā pasaules gaitas asimetrisko pusi. Viņš patiešām nonāk līdz tam, lai domātu atpakaļ, tiešām atpakaļvirzienā. Tur viņš mēģina, kā ar šo paradoksu varētu tikt galā un īpašiem gadījumiem piedāvā atpakaļ-domāšanu. Es gribētu jums minēt vienu šīs atpakaļ-domāšanas piemēru. Sākumā viņš ņem nevis atpakaļvirzienā ejošu, bet gan uz priekšu ejošu norisi:

«Parastajā pasaulē no augstas kalnu nogāzes mitruma un sala dēļ no kompaktās klints masas atlūst klintsblūķis un, iestājoties atkusnim, zaudē līdzsvaru. Tas nogāžas no stāvās sienas, atsitās pret klints pamatni un sašķīst daudzus gabalos. Sekojam vienam no šiem gabaliem, kā tas ripo lejā pa stāvo nogāzi, uztriecas vēl citiem akmeņiem, zaudējot vēl vairākas šķembas, un beidzot paliek guļam uz kāda pakalna. Tad tas ir zaudējis visu savu kinētisko enerģiju siltuma formā, atsitoties pret zemi un klintīm, arī atdodot to gaisam, kas radīja pretestību tā kustībai. – Kā šāda norise – noteikti, ne pārāk rets gadījums – izskatītos apgrieztā pasaulē?»

«Uz pakalna guļ kāds akmens. Pēkšņi šķietami haotiskie tā pamatnes siltuma uzliesmojumi sakopojas tik dīvainā veidā, ka piešķir akmenim spēcīgu grūdienu uz augšu. Gaiss tam nerada nekādu pretestību. Tieši pretēji. Īpatnējo siltuma transakciju dēļ no paša krājumiem akmens rod brīvu ceļu, virzās pats no sevis savā kustībā uz augšu, un šo kustību vēl veicina nelieli, bet mērķtiecīgi vērsti siltuma grūdieni, kas summējas. Savā kustībā akmens uzduras klints izvirzījumam. Bet tādēļ tas nezaudē ne mazāko šķembu no sevis, ne arī daļu savas kustības spara. Tieši pretēji. Nejauši kāds cits akmentiņš zemes un gaisa apkopoto siltuma grūdienu ietekmē tajā pašā momentā tiek aizlīdzināts uz sadursmes vietu, un – skat! – šīs akmentiņš – to pašu siltuma grūdienu ietekmē – tiek tā satuvināts ar mūsu akmeni, un – šķietami nejauši atlūzuši – šo gabalu virsmas tik akurāti sakrīt viena ar otru, ka iedarbojas kohēzijas spēki un akmens un akmentiņš saaug kopā kompaktā masā, un nu jau lielākais blūķis šķietami mērķtiecīgu siltuma grūdienu ietekmē tiek dzīts tālāk uz augšu no klints izvirzījuma, kuram bija uzdūries, un turpina ceļu ar vēl lielāku ātrumu.»

Kā iepriekš akmens tika sasists šķembās, tā tagad tās atkal apvienojas. Tas viss savienojas un atkal pievienojas klints izvirzījumam. Tas atkal nolīdzinās, atgriežas savā vietā un tā tālāk. To viņš apraksta ļoti smalki. Tātad viņš domā šo norisi atpakaļvirzienā. Viņš min vēl vairākus šādus piemērus, kur viņš domā kādu norisi atpakaļvirzienā. Redzams, ka viņš ļoti nopūlas; viņš briesmīgi sasprindzinās.

«Kāds zaķis saulainā ziemas dienā skrien pa sniegu un atstāj pēdas, ko daudzās vietās tūlī aizputina vējš, tomēr dažās dienvidu puses nogāzēs, kur sniegs saulē jau sāk kust un vakarā atkal sasilst, pēdas vēl ir redzamas nedēļām ilgi, līdz beidzot pazūd, sniegam pavisam nokūstot. – Šeit vispirms parādītos zaķa pēdas, bet ne visā pilnībā, bet gan daļēji šur un tur, iesākumā kā neskaidri nospiedumi ledainajā sniegā (vai drīzāk ledū, kas pamazām pārtop sniegā), tad pēc dažām nedēļām šie nospiedumi pakāpeniski padziļinātos un pēc formas tuvinātos zaķa pēdu nospiedumiem, no irdenā sniega siltuma grūdieniem uzmetot augšā sniegpārslas – līdz galu galā visa nospiedumu rinda būtu gatava, un nu skrien zaķis ar galvu atpakaļ un ar pakaldaļu pa priekšu pa šīm pēdām – nevis izskrien – bet gan ar savu muskuļu darbību un pavadošiem siltuma grūdieniem tik mākslinieciski precīzi, ka katra ķepa trāpa tieši jau gatavajā pēdā. Un ar šo brīnumu vēl nepietiek: - tikko ķepa atstāj pēdu, padziļinājums ar šķietami mērķtiecīgiem siltuma grūdieniem tiek tik trāpīgi aizpildīts ar irdeno sniegu, ka iestājas pilnīga atbilstība apkārtnē, un zaķa ceļā tūdaļ izplešas nevainojami gluda sniega sega, it kā citādi nekad nebūtu bijis.»

Jūs redzat, autors tiešām nopūlas. Un tad viņš vēl saka: ja viņam ir tā jānopūlas jau ar vienu zaķi, tad kādas pūles sagādātu medības ar dzinējiem!

«Ir viegli pamanāms: - tās būtībā ir tādas pašas neticamas lietas kā neorganiskās dabas piemēros, tikai saasinātas līdz groteskai, ārpātīgai ainai. – Un šis joprojām ir vienkāršs gadījums, kad viena organiska būtne veido pēdas. Iedomājieties, kādas pēdas – nevis viens zaķis, bet veselās ziemas medības ar daudziem medniekiem, dzinējiem, suņiem, daudziem zaķiem, vairākām stirnām, lapsām

un briežiem – atstāj sniegā – kā šīs pēdas krustojas, pārsedzas, sakrīt vienuviet, bet vietām paliek gludas virsmas utt. Tagad pagrieziet šos procesus otrādi – ievērojiet, kā šķietami līdzīgo haotiskā siltuma triecienu cēloņu dēļ veidojas dažādas pēdu līnijas un tagad tām seko katra dzīvā radība pa līniju, kas viņai atbilst, stirna pa šo, briedis pa to, katrs mednieks pa pēdām, kas atbilst viņa apaviem, kā tiek bīdīts, stumts, mētāts sniegs, vienmēr ar dīvaini savienojamiem siltuma grūdieniem no zemes, no gaisa, no attiecīgo organismu iekšpuses, un tikai tad jums rodas bāls priekšstats par šī jēdziena tvērumu mūsu «pareizajā» – un nevis apgrieztajā «pasaulē».

Tātad viņš ļoti nopūlas, lai izsauktu priekšstatus, kādi viņam vajadzīgi. Tie uzmet augšā dažu labu lietu no mūsdienu cilvēka zemapzinātā. Jūs redzat, cik dabiski tas ir, ka rodas garazinātne, jo, kā es bieži to esmu parādījis arī ar citiem piemēriem, tas ielaužas cilvēka dvēselē. Viņš pūlas, var sacīt, kaut arī tas ir domāts garīgi, pūlas nosvīdušu pieri, vismaz kaut cik izprast šos atpakaļejošos procesus. Tātad te mums ir domātājs, jo viņš ir domātājs, tas nevar tikt noliegts. Loģiski ir pilnīgi iespējami to iztēloties, bet tas ir neticami, viņš saka. Mums tas nozīmē, tas ir pretrunā ar viņa domāšanas ieradumiem, tas galu galā nozīmē: viņš vispār nespēj iztēloties garīgo pasauli. Un tad viņš izdara slēdzienu: «Jā, vēl vairāk! – pārcelsimies situācijā, ka tāds realitātes komplekss, līdzīgs «apgrieztajai pasaulei» būtu mums nepielūdzamas pieredzes kā fakta patiešām uzspiests.»

Tātad šis vīrs vēl iztēlojas situāciju, ka tā, kā viņš patiešām tur ārā fiziskajā pasaulē redz savu zaķi vai medības ar dzinējiem, ka tā varētu kādreiz notikt, ka tajā fiziskajā pasaulē, kas viņam ir vienīgā realitāte, viņš ieraudzītu pretējo. Pieņemsim, ka kādam būtu uzspiests, ka viņš patiešām kādreiz izietu ārā fiziskajā pasaulē un tur būtu pilnīgi otrādi apgriezta pasaule:

«Kā mēs pret viņu izturētos, kā mēs mēģinātu viņu interpretēt? – Šo – iepriekš iezīmēto – domu projektu ar tēlus uzsūcošo atpakaļdarbības principu nākotnē mums, lai gan pieredzes materiāls mūs vienmēr atkal spiestu, tomēr būtu jānoraida kā absurdu.»

Viņš saka, tas tomēr būtu briesmīgi, mēs nespētu to iedomāties, mēs nedrīkstētu to iedomāties, un tomēr mēs to redzētu! To viņš iztēlojas, tās šausmas, kas viņam būtu patiešām jāredz, ja viņš iekļūtu garīgajā pasaulē. Tas būtu kaut kas briesmīgs, kas viņam būtu uzspiests fiziskajā pasaulē, kā viņš to iztēlojas!

«Mums nepaliktu nekāda cita izvēle: - Par šķietami spontāno veidojumu sākumu (te cilvēki, tur lapsas, tur rozes, utt.) mums būtu jāspriež kā par tikai šķietami spontāniem, bet faktiski drīzāk kā par teoloģiski, mērķtiecīgi aprēķinātām materiālo daļiņu un to kustības virzienu kolokācijām – un tāpat arī par to atstāto pēdu savādās spēles konvergenci, novedot to līdz arvien mazāka daudzuma un zemākām veidolu formām.»

Tātad viņš to visu domā atpakaļ pie darviniskajām vienotajām formām Zemes pirmsākumos.

«Bet, kāds ir šī paredzošā, iepriekš aprēķinošā radošā spēka mērķis? – Vai pēkšņi pamodināts tēls un tā pakāpeniska pārvadīšana neesošā tēlā var būt galīgais mērķis? Nē, un atkal nē! Tā visa mērķiem jābūt pretējiem.»

Un nu viņš jautā: Kāda man liktos šāda pasaule, ja es to tiešām ieraudzītu? Un uz to viņš sniedz atbildi: «Pieredzes pasaule ir neaptverama pasaules dēmona grotesks joks, kam mūsos ir pakļauts viss, izņemot izziņu.»

To viņš patur, jo tur, viņš saka, tas nevar iekļūt. Atziņas, izpratne ir viņa domāšanas ieradumi, tur tas netiek iekšā, to viņš patur. Bet pasaule, kura būtu jāredz apgrieztā otrādi, tā būtu kāda pasaules dēmona, nelabā groteska spēle; tā būtu velnišķīga pasaule. Viņš baidās no tā, kas viņam parādītos kā velns. – Te jums ir pārdzīvojums vienā dvēselē, ko es bieži esmu teicis: tās ir bailes no garīgās

pasaules, kas attur. Viņš to izsaka: tajā acumirkļī, kad viņš ieraudzītu fizisko pasauli, kas būtu līdzīga garīgajai pasaulei, viņš to uzskatītu par kādas velnišķīgas būtnes paradoksu. Tik ļoti viņš no tā baidās.

«Viņpus mūsu pieredzes pasaules robežām ir jāvalda citam, aptverošam pasaules likumam! – Tas nozīmē: Galu galā mēs itin neko negribētu uztvert pēc apgrieztiem principiem.»

Tātad ko darītu labais *Ehrenfels*, ja tiešām tiktu pārcelts pasaulē, kas būtu tik laba, ka būtu viņam fiziska? Viņš teiktu: Nē, tai es neticu, es gribu to iztēloties uz otru pusi, es negribu to pieņemt kā esošu. Un tieši to arī dara ļaudis ar garīgo pasauli; viņi patiešām negrib to atzīt, ja tur redz lietas citādi nekā tagadnē.

«Mēs šo pasauli novērtētu kā izņēmumu, kā kādu anklāvu, kā pretstraumi lielajā pasaules norises gaitā, un šai pasaules norises kopējai gaitai mēs tomēr piešķirtu tās fiziognomiskās iezīmes, kas mums šķistu ticamas.»

Tātad viņš nostātos un teiktu: Nē, ar šo pasauli mūs grib izmulķot kāds dēmons, bet mēs tai neticam; mēs tomēr iztēlojamies pretējā virzienā; mēs iztēlojamies tā, kā esam ieradusi.

Te jūs redzat filozofa pilnīgu nostāšanos pret to, kam ir jānāk. Ir labi uztvert cilvēces attīstības turpināšanos šādos punktos. Tā nu tas ir, mani mīlie draugi, kam ir jānotiek pēc garazinātnes, tas notiek. Un kā šeit bieži ir ticis parādīts ar visdažādākajiem simptomiem, ka cilvēki mūsdienās savā virsapziņā novēršas no garīgā, bet zemapzināti viņi sāk tam pievērsties. Viņi vēl tikai izliekas, viņi vēl to noliedz. Tas vairs nebūs ilgi, kad viņi to vairs nevarēs noliegt, šo garu, jo jau tagad cilvēku domas pat piespiedu kārtā tiek pavērstas uz to, ko var redzēt šādā gadījumā, kā tas ir ar *Christian von Ehrenfels* «Kosmogoniju».

Es gribēju šeit pārrunāt šo grāmatu arī tā iemesla dēļ, ka tā, kā tikko uzrakstīta grāmata, tuvākajā laikā noteikti tiks daudz apspriesta. Kaut arī tā ir uzrakstīta filozofu valodā, kas ir grūti lasāma, tā tiks daudz un iespējams visur pārrunāta groteskā veidā, jo šīs kopsakarības tomēr netiks aptvertas. Lai kaut reizi tiktu pateikts tas, kas ir par šo grāmatu pasakāms lietišķi, es gribēju pievērst jūsu uzmanību šai *Christian von Ehrenfels* «Kosmogonijai». Mums ir darišana ar filozofu, kurš ir universitātes profesors, kurš jau gadiem ilgi ir pasniedzis filozofiju Prāgas universitātē. Šī grāmata ir iznākusi 1915. gadā. Šīs grāmatas priekšvārdā viņš runā par savu attīstības gaitu, kuriem senākajiem filozofiem viņam ir jāpateicas par šo vai to, ar kuriem filozofiem viņš vairāk vai mazāk ir vienisprātis. Šī priekšvārda noslēgumā viņš pasaka sekojošo, pēc tam, kad ir minējis, ka viņam par šo vai to ir jāpateicas senajam filozofam *Franz Brentano*, *Meinong*.

«Turpretī sevišķi liela pateicība man ir jāizsaka virzienā, kas pēc vispārējā uzskata ir tālu no filozofijas. – Es savā dzīvē esmu daudz lielāku kvantumu savas psihiskās enerģijas pievērsis vācu mūzikas apgūšanai, nekā filozofiskās literatūras studēšanai.» - Šādu atzišanos viņš izsaka kā filozofijas profesors! - «Un es to nenožēloju, stāvot tagad šīs dzīves sestās desmitgades otrajā pusē» - tātad viņš ir daudz vairāk nekā piecdesmit gadu vecs - «bet gan drīzāk saskatu tajā savas produktivitātes avotu» un viņš ir tikai filozofiski produktīvs! - «Jo, ja arī Šopenhauera skaidrojums par mūziku kā pasaules gribas objektivizāciju šādā formā tiek noraidīts, tas tomēr trāpa, kā man šķiet, šīs lietas kodolā. Patiesi produktīvs mūziķis savās atklāsmēs ir tuvāk pasaules garam nekā jebkurš cits mirstīgais. – Tas, kurš uzskata, ka saprot mūzikas metafizisko valodu, sajūt kā savu atbildīgāko pienākumu pārtulkot dzirdēto sajūtu jēgu līdzpasaulei ierastākos jēdzieniskos sapratnes līdzekļos.

Ja ar reliģiju saprot garīgu īpašumu, kas tā īpašniekam piešķir uzticību pasaulei, morālu spēku un iekšēju balstu, tad vācu mūzika ir bijusi mana reliģija cauri agnostiskam, metafiziskam un bezticības laikam cilvēka mūžā no tās dienas, kad es iekšēji pilnībā atteicos no katoliskās dogmas (1880. gadā), līdz pat nedēļām (1911. gada pavasarī), kad man atausa šeit publicētās metafiziskās mācības kontūras.»

Un šī metafiziskā mācība ceļas no reversijas paradoksa, ko priekšstatu apvēršanas neiespējamības.

«Jā, vācu mūzika man ir reliģija arī šodien tajā nozīmē, ka es, kaut arī man visi šī darba argumenti tiktu atspēkoti, tomēr nekristu izmisumā – bet gan paliktu pie pārliecības ar to uzticību pasaulei, kas izauga no šī darba, ka esmu nostājies uz būtiski pareizas takas – pārliecināts – jo pastāv vācu mūzika. Jo pasaulei, kas ko tādu spēj radīt, pēc tās iekšējās būtības ir jābūt labai un uzticības cienīgai.

Johana Sebastianas Baha meses B minorā mūzika, operas «Akmens viesis» mūzika, trešā, piektā, septītā, devītā simfonija, Tristana mūzika, gredzena, Parsifāla mūzika – šāda mūzika nevar tikt atspēkota, jo tā ir realitāte – mutuļojoša dzīvība – Paldies tās radītājam! – Lai sveikti visi, kas no tās brīnumainās dzimšanas ir apremdējuši slāpes pēc mūžīgā! – Labākais, ko es jebkad esmu drīkstējis radīt – un par labāko es uzskatu šo darbu – ir tikai vāja atlīdzība pilnībai, ko es saņēmu no tās – no mūzikas.»

Un es esmu pārliecināts, mani mīlie draugi, ka šādu īpašu veidu kā pretstatīt sevi garīgajai pasaulei, kādu uzņemas filozofs, var atrast tikai tāda veida dižgarā, kurš tā attiecas pret mūziku šajā materiālisma laikā, kā to dara *Ehrenfels*. Jo tas, kas norisinās cilvēka dvēselē, kaut arī šķietami tās ir dažādas jomas, tomēr ir ciešā mijiedarbībā. Te es gribēju minēt vienu piemēru, cik atšķirīgi ticīgajam, ne tikai klausītājam, bet ticīgajam ir jāļauj izdzīvot savā dvēselē modernajam muzikālajam elementam, atšķirībā no materiālistiskajiem domāšanas ieradumiem, nekā tādām, kurš attiecas pret šo muzikālo elementu kā ticīgais. Tikai izpētot noslēpumainās kopsakarības cilvēka dvēselē, kas cilvēka dvēseliskajā dzīvē ienes tik daudz harmonijas un disharmonijas, var pakāpeniski tuvojies dzīvības un cilvēka mīklai.

DEVĪTĀ LEKCIJA

Dornaha, 1916. gada 15. augusts

Maņu procesu atdzīvināšana un dvēseles iedzīvināšana dzīvības procesos. Mūsdienu maņu orgāni ir dzīvības orgāni uz senā Mēness. Patoloģisks recidīvs Mēness vīzijās. Elpošana, sasilšana, barošanās; sekrēcija, uzturēšana, augšana, vairošanās. Estētiskais baudījums un estētiskā radīšana. Estētiskais cilvēks Aristotelim un Šilleram. Māksla un mākslas baudījums. Faktu uztveres spējas zudums. Loģika un realitātes izjūta.

Mēs nodarbojamies ar to, lai iepazītu cilvēku, kā viņš dzīvo šajā pasaulē ar savām maņu zonām, ar saviem dzīvības orgāniem, un mēs esam mēģinājuši apsvērt dažas sekas, ko rada fakts, kas ir šo atziņu pamatā. Pats galvenais, mēs zināmā mērā esam izārstējuši sevi no triviālās koncepcijas, kas raksturīga daudziem cilvēkiem, kuri vēlas būt garīgi noskaņoti, ka viss, ko, viņuprāt, vajadzētu nicināt, tiek noklāts ar izteicieniem «vieliskais», «materiālais», «jutekliskais». Jo mēs redzējām, ka cilvēkam šeit fiziskajā pasaulē tieši viņa zemākajos orgānos un viņa zemākajās darbībās ir dots atmirdzums no augstākajām darbībām un augstākajām kopsakarībām. Taustes maņu, dzīvības maņu, kādas tās ir tagad, mums nākas apskatīt, kā ļoti piesaistītas fiziskajai Zemei; tāpat arī Es-maņu, domu-maņu, vārdu-maņu. Bet to, ko mēs fiziskās Zemes sfērā atrodam kā tikai iekšēji miesisko organismu apkalpojošas maņas: kustību maņu, līdzsvara maņu, ožas maņu, garšas maņu, līdz zināmai pakāpei arī redzes maņu – šīs maņas mums nākas pieņemt kā ēnas no kaut kā, kas kļūst liels, ļoti nozīmīgs garīgajā pasaulē, kad esam izgājuši caur nāves vārtiem. Mēs uzsvērām, ka ar kustību maņu garīgajā pasaulē mēs pārvietojamies starp dažādo hierarhiju būtnēm, pēc pievilkšanās un atgrūšanās spēkiem, ar kādiem tās uz mums iedarbojas un kas izpaužas garīgās simpātijās un antipātijās, ko mēs pārdzīvojam pēc nāves. Līdzsvara maņa mūs ne tikai notur fiziskā līdzsvarā, kā šeit fiziskajā ķermenī, bet arī morālajā līdzsvarā attiecībā pret būtnēm un iedarbībām, kas ir garīgajā pasaulē. Un tāpat arī pārējās maņas: garša, oža, redze. Un ciktāl tieši slēptais garīgais iespēļas fiziskajā pasaulē, mēs nevaram vērsties pie augstākajām maņām, lai gūtu tam izskaidrojumus, bet gan mums ir jāvērsas pie tā saucamajām zemākajām maņu zonām. Tomēr tagadējā laikā vēl nav iespējams runāt par dažām ļoti nozīmīgām lietām šajā virzienā, jo mūsdienās aizspriedumi vēl ir tik lieli, ka atliek tikai izrunāt tieši nozīmīgākās un augstākajās garīgās nozīmē interesantākās lietas, lai tās tiktu pārprastas un apsūdzētas visos virzienos. Un tāpēc man pagaidām jāatturas norādīt uz dažiem interesantiem procesiem maņu jomās, kas saistīti ar svarīgiem dzīves faktiem.

Šajā ziņā senākos laikos bija labvēlīgāki apstākļi. Tomēr nepastāvēja arī tāds atziņu izplatīšanas iespēju veids kā mūsdienās. Aristotelis par noteiktām patiesībām varēja runāt daudz vaļsirdīgāk, nekā tas ir iespējams mūsdienās, kad šīs patiesības kaut kādā nozīmē tiek uztvertas personiski un modina personiskas simpātijas vai antipātijas. Jūs Aristoteļa darbos, piemēram, varat atrast patiesības, kas ļoti dziļi skar cilvēkus, bet, ko mūsdienās nemaz nedrīkstētu sākt attīstīt kādā lielākā sanāsmē, patiesības, uz kurām es norādīju iepriekšējos apskatos, sakot: grieķi zināja daudz vairāk par dvēseliski-garīgā kopsakarību ar fiziski-miesisko, pie tam neiekrītot materiālismā. Aristoteļa darbos jūs, piemēram, varat atrast ļoti skaistus iztīrījumus, kā arēji ir veidoti drosmīgie, glēvie, niknie, miegainie cilvēki. Tur zināmā pareizā veidā tiek stāstīts, kādi ir mati, kāda ir sejas krāsa, kāda veida grumbas ir drosmīgajiem, glēvajiem, kā ķermeniski ir veidoti miegainie un tā tālāk. Jau tādi attēlojumi mūsdienās sagādātu zināmas grūtības, citas lietas vēl vairāk. Tādēļ mūsdienās, kad cilvēki ir kļuvuši tik personiski un caur personisko daudzējādā ziņā aizmiglo patiesību, ir daudz vairāk jāizsakās vispārējībās, ja noteiktos apstākļos ir jāattēlo patiesība.

Katru cilvēka veidu un darbību var izprast no noteiktas perspektīvas, ja pareizi uzdod nepieciešamos jautājumus par to, ko pēdējos apskatos esam nolikuši savas dvēseles priekšā. Piemēram, mēs teicām: maņu zonas, kādas tās ir cilvēkā mūsdienās, ir zināmā mērā nošķirtas un dusošas zonas, kā mierā

dusoši ir zodiaka tēli ārā pasaules telpā, pretstatā tam, kas parādās planētās, kuras riņķo, ceļo, maina savu vietu salīdzinoši straujā veidā. Tā maņu zonas zināmā mērā ir stingri norobežotas savos reģionos, kamēr dzīvības procesi pulsē cauri visam organismam un caurriņķo arī atsevišķo maņu zonas, tas ir, dod spēku to darbībai.

Mēs arī teicām, ka senā Mēness laikā mūsu šodienas maņu orgāni vēl bija dzīvības orgāni, ka tie vēl darbojās kā dzīvības orgāni, un ka mūsu šodienas dzīvības orgāni vēl būtībā bija daudz dvēseliskāka veida senā Mēness laikā. Tagad padomāriet par to, kas ir ticis bieži uzsvērts: ka cilvēkā dzīvē pastāv zināms atavisms, sava veida atkal-atgriešanās pie ieradumiem, pie īpatnībām, kas reiz senāk – šajā gadījumā senā Mēness laikā – bija dabiskas; sava veida atkritiens. Mēs zinām, ka pastāv tāda atavistiska atkritiena pagātnē iespēja sapņojoši-imaginatīvajā Mēness laika uzskatu veidā. Šodien šāda atavistiskā atgriešanās Mēness laikā mums ir jāapzīmē kā patoloģiska.

Tagad lūdzu, ievērojiet stingri: ne jau vīzijas kā tādas ir slimīgas, jo citādi taču viss, ko cilvēks ir piedzīvojis Mēness laikā, kad viņš dzīvoja tikai vīzijās, būtu jāapzīmē kā slimīgs, un mēs būtu spiesti teikt, ka cilvēks Mēness laikā ir pārcietis slimības procesu, turklāt dvēselisku slimības procesu, ka viņš ir bijis āprātīgs senā Mēness laikā. Tā dabiski būtu pilnīga bezjēdzība, tā nevar sacīt. Slimīgums ir nevis vīzijās kā tādās, bet gan tajā, ka tās pastāv tagadējā cilvēka šīs zemes organizācijā tā, ka nav panesamas, ka tās šajā šīs zemes organizācijā tiek pielietotas tā, kā tām kā Mēness vīzijām tas nav piemēroti. Iedomājieties, ja kādam ir kāda Mēness vīzija, tad tā faktiski ir piemērota tikai tam, tikai sajūtām, tikai darbībai, tikai rīcībai, kā tas bija atbilstoši Mēness laikam. Bet ja kādam ir Mēness vīzija šeit Zemes laikā un viņš dara tādas lietas, kādas dara tikai ar Zemes organismu, tad tajā ir slimīgums, patoloģija. Un to viņš dara tā tikai tādēļ, ka viņa Zemes organisms šādas vīzijas nevar panest, kad Zemes organisms zināmā mērā tiek impregnēts ar šādu vīziju.

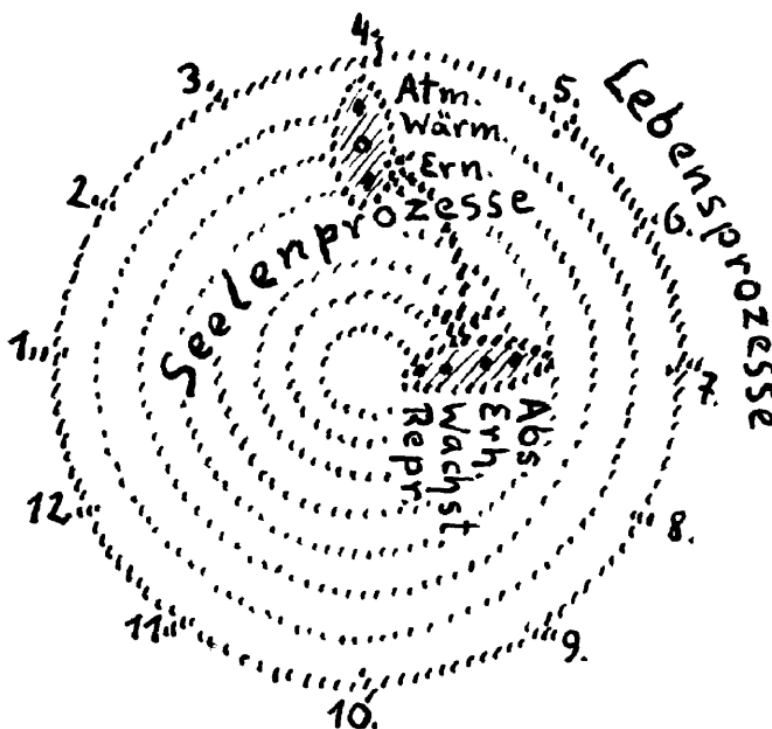
Ņemiet visrupjāko veidu: kādam tiek ierosināta vīzija. Tā vietā, lai mierīgi paliktu ar šo vīziju un to iekšēji aplūkotu, viņš to, kaut gan tā ir pielietojama tikai garīgajai pasaulei, kaut kā pievērš fiziskajai pasaulei un izturas tai atbilstoši ar savu ķermeni. Tas ir, viņš sāk plosīties, jo vīzija caurauž, piepilda ar spēku, ko tai nevajadzētu tā darīt. Te jums ir visrupjākais veids. Tai vajadzētu palikt reģionā, kurā vīzija dzīvo, bet tā to nedara, bet mūsdienās kā atavistisku vīziju fiziskais ķermenis to nevar panest. Ja fiziskais ķermenis ir pārāk vājš, lai saceltos pret vīziju, tad iestājas bezspēks. Ja fiziskais ķermenis ir pietiekami spēcīgs, lai saceltos pret to, tad tas novājina vīziju. Tad tai nerodas tāds raksturs, ka tā melīgi izliekas par kādu lietu vai norisi maņu pasaulē; jo to vīzija melīgi iedveš tam, kas tādēļ kļūst slims. Ja tā tad fiziskais organisms ir tik stiprs, ka tas apkaro atavistiskās vīzijas noslieci apmānīt, tad iestājas sekojošais: tad cilvēks kļūst pietiekami spēcīgs, lai attiektos pret pasauli līdzīgā veidā, kā senā Mēness laikā un šo izturēšanos vēl piemērojot šīs dienas organismam.

Ko tas nozīmē? Tas nozīmē, ka cilvēks iekšēji nedaudz pārmainīs savu zodiaku ar divpadsmit maņu zonām. Viņš to pārmainīs tā, ka šajā zodiakā no divpadsmit maņu zonām dzīvības procesi izspēlēsies vairāk kā maņu procesi, vai, labāk sakot, norisināsies procesi, kuri gan būs kā maņu process, bet maņu zonā pārveidosies par dzīvības procesu, tas ir, izcels maņu procesu ārā no nedzīvā, kādā tas ir mūsdienās, un pārceļ dzīvajā, tā ka cilvēks redz, bet redzēšanā vienlaikus kaut kas dzīvo; ka viņš dzird un vienlaikus dzirdēšanā kaut kas dzīvo, kā parasti dzīvo tikai kuņģī vai uz mēles, tagad tāpat acī un ausī. Maņu procesi tiek iekustināti, iedarbināti. Tiek ierosināta to dzīvība. Tas mierīgi var notikt. Tad maņu orgānos tiek iemiesots kaut kas no tā, kas parasti mūsdienās tādā pašā pakāpē ir tikai dzīvības orgāniem. Dzīvības orgāni iekšēji piepildās ar simpātijas un antipātijas spēkiem. Padomāriet, kā visa dzīvība ir atkarīga no simpātijas un antipātijas! Viena tiek uzņemta, otra atgrūsta. Ko parasti kā simpātijas un antipātijas spēkus attīsta dzīvības orgāni, tas it kā tiek atkal iepludināts maņu orgānos. Acs ne tikai redz sarkano krāsu, bet sajūt arī simpātiju vai antipātiju pret šo krāsu.

Cauraustība ar dzīvību atkal ieplūst atpakaļ maņu orgānos. Tā ka mēs tāpat varam sacīt: maņu orgāni atkal kļūst par dzīvības zonām noteiktā veidā.

Tad dzīvības procesiem arī jātiek pārmainītiem. Un tas notiek tā, ka dzīvības procesi kļūst dvēseliskāki, nekā tie parasti ir šīs zemes dzīvei. Notiek tā, ka trīs dzīvības procesi – elpošana, sasilšana, barošana – zināmā mērā tiek apkopoti un dvēseliskoti, parādās dvēseliski. Parastajā elpošanā ieelpo raupji materiālo gaisu, parastajā sasilšanā rada siltumu un tā tālāk. Bet tagad notiek sava veida simbioze, tas ir, dzīvības procesi izveido vienu vienotību, kad kļūst dvēseliski. Tie nav nošķirti kā tagadējā organismā, bet gan veido sava veida savienojumu viens ar otru. Elpošana, sasilšana, barošana cilvēkā noslēdz intīmu savienību – ne tā rupjā barošanās, bet gan kaut kas, kas ir barošanās process; process norisinās, bet tam nav vajadzīga ēšana, bet tas arī nenorisinās viens pats kā ēdot, bet gan kopā ar pārējiem procesiem.

Tāpat tiek apvienoti četri pārējie dzīvības procesi. Izdalīšana, uzturēšana, augšana, reproducēšanās tiek apvienoti un arī savukārt izveido dvēselisku procesu, tāpat tādu dzīvības procesu, kas ir vairāk dvēselisks. Un tad šīs divas partijas pašas var savukārt apvienoties tā, ka ne visi dzīvības procesi darbojas kopā, bet mijiedarbojas tā, ka iedalās trīs un četros, tie trīs mijiedarbojas ar tiem četriem.

Tā izceļas – līdzīgi, bet ne tāpat, kā tagad ir uz Zemes – dvēseliskie spēki, kam ir domāšanas, jušanas un gribēšanas raksturs: arī trīs. Tie ir citādi; nevis domāšana, jušana un gribēšana tā, kā uz Zemes, bet gan savādāk. Tie ir vairāk dzīvības procesi, ne tik izolēti dzīvības procesi, kādi ir Zemes procesi. Process, kas tur notiek cilvēkā, kad viņš it kā izcieš iegrimšanu atpakaļ Mēnesī, ir ļoti intīms, smalks, tas nenonāk līdz vīzijām, un tomēr notiek līdzīgā veidā, viegli līdzīgā uztveršanas veidā, kur maņu zonas kļūst par dzīvības zonām, dzīvības procesi par dvēseles procesiem. Cilvēks arī nevar tāds palikt visu laiku, jo tad būtu nelietojams Zemei. Zemei viņš taču ir piemērots ar to, ka viņa maņas un viņa dzīvības orgāni ir tādi, kā mēs tos aprakstījām. Bet zināmos gadījumos cilvēks tomēr var izveidoties tā, un ja viņš tā izveidojas, tad viņam iestājas, ja veidošanās vairāk vērsta uz gribēšanu, estētiska radīšana, ja veidošanās vairāk vērsta uz uztveršanu, uzņemšanu, tad estētiska baudīšana. Bet īstā estētiskā cilvēka izturēšanās ir tajā, ka maņu orgāni zināmā veidā tiek atdzīvināti, un dzīvības procesi tiek dvēseliskoti. Tā ir ļoti svarīga patiesība par cilvēku, jo tas ļauj mums ļoti daudz izprast. Šo

spēcīgāko dzīvību maņu orgānos un citāda veida dzīvību maņu jomās, nekā tas ir parasti, mums ir jāmeklē mākslā un mākslas baudīšanā. Un tāpat ir ar dzīvības norisēm, kas mākslas baudīšanā kļūst dvēseliskāki nekā parastajā dzīvē. Tādēļ, ka šīs lietas neapskata atbilstoši realitātei mūsu materiālistiskajā laikā, tad arī tas nozīmīgais visās tajās pārmaiņās, kas norisinās ar cilvēku, kad viņš nododas mākslinieciskajam, arī nevar tikt pilnībā aptverts. Mūsdienās cilvēku tomēr vairāk vai mazāk apskata tikai kā rupji noslēgtu būtni. Bet noteiktu robežu ietvarā cilvēks ir mainīgs. Un to parāda šāda mainība, kā mēs tikko to apskatījām.

Kad jums ir kaut kas tāds, kā tikko izklāstītais, tad tajā ir ieslēgtas plašas, plašas patiesības. Pieminot vienu šādu patiesību: tieši tām maņām, kas visvairāk ir ierīkotas fiziskajam plānam, ir jāpiederz vislielākās pārmaiņas, kad tās tā zināmā mērā pa pusei tiek aizvestas atpakaļ Mēness esamībā. Es- maņai, domāšanas maņai, rupjajai taustes maņai, tām, jo tās pilnīgi robustā nozīmē ir piemērotas Zemes fiziskajai pasaulei, ir pilnīgi jāpārmainās, ja tām jākalpo tai cilvēka konstitūcijai, kas dodas pa pusei atpakaļ Mēness laikā.

Tā, kā mēs dzīvē konfrontējamies ar Es, kā mēs dzīvē konfrontējamies ar domu pasauli, tā, piemēram, mākslā mēs to vairs nevaram. Augstākais dažās blakusmākslās var notikt līdzīgas attiecības ar Es un domāšanu, kā parastajā šīs zemes fiziskajā dzīvē. Attēlot, portretēt kādu cilvēku pēc viņa Es tiešā veidā, kāds viņš realitātē ir, tā nav nekāda māksla. Māksliniekam ir kaut kas jādara ar šo Es, jāveic process, kurā viņš šo Es izceļ ārā no specializēšanās, kādā tas pašlaik dzīvo Zemes procesos, ir jāpiešķir tam vispārēja nozīme, jādod kaut kas tipisks. To mākslinieks izdara pats no sevis. Tāpat mākslinieks nevar nepastarpināti mākslinieciski izpaust domu pasauli tā, kā to izpauž parastajai Zemes pasaulei; jo citādi viņš vispār neradīs nekādu dzeju vai vispār nekādu mākslas produktu, bet gan augstākais kādu pamācošu produktu, kaut ko didaktisku, kas nekad nevar būt māksliniecisks šī vārda patiesajā nozīmē. Pārmaiņas, kuras uzņemas mākslinieks ar to, kas tur ir, ir zināma aizvešana atpakaļ pie maņu atdzīvināšanas tajā virzienā, kā es te esmu iztīrājis.

Bet tam pievienojas vēl kaut kas, kas ir jāapdomā, kad pētām šīs maņu pārmaiņas. Dzīvības procesi savstarpēji saplūst, es teicu. Kā planētas aizsedz viena otru un ir nozīme to savstarpējām attiecībām, kamēr zvaigznāji paliek mierīgi, tā maņu zonas, kad tās it kā pāriet planetārajā cilvēka dzīvē, kļūst kustīgas, dzīvīgas, iegūst savstarpējas attiecības, un tādēļ mākslinieciskā uztvere nekad neskar īpašas maņu zonas kā parastā šīs zemes uztvere. Arī atsevišķās maņas parādās noteiktās attiecībās viena pret otru. Apskatīsim kādu gadījumu, piemēram glezniecībā.

No īstas garazinātnes nākošam apskatam atklājas sekojošais: parastiem maņu novērojumiem ar redzi un ar siltuma maņu, ar garšu un ar ožu ir darīšana ar nodalītām maņu zonām. Tad šīs zonas nodala. Glezniecībā notiek īpatnēja simbioze, īpatnēja šo maņu zonu saplūšana, tikai ne jau rupjajos orgānos, bet gan orgānu paplašinājumā, kā es to ieskicēju iepriekšējās lekcijās.

Gleznotājs vai gleznas baudošais redz ne tikai krāsas saturu, sarkano vai zilo, vai violeto, bet arī patiešām sagaršo krāsu, ne jau ar raupjo orgānu, citādi viņam būtu glezna jālaiza ar mēli; to taču neviens nedara. Bet ar visu, kas ir saistīts ar mēles sfēru, notiek kaut kas, kas smalkā veidā ir līdzīgs sagaršošanas procesam. Tātad, kad jūs vienkārši paskatāties uz kādu zaļu papagaili jutekliskā maņu uztveres procesā, tad ar savām acīm redzat krāsas zaļumu. Bet, ja jūs baudāt kādu gleznu, tad norisinās smalki imaginatīvs process tajā, kas ir aiz jūsu mēles un vēl pieder pie mēles garšas maņas, un piedalās redzes procesā. Tie ir līdzīgi smalki procesi kā parasti, kad jūs sagaršojat un apēdat pārtikas produktu. Nevis tas, kas norisinās uz mēles, bet kas tikai pievienojas mēlei, smalkāki fizioloģiski procesi, norisinās vienlaikus ar redzes procesu, tā ka gleznotājs dziļākā dvēseliskā nozīmē tiešām sagaršo. Un krāsas nianšes viņš saoj, bet ne jau ar degunu, bet gan ar to, kas katrā saojšanā norisinās dvēseliskāk, dziļāk organismā. Tā notiek šāda maņu zonu saplūšana, maņu zonām vairāk pārejot dzīvības norisēs, dzīvības procesu jomās.

Kad mēs lasām kādu aprakstu, no kura mums ir tikai kaut kas jāiemācās – kā kaut kas izskatās vai kā kaut kas notiek, tad mēs ļaujam darboties mūsu valodas maņai, vārdu maņai, ar lasīšanas starpniecību mēs tiekam informēti par šo vai to. Kad mēs klausāmies kādu dzejoli un klausāmies to tieši tāpat, kā klausāmies kaut ko, kas mūs tikai informē, tad mēs dzejoli nesaprotam. Dzejolis gan izdzīvo tā, kā mēs to uztveram ar valodas maņu, bet, ja dzejolim ir pievērsta tikai valodas maņa, tad mēs to nesaprotam. Bez valodas maņas dzejolim vēl ir jābūt pievērstai caurdvēseļotai līdzsvara maņai un caurdvēseļotai kustību maņai; bet tieši caurdvēseļotām. Tad tāpat atkal rodas maņu orgānu pārklājumi, mijiedarbības, visai maņu zonai pārejot dzīvības zonā. Un tas viss ir jāpavada dvēseliskiem, dvēseliskajā pārveidotiem dzīvības procesiem, kuri darbojas ne tikai tā, kā parastie dzīvības procesi fiziskajā pasaulē.

Ja kāds, klausoties kādu skaņdarbu, ceturto dzīvības procesu noved tiktāl, ka sāk svīst, tad tas iet par tālu; tas vairs nepieder estētiskajam, tad izdalīšana ir novesta līdz fiziskai izdalīšanai. Bet, pirmkārt, tam nevajadzētu nonākt līdz fiziskai izdalīšanai, bet gan procesam ir jānorisinās kā dvēseliskam procesam, bet jānorisinās tieši tam pašam procesam, kas ir pamatā fiziskajai izdalīšanai, un, otrkārt, izdalīšanai nav jāparādās pašai par sevi, bet gan visiem četriem procesiem kopā – bet visam dvēseliski – izdalīšanai, augšanai, uzturēšanai un reprodukcijai. Tāpat dzīvības procesi kļūst dvēseliski procesi.

No vienas puses, garazinātnei ir jāpievērš Zemes attīstība garīgajai pasaulei, bez tā, kā mēs to esam redzējuši dažādos aspektos, cilvēce nākotnē aizies postā. Bet no otras puses caur garazinātnei atkal ir jāatgriež spējas fizisko aptvert, apjēgt ar garīgo. Jo materiālisms ir nesis ne tikai to, ka vairs īsti nevar piekļūt garīgajam, bet arī atnesis to, ka vairs nevar saprast fizisko. Jo visā fiziskajā dzīvo gars, un ja par garu neko nezina, tad fizisko nevar izprast. Padomājiet, tie, kuri neko nezina par garu, ko viņi zina par to, ka visas maņu zonas var tā pārveidoties, ka kļūst par dzīvības zonām, ka dzīvības procesi var tā pārveidoties, ka parādās kā dvēseliski procesi? Ko mūsdienu fiziologi zina par smalkākajām norisēm cilvēkā? Materiālisms pakāpeniski ir novedis līdz tam, ka ir pazaudēts viss konkrētais un ir nonākts līdz abstrakcijām un šīm abstrakcijām pakāpeniski ļauj arī krist. Devīņpadsmitā gadsimta sākumā vēl runāja par vitālo jeb dzīvības spēku. Dabiski, ka ar šādu abstrakciju neko nevar iesākt, jo lietu apjēdz tikai tad, ja iedziļinās konkrētajā. Ja pilnībā aptver septiņus dzīvības procesus, tad jums ir realitāte, un par to ir runa, ka atkal ir jādabū reālais. Ar visādu abstrakciju, kā «*Elan vital*» (*vitālā enerģija*) vai tamlīdzīgām šausmīgām abstrakcijām, atjaunošanu, kas neko neizsaka, kā tikai nespējas atzīšanu, cilvēce, kaut arī varbūt vēlas pretējo, tikai iekrīt arvien vairāk vislempīgākajā materiālistmā, pat mistiskā materiālistmā. Bet tuvākajā cilvēces nākotnes attīstībā runa ir par īsto izzīnu, par faktu izzīnu, kas izriet tikai no garīgās pasaules. Un mums patiešām ir jāvirzās uz priekšu attiecībā uz pasaules garīgo aptveršanu.

Tad vispirms ir atkal jāatceras labo Aristoteli, kurš senajam uzskatam ir stāvējis vēl tuvāk nekā mūsdienu cilvēki. Gribu atgādināt jums tikai vienu no šī senā Aristoteļa, kādu īpatnēju faktu. Ir tikusi uzrakstīta vesela bibliotēka par katarsi, ar kuru viņš gribēja attēlot, kas ir pamatā traģēdijai. Aristotelis saka: traģēdija ir cilvēka dzīves kopsakarīgu norišu attēlojums, kuru gaitā tiek ierosināti baiļu un līdzcieģības afekti; bet tiem tiekot ierosinātiem, vienlaikus ar to veidu, kā norisinās bailes un līdzcieģība, dvēsele no šiem afektiem tiek novesta līdz šķīstīšanai, līdz katarsei. – Materiālisma laikmetā ir daudz sarakstīts par to, jo nav pat tāda orgāna, lai saprastu Aristoteli. Taisnība ir tikai tiem, kuri ir atzinuši, ka faktiski Aristotelis savā veidā – ne jau šodienas materiālistu nozīmē – ar katarsi domā medicīnisku, pa pusei medicīnisku izteikumu. Tādēļ, ka dzīvības procesi kļūst par dvēseliskiem procesiem, traģēdijas iespaidu estētiskā uztvere nozīmē, ka traģēdijas norisi patiešām pavada līdz pat miesiskajam ejošu tādu procesu ierosināšana, kas parasti pavada baiļu un līdzcieģības norises. Un šķīstīti, tas nozīmē, ka vienlaikus šie dzīvības afekti tiek traģēdijas caurdvēseļoti. Šajā Aristoteļa definīcijā ir ietverts viss dzīvības procesa dvēseliskums. Un ja jūs vairāk palasīsiet Aristoteļa «Poētiku», tad redzēsiet, ka tajā – ne jau no mūsu modernā izzīņas veida, bet gan pēc

senajām mistēriju tradīcijām – dzīvo kaut kas kā dvesma no šīs estētiskā cilvēka dziļāk esošās izpratnes. Lasot Aristoteļa «Poētiku» daudz vairāk aizgrābj tiešā dzīve, nekā var aizgrābt kāds parasto estētiķu estētisks traktāts, kur tikai ošņājas apkārt un dialektizē, bet būtībai pat netuvojas.

Tad atkal nozīmīga kulminācija estētiskā cilvēka aptveršanā parādās *Šillera* «Vēstulēs par estētiskā cilvēka audzināšanu». Toreiz tas bija abstraktāks laiks. Garīgi-konkrētais, spirituālais mums tikai tagad ir jāpievieno klāt ideālistiskajam. Bet, ja mēs skatāmies uz šo vairāk abstrakto *Gētes-Šillera* laiku, tad mēs šajās abstrakcijās, kas ir Šillera estētiskajās vēstulēs, tomēr redzam kaut ko no tā, kas ir ticis pateikts te, tikai šeit šķietami šis process tiek vairāk ienests materiālajā; bet tikai tādēļ, ka šim materiālajam ir vēl vairāk jātiek cauraustam ar intensīvi aptvertā garīguma spēku. Ko saka *Šillers*? Viņš saka: Cilvēkam, kā viņš dzīvo šeit uz Zemes, ir divas pamatdziņas, saprāta dziņa un dabas dziņa. Saprāta dziņa loģiski darbojas caur dabisko nepieciešamību. Cilvēks tiek piespiests domāt noteiktā veidā, nav nekādas brīvības domāšanā; jo ko gan līdz kādam šajā saprāta nepieciešamības jomā runāt par brīvību, ja tomēr esam spiesti nedomāt, ka trīs reiz trīs ir desmit, nevis deviņi. Loģika nozīmē stingru saprāta nepieciešamību. Tā ka *Šillers* saka: Ja cilvēks pakļaujas tīrai saprāta nepieciešamībai, tad viņš ir pakļauts garīgiem spaidiem.

Saprāta nepieciešamībai *Šillers* noliek pretī juteklisko nepieciešamību, kas dzīvo visā tajā, kas ir dziņās, emocijās. Arī tajā cilvēks neseko savai brīvībai, bet gan dabas nepieciešamībai. Tad *Šillers* meklē vidusstāvokli starp saprāta nepieciešamību un dabas nepieciešamību. Un šo vidusstāvokli viņš atrod tajā, ka saprāta nepieciešamība zināmā mērā nosliecas uz to, ko mīl un nemīl, ka vairs neseko tikai stingai loģiskai nepieciešamībai, kad domā, bet gan iekšējai dziņai pievienot vai nepievienot priekšstatus, kā tas notiek estētiskā veidošanā. Bet tad paceļas arī dabiskā nepieciešamība. Tad vairs nav jutekliskā vajadzība, kurai cilvēks ir spiests sekot, bet šī vajadzība tiek dvēseliskota, garīgota. Cilvēks vairs negrib tikai to, ko grib viņa ķermenis, bet gan grib garīgotu juteklisko baudījumu. Un tā tuvinās saprāta nepieciešamība un dabiskā nepieciešamība.

To jums ir pašiem jāizlasa *Šillera* estētiskās vēstulēs, kas pieder pasaules attīstības nozīmīgākajiem filozofiskajiem darbiem. Tajā, ko iztīrā *Šillers*, jau dzīvo tas, ko mēs tikko esam dzirdējuši te, tikai metafiziskā abstrakcijā. Ko *Šillers* sauc par saprāta nepieciešamības atbrīvošanu no sastinguma, tas dzīvo maņu zonu atdzīvināšanā, kas savukārt var tikt turpināts līdz dzīvības norisēm. Un tas, ko *Šillers* sauc par dabisko vajadzību garīgošanu – labāk viņam būtu teikt «dvēseliskošanu» - tas te dzīvo tajā, kā dzīvības procesi iedarbojas dvēseliskajos procesos. Dzīvības procesi kļūst dvēseliskāki, maņu procesi kļūst dzīvīgāki. Tā ir patiesā norise, kas atrodas – tikai vairāk izteikta abstraktos jēdzienos, jēdzienu savērpumā – *Šillera* estētiskajās vēstulēs, kā tam bija jābūt tajā laikā, kad cilvēki vēl nebija ar domām garīgi pietiekami stipri, lai nolaistos līdz jomām, kur dzīvo gars, kā to grib gaišreģis: lai netiktu pretstatīti gars un viela, bet tiktu atzīts, kā gars visur caurauž vielu tā, ka nekur nav atrodama viela bez gara. Tikai domu apskats ir tikai domu apskats tādēļ, ka cilvēks nav spējīgs padarīt savas domas tik spēcīgas, tas ir, tik blīvi spirituālas, tik garīgas, lai doma pārvarētu vielu, tātad ielauztos reālajā vielā. *Šillers* vēl nespēj izprast, ka dzīvības procesi patiešām var darboties kā dvēseles procesi. Viņš vēl nav spējīgs aiziet līdz tam, lai ieraudzītu, kas darbojas materiālajā kā barība, sildīšana, elpošana, kā tas veidojas, var dvēseliski dzirkstīt un dzīvot, beidzot kļūt materiāls; tā ka materiālās daļiņas izkūp no tā jēdziena varas, ar kuru aptver materiālos procesus. Un tikpat maz *Šillers* jau spēj tā palūkoties uz loģisko, lai patiešām nelāutu tam sevī darboties tikai kā jēdzieniskai dialektikai, bet gan katrā attīstībā, kas var tikt sasniegta caur iniciāciju, piedzīvotu garīgo kā savu procesu, lai tas viss patiešām dzīvīgi ienāktu tajā, kas citādi ir tikai izziņa. Kas dzīvo *Šillera* estētiskajās vēstulēs, tas tādēļ ir «es īsti neuzticos konkrētajam». Bet tur jau pulsē tas, ko aptver precīzāk, ja mēģina aptvert dzīvīgo caur garīgo un vielisko caur dzīvīgo.

Tā mēs redzam visās jomās, kā visa attīstība laužas uz to, ko grib garazinātne. Kad astoņpadsmitā un deviņpadsmitā gadsimta mijā uznira vairāk vai mazāk jēdzieniski izveidota filozofija, tad šajā filozofijā dzīvoja ilgas pēc lielākas konkrētības, bet tā vēl nevarēja tikt sasniegta. Un tā kā iesākumā pietrūka spēka, deviņpadsmitā gadsimta vidū, otrajā pusē un līdz šodienai, cilvēki ar tiekšanos, ar ilgām pēc lielākas konkrētības iekrita rupjā materiālismā. Bet šim ir jātiek aptvertam, ka spirituālisms nevar pastāvēt tikai tajā, ka pievēršas garīgajam, bet gan vieliskuma pārvarēšanā un gara atzīšanās vielā. Tas notiek caur šādām atziņām. Jūs no tā redzat pavisam citādākas sekas. Jūs no tā redzat, ka estētiskais cilvēks ir tā iekļāvies Zemes attīstībā, ka zināmā veidā paceļas pāri šai Zemes attīstībai citā pasaulē. Un tas ir svarīgi. Estētiski noskaņotais vai estētiski darbīgais cilvēks nedara to, kas ir pilnībā piemērots Zemei, bet gan zināmā veidā savā sfērā paceļas ārā no Zemes sfēras. Un līdz ar to mēs ar estētisko ielaužamies dažā labā dziļā esamības noslēpumā.

Kad kaut ko tādu saka, tad tas faktiski kļūst par kaut ko, kas no vienas puses skar visaugstākās patiesības, bet no otras puses var skanēt gandrīz vājprātīgi, traki, ačgārni. Bet dzīvi nevar izprast, ja gļēvi atkāpjas no reālajām patiesībām. Paskatieties uz kādu mākslas darbu, Siksta Madonnu, Milosas Venēru –, ja tie tiešām ir mākslas darbi, pilnībā no Zemes tie nav. Tie ir pacelti pāri notikumiem uz Zemes; tas ir pilnīgi pašsaprotami. Jā, kas tas ir par spēku, kas tajos dzīvo? Kas dzīvo Siksta Madonnā, Milosas Venērā? Tas ir spēks, kas ir arī cilvēkā, tikai tas nav pilnībā piemērots Zemei. Ja cilvēkā viss būtu piemērots tikai Zemei, tad viņš arī nevarētu dzīvot nevienā citā plānā. Viņš nekad nevarētu pārcelties uz Jupiteru, ja cilvēkā viss būtu piemērots Zemei. Bet viss nav piemērots tikai Zemei, un okulti redzošajam cilvēkā ne viss atbilst tam, kas ir Zemes cilvēks. Tie ir noslēpumaini spēki, kas tieši cilvēkam reiz dos sparū tikt ārā no šīs zemes esamības. Bet arī māksla kā tāda var tikt izprasta tikai tad, ja to aptver tās uzdevumos pacelt pāri tikai zemiskajam, pāri tikai piemērotībai Zemei, kur reāls ir tas, kas ir Milosas Venērā.

Reālai pasaules uztverei nevar pietuvoties, ja uzmanīgi neapskata kaut ko, kam pilnīgi nepieciešami ir jātiek uzmanīgi apskatīti, jo vairāk cilvēks virzās uz nākotni un tās garīgajām prasībām. Mūsu dienās vēl daudzējādi dzīvo ar aizspriedumu: ja kāds kaut ko saka, kas ir loģiski un var tikt loģiski pierādīts, tad tam ir arī nepieciešama nozīme dzīvē. Bet ar loģiskumu, loģiku vien nepietiek. Un tādēļ, ka cilvēki vienmēr ir apmierināti, ja viņi var kaut ko loģiski pierādīt, tad viņi arī apgalvo visus iespējamās pasaules uzskatus un filozofiskas sistēmas, kuras, pats par sevi saprotams, ir loģiski pierādāmas; neviens cilvēks, kurš zina loģiku, nešaubās, ka tās ir loģiski pierādāmas. Bet dzīves labā nekas nav paveikts ar tikai loģiskiem pierādījumiem, bet gan tam, kas tiek domāts, kas tiek iekšēji izdomāts, tam jābūt ne tikai loģiski izdomātam, sacerētam, bet arī realitātei atbilstošam. Kas ir tikai loģiski, tas neskaitās; tikai realitātei atbilstošais skaitās. Es to jums izskaidrošu ar vienu piemēru. Pieņemsim, ka jūsu priekšā te guļ koka stumbrs un jūs aprakstāt šo koka stumbru, baļķi. Jūs varat kaut ko ļoti kārtīgi aprakstīt un jūs varat katram pierādīt, ka te guļ kaut kas reāls, jo jūs esat to aprakstījuši atbilstoši ārējai realitātei. Bet īstenībā jūs esat aprakstījuši tikai melus. Jo tam, ko jūs te aprakstāt, nav nekādas esamības, jo tas realitātē nevar būt kā koka stumbrs, tas, kas te guļ, jo šim koka stumbram ir nogrieztas saknes, zari, un tas gabals, kas te guļ, tas esamībā var pastāvēt tikai, ja ir kopā ar zariem, ziediem un saknēm, un ir bezjēdzīgi stumbru domāt kā kaut ko reālu. Tā, kā tas parādās, tas nav nekas reāls. To ir jāskata kopā ar tā dzinumiem, ar to, ko tas satur iekšēji, lai vispār varētu rasties. Ir jābūt pārliecinātam par to, ka tas, kas tur guļ kā baļķis, ir meli, jo tikai ja skatās uz koku, tad mūsu priekšā ir patiesība. Loģiski tas netiek prasīts, lai koka stumbru uzskatītu par meliem, bet realitātei atbilstoši tiek prasīts, lai koka stumbru uzskatītu par meliem un tikai visu koku par patiesību. Kāds kristāls ir patiesība, jo tas var pastāvēt pats par sevi noteiktā ziņā, bet vienmēr tikai noteiktā ziņā, jo tas viss atkal ir relatīvs. Bet rozes pumpurs nav patiesība. Kristāls ir patiesība; bet rozes pumpurs ir meli, ja to apskata tikai kā rozes pumpuru.

Redzat, tā kā mums nav atbilstības realitātei jēdzienu, rodas visādas šādas lietas, kādas mūsu dienās rodas. Kristalogrāfija, kaut cik arī mineraloģija, ir realitātei atbilstošas zinātnes; ģeoloģija tāda vairs nav, jo tas, ko apraksta ģeoloģija, ir tādi pati abstrakcija, kā koka stumbrs ir abstrakcija. Kaut arī tas te guļ, tā tomēr ir abstrakcija, nav realitāte. Ko ģeoloģiski satur Zemes garoza, tas satur arī to, kas no tās izaug un bez tā nav domājama. Un tas ir būtiskais, ka parādās filozofi, kuri neatļaujas abstrakcijas domāt citādi, kā, apzinoties abstrahējošo spēku, tas ir, zinot, ka viņi veido tikai abstrakcijas. Domāt atbilstoši realitātei, ne tikai loģiski, tas ir kas tāds, kam ir jāienāk arvien vairāk un vairāk. Bet ar šo realitātei atbilstošo domāšanu mainās mūsu visa pasaules attīstība. Jo kas tad no realitātei atbilstošās domāšanas viedokļa ir Milosas Venēra, Siksta Madonna, vai tamlīdzīgi? Skatoties no Zemes viedokļa, tie ir meli, nevis patiesība. Ja tās ņem tādas, kādas tās ir, tad mēs neesam patiesībā. Ir jāatraujas. Tikai tas pareizi apskata īstu mākslas darbu, kurš atraujas no Zemes sfēras, iziet no tās, kurš patiešām Milosas Venēras priekšā stāv tā, ka ir dvēseliski konstituēts citādi, nekā ir konstituēts attiecībā pret šīs zemes lietām; jo līdz ar to tieši caur to, kas nav reāls te, viņš tiek iestumts jomā, kur tas ir reāli, elementārās pasaules jomā, kur reāls ir tas, kas ir Milosas Venērā. Tieši ar to Milosas Venēras priekšā stāv atbilstoši realitātei, ka tai ir spēks izraut ārā no tikai jutekliskas apskatīšanas.

Es negribu nodarboties ar teoloģiju sliktā nozīmē, kas tāds man nenāk ne prātā. Tādēļ arī nevajadzētu neko teikt par mākslas mērķi, jo tas turklāt būtu pedantiskums, mietpilsoniskums. Ne jau par mākslas mērķi ir jārunā. Bet, kas no mākslas iznāk, kādēļ tai ir vieta mūsu dzīvē, uz to ir iespējams atbildēt. Šodien vairs nav laika atbildēt uz to pilnībā, es varu pagaidām tikai dažos vārdos to ieskicēt. Uz šo to var atbildēt, ja uzstāda pretjautājumu: kas notiktu, ja pasaulē vispār nebūtu nekādas mākslas? – Tad visi tie spēki, kuri parasti ieplūst mākslā un mākslas baudīšanā, tiktu izmantoti tam, lai dzīvotu realitātei neatbilstoši. Ja jūs izsvītrojat mākslu no cilvēces attīstības, tad jums cilvēces attīstībā ir tikpat daudz melu, cik pastāv mākslas attīstība! Tur jums jau mākslā ir tās īpaši bīstamās attiecības, kas atrodas tur, kur ir garīgās pasaules sliksnis. Ieklausīties, kur lietām vienmēr ir divas puses! Ja kādam ir realitātei atbilstoša apjēga, tad viņš dzīvē caur estētisko uztveri nonāk pie augstākas patiesības. Ja kādam nav realitātei atbilstošas apjēgas, tad viņš tieši caur pasaules estētisko uztveri var nonākt melīgumā. Lietām vienmēr ir sazarojums; ir ļoti svarīgi uzmanīgi apskatīt šo sazarojumu. Jo tā tas ir ne tikai attiecībā pret okultismu, bet tās ir pat attiecībā pret mākslu. Pasaules uztveršana atbilstoši realitātei, tā iestāsies kā pavadoša parādība garīgajā dzīvē, kādu būtu jānes garazinātnei. Jo materiālisms ir nesis tieši realitātei neatbilstošo uztveri.

Lai cik šķietami pretrunīgi tas šķistu, pretrunīgi tas ir tikai tiem, kuri spriež par pasauli pēc tā, ko viņi iedomājas, nevis pēc tā, kas tā ir reāli. Mēs patiešām dzīvojam attīstībā, kas tieši materiālisma dēļ arvien vairāk un vairāk attālinā no spējas uztvert pat to, kas vienkārši ir juteklisks fakts, fiziskās pasaules fakts. Šajā ziņā ir pat sarīkoti interesanti eksperimenti, kas pilnībā ceļas no materiālistiskā domāšanas veida. Bet, tāpat kā daudz kas, kas ceļas no materiālistiskā domāšanas veida, nāk par labu tieši tām cilvēku spējām, kuras ir vajadzīgas spirituālajam pasaules uzskatam, tas tā ir arī šajā jomā. Ir veikts sekojošs eksperiments. Ir norunāta pilnīgi noteikta aina: kādam ir jālasa lekcija – es ņemu vienu piemēru, ir veikti daudzi šādi eksperimenti – lekcijas laikā viņam ir jāpasaka kaut kas, kas aizvairo, aizskar kādu no auditorijā sēdošajiem. Tas ir norunāts. Katrs vārds lekcijā tiek burtiski norunāts tā, kā bija norunāts. Tam, pret kuru bija vērstas aizvairojums, kurš sēž auditorijā, ir jāpielec kājās, ir jāizceļas skandālam; tā laikā tam, kurš pielēca kājās, ir jāizrauj no kabatas pistole, un tā tai lietai būtu jāattīstās; ir tikušas norunātas dažādas detaļas, kā tam visam vajadzētu norisināties. Tātad iedomājieties, vajadzētu norisināties pilnībā ieprogrammētai aintai ar daudzām detaļām. Tur tika uzaicināti trīsdesmit klausītāji, nevis vienkārši klausītāji, bet vecāko kursu jurisprudences studenti, kā arī juristi, kuri jau bija pabeiguši studijas. Nu šis skandāls tika izspēlēts, un tiem trīsdesmit vajadzēja aprakstīt, kas bija noticis. Tie, kuri zināja visu procesu, atbilstošā veidā sastādīja protokolu, kas apliecināja, ka visa šī lieta patiešām bija norisinājusies pēc norunātas programmas; visi trīsdesmit

klausītāji tika izjautāti, visi trīsdesmit bija to redzējuši un visi trīsdesmit nebija nekādi ēzeļi, bet gan studējuši ļaudis, kuriem vēlāk vajadzētu doties dzīvē un tur ārā dzīvē izpētīt, kā šādi skandāli un tamlīdzīgi faktiski norisinās. No šiem trīsdesmit divdesmit seši pilnīgi visu izstāstīja aplami, ko viņi bija redzējuši, un tikai četri tik tikko pareizi – tikai četri apmēram pareizi! Šādi mēģinājumi tiek rīkoti jau gadiem, lai parādītu, kāds svars tiesā var būt aculiecinieku izteikumiem attiecībā pret patiesību. Tie divdesmit seši taču bija tur sēdējuši klāt, viņi visi varēja teikt: es to redzēju ar savām acīm. – Cilvēki neapdomā, kas ir nepieciešams, lai pareizi attēlotu faktu, kas norisinās acu priekšā!

Ir jātiek apdomātai mākslai, kā iegūt pareizu skatu uz to, kas norisinās acu priekšā. Jo tas, kurš nav rūpīgi apzinīgs attiecībā pret to, kas ir juteklisks fakts, tas nekad nevar nonākt līdz tai atbildīgajai rūpībai, kas ir nepieciešama, lai apskatītu kādu garīgu faktu. Palūkojieties uz mūsdienu pasauli materiālisma iespaidā, vai pastāv daudz apziņas, izjūtas par to, ja no trīsdesmit cilvēkiem, kuri ar savām acīm bija redzējuši tā saucamo faktu, divdesmit seši varēja pateikt kaut ko pilnīgi aplamu, un tikai četri spēja daudz maz pareizi atstāstīt, kas bija noticis. Ja jūs uzmanīgi palūkosieties uz kaut ko tādu, tad tomēr taču sajūtīsiet, cik bezgalīgi nozīmīgi ir tas, kas ir paveicams parastajai dzīvei caur garīgu pasaules uzskatu.

Jūs tagad varat jautāt: vai agrāk tas bija citādāk? – Agrāk nebija tāda domāšanas veida, kāds ir mūsu dienās. Grieķiem vēl nebija tāda abstrakta domāšanas veida, kāds mums ir šodien un kādam mums ir jābūt, lai mēs tiktu galā pasaulē mūsdienu veidā. Bet galvenais ir nevis domāšanas veids, bet gan galvenais ir patiesība. Aristotelis savā veidā mēģināja domāt par cilvēka estētisko dabu, par dzīves uztveri vēl daudz konkrētākos jēdzienos. Bet vēl daudz konkrētākā, imaginatīvi gaišredzīgā veidā šī konstitūcija bija aptverta sengrieķu kultūrā tajās imaginācijas, kas vēl nāca no mistērijām, kad jēdziena vietā vēl bija tēls, aina un kad sacīja: reiz dzīvoja Urāns. Tajā saskatīja visu to, ko cilvēks uzņem caur savu galvu, caur spēkiem, kas kā maņu zonas arī tagad iedarbojas ārējā pasaulē. Urāns – visas divpadsmit maņas – tika ievainots, un asins pilieni iepilēja *Majā*, jūrā, un uzšļacās putas. – Ko te maņas, tām kļūstot dzīvīgākām, nosūta lejā dzīvības procesu jūrā, un kas tur uzputo no tā, kas kā maņu asinis iepulsē dzīvības procesos, kas ir kļuvuši par dvēseliskiem procesiem, to var salīdzināt ar to, kas lika uzputot grieķiskajai imaginācijai tādēļ, ka ievainotā Urāna asins pilieni krita lejā jūrā un no putām izveidojās Afrodīte, Aphrogenea, skaistuma dieviete. Šajā senākajā Afrodītes-mītā, kur Afrodīte ir Urāna un jūras meita, viņai rodies no jūras putām, kas piedzimst no Urāna asiņu pilieniem, jums ir imaginatīva izpausme cilvēka estētiskajam stāvoklim, jā pat visnozīmīgākā imaginatīvā izpausme un viena no nozīmīgākajām cilvēces garīgās attīstības domām vispār. Lielajai domai par Afrodīti senākajā mītā vēl bija tikai jāpieslēdzas vienai citai domai, kur Afrodīte ir nevis Zeva un Diones meita, bet gan Urāna, Urāna asiņu pilienu un jūras meita – te vēlākajos laikos bija jāpieslēdzas tikai vēl vienai citai imaginācijai, kas ierokas vēl dziļāk realitātē, ne tikai elementārā, bet fiziskajā realitātē, imaginācija, kas vienlaikus tika uztverta fiziski-jutekliski. Tā ir: mītam par Afrodīti, par skaistuma izcelšanos cilvēcē līdzās bija jānostājas lielajai patiesībai par sākotnēji labā iedarbību cilvēcē, garam nopilot lejā Majā-Marijā, kā Urāna asins pilieni nopilēja lejā jūrā, kas arī ir Maja, kur tad vispirms mirdzumā, skaistā mirdzumā piedzimst tas, kam ir jākļūst par rīta blāzmu bezgalīgajai labā valdīšanai un labā, un labi-patiesā, garīgā izziņai. Tā ir patiesība, kuru domāja *Šillers*, kad uzrakstīja vārdus:

Nur durch das Morgenrot des Schönen	Tik caur skaistuma rītausmu
Drangst du in der Erkenntnis Land –	Tu ielauzies izziņas zemē -

ar ko viņš galvenokārt domāja morālo izziņu.

Jūs redzat, cik daudzi uzdevumi, kas ir ne tikai teorētiski uzdevumi, bet dzīves uzdevumi, pieaug garazinātnei. Nav brīnums, ka garazinātne mūsu dienās vēl bieži tiek to cilvēku pārprasta, kuri negrib patiesību. To nākas pieņemt kā blakusparādību.

Daudzus cilvēkus īpaši mūsu materiālistiskajā laikā ir pārņēmusi īpatnēja nostāja pret patiesību. Un ja man būtu jums jāpastāsta par vēstulēm, tad es to krājumu šodien jau atkal varētu papildināt no tā apgabala, kur tiek attīstīta pretestība pret patiesību. Es nemaz negribu minēt tās lielās bezjēdzības, kas man atkal tika uzrakstītas vakar saņemtā vēstulē. Jā, mani mīļie draugi, tas ir tas, ko mums ir ne tikai nedaudz jāpārdomā, bet arī jāizjūt: ka tas tomēr nav nemaz tik vienkārši, ka mūsu laikā pastāv nepieciešamība nest cilvēcei garazinātni tā, kā tas ir piemēroti mūsu laikam, un ka tajā mēs zināmam skaitam cilvēku – patiesi, ne jau mazam skaitam cilvēku – izrunājot tās patiesības, kas skar svētāko un augstāko, bet arī dziļāko un dvēseliskāko, un sirsnīgāko, vienmēr esam pakļauti briesmām. Šīm patiesībām ir jātiek izrunātām, kaut arī ar to ir saistītas briesmas. Atcerieties pagājušos laikus, kad auditorijās sēdēja ne jau maz cilvēku, kuri vēlāk kļuva par pilnīgiem ienaidniekiem un viltoja patiesību attiecībā pret to, kas tika pateikts! Tas tomēr ir kaut kas, kas būtu jāizjūt, ja sabiedrība kā tāda joprojām vēlas, lai to uztver nopietni: ka esam spiesti runāt ar tik un tik daudziem, kuri šķietami klausās kā draugi, kā šodien klausāties jūs; jo daži pagātnē ir klausījušies tā, ka vēlāk ir viltojuši visu patieso un pat izmantojuši to, ko bija apguvuši šeit, lai vajātu patiesību kā ienaidnieki. Ja vienmēr ir jārēķinās ar to – bieži pat ar atvērtām acīm – kas tas, kurš klausās šīs lietas, nākotnē varētu apmesties uz pretējo pusi, kā daži ir apvēršusies, tad tieši darbošanās garazinātnē mūsu dienās iegūst dvēseles zināšanu nokrāsu.

Neņemsim šādas lietas pārāk viegli. Mēģināsim nedaudz atcerēties un apzināties patiesības gaitu cauri pasaules kārtībai, cauri cilvēces attīstībai, un visu, kas ir saistīts ar šo patiesības gājumu! – Šodien par to vairāk neko neteikšu. Bet mēs šodien pieskāramies jomai, ko mēs varējām izgaismot tikai no dzīves jomas, kas cieši, cieši pieslēdzas tam, kas garīgās pasaules aptveršanu tieši sasaista ar dzīvi. Un pie šādas izdevības mums vienmēr ir jāpieskaras arī pārdzīvojumiem, kas mūsu dienās ir saistīti ar patiesības pārstāvēšanu. Un es ceru, ka joprojām ir daži cilvēki, kuri zina, kāpēc man dažreiz ir rūgtas lietas, ko teikt par to, kā cilvēki attiecas pret patiesību, un, ka tas nav pilnīgi taisnīgi, ka cilvēki par to vaino mani. Jo, lai gan citos apstākļos to varbūt pat varētu nosaukt par muļķību: to neloģiku, kas mūsdienās kļūst iemīļota – nevis patiesības kalpībā, bet melu kalpībā –, iespējams, raksturo šāda anekdote, kuru es gribētu noslēgumā pastāstīt:

Reiz kāds vīrs bija nozadzis citam nelielu īpašumu, un pēc tam, kad viņš to bija nozadzis, tam, kuram tas bija piederējis agrāk, vairs nebija tāpat. Viņam tas, ko viņš iestrādājis iepriekš, bija jāpagādā no jauna. Tika noturēta tiesas sēde. Tas, kuram bija nozagts īpašums, bija tur, un tur bija arī tas, kurš to bija paņēmis. Abiem bija savi advokāti. Advokāti piedalās ne jau tāpēc, lai pārstāvētu pilnīgo, absolūto patiesību, bet gan lai pateiktu to, kas nāktu par labu tam, kurš viņiem jāpārstāv. Tad vispirms runāja prasītāja advokāts, kuram bija jāpārstāv tas vīrs, kuram bija kaut kas nozagts. Iesākumā tiesai pat kļuva kaut kas saprotams. Bet tad sāka runāt tā vīra, kurš bija atņēmis, advokāts un teica: Es dzirdēju, tiesneša kungs, ka mans klients ir atzinis, ka ir izdarījis visu to, ko ir izdarījis. Jūs manam klientam jautājāt: Vai uzskatāt sevi par vainīgu vai par nevainīgu nozagšanā? Mans klients tad teica: Esmu paņēmis visu, bet vainīgs es nejūtos. Un manam klientam ir pilnīga taisnība. Tajā viņš atzīstas: viņš ir visu paņēmis; bet viņam nav jājūtas vainīgam, par vainīgu jūs, tiesneša kungs, nevarat viņu uzskatīt. Jo, ja jūs gribat konstatēt kāda vainu, tad jums visā ir jāatgriežas pie pirmsākuma. Tiesneša kungs, apdomājiet, šis vīrs ir kļuvis par zagli. Viņš nekad nebūtu kļuvis par zagli, ja tam vīram, kuram viņš ir atņēmis lietas, šo lietu nebūtu bijis! Īpašnieks ir pārkāpējs! Jo, ja šim vīram nebūtu bijušas šīs lietas, tad mans klients nekad nevarētu kļūt par zagli! Viņš ir īstais vainīgais! Ka viņam bija jāredz, kas tam otram ir, tas pavadināja viņu uz paņemšanu. – Un advokāts runāja tik daiļrunīgi, ka tiesa pateica: jā, līdz šim gan vienmēr ticējām, ka vainīgais ir zaglis; bet mēs visi esam maldījušies, ja iedomājamies, ka vainīgs ir tas, kurš lietas ir paņēmis, jo atgriežoties pie īstenā cēloņa, vainīgais ir tas, kuram lietas piederēja, kam tās bija.

Tā ir pilnīgi bezjēdzīga lieta, ko es jums stāstu, un to katrs saprot. Bet, kad šāda loģika tiek izmantota dzīvē mūsu dienās, kad tas, kas kā garazinātne tiek nesta pasaulē, atstāj savas sekas, un kad sekas rodas no tā, ka tiek sagrozīti fakti, un tiek melīgi apgalvots, ka tas tomēr notiekot tādēļ, ka garazinātne redz patiesību, tad tiek pielietota tāda pati loģika, kuru izmanto tas, kurš saka, ka vainīgs ir tas, kuram kaut kas ir ticis atņemts, jo viņš esot to otru, kurš ir atņēmis, ar to pāvedinājis. Šāda loģika mūsu dienās dzīvo, un, ja apskatīsiet dzīvi, tad šādu loģiku atradīsiet.

Par dažām citām lietām man vakar, kā jau teicu, atkal ir ticis pierakstīts, ko tik visu garazinātne ārā pasaulē nesārīkojot, kas tiek sarīkots, jo viens vai otrs tur ārā melo, jo viens vai otrs tur ārā darot šo vai to. Tā ir tā pati loģika, kā tā, kas tiek attīstīta, kad saka: īstenais vainīgais ir nevis tas, kurš tur ņem, bet gan tas, kuram tiek atņemts, jo tieši viņš esot radījis sākotnējo cēloni tam.

DESMITĀ LEKCIJA

1916. gada 21. augusts

Realitātes orientācijas sajūtas zudums un mūsdienu patiesības kritēriju bezspēcība. Ernsts Mahs, Ričards Vāls, Viljams Džeimss, K. S. Pērss, F. K. S. Šillers, Vaihingsens, Lorencs, Einšteins, Šēfls, Hermans Bārs, Boutroux, Meina de Birāns, Bergsons, Eikens, Nīče, Dīrings. Mūžīgā atgriešanās.

Tas, ko es šodien vēlos sniegt, ir domāts kā pilnīgi nepretenciozs iztirzājums par dažiem filozofiskās domāšanas virzieniem, kas ir radušies pēdējā laikā. Es apskatīšu ļoti pazīstamus ideju virzienus, tā sacīt, pēdējo laiku ideju dzīves virspusē esošos. Vēlāk tuvākajā vai vistuvākajā laikā mēs varam iedziļināties arī detaļās un speciālos tagadnes ideju veidojumos. Es gribētu raksturot noteiktu pamatvilcienu dažos tagadnes ideju virzienos, kas pastāv jaunākajā laikā. Šī pamatiezīme pastāv tajā, ka viss zināmu ideju strāvojumu virziens mums rāda, varētu sacīt, ka ir zudusi orientēšanās izjūta attiecībā uz realitāti, attiecībā uz patiesību, ciktāl mūsu atziņu saskaņu ar objektīvo var saukt par «patiesību». Zināmos jaunāko laiku ideju strāvojumos ir pamanāms, ka domātājiem ir tik grūti tikt galā, kad viņiem no izziņas teorētiskajiem pamatiem, no pamatiem, kurus viņi filozofiski vai zinātniski uzskata par spēkā esošiem, ir jāpieņem lēmums par to, vai kāds spriedums par realitāti, vienu vai otru realitātes formu ir pareizs vai ir nepareizs. Domāšanā nav nekāda principa vai – ja man jāizsakās zinātniski – nav jūtams neviens kritērijs, kas dotu impulsu izšķirties par zināmiem spriedumiem, vai tie ir patiesi spriedumi, tas ir, vai tie ir realitātei atbilstoši spriedumi. Zināmi senākie kritēriji ir zuduši. Un ir skaidri pamanāms, ka šo seno patiesības kritēriju vietā īstenībā pēdējā laikā nekas noderīgs nav stājies.

Un es gribētu sākt ar vienu pavisam nesen mirušu domātāju, kurš ir sācis ar fizikālām studijām un tad pievērsies sava veida induktīvai filozofijai, un kurš ir mēģinājis kaut ko likt seno patiesības kritēriju, par kuriem pakāpeniski ir zudusi sajūta, vietā. Es domāju *Ernstu Mahu*. *Ernsts Mahs* – es šodien varu minēt tikai jēdzienu pamatiezīmes – ir skeptisks attiecībā uz visiem jēdzieniem, ko ir radījusi agrākā domāšana, domāšana līdz deviņpadsmitā gadsimta pēdējai trešdaļai. Šī domāšana, attiecoties vairāk vai mazāk kritiski pret tās jēdzieniem, tos vairāk vai mazāk izstrādājot, tomēr runāja par pasauli un par cilvēkiem tā, ka pieņēma: cilvēks uztver pasauli ar savām maņām, pārstrādā maņu sajūtas caur jēdzieniem un tad nonāk pie zināmiem priekšstatiem, idejām par pasauli. Tiek jau sākotnēji pieņemts – kā jau teikts, dažādās tālākās izziņas teorijas lietās šodien es nevaru iedziļināties – ka tas, kas tiek sajūsts: krāsas, skaņas, siltums, spiediena sajūta un tā tālāk, ceļas no kaut kādas objektivitātes, no kaut kā objektīva, kas atrodas ārā telpā vai vispār ārpus mūsu dvēseliskās jomas, tas caur maņām rada iespaidu, šis iespaids tad ir maņu sajūta, šī maņu sajūta tad atkal tiek pārstrādāta tālāk. Un par agentu, faktiski darbīgo, aktīvo visā šajā izziņas procesā, kas savukārt ir pamatā visam dzīvības procesam, uzskatīja cilvēka Es, par kuru daudz spekulēja, teoretizēja, bet tādā vai citādā formā uzskatīja par esošu, un teica: pastāv kaut kas, ko ir tiesības uzskatīt par sava veida Es, kas ir aktīvs un kas dažādās maņu sajūtas galu galā noformē līdz jēdzieniem, idejām.

Ernsts Mahs zināmā mērā paskatās apkārt mums dotajā pasaulē un saka: visiem šiem jēdzieniem – par Es, tātad par izziņas subjektu, par subjektivitāti; par objektu, kas ir pamatā maņu sajūtām – visiem šiem jēdzieniem īstenībā nav pamatojuma. Viņš saka: kas mums īstenībā ir dots? Kas īstenībā pastāv pasaulē? Pamatā ņemot pastāv tikai sajūtas. Mēs uztveram krāsas, mēs uztveram skaņas, mēs uztveram ožas sajūtas un tā tālāk; bet kaut kas ārpus šīm sajūtām mums nemaz nav dots. Ja mēs kārtīgi paskatāmies apkārt pasaulē, tad viss kaut kā ir sajūta, un viņpus sajūtas nekad nav atrodams nekas objektīvs. Visa pasaule, kas mums pastāv, īstenībā izšķīst sajūtās. Viss ir tikai daudzveidīgas sajūtas. Un, ja mēs varam pateikt tā: nav nekā ārpus sajūtām – tad arī nevar teikt: tur mums iekšā ir kāds īpašs Es, aktīvais elements. Jo kas tad mums ir dots mūsu dvēselē? Atkal tikai sajūtas. Ja mēs tur ieskatāmies sevī, mums ir dota tikai sajūtu norise; šīs sajūtas ir it kā uztūtas vienā pavedienā: vakar

mums bija sajūtas, šodien mums ir sajūtas, rīt mums būs sajūtas. Tās savienojas kā tādi ķēdes posmi. Bet visur tikai sajūtas; nekur nav aktīva Es. Ir tikai tāda Es šķietamība, jo no vispārējo sajūtu pasaules tiek izcelta ārā viena grupa sajūtu, kas sagrupējas kopā. Un šos sagrupējumus mēs saucam par Es, tie pieder mums, tie pieder tam, ko mēs uzsākām vakar un aizvakar un pirms pusgada. Kad mēs atrodam šādu saderīgu sajūtu grupu, mēs to apzīmējam ar kopīgu vārdu «Es». – Tātad arī Es atkrīt, izziņas objekts arī atkrīt, viss, par ko cilvēks var runāt, it tikai sajūtu daudzveidība. Ja mēs tātad tā naivi stāvam pretī pasaulei, apskatām reālo, tad pastāv tikai bezgalīga dažādi grupētu krāsu, dažādi grupētu skaņu, dažādi grupētu temperatūras sajūtu, dažādi grupētu spiediena sajūtu un tā tālāk daudzveidība; bet tas ir viss.

Bet nu nāk arī zinātne. Zinātne atklāj likumus. Tas nozīmē, tā ne tikai apraksta: es te redzu vienu sajūtu, es tur redzu to sajūtu un tā tālāk, bet arī atklāj likumus, dabas likumus. Kas spiež cilvēku uzstādīt dabas likumus, ja viņam ir tikai sajūtu daudzveidība? Tikai noskatīties uz sajūtu daudzveidību nedod nekādu spriedumu. Tikai mums vairāk vai mazāk paceļoties līdz likumiem, mēs nonākam līdz spriedumam. Ko mēs īstenībā gribam ar spriedumu sajūtu pasaulē, kas taču īstenībā ir tikai haotiska daudzveidība? Pēc kā tad cilvēks vadās, veidojot spriedumus? Jā, ja nav nekā cita, kā tikai sajūtas – tad taču nevar, tā domā *Mahs*, samērīt vienu sajūtu ar citām. Tātad, kas tad dod kritēriju spriedumu veidošanai, likumu uzstādīšanai, nonākšanai līdz dabas likumiem? – Par to *Ernsts Mahs* saka: pie tā noved tikai domāšanas ekonomija. Ja mēs izdomājam noteiktus likumus, tad izmantojot šos likumus varam izsekot noteiktām sajūtām, it kā saturēt tās kopā domāšanā. Un, ja mēs jūtam, ka ar kādu veidu, kā saturēt sajūtas kopā, varam to paveikt ar vismazāko domāšanas mēru, tā varam domāt visekonomiskāk, tad mēs to saucam par dabas likumu. Mēs redzam, ka akmens krīt zemē. Tur ir vesela summa sajūtu, te viena sajūta, tur viena sajūta, un tā tālāk – vienas vienīgas sajūtas. Mēs to apkopojam vienā smaguma likumā, gravitācijā. Bet smaguma likums nav nekāda realitāte, jo realitāte ir tikai sajūtas. Tātad kāpēc mēs vispār izdomājam smaguma likumu? Jo mums tas ir ērti; tas ir ekonomiski domāšanai, zināmu sajūtu grupu apkopot īsā izteikumā. Tā mēs zināmā mērā iegūstam ērtu pārskatu sajūtu pasaulei. Un tas izdomātais, kas dod mums visērtāko pārskatu par kādu sajūtu grupu, tā ka mēs varam šo izteikumu lietot, zināmā mērā zinot, ja mums ir šis izteikums un atkal tiek radīti noteikti apstākļi, tas ir, atkal parādīsies noteiktas sajūtas, tad kā to sekas parādīsies nākamās – tas mums ir spēkā kā likums. Ja es sajūtas, kuras izsauc krītošs akmens, apkopuju smaguma likumā, tad man tas ir ērti, jo es zinu: ja man ir šis likums, tad viena krišana notiks tāpat kā cita. Es tātad varu pagātni domāt nākotnē. Tā ir domāšanas ekonomija. Domāšanas ekonomijas likums, vismazākā spēka piemērošanas likums, tas ir, ar mazāko domu summu aptvert lielāko skaitu sajūtu, tas ir tas, ko *Ernsts Mahs* liek pamatā visam zinātniskajam uzņēmumam.

No tā jūs redzat: pie kaut kā reāla ar to nenonāk. Jo ar to, ka apkopo sajūtu grupas visērtākajā veidā, kalpo tikai paša dzīves ērtībai. Bet tas, ko iegūst kā izteikumus ar domāšanas ekonomijas principu, tas neko nepasaka par to, kas ir pamatā sajūtām. Tas ir tikai mūsu pašu ērtākai orientācijai pasaulē. Tas ir tikai, ka pamatā ņemot mums tā šķiet ērti; tādēļ mēs noteiktā veidā apkopojam sajūtas. Jūs tātad redzat, ka te runa ir tikai par tādu patiesības kritēriju, kas pilnīgi apzināti nemēģina nonākt līdz kaut kādai objektivitātei, kas neseko nekādam citam mērķim, kā tikai kalpot cilvēka orientēšanās spējām sajūtās.

Domātājs, kurš ir veidojis savas idejas pēc līdzīgiem apsvērumiem, ir *Rihards Wähle*. *Rihards Wähle* arī saka: cilvēki te runā par to, ka kaut kas esot cēlonis, kaut kas cits esot sekas; iekšā dzīvojot Es, ārpusē dzīvojot objekti. Bet tas viss ir muļķības – es apmēram izmantoju izteicienus, kādus lieto arī viņš – patiesībā mums pasaulē nepastāvot nekas, kā tikai: mēs redzam te vienu krāsu atgadījumu, te vienu skaņas atgadījumu; pasaule sastāvot tikai, saka *Wähle*, no atgadījumiem. Ja mēs šos atgadījumus saucam par sajūtām, kā to dara *Mahs*, tad īstenībā mēs jau ejot par tālu; jo vārdā «sajūta» jau esot ietverta slēpta norāde, ka te ir kāds, kurš sajūt. Bet kā tad vispār var zināt, ka tas, kas parādās

kā atgadījums, ir sajūta? Ir atgadījumi, notikumi. Tur ārā ir krāsu atgadījums, skaņas atgadījums, spiediena atgadījums, siltuma atgadījums; te iekšā ir sāpju atgadījums, prieka atgadījums, te ir sāta atgadījums, izsalkuma atgadījums, te ir atgadījums, ka kāds iztēlojas: pastāvot Dievs. Bet patiesībā nav nekā cita, kā tikai tas, ka kāds iedomājas: ir Dievs. Tā, kādam ir sāpes, tā viņš iedomājas: ir Dievs. Viss ir tikai atgadījums. *Wähle* gan uzskata, ka esot jāatšķir divu veidu atgadījumi, primārie atgadījumi un tā saucamās miniatūras. Primārie atgadījumi ir tie, kas parādās to sākotnējā asumā, krāsu atgadījumi, skaņu atgadījumi, spiediena atgadījumi, siltuma atgadījumi, sāpju atgadījumi, prieka atgadījumi, bada atgadījumi, sāta atgadījumi un tā tālāk. Miniatūras ir fantāzijas ainas, nolūki, īsi, viss tas, kas parādās kā nokrāsa, ēna no primārajiem atgadījumiem. Bet, ja ņem visu primāro atgadījumu un visu sekundāro atgadījumu, tā saucamo miniatūru, summu, tad tur arī ir viss, ko pasaule mums piedāvā. Viss pārējais pamatā ir piedzejots klāt, bez attaisnojuma piedzejots klāt. Cilvēki, tā uzskata *Wähle*, saka: pirms trim gadiem bija tādi atgadījumi, tad nāca citi atgadījumi, un, tā kā noteikti atgadījumi seko viens otram, tad tas apžilbina cilvēkus un viņi tos apkopo kā Es. Bet kur tad ir tāds Es? Ir tikai atgadījumi, kas ir sarindoti viens pēc otra, atgadījumu virknes. Bet, tajā nekur neesot Es. Un tad cilvēki nāk un saka, ka viņi esot atklājuši likumus, kuri sasaista šos atgadījumus – dabas likumus. Bet arī šie likumi neparādot neko citu, kā tikai sarindo atgadījumus. Un kādēļ tie tā savirknējas, par to kaut ko izlemēt, tas esot gluži neiespējami. Un, ja cilvēki to sauc par zināšanām un ja viņi saver atgadījumus noteiktā veidā, tad šādas zināšanas esot niekošanās, blēņošana. Šādas zināšanas, tā uzskata *Wähle*, neesot ne kaut kas noderīgs, ne arī kaut kas īpaši cēls, bet gan tikai attēlo, ka cilvēks īstenībā īsti neatrod iespēju izveidot attiecības ar saviem atgadījumiem un tad kaut ko izdomā. «Es» esot viskuriozākais izdomājums. Jo nekur atgadījumu summā neesot patiešām atrodamas kaut kas tāds kā Es. Tā, kā atgadījumi seko viens otram, esot jāpieņem, ka spēlē iesaistās nezināmi faktori; jo šķiet, ka atgadījumi nesejo viens otram patvaļīgi. Bet kas tie par nezināmiem faktoriem – es izmantoju tos pašus vārdus, kā izmanto *Wähle* – kas ir spēlē, tas pilnībā izvairoties no cilvēku spriedumiem, par tiem vispār neko nevarot pateikt. Viss, ko cilvēks varot zināt, ir, ka pastāv noteikti atgadījumi un ka šos atgadījumus diriģē pilnīgi nezināmi faktori. Direktijā kļīst apkārt fizika, fizioloģija, bioloģija un socioloģija. Bet tā esot tikai tāda taustīšanās apkārt, lai varētu dzīvot ar atgadījumiem. Tas nekad nenovedīšot līdz tam, lai kaut ko uzzinātu par spēlē iesaistītajiem nezināmajiem faktoriem. Tādēļ uzskats, ka varētu nonākt līdz kādai filozofijai, kas kaut ko saturētu par iemesliem, kādēļ atgadījumi parādās tā un tā, esot cilvēcisks vājprāts, kam cilvēce kādu laiku ir nodevusies un no kā esot pēdējais laiks atteikties. – Viena no svarīgākajām *Riharda Wähle* grāmatām saucas «Filozofijas kopums un tā beigas. Tās novēlējumi teoloģijai, fizioloģijai, estētikai un valsts pedagogijai». Lai mācītu par filozofijas beigām, lai mācītu, ka filozofija ir vājprāts, *Rihards Wähle* ir kļuvis par filozofijas profesoru!

Mēs redzam, ka pirmkārt šādu apsvērumu pamatā ir nevarība attiecībā pret patiesības kritērijiem. Cilvēks vairs nesajūt nekādu impulsu, kā rast kādu lēmumu izziņā. Kas tam ir pamatā, to varētu apmēram raksturot sekojošā veidā. Iedomājieties, ka kādam ir grāmata un viņš ir ilgi to lasījis; vienmēr atkal lasījis un pārlasījis, un nu dzīvo ar uzskatu, ka no šīs grāmatas ir saņēmis paziņojumus par noteiktām lietām, saņēmis šos paziņojumus tieši no grāmatas. Tad viņš sāk apsvērt: jā, te nu ir šī grāmata manā priekšā, un es vienmēr esmu iedomājies, ka šī grāmata man ir sniegusi paziņojumus par šo vai to; bet, ja es tā īsti paskatos uz šo grāmatu: uz tās lappusēm ir tikai burti, burti, burti. Es īstenībā esmu bijis pilnīgs ēzelis, ka iedomājos, ka no šīs grāmatas manī varētu ieplūst paziņojumi par dažādām lietām, kādas šajā grāmatā nemaz nav, jo tur taču ir tikai burti. Es tikai visu laiku esmu dzīvojis maldos, ļaujot šiem burtiem tā uz mani iedarboties, mijiedarboties, ka tiem man kaut kas būtu jāsniedz; bet tie ir tikai burti, kas seko viens otram – tikai burti. Tātad beidzot ir jāatbrīvojas no maldiem, ka šie burti kaut ko aprakstot, ka tie varētu būt kaut kā savstarpēji saistīti, ka tie varētu grupēties nozīmīgos vārdos vai tamlīdzīgi. – Tā patiešām ir aina, ar kuru var salīdzināt to domāšanas veidu, kas ir pamatā *Wähles* nefilozofijai, bezfilozofijai. Jo viņa lielais atklājums ir tas, ka viņš saka:

cilvēki līdz šim ir ticējuši, ka redz atgadījumus; bet šos atgadījumus viņi skaidro to kopsakarībā, viņi it kā lasa dabā. Bet cik stulbi ēzeļi ir bijuši cilvēki! Pastāv tikai bezsakarīgi atgadījumi, un augstākais spēlē vēl ir iesaistīti nezināmi faktori, kaut kas nezināms, kas tik dīvaini sagrupē šos burtus.

Tāpat trūkst iedzīvošanās impulsā, impulsā pieņemt lēmumu par kāda sprieduma, kas tikko iegūts no pasaules, patiesības vērtību. Cilvēciskā izziņa ir kļuvusi nevarīga attiecībā uz patiesības kritēriju. Senākos laikos ticēja, ka cilvēkam esot tādas kā spējas, iekšēji pārdzīvojot to, kas ir spriedumā, nonākt pie patiesībām. To nevarēja saglabāt. Un tā nu tagad filozofē apkārt šādā virzienā. – Es gribēju tieši ar šiem diviem piemēriem paskaidrot šo patiesības kritērija pazušā, šo vairs-nejusties-iesaistītam patiesības radīšanā.

Mēs plašā veidā redzam senajā stilā ņemamo patiesības kritēriju izzušanu tajos tagadnes domāšanas virzienos, kurus apzīmē kā pragmatismu. Un ja arī varbūt ne pats nozīmīgākais, taču tomēr pazīstamākais pragmatisma pārstāvis ir *Viljams Džeims*. Ja mēs gribam īsumā noskaidrot pragmatisma principu, kāds tas ir parādījies jaunākajos laikos, tad tuvināti to var raksturot arī sekojošā veidā.

Cilvēki izdara spriedumus, ar kuriem viņi grib kaut ko izteikt par realitāti. Tikai cilvēkam nav nekādas iespējas iedarbināt kaut ko sevī, kas varētu viņu novest pie tā, lai tiktu izteikts patiess spriedums par realitāti. Cilvēkā nav nekā tāda, kas izlemtu, izlemtu sevī, izlemtu pats no sevis: tas ir patiesi, tas ir aplami. – Tāpat cilvēks jūtas bezspēcīgs atrast kādu sākotnēju, pašu par sevi pastāvošu kritēriju par to, vai tas ir patiesi, vai tas ir aplami. Tomēr cilvēks, dzīvojot realitātē, jūtas spiests izdarīt spriedumus. Un zinātnes ir pilnas ar spriedumiem. Ja nu tagad apskata visu plašo zinātņu klāstu ar visiem to spriedumiem – vai tas kaut ko izsaka par kaut ko, kas augstākā nozīmē, seno filozofijas skolu nozīmē ir patiess vai aplams? Nē! Tas, piemēram, *Viljama Džeimsa* izpratnē ir pilnīgi neiespējams domāšanas veids, jautāt, vai kaut kas var būt patiesi vai aplami. Izdara spriedumus. Ja izdara zināmus spriedumus, tad ar šiem spriedumiem var dzīvot. Tie izrādās noderīgi un pielietojami dzīvē kā dzīvi veicinoši. Ja izdarītu citus spriedumus, tad drīz vien ar dzīvi vairs nevarētu tikt galā, netiktu dzīvē uz priekšu. Tie būtu nenoderīgi, kaitīgi dzīvei. To var pielietot pat visrupjākajiem spriedumiem. Saprātīgā veidā pat nav iespējams pateikt, ka rīt atkal uzlēks saule; jo tāda patiesības kritērija nemaz nav. Bet mēs reiz esam izveidojoši spriedumu: saule uzlec katru rītu. – Ja kāds gribētu nākt un sacītu: saule uzlec tikai divās trešdaļās no mēneša un pēdējā trešdaļā vairs neuzlec, - tad viņš ar šādu spriedumu dzīvē netiktu uz priekšu, jo vienmēr atdurtos mēneša pēdējā trešdaļā. Spriedums, kuru mēs izveidojam, ir noderīgs. Bet par patiesumu vai aplamumu runa nevar būt nekādā citā nozīmē, kā tikai, vai kāds spriedums ved mūs cauri pasaulei veicinot dzīvi, un vai kāds cits spriedums, kas ir pretējs, kaitē dzīvei. Nav tāda pašam par sevi pastāvoša kritērija, kas ir patiesi un kas ir aplami, bet dzīvi veicinošo mēs saucam par patiesu, dzīvei kaitējošo mēs saucam par aplamu. – Tāpat te viss, kam būtu jāizšķir, vai mēs izsakām kādu spriedumu vai nē, tiek izdzīts ārā dzīves praksē. Un visi tie impulsi, par kuriem ticēja, ka tādi ir, tiek pasludināti par neesošiem.

Un šāds domāšanas virziens nav kāda atsevišķa cilvēka vai kādas skolas patvaļīgs produkts. Bet īpatnējais tieši šādiem domāšanas virzieniem, kādus es šodien esmu minējis, ir, ka tie ir izplatīti visā, teiksim, Zemes domāšanas kultūrā, ka tie it kā neatkarīgi viens no otra parādās šur vai tur, jo tagadnes cilvēce ir organizēta tam, lai ievirzītos šādos domāšanas virzienos. Piemēram, ir šāda interesanta parādība. Kamēr *Pīrss (Peirce)* Amerikā septiņdesmitajos gados uzrakstīja savu pirmo grāmatu par «pragmatisko filozofiju», kuru tad turpināja attīstīt *Viljams Džeims* Anglijā, *Šillers* un citi, tāpat kamēr *Pīrss* Amerikā publicēja savu pirmo apcerējumu par pragmatisko filozofiju, kas iekļāvās šajā domāšanas virzienā, kāds domātājs Vācijā uzrakstīja savu «It Kā filozofiju». Tāpat tā ir paralēla parādība. Minētais domātājs ir *Vaihingers*, kurš tolaik uzrakstīja «It Kā filozofiju». Ko grib šī «It Kā filozofija»? Tā sāk no idejas, ka cilvēks faktiski ir nespējīgs senajā nozīmē izveidot patiesuma vai

aplamuma jēdzienus, bet tomēr veido idejas un jēdzienus, tā piemēram – ņemsim kādu zināmu jēdzienu – atoma jēdzienu. Atoms, dabiski, ir pilnīgi absurds jēdziens. Jo atoms domāšanā tiek apgādāts ar dažnedažādām kvalitātēm, kam, ja tādas patiešām pastāvētu, būtu jāparādās maņās. Tomēr maņu sajūtas tiek uztvertas kā atomu darbības sekas. Tātad tas ir pretrunu pilns jēdziens, jēdziens par kaut ko pilnīgi neatrodamu. Atoms, kā saka *Vaihingers*, ir fikcija. Mēs sev veidojam daudzas šādas fikcijas un, pamatā ņemot, visi augstākie jēdzieni, kurus mēs sev veidojam par realitāti, ir šādas fikcijas. Tā kā kritērija patiesajam vai aplamajam nav, tad faktiski kā saprātīgam tagadnes cilvēkam ir jābūt skaidrībā par to, ka darīšana ir ar fikcijām. Un ir pilnīgi apzināti jāveido fikcijas. Ir jābūt skaidram, ka atoms ir tikai fikcija, ka tāds atoms nevar pastāvēt. Bet pasaules parādības apskata tā, it kā pasauli pārvaldītu atomu kustības vai dzīve – it kā – un tādēļ ir noderīgi šīs fikcijas veidot. Tā var nonākt līdz zināmai parādību kopsakarībai, ja izvirza šādas fikcijas. «Es» ir fikcija; bet šīs fikcijas ir jāveido. Jo, ja noteiktas parādības, kas parādās kopsakarībā, apskata tā, it kā tajās darbotos kāds Es, par kuru pilnīgi noteikti zina, kas tas ir tikai fikcija, tad to tomēr ir ērtāk apskatīt, nekā ja to apskatītu bez šādas Es fikcijas. Un tā cilvēki faktiski dzīvo vienās vienīgās fikcijās. Nav tādas realitātes filozofijas, bet ir tikai «It Kā filozofija». Pasaule veic acu apmānu, it kā būtu tas, kas mums ir kā fikcijas.

Kopumā, iekārtojumā un arī atsevišķos iztirzājumos pragmatisma filozofija ir ļoti līdzīga «It Kā filozofijai». Es teicu: tajā pašā laikā, kad *Pīrss* kā apcerējumu sarakstīja savu pragmatisko filozofiju, septiņdesmitajos gados, *Vaihingers* uzrakstīja savu «It Kā filozofiju». Bet tolaik septiņdesmitajos gados cilvēkiem vēl bija daudz rudimentu no senās ticības, ka varētu vēl pastāvēt kāds objektīvs patiesības kritērijs un ka zinātnes varētu sastāvēt ne tikai no fikcijām, tādēļ tā būtu kļūmīga lieta publicēt šo «It Kā filozofiju» tieši septiņdesmitajos gados, ja grib kļūt par profesoru. Tolaik tas nedarbojās. Tad *Vaihingers* meklēja kādu izeju. Viņš vispirms atstāja «It Kā filozofiju» guļam rakstāmgaldā, tad mācīja, kā tas ir nepieciešams mūsu dienās un, kad bija pienācis laiks, kad viņš varēja pensionēties, viņš aizgāja pensijā un publicēja «It Kā filozofiju», kas tagad jau ir piedzīvojusi vairākus izdevumus. – Es tikai stāstu; es netiesāju, es nespriežu, nekritizēju, tikai stāstu.

Tā mēs redzam, ka pastāv zināma tendence pazaudēt senos patiesības kritērijus un, pamatā ņemot, nevis likt dzīvi patiesības kalpībā, padarīt dzīvi par patiesības veidojumu, kā tam ticēja agrāk, bet gan mērit patiesību no dzīves. Fikcijas – par tām ir zināms, ka tās nesatur senajā nozīmē to, kas tika saukts par patiesību; bet šīs fikcijas ir mērķtiecīgas. Tādēļ šīs īpatnējās «It Kā filozofijas» definīcijas: patiesība ir ērtākais maldīšanās veids, jo pastāv tikai maldi; bet pastāv neērtāki maldi un ērtāki maldi un visērtākos maldus mēs saucam par patiesībām; bet par to vienreiz būtu jātiek skaidrībā.

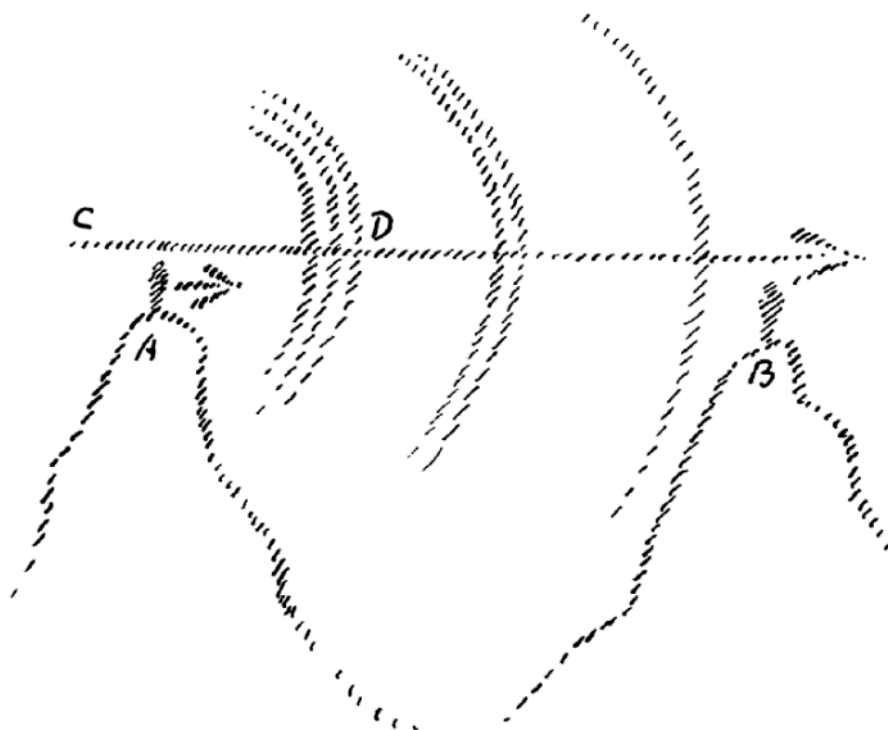
Tātad jaunākajā domāšanā pastāv kaut kāds evolūcijas impulss, kas patiešām noved pie tā, ka vairs nevar aptvert patiesības jēdzienu senajā epistemoloģiskajā nozīmē. Tiek jautāts: ar ko tas ir saistīts? Dabiski, ka man būtu jums ilgi jāstāsta, ja es gribētu attēlot visu to apjomu, ar ko tas ir saistīts. No faktu pārpilnības iesākuma izcelsim tikai vienu faktu, ka jaunākajos laikos cilvēkiem tiek piedāvāta bezgalīga empīriskās izziņas materiālu pārpilnība, kā dēļ cilvēki kļuva arvien nevarīgāki savā domāšanā, jo vairs nespēja pārvaldīt, saturēt kopā domāšanā bezgalīgi bagātīgo empīrisko uztveru materiālu, empīriskās atziņas.

Cits iemesls tad ir tas, ka laika gaitā ir pārāk daudz pierasts pie abstraktās domāšanas. Senākos laikos vēl tik daudz nedomāja. Tad mēģināja ar domāšanu turēties pie ārpasaules, pie pieredzes. Bija tāda sajūta, ka zināmā mērā ar pilnīgi abstraktu domāšanu nevar tikt uz priekšu, ka domāšanai ir pie kaut kā jāpieturas. Bet tad daudzajā domāšanā, kādu piekopa, iemācījās abstrakto domāšanu, un abstraktā domāšana zināmā mērā kļuva iemīļota, pie tās pierada. Un tam pievienojās daži laika kaitējumi, pirmām kārtām uzskats, ka faktiski katram, kurš grib kļūt par privātdocentu, ir jāizdomā vai jāizpēta kaut kas nozīmīgs, nemaz nerunājot par profesoru, kuram noteikti jāizdomā kaut kas ārkārtīgs! Un tā

radās, gribētos teikt, zināma domāšanas hipertrofija. Cilvēki sāka par to domāt un nāca klajā ar domu struktūrām, kas ir iekšēji loģiskas kā domu struktūras. Es gribu jums demonstrēt vienu šādu domu struktūru, kas iekšēji ir pavisam loģiska.

Iedomājieties (skat. zīmējumu): te būtu kalns; no šī kalna (A) iesākumā tiek izdarīts šāviens, pēc noteikta laika, teiksim, pēc divām minūtēm – divi šāvienu, atkal pēc noteikta laika, vēl pēc divām minūtēm – trīs šāvienu.

Tur pa labi (B) stāv cits cilvēks, kurš klausās. Es nesaku, ka viņš tiek nošauts, bet viņš klausās. Tātad viņš dzirdēs: vienu šāvienu, pēc zināma laika divus šāvienus, vēl pēc zināma laika trīs šāvienus.

Bet tagad pieņemsim, ka šī lieta nav tāda, ka te vienkārši kāds izšauj, vienu šāvienu, divus šāvienus, trīs šāvienus, un te kāds cits dzird: viens šāviens, divi šāvienu, trīs šāvienu, bet gan kāds cilvēks (C) ar noteiktu ātrumu pārvietotos no šī kalna puses (pa kreisi) uz to kalnu (pa labi), lidotu tur ar noteiktu ātrumu no viena kalna uz otru – viņa ātrums lai būtu ļoti liels. Mēs zinām no elementārās fizikas, ka skaņai ir nepieciešams noteikts laiks, lai nonāktu no šejienes līdz šejieni. Tātad, ja šeit (A) tiek izšauts un cilvēks uz (B) klausās, tad viņš izdzird skaņu; pēc zināma laika atnāk pirmais šāviens, pēc nākamajām divām minūtēm divi šāvienu, pēc vēl divām minūtēm trīs šāvienu. Bet pieņemsim, ka cilvēks (C) kustētos ātrāk nekā skaņa. Sākumā viņš stāv te. Tad viņš pārvietojas no šejienes uz kalnu ātrāk nekā skaņa. Tiek izšauts pirmais šāviens, tiek izšauti divi šāvienu, tiek izšauti trīs šāvienu, un pēc tam, kad ir izšauti trīs šāvienu, cilvēks (C) nonāk pie kalna, lido tālāk ar to pašu ātrumu, apsteidz tos trīs šāvienus, tas ir, viņš apsteidz skaņu, jo lido ātri, ātrāk par skaņu. Trīs šāvienu skaņa pēc noteikta laika ir nonākusi šeit (D). Viņš lido pakāļ tiem trīs šāvienu, dzird tos, lidojot garām; tad viņš panāk to divu šāvienu skaņu, kas bija izšauti pirms tam, tad viņš lido tālāk, panāk pirmā šāvienu skaņu, tur viņš dzird pirmo šāvienu. Tātad tāds, kurš lido ātrāk nekā skaņa, dzird otrādi: trīs šāvienu, divi šāvienu, viens šāviens. Tātad, ja pret skaņas ātrumu attiecas tā, kā attiecas parasts cilvēks uz parastas Zemes parastos dzīves apstākļos, tad te dzird vienu šāvienu, tad divus šāvienus, tad trīs šāvienus. Ja neizturas kā parasts cilvēks uz parastas Zemes, bet gan ir būtne, kura lido ātrāk nekā skaņa, tad šo lietu dzird otrādi: trīs šāvienu, divi šāvienu, viens šāviens. Ir tikai jāapgūst tāda neliela izveicība lidot pakāļ skaņai un lidot ātrāk nekā tai.

Šī lieta, bez kādām šaubām, ir tik loģiska, cik loģiska, vien var būt, jo pret šīs lietas loģiku nevar izteikt ne vismazākos iebildumus. Noteikti notikumi jaunāko laiku zinātnē nu ir noveduši līdz tam, ka tas, ko es jums te tikko izklāstīju par šo lidošanu-pakaļ-skaņai un otrādo-dzirdēšanu, veido ievadu neskaitāmām lekcijām. Vienmēr atkal un atkal lekcijas, kas tiek lasītas, tiek iesāktas ar šo – teiksim, piemēru. Jo ar to ir jātiek parādītam, ka tas, kā tiek uztvertas lietas, īstenībā ir atkarīgs tikai no tā, kādā stāvoklī dzīvē ir pats novērotājs. Tikai mūsu rāpojošās dabas dēļ attiecībā pret skaņu mēs nedzirdam otrādi, bet gan dzirdam tā, kā dzirdam tagad. Es nevaru te iztīrīt visu, kas tam pieslēdzas, bet gribēju jums demonstrēt šo domu gaitu, jo tā zināmā mērā veido pamatu šodien plaši izplatītai, dziļai teorijai, tā saucamajai relativitātes teorijai.

Es jums nodemonstrēju tikai visneveiklāko. Bet jūs redzat no tā, kas te tiek demonstrēts, ka viss ir loģiski, viss ir ļoti, ļoti loģiski. Mūsu dienās tiek izteikti neskaitāmi spriedumi – tieši filozofiskajā literatūrā mudž no spriedumiem, kas tiek izteikti pēc tādiem pašiem domāšanas priekšnosacījumiem. Domāšana, tā teikt, ir atrauta nost no realitātes. Domā tikai par atsevišķiem realitātes apstākļiem un veido savu domāšanu, balstoties uz tiem.

Kaut ko atbildēt uz šīm lietām ir grūti tā iemesla dēļ, ka dabiski gaida loģisku atbildi. Bet loģiskas atbildes nevar būt. Šī iemesla dēļ es savā pēdējā grāmatā «Par cilvēka mīklām» uz senāku domu apsvērumu pamata ieviesu jēdzienu, ka patiesība tiek aptverta tikai tā, ka ir izveidots ne tikai loģisks jēdziens, loģiska ideja, bet arī realitātei atbilstošs jēdziens, reālistiska ideja. Tas tagad prasītu ļoti plašus iztīrījumus, ja es jums gribētu parādīt, ka visa relativitātes teorija gan ir loģiska, pat brīnumaini loģiska – bet realitātei atbilstoša tā nav. Tā ka var teikt: jēdziens, kas ir šeit attīstīts attiecībā uz vienu, diviem, trīs šāvieniem ir pilnīgi loģisks; bet tas, kurš domā realitātei atbilstoši, tādu neveidos. To nevar atspēkot, bet to var tikai atstāt neievērotu! Ikviens, kurš ir apguvis atbilstības realitātei kritēriju, atstās neievērotus šādus jēdzienus. Empīriskās parādības, kuras mēģina aptvert ar šo relativitātes teoriju – Lorencs, Einšteins un tā tālāk – ir jāuztver pavisam citādākā veidā, nekā tajā domu virknējumā, kurā domā Einšteins, Lorencs un tā tālāk.

Šis, ko es jums te esmu izklāstījis, ir tikai viens strāvojums visā uz priekšu plūstošajā jaunāko laiku domāšanas straumē. Protams, šajā jaunlaiku domāšanā vienmēr atkal iemaisās kaut kas no agrāk palikušā. Bet galīgās konsekvences, radikālās konsekvences tam, kas tiek lolots pamatā gandrīz visai jaunlaiku domāšanai, ir lietas, kuras es esmu iztīrījis. Bet ir vērojama zināma dīvainība. Tā kā ir pazaudēts sākotnējais kritērijs, vai teiksim, izjūta par sākotnējo patiesā un aplamā kritēriju, tad, emancipējoties abstraktajā, nonāk pie tā, ka tiek veidoti jēdzieni, kas gan paši par sevi ir neapgāžami, jo ir loģiski, zināmā nozīmē pat atbilstoši realitātei, bet kas ir nepiemēroti, lai izteiktu kaut ko reālu par realitāti, kas paliek tikai formāli jēdzieni, zināmā mērā jēdzieni, kas peld realitātes virspusē un neienirst realitātes īstenajos impulsos.

Piemērs tādai virspusē paliekošai teorijai, kas negrib ienirt realitātē, ir sekojošs. Padomājiet; cilvēciskajā realitātē atšķir minerālu valsti, augu valsti, dzīvnieku valsti, cilvēku valstību. Cilvēki savukārt dzīvo kopā sociālā kārtībā, varētu sacīt, socioloģiskā kārtībā, un varbūt varētu atklāt vēl augstākas kārtības. Tam nav nozīmes. Kad deviņpadsmitā gadsimta vidū vēl eksistēja materiālistisks realitātes jēdziens, tad šo kopā pastāvēšanu savā ziņā iztēlojās ļoti vienkārši. Pamatā ņemot faktiski ņēma tikai minerālu valstību un teica sev: nu, augi ir tikai nedaudz komplicētāk sakārtotas lietas no tām pašām galvenajām sastāvdaļām, no kā sastāv minerālu valstība; vēl komplicētāk šīs sastāvdaļas ir sakārtotas dzīvnieku valstībā; vēl komplicētāk cilvēku valstībā un tā tālāk uz augšu. Tomēr, kad gāja tālāk uz augšu, sociālajā kārtībā, tur vairs nebija atrodamas, piemēram, arī komplicētas atomu kustības. Minerālu valstībai atbilst zināmas atomu kustību formas – tā zināmi ļaudis to iztēlojās – tās kļūst komplicētākas augu valstībā, var iztikt bez tā, ka atoms nav redzams; dzīvnieku valstība atbilst vēl komplicētākām kustību formām un vēl komplicētākām cilvēku valstība. Tā viss tiek izveidots.

Tomēr, kad nonāk līdz sociālajai kārtībai, tad īsti ar atomiem vairs nevedas, tur nevar atrast nekādas tai pamatā esošas atomu kustības.

Kāds domātājs no deviņpadsmitā gadsimta pēdējās trešdaļas gan dabūja gatavu tādu triku, ka arī socioloģiju atvasināja no bioloģiskiem jēdzieniem. Viņš apskatīja sociālus veidojumus – ģimenes – kā šūnas, kas tad, vai nav tiesa, grupējas lielākos veidojumos – kas to lai zina – apgabalu kopībās, kas būtu kā iesākums audiem. Tad tas iet tālāk – valstis jau ir kā veseli orgāni – nu, un tā tālāk. *Schäffle*, tā sauca šo domātāju, kurš sociālos organismus izveidoja kā idejas. *Schäffle* tad uzrakstīja grāmatu «Sociāldemokrātijas bezcerīgums» un balstīja to šajā bioloģiski-socioloģiskajā teorijā. Vīnes rakstnieks *Hermans Bārs*, kurs tolaik vēl bija ļoti jauns āpsis, bet ļoti apdāvināts cilvēks uzrakstīja *Šeffles* grāmatai «Sociāldemokrātijas bezcerīgums» pretraktu un toreiz nosauca savu rakstu «Šeffles kunga bezcerīgums». Tā ir lieliski uzrakstīta grāmata, bet tā ir tikusi aizmirsta.

Tātad, kā jau teikts, senais materiālistiskais patiesības jēdziens tur domāja tikai arvien komplicētākus jēdzienus, dabiski, ka ieviesa arī noteiktus jēdzienus, teiksim: kristālos atomi kustas zināmā sastingušā, augu valstībā labilā, līdzsvaru meklējošā formā un tā tālāk. Īsi, tika izdomātas visdažādākās teorijas, bet vienmēr centās, lai viens izceltos no otra. Kad materiālisms bija pastāvējis pietiekami ilgi, tad varēja jau pārdomāt arī to, cik maz auglīga tas dod un cik maz īstenībā pret precīzāku pārbaudi spēj noturēties šī materiālistiskā realitātes ideja. Un tā varēja izveidot ideju: protams, te pastāv minerālu valstība, tad parādās augu valstība. Augos ir iekļautas minerālās vielas, pat minerālie likumi; sāļi, kas tur ir iekšā, citas vielas funkcionē pēc to fizioloģiski-ķīmiskajiem likumiem. Tātad augu valstībā iekšā ir minerālā valstība. Bet augu valstība nekad nevar rasties no minerālu valstības. Ir jānāk klāt kaut kam radošam. Paceļoties augšup no minerālu valstības augu valstībā, tur pievienojas kaut kas radošs, un šis – pirmais radošais – ir radošs minerālu valstībā. Tad nāk otrais radošais augu valstībā, kas pārņem minerālu valstību. Tad nāk trešais radošais, no kā izceļas dzīvnieku valstība. Dzīvnieciskais savukārt pārņem zemākās valstības. Tad nāk ceturtais radošais, tas pārņem apakšējās valstības – cilvēku valstībā. Tad sociālajā struktūrā jauns radošais savukārt pārņem pārējās valstības. Vesela radošo elementu hierarhija! – Dabiski, ka pret šīs idejas loģiku nav nekas iebilstams. Ideja arī ir pareiza kā ideja, doma. Jums gan par šo lietu būs jādomā citādāk, ja atcerēsieties garazinātniskos jēdzienus, par kuriem šodien gan nerunāsim. Bet viss minētais apskats paliek iestrēdzis abstraktajā; tas nenonāk līdz konkrētiem priekšstatiem. Protams, tiek pievienotas dažādas detaļas; bet, ja domā šādi, tad faktiski ir tikai radošā abstrakts jēdziens. Visa domāšana paliek iestrēgusi abstrakcijās. Bet tas zināmā mērā vismaz ir mēģinājums pārvarēt pliku materiālismu ar skaidras domāšanas formālismu. Tā nonāk līdz kaut kam augstākam, bet tomēr tikai pie abstraktiem jēdzieniem.

Etjēna Emīla Marī Butrū (Boutroux) filozofijā mums ir mēģinājums pārvarēt kailo materiālismu ar formālo domāšanu, kas izriet no dabas valstību hierarhijas objektīva apskata. Tā sacīt, no zinātņu hierarhijas tiek meklēts šis augšup kāpjošā radošā elementa jēdziens. Tur parādās interesanti secinājumi. Viss paliek iestrēdzis abstraktajā. To varētu viegli pierādīt, ja mēs iedziļinātos *Butrū* filozofijas detaļās. Es gribu iesākumā tikai attēlot domu virzienu; pārējais var nākt kādreiz vēlāk. Te mums ir mēģinājums zināmā mērā caur virspusēju realitātes apskatu aptvert šo realitāti ar vienpusējām abstrakcijām. Bet neizdodas to aptvert. Viņš gan negrib pamatot pliku «It Kā filozofiju», pliku pragmatismu, negrib palikt stāvam pie nebūtiskas atgadījumu līdzās nostādīšanas, bet tā arī nenonāk pie tādas konkretizācijas, ka patiešām zināmā mērā lasītu ārpusauli, lai izzinātu to, kas ir aiz tās, kā no kādas grāmatas burtiem izzina to, kas ir aiz šiem burtiem, bet gan nonāk tikai līdz dažām abstrakcijām, kam būtu jāliecina, ka tur realitātes valstību hierarhijā kaut kas dzīvo. Kamēr citos filozofisko domu virzienos, kurus es minēju, epistemoloģiski pazuda patiesības kritērijs, te pazūd spēks konkrēti piekļūt realitātei. Pietrūkst spēju ienirt realitātes iekšējos impulsos. Notiek izsīkšana.

Tas noved mūs pie citas modernās dzīves pamatiezīmes. Šī domāšana, es teicu, zināmā veidā ir emancipējusies no realitātes, norisinās abstrakcijās emancipēti no realitātes. Kā šādā veidā tiek pazaudēts impulss ienirt realitātē, to jūs varējāt uztvert no visdažādākajiem jaunāko laiku domāšanas virzieniem. Cilvēki kļuva arvien nevarīgāki un nevarīgāki aptvert realitātes patieso veidolu. Klasisks piemērs tam izriet, ja aplūko domāšanas attīstību no *Maine de Biran* līdz *Bergsonam*. Kamēr *Biranam* deviņpadsmitā gadsimta sākumā vēl ir tāds domāšanas virziens, kas var ienirt svarīgos psiholoģiskos jēdzienos, pašā cilvēciskās būtības realitātē, *Bergsons* uzsāk īpatnēju ceļu, kas ir ļoti raksturīgs jaunlaiku domāšanas īpašajai tendencei. No vienas puses, *Bergsons* pamana, ka ar parasto abstraktu domāšanu un vispār ar visu zinātnisko domāšanu, kā tā tiek piekopta un kā nogulsņējas zinātniskajos rezultātos, pamatā ņemot, nevar piekļūt realitātei, ka tā vienmēr zināmā mērā paliek realitātes virspusē, neienirstot realitātes tiešajā dzīvē. Tādēļ viņš grib aptvert šo realitāti ar sava veida intuīciju – es tagad to varu raksturot tikai vispārējos vilcienos – iekšējos pārdzīvojumos attiecībā pret ārējo realitātes plānu. Un tā viņš nonāk pie īpatnēja uzskata epistemoloģiskā un psiholoģiskā ziņā. Kas tad vainagojas tajā – es izlaidīšu starpposmus – ka viņš saka, ka cilvēki pēc materiālistiskā uzskata ticot, ka atmiņa un augstākie dvēseliskās dzīves veidojumi esot saistīti ar galvas smadzeņu komplicētām formām vai kustībām, veidojumiem. Bet galvas smadzenes vispār neesot tam, lai veidotu šādus komplicētus veidojumus, bet gan iedarbojas tas, kas ir mentāls un ko var saprast nevis ar abstraktu domāšanu, bet gan caur iekšējo pieredzi, tas iedarbojas caur intuīciju, un attiecības, kurās tās nonāk ar realitāti, izsaka cilvēka sajūtās, sajūtās un praktiskajā dzīves noformējumā, kustībās, ko mēs mācām savam ķermenim. Bet viss izsmēloties smadzeņu struktūrās, tajā, kas ir sajūtu sekas un dzīves prasību sekas, dzīves veidojumā. Tādēļ, piemēram, atmiņa nerodas tā, ka tai būtu kādi smadzeņu veidojumi, bet gan tā darbojoties ar intensitāti neatkarīgi no smadzenēm.

Tas ir mēģinājums pārvarēt materiālistisko izziņas jēdzienu, mēģinājums, kas ir īpatnējs ar to, ka ceļ gaismā pretējo realitātei. Jo tieši atmiņas izveidošanai ir jāpastāv fiziskā ķermeņa un fizisko smadzeņu un visas fiziskās sistēmas atspēkošanai. Dvēseliskajā nekad nevarētu saglabāties kaut kāda atmiņa, ja dvēseliskais neattīstītos līdz fiziskajam ķermenim un fiziskajā ķermenī neradītu nosacījumus iespējai, spējai iegūt atmiņu. Tātad šeit veidojas teorija, kas no tieksmes pārvarēt materiālistismu, nonāk tieši pie pretējā tam, kas ir pareizi. Kamēr pareizi ir tas, ka ir jāsaka: tādēļ, ka spējām, ko iemanto cilvēka dvēsele, ir jāpievienojas arī atmiņai, un atmiņai tad ar fiziskā ķermeņa palīdzību ir jātiek pievienotai dvēselei – *Bergsons* tieši fizisko ķermeni uztver kā tādu, kas nepiedalās atmiņas attīstīšanās. Es izklāstu šīs lietas nevis tādēļ, lai pateiktu kaut ko specifiski vēsturisku par *Bergsona* filozofiju, bet gan tikai tādēļ, lai raksturotu šo raksturīgo parādību, ka jaunāko laiku domātājs pilnīgi loģiskā veidā aizved līdz tam, lai atrastu tieši pretējo tam, kas ir pareizi.

Tā mēs varam iesākt ar vairāk epistemoloģiski orientētām filozofijām, kuras runā par bezspēcību attiecībā pret patiesā un aplamā kritēriju, un tad nonākt līdz tām filozofijām, kuras gan nopūlas atrast patieso, bet meklējot to no bezspēcības attiecībā pret patieso, tās nonāk tieši pie ačgārnā, pie tā, kas ir nepareizi, tā ka tagadnē pastāv tieši zināma iekšēja domāšanas tendence uz nepareizo, uz aplamo. Tas patiešām ir saistīts ar to, ka faktiski ar tām abstrahēšanās spējām, abstrahēšanās tendenci, pie kuras ir pierasts, cilvēki ir atsvešinājušies no realitātes. Ar to aiziet prom no realitātes un vairs nevar atrast ceļu atpakaļ. Precīzāk par to jūs varat izlasīt manā grāmatā «Filozofijas mīklas». Vairs nevar atrast ceļu atpakaļ uz realitāti, ja abstrakcijā tā ir pamesta. Bet no otras puses cilvēkos atkal iedzīvojas zināmas ilgas aptvert garīgo. Bet vēl pastāv bezspēcība, kas neļauj nonākt pie garīgā. Tad bieži tas var būt tieši zīmīgi, nozīmīgi, kā pat ir redzams, ka tagadnē pat var saskatīt šīs garīgās patiesības meklējumus no absolūtas nevarības. Tikko mēs apskatījām piemēru, kur tiek meklēts patiesais un atrasts tieši pretējais dēļ domāšanas emancipēšanās no realitātes.

Raksturīgu piemēru gara meklējumiem bez vismazākajām spējām aptvert kaut vienu vienīgu gara virsotni jūs atradīsiet *Eucken* (*Rūdolf Eikens*?) filozofijā. *Eikens* tikai runā par garu, tas ir, vārdos,

bet nekad neko nepasaka par garu. Tā kā viņa vārdi ir pilnīgi bezspēcīgi piekļūt reālajam garam, *Eikens* vienmēr runā par garu. Viņš jau ir uzrakstījis neskaitāmas grāmatas. Ir patiesas moka izlasīt šīs grāmatas, jo visās šajās grāmatās ir viens un tas pats. Tur vienmēr ir rakstīts, ka ir jāatrod šī pašam-sevis-aptveršana sevī-esošajā-domāšanā, kas, neņemot vērā ārēju piesliešanos kaut kam, ārēju pretestību, aptver sevi pati sevī, saskata sevi pati sevī, pati sevī virzās uz priekšu, ar šo virzīšanos ienāk pati sevī un atkal veidojas pati no sevis. Jūs varat klausīties *Eikena* lekciju vai izlasīt grāmatu par grieķu filozofiju, un jūs atradīsiet grieķu filozofijas attīstību attēlotu tā, ka šī domāšana sākotnēji nedaudz mēģina saprast sevi, bet vēl nespēj to izdarīt. Var dzirdēt par *Paracelzu*, kā tur pakāpeniski tiek aptverts iekšējais, var lasīt grāmatu par kristietības izcelšanos – visur viens un tas pats, viens un tas pats! Un šī filozofija ir tik bezgalīgi nozīmīga modernajiem filistriem, kuri ir tik priecīgi dzirdēt runājam par garu, teoretizēt par garu, kad vispār nekas nav jāzina par garu, kad nav vajadzīgs patiešām iedziļināties garā. Tādēļ daudzi *Eikena* filozofiju sauc par ideālisma atmodināšanu, garīgās dzīves atdzimšanu, kultūras fermentu, kas esot piemērots tagadnes pagurušās un mirstošās garīgās dzīves atsvaidzināšanai, un tā tālāk. Un tas, kuram ir izjūta par to, kas pulsē un kam būtu jāpulsē filozofijā, tas lasa *Eikenu*, dzird *Eikenu*, un viņam rodas tāda dzīva sajūta, ka viņš ceļ augšā pats sevi aiz sava čupra arvien augstāk un augstāk! Jo tajā taču pastāv Eikeniskās filozofijas konsekventā loģika. Es savā grāmatā «Filozofijas mīklas» meklēju, kā attēlot lietas pilnīgi objektīvi. To, ko es tikko pateicu, katrs var pateikt pats, jo nav jau uzreiz jākritizē, bet vispirms ir jāiepazīstas ar jēdzieniem, kas eksistē.

Tā mēs redzam, ka zināmu ideju strāvojumi tagadnē izceļas tieši dēļ bezspēcības attiecībā pret realitāti, un kā tieši no šīs bezspēcības attiecībā pret realitāti tiek veidotas filozofijas. Ja neraizējas par šo dzīvi, nu jā, tad domā, ka īstenībā jau neesot tik slikti. Bet ir gan slikti. Un dažreiz ir jāielaižas tajā, kas dzīvo un vērpijas tagadnes domu dzīvē, jo tā varbūt var iegūt sajūtu par to, kā tas, kas dzīvo tagadnē, var tikt pārvarēts.

Es jums esmu demonstrējis tikai dažus no ideju strāvojumiem, kas dažādos apvidos spēlē nozīmīgu lomu tajā dzīves jomā, kur tieši nodarbojas ar idejām, kur tiek lasītas lekcijas un mācīts par filozofiskiem pasaules uzskatiem. Tagadnē pilnībā ir tā, ka pakāpeniski līdz pat pēdējiem gadiem patiešām ir attīstījusies kopēja domāšanas tendenču struktūra. Es to ieskicēju, parādot jums, kā neatkarīgi viens no otra ir parādījušies pragmatisms un «It Kā filozofija».

Bet šie domātāji arī pārņēmuši dažādas lietas viens no otra. Domātāji vienmēr bija pastāvīgā saziņā. *Vaihingers* ir pilnīgi neatkarīgs no *Pīrsa*; viņi pilnīgi neatkarīgi viens no otra ir nonākuši pie šī dzīves virziena, viens Amerikā, otrs te Vācijā. Taču mēs bieži atrodam arī atbalsis vienas kultūras kopienas personībā un otras kultūras kopienas personībā; un, tikai patiesi iedziļinoties šo lietu detaļās un aplūkojot tās, var iegūt priekšstatu par to, kas īsti ir garīgajā dzīvē. Arī šajā ziņā tagadnē gan tiek daudz spekulēts, ārkārtīgi daudz domāts, rakstīts, apskatīts, bet pat visvienkāršākajām lietām netiek pievērsta uzmanība. Noteiktām kopsakarībām, kas pastāv, tiek maz pievērsts uzmanības, jo tagadnē nav saglabāta realitātes maņa. Šī realitātes maņa būtu gan jāizveido. Atļaujiet man kā pielikumu šodienas apskatiem pateikt: šo realitātes maņu var tikai izstrādāt.

Ja drīkstu pieminēt kaut ko personisku: mani centieni vienmēr – arī visā ārēji zinātniskajā – vienmēr ir bijuši izveidot realitātes maņu, zināmā mērā spēju uzost realitāti. Tā pastāv ne tikai tajā, ka var spriest par realitāti, bet arī ceļa atrašanās, lai reālo samērotu ar reālo un salīdzinātu ar reālo. Jūs varbūt zināt, ka *Nīčes* darbos parādās mācība par tā saucamo mūžīgo atkal atdzimšanu, par tā paša atgriešanos. Šī mācība ir šāda: kā mēs šeit sēžam visi kopā, tā mēs esam sēdējuši kopā jau neskaitāmas reizes un atkal sēdēsim kopā. Tā nav reinkarnācijas mācība, bet gan mācība par tā paša atgriešanos. Es negribu tagad kritizēt šo mūžīgās atgriešanās mācību; tas tagad nav galvenais. Šī mūžīgās atgriešanās mācība izceļas no pilnīgi noteikta priekšstata par vienu pirmo pasaules izcelšanos, no neiespējamiem priekšstatiem, ko *Nīče* ir izveidojis par šo pirmo pasaules izcelšanos.

Reiz es biju kopā ar citiem zinātniekiem Nīčes arhīvā, un runa bija par mūžīgās atgriešanās mācību. Visi interesējās par to, kā *Nīče* varētu būt nonācis līdz šādaī idejai. Iedomājieties tik, kādas tās ir skaistas izdevības! Kurš pazīst šos apstākļus, tas zina, kādas skaistas izdevības tas sniedz, lai uzrakstītu pēc iespējas daudzas disertācijas un grāmatas, kā *Nīče* ir nonācis pie sākotnējās idejas par mūžīgās atgriešanās mācību. Te, dabiski, var uzstādīt visdrosmīgākās hipotēzes, un var daudz ko atrast, ja vienkārši tā meklē. Es toreiz teicu, pēc tam, kad diskusija bija kādu laiku turpinājusies: *Nīče* ļoti bieži – es tā tad mēģināju aptvert viņa ideju atbilstoši realitātei – ir nonācis līdz kādai idejai tā, ka ir attīstījis pretējo ideju kādai citai idejai, ko viņš bija atklājis pie kāda cita. Cik es zinu pretējā ideja, proti, ka noteikta Zemes pirmsākuma konfigurācijas dēļ nav iespējams pastāvēt nekādaī tā paša mūžīgās atgriešanās iespējai – parādās *Dīringam*, citam filozofam. Un, cik es zinu, es teicu, *Nīče* ir lasījis *Dīringa* darbus. Tagad visvienkāršākais un reālākais ir, ka ejam uz *Nīčes* bibliotēku, kas ir saglabājusies, paņemam šos *Dīringa* darbus, kuros ir šī pretideja, un paskatāmies. Tad devāmies uz viņa bibliotēku, pameklējām, atvērām to vietu – es to precīzi zināju – un tur atradās ar Nīčes roku ievilkta trekna svītra tieši tajā vietā ar dažiem zīmīgiem vārdiem. Viņš izdarīja piezīmes tādās vietās, kur gribēja izvirzīt pretējas idejas – es tagad vairs precīzi neatceros, ko viņš bija pierakstījis tajā vietā – kaut ko tādu, kā «ēzelis», «blēņas», «absurds». Tāds raksturīgs vārds tur stāvēja lapas malā. Un viņš tā tad bija to izlasījis, izvirzījis pretideju, un tā pretējā ideja «Mūžīgās atgriešanās mācībā» esot izcēlusies no viņa gara! – Te runa ir par to, ka ir jāmeklē pareizajā vietā. Jo Nīčem patiešām bija tendence attiecībā pret noteiktām idejām veidot pretējas idejas.

VIENPADSMITĀ LEKCIJA

1916. gada 26. augusts

192 gravējumi ēteriskās pasaules substancē Mēness laikā un Zemes laika atmiņā. Augstāko būtņu darbība caur cilvēkiem Mēness laikā un paradumi Zemes laikā. – Lucifera un Arimana atbalsts atmiņai 5. pēcatlantijas periodā. – Lucifers, Ieva un Ādams; Arimans, Fausts un Grētiņa. Gētes «Fausts».

Es šodien, rīt un parīt noturēšu trīs saistītas lekcijas – šodien piezīmējot dažas lietas, kas var kalpot par pamatu zināmiem ieskatiem cilvēka attiecībās ar visu Visumu, ar dzīvi vispār.

Ja mēs apskatām cilvēka dvēseli tā, kā tā mums parādās savā attīstībā šeit savā dzīvē fiziskajā ķermenī starp piedzimšanu un nāvi, tad cita starpā mums var krist acīs, ka, lai pabeigtu šo šīs dzīves dzīvi starp piedzimšanu un nāvi, dvēselei ir jāiegūst divas īpašības, varētu teikt, divus spēku kompleksus. Šādām lietām mēs jau bieži esam pievērsuši uzmanību.

Kam no vienas puses ir jātiek iegūtam, tā ir atmiņa. Iedomājieties, ja atmiņa nepiederētu pie mūsu šīs dzīves īpašībām! Jums tikai kādreiz ir jāapsver, cik atšķirīga būtu mūsu dvēseliskā dzīve, ja mēs nevarētu atskatīties mūsu pagājušajās dienās un mēs nevarētu pacelt no savā ziņā nenoteiktiem dziļumiem to, ko mēs kopš kāda noteikta laika momenta pēc mūsu piedzimšanas esam piedzīvojuši. Pārdzīvojumu kopsakarība pat ir nepieciešama tam, lai mums varētu būt mūsu Es-apziņa atbilstošajā veidā, es jau bieži esmu tam pievērsis jūsu uzmanību. Bet jūs visi zināt, ka šī atmiņa iestājas tikai noteiktā mūsu šīs dzīves laika momentā, un, ka pirms tam tās nav, mūsu pārdzīvojumi, pirms ir iestājies tas laika moments, līdz kuram mēs varam sevi atcerēties, grimst aizmirstībā. Tātad varam sacīt: no kāda noteikta mūsu fiziskās šīs dzīves laika momenta mūsu dvēseliskā dzīve attiecībā pret ķermenisko dzīvi kļūst tāda, ka mēs vienmēr varam atsaukt atmiņā, atcerēties savus pārdzīvojumus, lielākā vai mazākā apmērā.

Mūsu atmiņa var izveidoties tikai mūsu šīs dzīves ietekmē, un tas pieder pie mūsu šīs dzīves uzdevumiem, ka mums atmiņa ir jāizveido. Ilgajā attīstības periodā, kad mēs bijām Mēness būtnes, atmiņas mums šādā veidā nebija. Tikai ar to, ka mūsu būtībā tika iekļauts Zemes organisms ar tā spēkiem no minerālās valstības, atmiņa varēja sākt attīstīties. Tā savā attīstībā būtiskajā ir rezultāts cilvēka dvēseliskās būtības mijiedarbībai ar fizisko Zemes ķermenī. Garīgajā pasaulē atmiņa tāda, kādu mēs to tagad attīstām fiziskajā Zemes ķermenī, ir vajadzīga tikai no Zemes laika. Pirms Zemes laika tā nebija vajadzīga tā iemesla dēļ, ka, piemēram, tās sapņveidīgās gaišredzības spēkā, kāds piemita cilvēkam senajā Mēness laikā, bija kaut kas cits, kas zināmā mērā varēja pārstāvēt šodienas atmiņas vietu. Padomājiet: ja katru reizi, kad jūs kaut ko piedzīvojat, šis pārdzīvojums tiktu pierakstīts kādā vietā, kas paliek jums pieejama, nākamais pārdzīvojums atkal un tā tālāk, tad jūs vienmēr varētu vienkārši pamest skatu uz to vietu, kur pārdzīvojums ir pierakstīts. Jūs varētu skatīties uz ārpusi, jo pārdzīvojums būtu ticis pierakstīts ārpasaulē. Un tā tas patiesām bija tam pārdzīvojumu veidam, ko cilvēks piedzīvoja vēl senajā Mēness laikā. Tādā zināmā smalki-ēteriskā substancē zināmā veidā tika it kā iegravēts tas, kas tika pārdzīvots tajā sapņveidīgajā apziņā, senajā sapņveidīgi gaišredzīgajā apziņā. Viss, ko cilvēks vēl pārdzīvoja tā, ka uzņēma to savā sapņaini gaišredzīgajā apziņā, tika ierakstīts pasaules substancē. Un tā cilvēka dvēseles darbošanās, kuru varētu salīdzināt ar mūsdienu atmiņu, bija tāda, ka vienmēr gaišredzīgi-sapņveidīgo skatu pievērsa zināmā mērā iegravētajam smalki-ēteriskajā pasaules substancē. Kā mūsdienās saskata ārpasaules priekšmetus, tā Mēness cilvēks redzēja pats savus pārdzīvojumus, kas bija atstājuši savas pēdas. Vajadzēja tikai it kā paskatīties apkārt pēc tā, kas ir piedzīvots pasaules substancē, un tad varēja atrast pasaules substancē ierakstītu to, kas bija tā senās sapņveidīgi-imaginatīvās apziņas priekšmets.

Tātad tā bija pavisam citādāka kopdzīve ar pasauli nekā tagadējā – jums atliek tikai iztēloties, ka viss, kas jebkad tagad jums kļūst par domu, vilktos jums nopakaļ kā tāda komētas aste, tā ka tas atkal

varētu tikt jūsu domāts, tad jums būtu tagadējā domu dzīvē jāpārnes tas, kas senās sapņveidīgās apziņas laikā patiešām pastāvēja. Šim stāvoklim bija jāizbeidzas tā iemesla dēļ, ka cilvēkam bija jākļūst individuālam, jākļūst par individualitāti. Bet to viņš var tikai tad, ja tas, ko viņš izdzīvo savā dvēselē, paliek viņa dvēseliskais īpašums, ja tas tūlīņ neiegravējas pasaules substancē, bet paliek tikai viņa paša smalkajā ēterindividualitātē, viņa ētersubstantivitātē. Kamēr vien cilvēks dzīvo uz Zemes, viņa ēterķermenis vienmēr dzīvo līdzī, kad cilvēks attīsta savu apziņu nomoda stāvoklī. Un šo kustību līdzī ierobežo fiziskā ķermeņa forma. Tā zināmā mērā netiek ārpus ādas robežām. Un tā visā dzīves laikā starp piedzimšanu un nāvi smalkā ētersubstantivitātē, kurā kustas līdzī domas, priekšstati, jūtu un gribas pārdzīvojumi, zināmā mērā kā saritināta paliek fiziskajā ķermenī. Un kad fiziskais ķermenis nāvē tiek atmests, tad tas viss, kā jau bieži aprakstīts, atritinās vaļā un tad tiek nodots pasaules substantivitātei, tā ka mēs tad, pēc nāves, sākam atskatīties uz to, kas ir ticis iegravēts mūsu ētersubstantivitātē, kas tagad pēc nāves atveras pasaules substantivitātē.

Līdzīgi, kā tas ieskicētajā veidā notiek ar atmiņu, kas tādā tiek attīstīta caur fiziskā ķermeņa pretestības spēkiem, notiek arī ar to, kas savukārt arī vēl ir svarīgi mūsu šīs dzīves dzīvei, lai mēs tās laikā apgūtu pareizās lietas.

Kas mums vēl ir jāapgūst bez atmiņas mūsu šīs dzīves laikā, tas ir: ieradumi. Arī ieradumu, kādi tie mums ir šīs dzīves laikā, mūsu Mēness dzīves laikā tādā pašā veidā vēl nebija. Mēness dzīves laikā mums nebija ne atmiņas mūsdienu šīs dzīves formā, ne arī spējas iegūt ieradumus. Jūs atklāsi, ja apskatīsi cilvēka attīstību jau no pašas agras bērnības, kā ar ieradumiem saistītais veidojas tikai pakāpeniski un pamazām tādā veidā, ka noteiktas darbības tiek atkārtotas un atkārtotas atkal un atkal. Ar to, ka audzināšanas laikā saņemam pamācības, darbības kļūst ierastas. Un tad mēs tās, kamēr vispirms mums tās bija jāapgūst, kad mums tās ir kļuvušas par ieradumu, izpildām vairāk dvēseliski-mehāniski.

Pareizajā veidā Zemes laika gaitā attīstīt ieradumus ir nepieciešams tieši Es-uzplaukšanai. Kas tad mums bija ieradumu vietā, kamēr mēs bijām senā Mēness laika būtne? Tad mums katru reizi, kad mums kaut kas bija jāizpilda, kad kaut kam caur mums bija jānotiek, nāca tieša ietekme no kādas būtības no augstākās garīgās pasaules. Tad mēs vienmēr attiecāmies pret to, ko darījām, caur impulsiem, kurus mums iesūtīja augstākās pasaules būtne. Mums nebija vajadzīgi nekādi ieradumi, jo to, kas mums bija jādara, to zināmā mērā caur mums darīja augstākās pasaules būtne. Mēs daudz vairāk bijām posms visā hierarhiju organismā, nekā tas ir tagad Zemes laikā.

Mēs nekad nebūtu varējuši attīstīt brīvības spēku, ja būtu palikuši tajā stāvoklī, kad visām mūsu rīcības detaļām spēkam bija jānāk no augstāko garīgo būtību impulsiem. Tikai ar to, ka mēs zināmā mērā tikām atbrīvoti no garīgās pasaules būtņu sfēras un nonācām stāvoklī, ka kaut ko darījām atkārtoti, padarījām to par ieradumu, tā ka tas tad nāca no mums pašiem, tikai ar to mūsos tika ielikts uzmetums brīvībai. Patiesi arī ar paradumu apgūšanu ir cieši saistīta brīvības sasniegšanas iespējamība cilvēkā.

Kad mēs ar piedzimšanu ienākam fiziskajā esamībā, tad nākam no pasaules, kurā mēs vēl arī Zemes laikā zināmā mērā esam līdzīgā stāvoklī kā Mēness laikā, kad mēs bijām spēcīgā augstāko garīgo impulsu ietekmē tur augšā garīgajā pasaulē, kam mums bija jāiziet cauri, pirms mēs ar piedzimšanu nolaidāmies lejā Zemes esamībā. Tur vienmēr ir augstākas garīgās būtības, kuras mūs ievada tajā, kas mums ir izpildāms, lai no garīgās pasaules sagatavotu savu Zemes esamību tā, lai tā varētu noritēt atbilstoši karmai. Un ar ieiešanu fiziskajā ķermenī mēs tiekam atrauti no šīs pasaules, kurā nav nekādu ieradumu, bet ir tikai nepārtraukti augstāko garīgo būtību impulsi. Mūsos zināmā mērā, kad mēs ienākam fiziskajā esamībā, vēl ir atskaņas tam stāvoklim, kādā mēs bijām garīgajā pasaulē. Un šīs atskaņas izpaužas tā, ka mēs kā bērni apmēram līdz pat septiņu gadu vecumam mazāk vadāmies no ieradumiem, bet vairāk esam padoti atdarināšanas ietekmei. Mēs atdarinām to, kas mums tiek parādīts

priekšā, un iesākumā mēs faktiski atdarinām lietas tiešā redzamā piemēra ietekmē. Tās ir atskaņas tam veidam, kāds mums bija nepieciešams garīgajā pasaulē. Garīgajā pasaulē mums bija nepieciešami katrai atsevišķajai darbībai saņemt impulsu. Tādēļ mēs kā bērni iesākumā pakļaujamies tiešajiem impulsiem, atdarinām. Un tikai laika gaitā, tāpat kā spējas izdzīvot ar ieradumiem saistīto, rodas patstāvība, patstāvīga darbošanās mūsu dvēseliskajā dzīvē.

Atmiņa un ieradumi ir svarīgi mūsu dvēseliskās dzīves ingredientī, tie ir nozīmīgi un zināmā mērā ir metamorfozes, pārveidojumi pavisam cita veida faktiem garīgajā pasaulē. Atmiņa ir pārveidojums tam, kā rodas imaginatīvu sapņveida pārdzīvojumu paliekošas pēdas; ieradumi rodas sevis-atraušanās attiecībā pret augstāko garīgo būtību impulsiem.

Kad apskata kaut ko tādu, kā mēs to tikko esam darījuši, tad no šādu lietu pārdomāšanas iegūst nepieciešamo apjēgu par pavisam atšķirīgo tās pasaules veidojumu, kas ir aiz sliekšņa, attiecībā pret pasauli, kas ir šaipus sliekšnim. Jo tam ir jātiek vienmēr atkal un atkal uzsvērtam: viņpus sliekšnim viss tomēr ir citādāk. Kaut arī mēs pūlamies, pielietojot tos vārdus, kas tiek lietoti fiziskajai pasaulei, raksturot garīgo pasauli, tad mums tomēr vienmēr atkal un atkal ir jābūt skaidrībā, ka adekvātus, pareizus priekšstatus par garīgo pasauli mēs varam iegūt tikai tā, ka tomēr papūlamies pakāpeniski šos priekšstatus par garīgo pasauli veidot pēc iespējas citādākus, nekā ir priekšstati par fizisko pasauli.

Bet vienlaikus ar šādu apskatu, kā tikko sarīkotais, mēs gūstam ieskatu mūsu fiziskās šīs dzīves esamības svarīgumā un būtiskajā. Tā ir pilnīga bezjēdzība, ja kāds tic, ka fiziskā šīs dzīves esamība esot kaut kas, ko cilvēks drīkst novērtēt zemu. Es no dažādiem skatpunktiem jau esmu pievērsis jūsu uzmanību šiem maldiem. Fiziskajai Zemes esamībai tāpat ir savs uzdevums cilvēces kopējā attīstībā kā visām pārējām fāzēm cilvēku attīstībā. Ka mums mūsu dvēseliskajā attīstībā ir dots fizisks ķermenis un mēs caur šo fizisko ķermeni piedzīvojam zināmus šīs dzīves pārdzīvojumus atmiņu un ieradumu ietekmē, tas dod mums paliekošus, mūžīgus ieguvumus. Mēs šos ieguvumus piesavināmies pamazām un pakāpeniski caur atkārtotām Zemes dzīvē. Tādēļ mums vienmēr atkal un atkal, kad izdzīvojam laiku starp nāvi un jaunu piedzimšanu, ir zināmā mērā jāatgriežas pie uz Mēness ierastā, zināmā mērā ir jānodod atmiņas spēks – ko mēs arī darām tūdaļ pēc nāves – jānodod pasaules substantivitātei tas, ko mēs savas Zemes dzīves laikā esam iegravējuši tikai paši sevī. Un tad mums atkal ir jāļaujas augstāko garīgo būtību impulsiem, lai pēc tam Zemes ķermenī šīs spējas sekot augstāko garīgo būtību impulsiem pārveidotu ieradumus.

Bet te atkal arī ir viena vieta, kur es savukārt atkal gribētu pievērst jūsu uzmanību kaut kam, ko es jau bieži esmu teicis, bet, kuru, pamatā ņemot, nevar vien pietiekami uzsvērt, jo tas ir ļoti, ļoti svarīgi. Atmiņu un ar ieradumiem saistīto mēs apgūstam Zemes dzīves laikā. Apskatīsim vispirms atmiņu. Tā mums, ja apskatām to tā, kā tikko to darījām, šķitīs kā dabisks šīs dzīves esamības sasniegums. Jūs arī zināt, ka, lai cik vājš būtu cilvēks attiecībā uz savu atmiņu, viņam vienmēr būs spēks attīstīt atcerēšanās spējas. Iedomāsimies, ka mūsu atmiņas attīstībai nenotiktu nekas cits, kā tikai tas, kas ir pilnīgi dabiski, kas tieši ir pilnīgi pareizi, lai to attīstītu tā, kā tai ir jāattīstās ar minerālo cauraustā fiziskā šīs dzīves organisma ietekmē, tad mēs šo atmiņu attīstītu citādāk, nekā faktiski mēs to parasti attīstām. Mēs parasti darām daudz vairāk un jūs visi zināt, ka mēs darām daudz vairāk. Varbūt varētu labāk teikt, ka šīs atmiņas attīstīšanai ar mums tiek darīts daudz vairāk. Mēs mācāmies no galvas. Mēs kā bērni noteiktā savas attīstības momentā tiekam pamudināti mācīties no galvas, iegaumēt. Tur ir atšķirība, vai mēs savu atmiņu attīstām tikai tā, kā tā zināmā mērā veidojas pati no sevis, vai mēs tiekam pamudināti darīt vairāk, nekā tikai to, kas nāk pats no sevis. Ja mēs tiešām bieži lasām kādu dzejoli, ja tas tiešām bieži tiek noskaitīts mums priekšā, tad galu galā mēs to iegaumējam. Bet pie tā mūsu šodienas audzināšana neapstājas, bet gan mēs tiekam mudināti dzejoli iegaumēt. Mēs pat tiekam sodīti, ja neesam to iegaumējuši, kad tas mums bija piedāvāts. Tā tas ir it īpaši cilvēces mūsdienu attīstības ciklā.

Es tagad lūdzu tiešām mani nepārprast! Nevajadzētu būt nevienam, kurš teiktu kaut ko tādu, ka es esot rūcis pret iegaumēšanu un teicis, ka no tās būtu jāatsakās. To es nesaku! Tāds nu ir mūsu laiks, ka noteiktām lietām ir jātiek iegaumētām, jo mūsu attīstības cikls tieši nozīmē pilnīgi noteiktu mūsu atmiņas veidošanas veidu.

Bet kas tad notiek ar mūsu dvēseli, kad tātad ar iegaumēšanu tiek nākts palīgā dabiskajai atmiņas satura apguvei? Šajā gadījumā tiek piesaukts Lucifers. Un tas patiešām ir luciferiskais spēks, kas tiek piesaukts, lai tātad tas nāktu palīgā atmiņai. Es uzsveru vēlreiz: nesakiet tagad: Ak, Lucifers, no tā ir jāsargās! Tāpēc no šī brīža mēs saviem bērniem atceļam jebkādu iegaumēšanu! – Tā tieši ir vissliktākā īpatnība, kuru daži piesavinās, ka viņi vienmēr un atkal iedomājas, ka no Lucifera un Arimana esot jāsargās, ka esot jādara pilnīgi viss, lai tikai Lucifers un Arimans netiktu mums klāt. – Tieši tad viņi tiešām tiek klāt, kad no tiem tā sargās! Ir jāreķinās ar luciferiskajiem un arimaniskajiem spēkiem pasaules attīstībā. Tiem ir jātiek iemiesotiem pasaules attīstībā un runa ir tikai par to, lai tas notiktu pareizajā veidā.

Apskatīsim speciālu gadījumu: kāpēc gan atmiņai ir jāpiesauc luciferisks spēks šajā veidā? Mūsdienu cilvēcei vairs jau neapzinātā veidā senos, bet arī ne pārāk senos cilvēces attīstības laikos atmiņai bija pavisam cits spēks nekā mūsdienās. Mums ir nepieciešams salīdzinoši ilgs laiks, lai iegaumētu kādu garāku dzejoli. Senajiem grieķiem tik ilgs laiks nebija vajadzīgs. Liels skaits grieķu Homēra poēmas zināja no galvas no sākuma līdz beigām. Bet viņi tās neiegaumēja tādā veidā, kā mēs mūsdienās. Tā laika atmiņas spēks bija veidots citādi. Kas tad īstenībā notika tolaik ceturtajā pēcatlantiskajā laikmetā? Zināmā mērā notika atkārtojums tam, kas vēl stiprākā mērā bija noticis pašā atlantiskajā laikmetā un ko es jau esmu attēlojis sacerējumos, kur runa ir par atlantisko attīstību. Tas, kas bija pārnācis līdz no Mēness kā spēks, kas dod spējas vilkt sev kā komētas asti līdz sapņveida imaginatīvos pārdzīvojumus, šis spēks zināmā mērā no šāda ārēja, mijiedarbībā ar pasauli esoša spēka, pārgāja cilvēka iekšējā būtībā. Līdz ar šo pāriešanu iekšējā būtībā, atlantiskajam cilvēkam attīstījās atmiņa kā pirmais atmirdzums par kaut ko, ko pasaule viņam tolaik deva kā pati no sevis. Un atlantiskajā laikā cilvēkam patiesi nebija sevišķi jāpiepūlas, lai attīstītu atmiņu, jo tā bija kā tā spēka ieplūšana viņa iekšienē, kas bija kā spēks ārējā saskarsmē ar pasauli. Un tas atkārtojās ceturtajā pēcatlantiskajā laikmetā. Iekšējā būtībā zināmā mērā bija jau klāt atkārtojums tam, kas iepriekš bez kādas īpašas cilvēka līdzdarbības norisinājās mijiedarbībā ar pasauli.

Tagad kad cilvēks ir iegājis piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, viņam ir jāvelta arvien vairāk un vairāk pūļu, lai iegūtu sev atcerēšanās spēku. Lai varētu to pievienot savai individualizācijai un savai brīvībai, tagad tam, kas nāca pats no sevis atlantiskajā laikā un atkārtojumā ceturtajā pēcatlantiskajā laikmetā, ir jātiek apgūtam. Vienmēr, kad ir vēlāk jāapgūst kaut kas, kas faktiski atbilst kādam agrākajam spēkam, tātad kad ir jānāk palīgā atmiņai ar spēkiem, kas agrāk bija dabiski, mums ir darīšana ar luciferisku iedarbību. Mums mākslīgi ienesot mūsu laikā to, kas bija dabisks grieķu laikā, šo pašsaprotamo atmiņas attīstīšanos, tas kļūst par luciferisko. Bet līdz ar to, ka jūs ļaujiet šim luciferiskajam parādīties savas dvēseles priekšā, jūs sajūtat to lomu, kāda ir Luciferam cilvēces attīstībā. Jums tā ir jāsaņem, kad šīs lietas tiek šādi attēlotas. Viņam vēl bija zināmā mērā noteiktas robežas grieķu-latīņu laikā. Tad viņš vēl bija pie vietas. Tagad viņš vairāk nav pie vietas tādā pašā veidā. Tagad cilvēkam, lai turpinātu attīstīt atmiņu, ir jāiesaistās savienībā ar viņu. Cilvēkam pilnīgi patstāvīgi savas atmiņas labā ir jādara tas, kas bez viņa līdzdalības ar viņu notika vēl grieķu-latīņu laikā. Bet līdz ar to tas, kas ar viņu notika grieķu-latīņu laikā, mūsdienās kļūst par luciferisku darbību.

Bet tajā acumirkļī, kad parādās luciferiska darbība, zināmā mērā iedarbojas arī svaru otra puse: arimāniskā. Un, kamēr mēs no vienas puses iegaumējam, mūsdienās no galvas, tātad saucam atmiņai palīgā Lucifera, cilvēce arvien vairāk un vairāk ir attīstījusi otru, arimānisko atbalstu, pierakstīšanu.

Jo es jau bieži esmu pieminējis: tā vēl bija īsta viduslaiku cilvēku sajūta, kad viņi it īpaši iespiešanas mākslu izjuta kā «melno mākslu».

Bet visa šī atmiņai palīgā-nāksana no ārpuses ir kaut kas arimānisks. Es atkal nesaku, ka ir pareizi bēgt no visa arimāniskā, kaut arī varbūt tieši šajā jomā mūsu lokā pārāk daudz tiek darīts Arimana piesaukšanā. Viņš ir kļuvis pārāk iemīļots!

Bet tieši tas jau ir cilvēku uzdevums – attīstīt līdzsvara stāvokli, lai neiedomātos, ka tāpat vien var izvairīties no Lucifera un Arimana! Bet cilvēka uzdevums ir droši un drosmīgi, un spēkpilni atzīt, ka abi šie būtību veidi ir nepieciešami pasaules attīstībai, un ka viņam savā attīstībā savai darbībai ir jāpielieto spēki, kas nāk no arimāniskās un luciferiskās puses, bet ka viņam ir jārada līdzsvars starp Arimanu un Luciferu visdažādākajās jomās. Viņiem ir jāzaglabā līdzsvars, Arimanam un Luciferam, un tā ir jāveido sava darbošanās, lai līdzsvars varētu saglabāties. Šī iemesla dēļ Zemes attīstības laikā luciferiskajam un arimāniskajam elementam bija jāiejaucas. Un no iepriekšējiem apskatiem mēs taču zinām, ka par visnozīmīgāko luciferiskā elementa iejaukšanās simbolu ir jāuzskata tas, kas ir Vecās Derības iesākumā, kur luciferiskie spēki iejaucās Zemes attīstībā pa apkārtceļu caur sievieti, un kur pa apkārtceļu caur sievieti tiek pavests vīrietis. Šis simbols mums Bībelē simbolizē luciferiskā elementa iesaistīšanos, ko mēs pārceļam uz lemūrisko laiku.

Tad atlantiskajā laikā tam sekoja arimāniskā elementa iejaukšanās Zemes attīstībā. Un tāpat kā bija vajadzīgas cilvēku zināšanas ceturtnā pēcatlantiskā perioda laikā, lai nonāktu līdz bībeliskajai luciferiskā simbola izpratnei, tāpat bija vajadzīgs piektais pēcatlantiskais laikmets, lai zināmā mērā izvestu cilvēka dvēseles priekšā pretējo simbolu – es esmu to jau minējis iepriekš – mūsu dienās gan vēl nepietiekamā, bet jau kaut cik pieejamā veidā. Fausta tēla pusē ir Arimans, tāpat kā Ievas pusē ir Lucifers; kā Lucifers piekļūst sievietei, tāpat Arimans vīrietim, Faustam. Un tāpat kā vīrietis, Ādams tiek pavadināts pa apkārtceļu caur Ievu, tāpat sieviete, Grietiņa tiek apkrāpta pa apkārtceļu caur vīrieti, Faustu. Jo Grietiņas pavadināšanai pamatā ir melošana, jo tur darbojas Arimans, kuru mēs pretstatā Luciferam pavadinātāja garam varam apzīmēt kā melīguma garu. Tas ir viens no apzīmējumiem, ko mēs varam pielietot: Lucifers pavadinātājs, Arimans melis.

Pasaulē ir daudz kas, kas pastāv tīri tāda mērķa dēļ, lai pasargātu cilvēku no luciferiskās pavadināšanas. Likumi, instrukcijas, morālie impulsi, kas tiek aprakstīti pastāv, lai pasargātu cilvēku no luciferiskās pavadināšanas, dažādi iekārtojumi cilvēces attīstībā un tā tālāk. Mazāk izveidots mūsu dienās, varētu teikt, vēl ir tas, ar ko cilvēks pareizā veidā varētu izsargāties no arimāniskā grēka, no iekrišanas nepatiesumā.

Viss, kas cilvēkā ir luciferisks, ir saistīts ar kaislībām, emocionālo. Turpretī viss, kas izpaužas kā arimāniskais cilvēces attīstībā, ir saistīts ar nepatieso, melīgo. Un mūsu šodienas laikā ir nepieciešams, lai cilvēks būtu bruņots ne tikai pret luciferiskā uzbrukumiem, bet gan arī, lai viņš sāktu bruņoties pret arimāniskā uzbrukumiem.

Tas zināmā mērā kā impulsi tomēr ir saglabāties «Faustā», kā cilvēks var iekrist Arimana slazdos līdz pat vārdu pārprašanai. Kā Fausti ir izgājuši cauri dažādām arimāniskām briesmām, to *Gēte* mums skaisti attēlo «Faustā». Tur gan raibi ir sajaukti kopā Lucifers un Arimans, bet šodien un jau agrāk norādīto iemeslu dēļ *Gēte* savam «Faustam» pareizi ir izvēlēties Arimanu, nevis Luciferu. Tajā, ko jūs uzzināt pirmajā un otrajā daļā, ir daudz arimāniskā, līdz tam punktam, kur tas sāk izspēlēties vārdu pārprašanā. Par kapu, domā Fausti otrās daļas noslēgumā, tiek runāts; runa ir par kapu! Grāvis un kaps! (*Graben – und Grab! - vācu val.*) Arimana impulss ieskanas līdz pat vārdu pārprašanai. To *Gēte* ir izdarījis ārkārtīgi smalkjūtīgā veidā, ka visur, kur viņam vairāk instinktīvā nekā apzinātā veidā ir īsti arimāniskā impulsi, nepatiesais, greizais dzīvē, *Gēte* to skaidri un asi ir varējis ieaut «Fausta» dzejojumā. Ir ārkārtīgi svarīgi to izprast.

Kā atmiņa un ieradumi ir metamorfozes, pārveidojumi no darbošanās veida garīgajā pasaulē, tā arī tas, ko mēs esam apguvuši turpmākajam garīgajā pasaulē, savukārt ir pārveidojumi tam, ko mēs apgūstam šeit fiziskajā pasaulē, ko mēs iezīmējam šeit. Apskatīsim kaut ko, kas zināmā mērā vispirms parādās fiziskajā pasaulē. Atmiņu un ar ieradumiem saistīto mēs raksturojam kā pārveidošanas produktus, kā gara agrāko laiku pārdzīvojumu metamorfozes. Bet, kas vispirms parādās fiziskajā pasaulē, tas ir, piemēram, mūsu priekšstatīšanās attiecības ar ārējiem priekšmetiem. Priekšmeti ir mums visapkārt. Mēs savos priekšstatos izveidojam tiem attēlus. Un šo attēlu, ko mēs izveidojam mūsu priekšstatos, saskaņā ar priekšmetiem mēs saucam par fizisko patiesību, fiziskā plāna patiesumu. Fiziskajā plānā nav patiesas kaut kas, ko mēs kā priekšstatu izpaužam tā, ka tam nav pareiza piemēra fiziskajā plānā. Kad mēs runājam par fizisko patiesību, tad tā pilnībā pastāv tajā, ka tas, ko mēs iztēlojamies, stādāmies priekšā, saskan ar fiziskā plāna faktiem. Lai šādas attiecības ar patiesību varētu iestāties, tam vispār ir nepieciešams, lai mēs dzīvotu fiziskā ķermenī un caur to lūkotos uz ārējām lietām. Ir pilnīgi bezjēdzīgi iedomāties, ka šādas attiecības ar patiesību būtu varējušas izveidoties jau uz senā Mēness. Tas ir šīs dzīves sasniegums. Un līdz ar to, ka mēs iegūstam sev fizisku šīs dzīves ķermeni, tikai tad parādās šī priekšstatu saskaņa ar ārējiem priekšmetiem. Bet līdz ar to ir piešķirts lauks Arimana darbībai. Kā tas viņam ir ierādīts?

Tieši tajā, kā tas tagad tiek pateikts, jūs sajūtat, kāda ir mijiedarbība starp garīgo un fizisko pasauli. Arimanam viņa īstais uzdevums ir garīgajā pasaulē, un zināma iedarbība viņam ir jāiesūta arī fiziskajā pasaulē. Bet viņš nedrīkst pats ienākt fiziskajā pasaulē! Jo šai jomai viņam ir jābūt slēgtai, un tam sekas ir, ka mūsu priekšstatu, kurus mēs iegūstam fiziskajā ķermenī, saskan ar ārējiem priekšmetiem. Ja Arimans darbības, kādas viņam vēl bija Mēness laikā, ienes šīs dzīves dzīvē, tad tas traucē mūsu priekšstatu saskaņai ar ārējiem priekšmetiem. Viņam, tā sacīt, – ja drīkstu izteikties simboliski – ir jāsaka: pirkstus nost no tā, kā cilvēks savus priekšstatus saskaņo ar to, kas pastāv kā ārēji priekšmeti vai ārēji fakti. Bet Arimans to neievēro, viņš patiešām to neievēro! Jo ja viņš tā darītu un nelīstu tajā, tad pasaulē nekad netiktu melots!

Nu es nezinu, vai būtu vajadzīgs pierādīt, ka pasaulē tiek melots. Bet, ja pasaulē tiek melots, tad tas ir pierādījums tam, ka Arimans darbojas fiziskajā pasaulē viņam nepiedienīgā veidā. Šī Arimana darbošanās fiziskajā pasaulē pieder tam, kas cilvēkam ir jāpārvar. Jūs gan varētu viegli teikt: pasaulē ir daudz kā skaista, bet šis tas ir arī slikti nostrādāts; pilnībā ideāls Dievs Kungs taču būtu spējis radīt cilvēkus tā, lai viņi nekad neiekristu tajā, lai melotu. Šis Dievs Kungs būtu Arimanam pateicis: fiziskajā pasaulē tev nav nekas meklējams! – Bet šis Dievs Kungs nav spējis atturēt šo Arimanu no fiziskās pasaules, tāpēc Dievs Kungs nemaz nav tik ideāls! Tā kāds varētu teikt. – Un ir jau ne tikai Arimans, kurš pat izjūt zināmu labpatiku atzīt slikto uz Zemes tajā nozīmē, kā mēs to šodien atkal par viņu dzirdējam, bet ir arī filozofi, kuri atvasina pesimismu no cilvēku sliktajām īpašībām. Devīnpadsmitajā gadsimtā bija pesimistiski filozofi, ir pat tādi, kuri pārstāv ne tikai pesimismu, bet pat “miserablismu” (*nožēlojamību*). Ir tāds pasaules uzskats, tāds pastāv! *Julius Bahnsen* pārstāv ne tikai pesimismu, bet arī “miserablismu”.

Kāpēc tad Arimans īstenībā ir ticis pielaists fiziskajai pasaulei? Es jums ar vienu piemēru iepriekšējos apskatos esmu parādījis: viņš ir ticis stipri pielaists. Vai nav tiesa, tika norunāta norise, kas norisinājās tieši tā, kā es jums to attēloju: ne jau kādi vienkārši novērotāji, bet gan trīsdesmit jurisdikcijas studenti un jaunie juristi – tāpēc cilvēki, kuriem vajadzētu būt sagatavotiem vēlāk spriest par cilvēku rīcību – tie bija skatītāji šai norisei, kas notika stingri atbilstoši norunātajam, kurā bija zināmas visas atsevišķās detaļas, kam bija jānotiek. Kad nu pēc šādas norises šiem trīsdesmit cilvēkiem tika jautāts un divdesmit seši to attēloja aplami un tikai četri pareizi, bet arī ne pilnībā pareizi, bet tikai apmēram, tad jūs no tā redzat, kā ir ar šo pareizo attiecību izveidošanu starp cilvēku priekšstatu un ārēju fizisko faktu. Trīsdesmit cilvēki var noskatīties norisē, kas notiek pēc noteiktas programmas, kas iepriekš ir nodefinēta, un divdesmit seši no viņiem to attēlo pilnīgi aplami! Te jūs redzat Arimanu

darbībā! Te jūs redzat, ka viņš ir klātesošs! Bet, ja viņa tur nebūtu? Tad mēs noteikti savā ziņā būtu jēri, jo impulss nekad neveidot citādākus priekšstatus kā tikai tos, kas ir kā fakts mūsu priekšā, būtu mūsos, un mēs vienmēr ļautu sava valodā izpausties tikai tam, ko mēs esam novērojuši kā faktu. Bet mums būtu tā jādara! Par brīvību nebūtu nekādas runas! Mums būtu tā jādara, citādi nekad nevarētu būt un mēs nekad nevarētu kļūt par brīvām būtnēm. Lai kā brīvas būtnes mēs teiktu patiesību, mums ir jābūt spējām melot, mums ir jāiegūst spēks katru reizi zināmā mērā uzvarēt sevī Arimanu. Viņam ir jābūt tur klāt, lai «kairinātu un iedarbotos» un «darbotos kā velns». Te jūs sajūtat, kā viņam ir jābūt klāt, Arimanam, un kā kļūdainais pastāv tikai tajā, ka tieši seko viņam un neuzlūko viņu kā to, kas kairina un iedarbojas kā nelabais, kam jātiek pārvarētam. Bēgšana, par ko runā daži, kuri ar izstieptu seju saka: Vai tik tas nav kaut kas arimānisks? Tajā es nedrīkstu ielaisties! – kā tas daudzos gadījumos ir domāts, nenozīmē neko citu, kā ērtu pievēršanos Luciferam nebrīvībā.

Iepazīt, kur visur ir tie impulsi, kuriem ir jātiek pārvarētiem, tas ir galvenais. Mums zināmā mērā ir vajadzīgs Arimans vienā pusē, Lucifers otrā pusē, lai radītu līdzsvaru starp tiem abiem.

Es gribēju to šodien izklāstīt kā sagatavojošu apskatu, jo tam ir jātiek liktam pamatā noteiktiem ieskatiem, kam ir jāatklājas mums kā garazinātniskiem pasaules un dzīves uzskatiem rīt un parīt.

DIVPADSMITĀ LEKCIJA

1916. gada 27. augusts

Atmiņas metamorfozes. Domu iegravēšana pasaules substantivitātē. Atbildības sajūta pret domām.

Domāšana kā meklēšana – prasība nākotnei. Pašreizējās tendences uz meliem un kaislībām.

Nepieciešamās atdarināšanas paraduma metamorfozes un sirdsapziņa kā Mēness esamības paliekas.

Dzīvīgi garīgie un morālie impulsi abstraktu morāles ideju vietā.

Es vēlētos turpināt no piezīmēm, kuras izteicu iepriekšējā reizē: atmiņa, kāda tā parādās tagadējā laikā, tas ir, Zemes laikā, ir sava veida metamorfoze tai cilvēka dvēseles darbībai, kāda cilvēkam piemita agrāk senā Mēness laikā. Es teicu: tajā sapņveidīgi imaginatīvā redzējuma laikā cilvēkam nebija vajadzīga tāda atmiņa, kāda viņam ir tagad. Viņam tāda nebija vajadzīga tādēļ, ka viņš zināmā mērā kā tādu komētas asti, kas bija iegravēta objektīvajā, vilka sev līdzī to, ko bija piedzīvojis savās sapņveidīgajās imaginācijās. Šie pārdzīvojumi, tas, kas tur tika pārdzīvots, Zemes laikā ir zuduši. Tagad tam pievienojas kaut kas, ko šīs lietas pilnīgai izpratnei ir jāapskata ļoti uzmanīgi: ka šādā veidā iegrebtis objektīvajā pasaules substantivitātē apziņas pārdzīvojums var būt tikai tad, ja tas zināmā nozīmē jau ir piedzīvots iepriekš, ja tas netiek piedzīvots tad, kad būtne, tātad šinī gadījumā cilvēks, to pārdzīvo, bet gan, ja tas zināmā veidā ir pārdzīvots jau iepriekš. No tā jūs redzat, ka visi cilvēka Mēness apziņas pārdzīvojumi vēl bija tādi, kas faktiski bija tikai pēcpārdzīvojumi tam, ko augstāku hierarhiju būtnes jau bija izdomājušas cilvēkam iepriekš. Tātad šīs augstāko hierarhiju būtnes to, ko sapņoja Mēness cilvēki, bija viņiem izdomājušas jau iepriekš. Cilvēki vēlāk domāja tam pakal, ja par domāšanu var saukt to, kas īstenībā ir domāts kā sapņveida-imaginatīvs apziņas pārdzīvojums.

Zemes laikam tad iestājas cits stāvoklis. Cilvēks vairs neturpina dzīvot tā, ka zināmā mērā vēlreiz domā to, kas ir izdomāts jau iepriekš, un tad tas paliek viņam redzams. Bet tagad viņš domā, un domātais tiek uzglabāts, kā mēs to dzirdējam vakar, viņā pašā, ar viņa fiziskā ķermeņa pretestības spēku. Tas tiek ieraksts viņa paša ētersubstantivitātē un tikai pēc viņa nāves tiek nodots vispārējai pasaules substantivitātei. Tad var atskatīties tā, kā agrāk uz visu apzināti pārdzīvoto, tātad var atskatīties uz apziņā pārdzīvoto; var atskatīties laikā, kuru izdzīvo starp nāvi un jaunu piedzimšanu. Bet tas, ko cilvēks tātad tā piedzīvo, ko viņš vispirms noglabā savā ēterķermenī, tad iziet pa nāves vārtiem un iznes to vispārējā pasaules substantivitātē, ir paredzēts tam, lai tas tiktu pakāpeniski izmainīts tādējādi, ka atkārtotās šīs zemes dzīvēs iziet cauri visai Zemes esamībai. Tad pārdomājiet kādreiz, ko visu cilvēks domā! Vai tā nebūtu visbriesmīgākā doma, kuru jūs varētu aptvert, ja jums būtu jāsaka, ka visas cilvēka domas objektīvi tiek noglabātas pasaules matērijā un tātad mūžīgi paliktu tur? Bet tieši tā tas notiktu, ja cilvēks tādēļ, ka izdzīvo atkārtotas Zemes dzīves, nebūtu spējīgs tās domas, kurām nevajadzētu saglabāties, atkal izlabot, vai arī koriģēt vai pavisam izskaust un aizstāt ar citām, un tā tālāk. Tas tieši ir tas, ko veido evolūcija cauri dažādajām šīs zemes dzīvēm: ka cilvēks patiešām kļūst spējīgs to, ko viņš ar katru nāvi noglabā vispārējā pasaules substantivitātē, izlabot, un ka viņš var tiekties pēc tā, ka patiešām no viņa, kad viņš būs izgājis cauri pēdējai Zemes inkarnācijai, pasaules ētera substantivitātē paliktu nodots tikai tas, kas tur patiešām arī var palikt.

Šeit jūs tātad redzat citu norisi nekā to, kas notika sapņveida-imaginatīvajai Mēness apziņai. Tai domas bija augstāko hierarhiju būtnu priekšā izdomātas, daļēji tās arī vispirms izdomāja elementārās būtības; tad tās tika Mēness laika cilvēku nodomātas. Līdz ar to tās kļuva tā redzamas, ka palika redzamas. Tas, kas tā tiek nodomāts, tad paliek redzams. Zemes laika normālas attīstības laikā ir tā, ka vispirms viss, ko cilvēks domā – tam tagad pieder arī tas, ko viņš domājoši jūt un domājoši grib – ierakstās paša ēterķermenī, pašam savā ētersubstantivitātē. Un tikai tad, kad cilvēks ir izgājis caur nāves vārtiem, tas tiek paziņots pasaules substantivitātei, kas tad tur arī paliktu, ja nākamo inkarnāciju laikā netiktu izlabots, ciktāl tādi labojumi būtu nepieciešami.

Tas tā pilnībā ir spēkā normālajai Zemes attīstības laika dvēseles dzīvei, tātad tai dvēseliskajai dzīvei, ko mēs attīstām parastajā nomoda stāvoklī starp piedzimšanu un nāvi, bet tā tas nav tai apziņai, ko mēs attīstām kā piederīgu šai nomoda apziņai: starp nāvi un jaunu piedzimšanu. Kam sākot no šī laika ir jāiestājas cilvēces apziņā kā garazinātnei un kāpēc tai ir jāiestājas, ciktāl tā ir pirmā nepieciešamība, par to mēs jau bieži esam runājuši. Kam tagad ir jāiestājas kā garazinātnei, lai cilvēce patiešām varētu sasniegt savu Zemes mērķi, tas ceļas vēl no citiem avotiem nekā parastā nomoda apziņa. Šai garazinātnei, kā jūs zināt, ir pašai jātiek piedzemdētai Zemes esamībā; jo mēs jau bieži esam uzsvēruši, ka tā nevarētu tikt attīstīta dzīvē starp nāvi un jaunu piedzimšanu, ka tas, kas Zemes dzīves laikā tiek attīstīts kā garīgas zināšanas, var tikt attīstīts tikai šeit un tad iedarbojas pasaulē, kurā atrodas mirušie starp nāvi un jaunu piedzimšanu.

Tātad garazinātne ir kaut kas tāds, ko neattīsta parastā dienas apziņa, kas arī nevar tā tieši tā, kā tā parādās, tikt ienesta šajā pasaulē līdz ar piedzimšanu, bet gan tai ir jātiek attīstītai ar citādu uzskatu. Mēs vakar un šodien raksturojām divējādus veidus apziņas dzīvei: Mēness apziņu, kam piemita tas atmiņas veids, kuru mēs raksturojām, un Zemes apziņa – mēs to saucam par parasto apziņu – kas ir apziņa, kuru mēs arī esam raksturojuši.

Tā apziņa, caur kuru sākotnēji saņem garazinātnes saturu, ir īpaša veida. Saprast to vienmēr var, kā es bieži esmu to uzsvēris, ar parasto, normālo cilvēka saprātu, tajā var arī dzīvot, neieskatoties garīgajā pasaulē; bet, lai to zināmā mērā izceltu ārā, ir nepieciešams īpašs apziņas veids. Bet šis īpašais apziņas veids tūdaļ, ja ir par to izpratne, sniedz iespēju, lai cilvēks vispār nākotnes Zemes esamību varētu izveidot tā, kā tai ir jātiek izveidotai, lai cilvēce neiekristu dekadencē. Ir jāattīsta izpratne par garazinātnisko patiesību ieplūšanu no garīgās pasaules mūsu fiziskajā, lai cilvēce neiekristu dekadencē, pie kuras vārtiem tā pašlaik jau visai izteikti stāv.

Attiecībā pret garazinātnes patiesībām, ja tai ir jāpiepilda savs uzdevums cilvēces nākotnei, ir jāsasniedz zināmas sajūtas. Un šīs sajūtas pašsaprotamā veidā dibinās tajā ceļā, kādu šīs garazinātniskās patiesības veic no garīgās pasaules ienākot fiziskajā. Tas dabiski darbojošās atmiņas veids, kas iezīmē mūsu parasto dienas apziņu, zināmā mērā atkal izbeidzas – kā es to bieži jau esmu iztīrījis arī publiskās lekcijās – attiecībā pret savu pamatojumu garīgajā pasaulē. Atmiņa taču ir kaut kas tāds, kas, kā jūs zināt, pat zināmā veidā tiek pārvarēta tai apziņai, kurai ir jāpamato noslēpumi viņpus sliekšnim. Bet līdz ar to ir jāiestājas kaut kam jaunam. Pats par sevi saprotams, ka tas, kas ir pārdzīvots apziņā, nedrīkst pāriet. Un šis jaunais iestājas tādējādi – es lūdzu tagad tiešām labi ieklausīties! – ka kāda tēze, saturs, kas raksturo garīgo garazinātniskā nozīmē, tātad kam ir reāls garīgais saturs, nepaliek tikai paša ēterķermenī līdz nāvei, bet tieši no apziņas tiek ienests garīgi-ēteriskajā pasaulē. Tātad patiesa, es domāju patiešām garīgo skaroša tēze ierakstās ētermatērijā. Mēness apziņai saturs kļūst redzams, jo bija izdomāts jau iepriekš. Ar to, ka Mēness cilvēks to iztēlojas, jau iepriekš zināmā veidā izdomātais saturs tikai kļūst redzams. Ar parasto nomoda šīs zemes apziņu tēze vispirms saglabājas tikai paša ēterķermenī, paliek saistīta ar cilvēku līdz cilvēks var to koriģēt. Tad slikti izdomātais uzlabojas karmas gaitā. Patiešām garīgo skaroša tēze tiek ienesta vispārējā ētersubstancē. Tā tam ir jānotiek, tā tam ir jāattīstās. Jo pasaules evolūcijas gaitai vienkārši ir nepieciešams tas, kas var tikt ierakstīts pasaulē ar garazinātnes saturu.

Jūs varbūt teiksiet – nu, varbūt jūs tā nesakāt, bet kāds varētu tā pateikt: jā, tad es labāk visu, kas ir garazinātne, mierīgi atstāju guļam mierā; tad man nav jābaidās, ka tas, ko es domāju, tā nepastarpināti tiks saglabāts ētersubstantivitātē! – Tā jūs varējāt teikt augstākais grieķu-latīņu kultūras laikmetā, tagad jūs vairs nevarat tā sacīt. Jo, uz ko es iepriekš norādīju, ka cilvēks var koriģēt to, kas ir ierakstīts viņā, tas ir pareizi, ciktāl tas attiecas uz noteiktu saturu. Bet tas pārtrauc būt pareizi visam tam, ko es jums vakar raksturoju, kā izceļošos no Lucifera un Arimana. Un tie nākotnē tiks pārvarēti tikai tā, ka starp viņiem tiks radīts līdzsvars, kā es to arī izklāstīju. Cilvēki producē paši no sevis, arī sākot no

mūsu piektā pēcatlantiskā laikmeta, tikai tādu, kas var atkal tikt koriģēts. Bet Lucifera un Arimana ietekmē, ja cilvēki nemācās no viņiem uzmanīties, viņi tomēr saglabā vispārējā pasaules ētersubstantivitātē to, ko viņi domā, ko viņi īsteno Lucifera un Arimana ietekmē bieži attīstītajā nozīmē. Tas tiek tur ierakstīts tāpat, kā parasti tur tiek ierakstīti tikai garazinātnes rezultāti.

Tāpat tā ir smalkāka atšķirība: ko mēs paši no sevis noglabājam tikai paši sevī, kas tiek noglabāts vispārējā pasaules substantivitātē caur garazinātnisko saturu; un kas šajā vispārējā pasaules substantivitātē tiek ierakstīts tādēļ, ka tur darbojas Lucifers kā pavadinātājs vai kārdinātājs un Arimans kā melošanas gars.

Tas, kas bieži frāžaini tiek teikts: vajag piesargāties, lai tikai nenonāktu Arimana, lai tikai nenonāktu Lucifera varā, tam dabiski nav nekādas vērtības. Bet tomēr, tieši ja mēs saprotam, pirmkārt, nepieciešamību un otrkārt garazinātnes uzdevumu, mums pilnā dzīvīgumā dvēselē ir jāizceļas jautājumam: par ko tad tāpat ir runa tam, kurš spēj izprast, kas cilvēcei vajadzīgs, garazinātniskajā saturā? Runa ir par zināšanu, ka mēs jau pārejām tajā pasaules laikmetā, sagatavojam to, kurā vispārējā pasaules substantivitātē tiks savukārt ierakstīts nevis tas, kas ir mums jau iepriekš izdomāts, bet gan ko mēs paši domājam. Un, ja to ņem vērā, tad no šīs patiesības plūdis atbildības sajūta par visu, ko mēs īstenojam savā domu pasaulē, atbildības sajūta par to, ko mēs domājam. Cilvēkiem tik viegli gribas noticēt – un, kā jau teikts, līdz aiztecējušajam laikam tas būtiskajā arī bija pareizi – ka domām neesot nekādas objektīvas nozīmes. Mūsu laikā jau arvien spēcīgāk notiek tā, ka īsti meli, īstas nepatiesības vakar raksturotajā nozīmē pārņem Arimans, un tā tās tiek saglabātas vispārējā pasaules substantivitātē. Bet no tā izriet, kā cilvēkiem pamazām būs jāiemācās attiekties pret domāšanu.

Ja iesākumā neizdodas noorientēties tajā, kas tikko tika raksturots, varētu pārņemt izbailes. Bet, ja visu mierīgi un objektīvi, un atbrīvoti apsver, tad nav jāļaujas nekādām bailēm; izbailes pat varētu nerasties, ja tikai sev pasaka: jā, man jābūt šausmīgai atbildības sajūtai pret visu, ko es domāju. – Nākamajam laikam, daudzus tūkstošus gadus galvenais būs tas, lai mēs kā cilvēki apgūtu atbildības sajūtu par domām, kuras mēs aptveram. Un domu aptveršanu var saprast apmēram tā, ka doma ir aptverta tiktāl, ka mēs to varam pārtulkot valodā un iespējams padarīt piemērotu paziņošanai. Kamēr mēs to neesam vispirms tā noformulējuši, ka doma ir padarīta piemērota paziņošanai, tikmēr arī doma nav sasniegusi stadiju, kurā ar to kaut ko varētu iesākt Arimans. Bet, ja mēs domu esam dabūjuši tiktāl, ka uzskatām to par nobriedušu paziņošanai, tas ir, ka esam jau gatavi tajā laikā, kas tad pienāks, šo domu paziņot – tad Arimans jau mēģina šo domu dabūt savā varā un tā iekļaut to vispārējā pasaules substantivitātē. Tam jābūt saistītam ar pārliecību, ka mums galu galā ir pareizi formulētas domas, par kurām mēs varam uzņemties atbildību, un ka mēs mācāmies vispār uztvert domāšanu kā meklējumus. Mums kā cilvēkiem mūsdienās tas vēl ir mantojums no ceturtā pēcatlantiskā laikmeta un vēl neatīstītais no piektā pēcatlantiskā laikmeta – pārāk spēcīga apziņa, ka mēs drīkstam uzreiz formulēt katru domu. Domāšana mums vispār nav dota tam, lai tūlīt visas domas būtu gatavas! Tā drīzāk ir mums dota meklēšanai, lai mēs varētu izsekot faktiem, apkopot tos un apskatīt no visām pusēm. Vai nav tiesa, ka cilvēks, kāds viņš pašlaik ir, vismīlāk aši noformulē kādu domu, kurai tad cik aši vien iespējams ļauj nākt pār lūpām vai uzraksta to uz papīra, vai apmēram tā. Viņš grib pēc iespējas ātri to palaist pasaulē. Bet ne jau tam mums ir dota domāšana, lai domas veidotu pārsteidzīgi, bet gan lai meklētu, lai uzskatītu domāšanu par operāciju, par kaut ko, kas iespējami ilgi paliek tādā veidolā. Un arī noformulētas domas vēl zināmā mērā varētu paglabāt, kamēr cilvēks pats sev var atbildēt, ka kāds fakts ir tiešām apgrozīts un apskatīts no visām pusēm tā, lai tas vairs nebūtu fakts, kuru divdesmit seši cilvēki izsaka aplami, kā es to aprakstīju, un tikai četri spēj to izteikt apmēram pareizi. Jo tā priekšā sēdēja trīsdesmit cilvēki!

Ārkārtīgi daudz būs atkarīgs no tā, lai zināms skaits cilvēku aptvertu tieši šo nepieciešamo faktu, kuru es tagad esmu raksturojis. Mūsu dienās faktiski pat iedomāties nevar, kā pret šo maksimu, domāšanu izmantot meklēšanai un pēc iespējas ilgi vēl suspendēt gatavo domu, tiek grēkots. Un tādēļ mūsu pasaulei cauri virpuļo melu tīkli, tādēļ meli arvien vairāk un vairāk kļūst par ieradumu. Bet pastāvot tādai nosliecei uz meliem, tendencei melot sagrābjot mūsu cilvēci, cilvēce tieši dodas dekadencē un notiek nemitīga mētāšanās starp Arimanu un Luciferu. No vienas puses tiek pateiktas nepatiesas lietas, vai tas būtu no ļaunas gribas, vai arī tas būtu aiz vieglprātības, un tajā, sakot «ļauna griba, vieglprātība», mums jau ir norādīts uz to, ka ar šo melošanas garu ir saistīts Lucifers! Ar melu garu ir saistīts Lucifers, tur viņš ļoti labi tiek klāt, jo melošana savukārt rada kaislības. Un mēs zaudējam spēku noturēt līdzsvaru starp to, ko mēs jūtam un gribam, un to, ko mēs domājam. Būs ļoti nepieciešams, lai cilvēki pietiekami spēcīgi no neapzinātā paceltu augšā apziņā, cik bezgalīgi izplatīta mūsdienās ir pretējā tendence tam, kas te tiek prasīts kā nepieciešamība nākotnei: stingra atbildība attiecībā pret to, ko formulē kā patiesību. Mēs redzam to izzūdām biedējošā veidā, it īpaši pēdējos gados. Bet svarīgais ir, ka ir jāuzmanās. Jo cilvēki savā augšējā apziņā nezina, cik spēcīga ir tendence teikt nepatiesību.

Patiesām, kaut kas kļūst par patiesību tikai tad, ja to apskata no visām pusēm, ja tas ir zināmā mērā ielikts visādos kontekstos un ir izpētīts no visdažādākajām pusēm; ja spriedums tiešām ir ticis pēc iespējas ilgi suspendēts. Ne jau pārsteidzīgi izteikts uzskats, pārsteidzīgi izteikts viedoklis, pārsteidzīgi izteikts paziņojums par kādu faktu var būt patiesība. Tas var iedarboties tā, ka cilvēce arvien vairāk un vairāk nonāk dekadencē. Var pat veikt eksperimentu šajā ziņā. Vai nav tiesa, tā pilnīgi klaji cilvēki parasti nemelo. Protams, daži dara arī tā; bet kas ir vissliktākais, tie ir neapzināti un zemapzināti meli, kas nāk no luciferiskas pavadīšanas, tā ka saka pus- vai ceturtdaļ-, vai astotdaļ-, vai sešpadsmitdaļpatiesību, jā pat vienu deviņdesmit astotdaļu patiesības, bet atlikušo divu simtdaļu dinamika dēļ viss virzās uz slikto pusi.

Tam sevišķi pievienojas tas, ka tagad cilvēkos eksistē tik bezgalīgi spēcīga tieksme vienmēr visu raksturot, visu zināt, neko nepārdomāt, nekad neizmantot domāšanu meklēšanai, bet uzreiz visu formulēt. Un patiesām, tas taču ir dabiski, ka ir uzkrītoši, ka tagadnē tik daudz tiek melots, tam nav vajadzīgs liels talants, lai to pamanītu, tieši tagadnē. Bet arī ir jābūt skaidram, ja nu tā izsaka vispārēju spriedumu: tagadnē tiek daudz melots, – tad arī domāšanai būtu jāiet pa ceļu, lai šo patiesību, ka tagadnē tiek daudz melots, savukārt izgaismotu no visām pusēm. Citādi kāda patiesība tādēļ, ka tiek noformulēta pārāk ātri un realitātei neatbilstošā veidā, var kļūt par tieši pretējo. Tā es pēdējās dienās lasīju kādu rakstu par lielajiem meliem, kas tiek taisīti tagadnē. Tam nav vajadzīgs liels talants, lai raksturotu visus tos melus, kas tagad spindz gaisā, bet es nezinu neko melīgāku par šo rakstu! Viss šis raksts ir viena vienīga melu mērce, viena vienīga melu mērce ir izlieta pāri visam rakstam, tomēr tas, kas ir pateikts, pats par sevi saprotams, noteiktā veidā ir patiesi. Es ar to nesaku neko pret šo rakstu, bet runa ir par to, lai cilvēcē patiesām parādītos apziņa: lietās ir jāiedziļinās, tās ir jāizgaismo no visām pusēm un nedrīkst nonākt pie pārsteidzīgi ātriem formulējumiem.

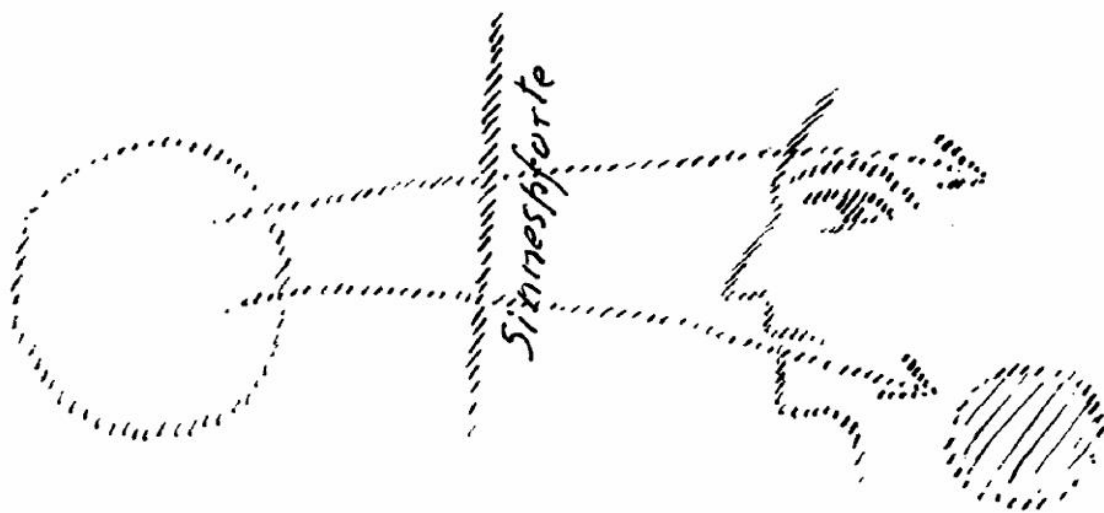
Redzat, garīgajai pasaulei no tā, kas tiek pārdzīvots šeit fiziskajā pasaulē, ir vajadzīgs galvenokārt šis veids, kā izjust patiesību. Tas ir vajadzīgs garīgajai pasaulei, kura grib īstu, patiesu izpratni par garazinātniskajiem impulsiem; bet tas ir vajadzīgs jau arī tai pasaulei, kuru izdzīvo, kad ir iziets pa nāves vārtiem. To ir nepieciešams ņemt vērā, ka ir vajadzīgs šāds noskaņojums attiecībā pret patiesību, jo citādi nav iespējas attīstīt izpratni par apkārtējo laikā starp nāvi un jaunu piedzimšanu. Šis veids, just atbildību pret patiesību, tas ir vajadzīgs, lai rastu izpratni par to, kas vispār ir paveicams garīgajā pasaulē.

Noteiktos aspektos cilvēka nostājai pret patiesību turpmākajā cilvēces attīstībā ir jāmainās caur garazinātņi, un daudzējādā ziņā tas, kas parādās tagadējā laikā, parāda tiešām biedējošā veidā, kāds

ir lejupejošais ceļš, kura vietā ir jātiek meklētam augšupejošajam. Jo, tā kā mums jāiet cauri atlikušajam Zemes laikam, cauri Jupitera, Venēras, Vulkāna laikam, daudz kam no tā, kas mūsos pašos tiek radīts mūsu dvēseliskajā dzīvē, ir jātiek iegravētam, iekļautam pasaules substantivitātē. Tas ir kaut kas, kas man ir sakāms par atmiņas metamorfozi.

Arī par ieradumu metamorfozi es gribētu pateikt tikai dažas lietas. Ja mēs atskatāmies, no kā tas ir attīstījies, kā zināmā mērā tas, kas šodien ir saistīts ar ieradumiem, bija Mēness cilvēkiem, tad varam sacīt: bija tā, ka cilvēks vienkārši saņēma impulsus no augstāko hierarhiju garīgajām būtnēm. Viņš vēl neattīstīja ieradumus. Tas ir Zemes laika princips, Zemes laika fakts, ka cilvēkam ir ieradumi. Bet tagad savukārt, jo mēs jau esam pārkāpuši pāri Zemes laika vidum, ir jātiek gatavotam tam, kas ir nepieciešams tālākajai attīstībai. Ar ieradumiem, mēs atraujamies no tām būtībām, kuras sūta savus impulsus no garīgās pasaules. Un ar ieradumiem tiek pamatota mūsu brīvība.

Bet tagad mums savukārt ir jāizveido citas attiecības ar augstāko hierarhiju būtnēm. Zemapzināti vai neapzināti Mēness laikā un vēl arī Zemes laika sākumā mēs bijām atkarīgi, neko šajā ziņā nedarot. Augstāko hierarhiju garīgās būtnes, pat zināmas elementārbūtnes iesūtīja mūsu apziņā savus impulsus. Tagad mēs no tā atbrīvojamies. Atdarīnāšana bērna vecuma pirmajā laikā ir palicis kā tāds atlikums, sava veida atlieka. Bet mums ir atkal jāattīstās ārā no dzīvošanas-ieradumos, pāri tam, kas ir ne tikai ieradums ārējos ierīkojumos, bet arī ieradums mūsu morālajai uzvedībai – es tikai jums norādu uz nodaļu par morālo taktu manā grāmatā «Brīvības filozofija» - tāpat pāri visam, ko mēs tā apgūstam kā ieradumu un ar ko mēs pamatojam savu brīvību. Atzīstam īsti, ko mēs visu attīstām ieradumu dzīvē! Ir tā, ka mūsos ir atlikums no attiecībām ar augstāko hierarhiju garīgajām būtnēm, ko mēs parastajā Zemes nomoda apziņā pilnībā neizprotam. Gribētos teikt: tur ir nezināma pasaule. No šīs nezināmās pasaules mēs caur maņu vārtiem ienākam pasaulē, kurā dzīvojam. Bet mēs ceļamies no pasaules, kas ir viņpus maņām, no pasaules, kura ir aiz maņu pasaules plīvura, kuru mēs atkal atsedzam ar garazinātņi. Bet mēs nesam sevī atlikumu no šīs pasaules.

Tikai tā mums nav skaidra parastās Zemes apziņas laikā. Mēs esam dzīvojuši ar augstāko hierarhiju būtnēm tur viņpusē garīgajā pasaulē līdz Mēness laika beigām un vēl Zemes laikā. Tad mēs esam izgājuši caur maņu vārtiem. Bet mēs neesam pazaudējuši visu, kas bija attīstījies mūsu dvēselē kā piederības sajūta augstāko hierarhiju būtnēm. Mēs nesam sevī līdzī zemapzinātu atlikumu. Līdzās daudz kam citam šis zemapzinātais atlikums ir arī sirdsapziņas pamats. Sirdsapziņu var apskatīt arī no šī skatpunkta. Sirdsapziņa pilnībā ir vēl garīgās pasaules novēlējums. Tikai pakāpeniski, mums mācoties atkal izprast pasauli, aptverot to garīgi, mums izrietēs morāles principu summa, kas

izturēsies izgaismojoši pret to, kas kā instinktīva morāle nāk no mūsu sirdsapziņas. Parādīsies arvien mirdzošāka morāle – tikai ja cilvēce to meklēs, pats par sevi saprotams!

Tādēļ, ka tas ir tā, mēs mūsdienās vēl bieži runājam par abstraktiem ideāliem: par lielajiem abstraktajiem patiesības, skaistuma un labestības ideāliem. Bet atcerieties, kā es šeit pirms astoņām dienām iztirzāju, kā tam, kas ir patiesība, skaistums, labsirdība kā abstrakti ideāli šeit fiziskajā pasaulē, atbilst būtības garīgajā pasaulē. Uz šīm augstāko hierarhiju būtībām, un ne tikai uz abstraktiem skaistuma, patiesības un labsirdības ideāliem atkal attīstīties cilvēka dvēsele, kamēr tagad mēs ar savu darbošanos, ar mūsu cilvēcisko rīcību sekojam zināmiem abstraktiem ideāliem. Ja nu mēs vispār paceļamies līdz ideālismam, tad mums ir jāattīstās līdz tam, lai mēs atkal apzinātos mūsu kopsakarību ar dzīvīgu garīgo pasauli, no kuras ir jāplūst impulsiem tam, kas notiek šeit fiziskajā pasaulē. Garazinātnei ir jāienāk dzīvē tā, lai cilvēks caur to saņemtu impulsus tam, kam ir jānotiek fiziskajā pasaulē. Un man gribētos teikt: šīs lietas ir acīmredzamas – es domāju to simboliski – garīgi, pats par sevi saprotams, tā ir acīmredzamas!

Ņemat to, kas no šodienas materiālistiskās piektā pēcatlantiskā laika kultūras ir sakāms par cilvēces nākotni, par to, kas cilvēkam būtu jādara! Daudz kas, protams, ir skaisti. Es nekādā ziņā negribu nopelt vai kritizēt to, kas tā tiek pateikts. Bet tā tomēr ir tikai tāda abstrakciju meklēšana! Tikumiskie ideāli, nacionāli ekonomiskie ideāli, visādi citi ideāli ir abstrakcijas. Salīdziniet to, kas tā tiek dotas kā abstrakcijas tam, kādam cilvēciskam impulsam būtu jānāk nākotnē, ar to dzīvīgo pasauli, par kuru cilvēks var uzzināt no garazinātnes, kam ir jānotiek pasaulē! Ņemiet to, ko var saprast no tā, ka zina: šajā ziņā būs jāstājas attiecībās ar eņģeļu hierarhiju, kura ļaus jums izpildīt šo uzdevumu, ar ko pasaule iegūs šādu un tādu veidojumu un tā tālāk. Pamēģiniet salikt kopā visu, ko jūs varat atrast dažādos lekciju ciklos par veidu, kā attīstīsies cilvēce nākotnē un ko pozitīvu tā paveiks. Salīdziniet to ar tiem abstraktajiem morāles ideāliem, kas parasti tiek minēti, tad jums būs atšķirība starp dzīvīgo un to, kas ir tikai nedzīvi abstrakts. Bet šīs dzīvīgais būs nepieciešams, apziņa, ka pasaule ne tikai vienkārši tā eksistē: minerāli, augi, dzīvnieki un cilvēks, un cilvēks te veido visvisādus ideālus, pēc kuriem vadīties, vienas vienīgas abstrakcijas, pēc kurām būtu jāveidojas pasaulei. Nē, īstenībā minerāli, augi, dzīvnieki, cilvēks, eņģeļi, erceņģeļi un tā tālāk kā dzīvīga ķēde iet augšup! Un no šīs dzīvīgās kopsakarības savukārt plūst tas dzīvīgais, kam ir jāieplūst cilvēces attīstībā. Kamēr mēs caur garazinātnei nenonāksim līdz pilnai šī fakta izpratnei, tikmēr vienmēr būs tikai abstrakti ideāli. Domas, idejas – it kā tajās būtu kaut kas radošs, ja tās nav eņģeļu, erceņģeļu un tā tālāk idejas! Šīs apziņas iegūšana, ka esam dzīvīgā saistībā ar pasaules jēgu un pasaules mērķi, tā nāks. Patiesība kļūs morālāka, jo cilvēki sajūtīs morālu atbildību pret patiesību. Un tikumība vairāk kļūs par gudrības pilnu izzīni, jo cilvēki zinās, kurām būtnēm kalpo, šo vai to izdarot.

Būtiskajā tas, ko es tagad tikko pateicu, vienlaikus ir pareizā Kristus-principa uztvere mūsu laikam. Tas, kas ir ticis izcelts no Kristus-principa līdz mūsu laikam, nav varējis aizkavēt to, ka mūsu laiks daudzējādā veidā tieši iet uz leju un tupinās lejupslīdi. Bet Kristus, kā es jau bieži esmu teicis, nav atnācis sakot: tagad es esmu te, pierakstiet, cik ātri iespējams, šo to no tā, ko jūs par mani varat pateikt, un tad cilvēcei līdz Zemes dienu beigām tam ir jātic! – Ka tas tā ir, to māca tikai tuvredzīga, aprobežota tagadnes teoloģija. To, ko tā māca, to bieži var ietvert vārdos, it kā Kristus būtu teicis: es šo to esmu padarījis, ātri visu pierakstiet, tad nekad tam nedrīkst neko pievienot, un tam tad ir jātic mācītam līdz pat pasaules galam.

Šādam apgalvojumam pamatā ir nepatiesība, kas ir tik nepatiesa, ka to pat negrib izrunāt. Es domāju, ka tie, kuri nemitīgi pēc tā rīkojas, to pat nekad neizrunā. Šim impulsam, pēc kura rīkojas, pamatā ir nepatiesība, visnepatiesākā nepatiesība. Jo Kristus teica: «Es esmu pie jums ik dienas līdz pasaules galam», un tas nozīmē: Viņa atklāsme vienmēr būs pieejama! Kristietības sākumā tas bija evaņģēliju saturs; šodien tas ir garazinātnes saturs, kas nāk no tās avotiem.

Tie, kuri pierakstīja to, kas tolaik varēja tikt pierakstīts, neteica: mēs rakstām, un nekas cits nedrīkst tikt pierakstīts, kā tikai tas, ko mēs pierakstām, - bet gan viņi teica: ja kāds gribētu pierakstīt visu to, kas ir sakāms par Kristu, tad visā pasaulē tam nepietiktu grāmatu.

Savā ziņā tieši ar to, kas pulsē caur garazinātņi, tiks atklāts Kristus-izpratnes nervs, ko tagadnē nevar atklāt nekas cits. Tagadnē patiešām ir nepieciešams, lai uzmanība tiktu pievērsta tam, kādu nostāju cilvēkam ir jāiegūst attiecībā pret savām domām un pret impulsiem, kas ir pamatā viņa rīcībai. Par to tiek tik bezgalīgi daudz, vai vismaz tika tik bezgalīgi daudz rakstīts, bet vairumā gadījumu bez pamatojuma, jo cilvēki mūsu dienās grib iet pilnībā citu ceļu. Viņi grib ātri tikt galā ar domāšanu un nepadarīt domāšanu par ceļu uz mērķi, kura sasniegšanai var noticēt tikai tad, ja ir ilgi, ilgi uz to iets. Un tad, kad ir iemantotas īstās attiecības ar patiesību, tad tomēr vēl pienāk laiks, kad zina: ja arī kāda lieta ir aplūkota no visām pusēm, var rasties pilnīgi pareizs formulējums, bet arī tad vēl ir nepieciešams neapstāties un turpināt to apskatīt, aplūkot no citām pusēm.

Šis nu reiz ir tas, ko garazinātnei vajadzētu ielikt mūsu dvēselēs kā ļoti nopietnu prasību. Un lai izceltos apziņa par šo garazinātnes uzdevumu, tam īstenībā, ciktāl tā pašlaik ir gatava, ir šī būve⁴. Un tai ir te jābūt, lai veidotu izejas punktu, nelielu, vāju izejas punktu, lai tas, kas ir ticis pateikts, varētu nonākt cilvēku sirdīs un dvēselēs. Tam, dabiski, ir nepieciešams, lai notiktu viss, kas var notikt, jo daudz kas tagadnē ir pret to.

⁴ Droši vien, ka runa ir par pirmo [Gēteānumu](#), kas pilnībā nodega naktī uz 1923. gada 1. janvāri.

TRĪSPADSMITĀ LEKCIJA

1916. gada 28. augusts

Vispārējās cilvēka formas piešķiršana Visumam. Galva un pārējais ķermenis. Galvas divpadsmit nervu pagarinājumi. Roku metamorfoze par runas maņu, celgalu metamorfoze par taustes maņu nākamajā inkarnācijā. Cilvēka fiziskā organizācija un tehniskie izgudrojumi. Lucifera un Arimana darbība. Okultisma nomaldīšanās. Reālistiskās un realitātei naidīgās domāšanas sadursmes.

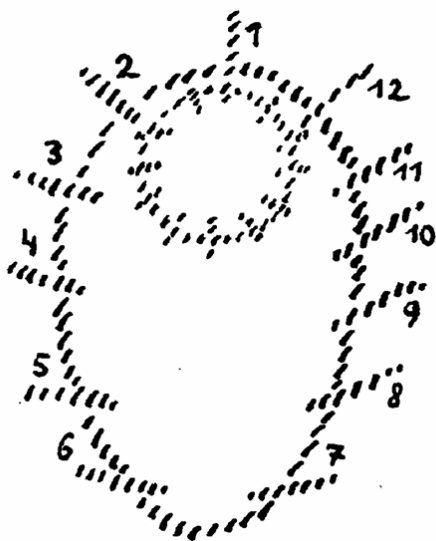
Man lekcijās, kuras esmu nolasījis, bija jāpasaka dažādas lietas, kas varētu tikt sauktas par paradoksālām, kas patiešām arī skan paradoksāli attiecībā pret tagadnes materiālismu. Bet tā nu tas ir: atziņas no jomas viņpus sliekšņa attiecas uz citu pasaules jomu, varbūt labāk teiksim uz citu pasaules formu, nekā ir tā, kurā ir ar maņām uztveramie fakti, kurus mūsdienās tā, kas sevi sauc par zinātni, grib apskatīt kā vienīgus. Atcerēsimies dažas lietas, par kurām bija jārunā. Atcerēsimies to, ko mēs varējām izskaidrot, kādā veidā cilvēka veidola ārējais izskats norāda uz cilvēka saistību ar pasauli: kā cilvēka galva ar tās formu, ar visu tās veidojumu – tā tad galva, kāda tā ir – pirmkārt ir veidojums, kas Zemes dzīves laikā nemaz nevarēja aizmesties un rasties, ka tā ir Mēness spēku rezultāts, bet arī tā, kā tā ir formēta speciālos, individuālos gadījumos katram atsevišķam cilvēkam, ir viņa iepriekšējo inkarnāciju rezultāts, un savukārt tas, kas bez galvas ir pārējais ķermenis, zināmā mērā ir sagatavošanās kļūt par galvu nākamajā inkarnācijā. Tā ka mums cilvēka galvas formā ir norāde un iepriekšējo inkarnāciju; tajā, kas radīsies no cilvēka ķermeņa, mums ir norāde uz cilvēka nākamo inkarnāciju. Tā cilvēka veidols patiešām tieši pieslēdzas iepriekšējai un nākamajai sekojošai inkarnācijai. Ja cilvēku apskata šādi, tad viņš tā tad norāda uz lielu pasaules kopsakarību.

Jūs zināt, ka tie rudimenti, kas ir palikuši no senākiem, gudrības pilnākiem laikiem, cilvēku attiecībā uz viņa ārējo veidolu sasaista ar divpadsmit zodiaka zvaigznājiem. Protams, nepieminot šeit to diletantisko raksturu, kāds mūsdienās bieži piemīt astroloģiskajiem pētījumiem, ir jāpievērš uzmanība faktam, ka aiz šīs vispārējās cilvēka formas piešķiršanas Visuma dzīlēm slēpjas būtiski noslēpumi.

Jūs zināt, ka astroloģija piesaista cilvēka galvu Aunam, kakla daļu ar balseni Vērsim, daļu, kur sākas rokas kopā ar to, kas izpaužas rokās un plaukstās, ar Dvīņiem. Krūškurvja daļu Vēzīm, visu, kas saistīts ar sirdi, Lauvai, to, kas norisinās vēdera lejasdaļā ar Jaunavu, gurnu daļu Svariem, seksuālo daļu Skorpionam, augšstilbus Strēlniekam, ceļus Mežāzīm, apakšstilbus Ūdensvīram, pēdas Zivīm.

Tajā mums ir cilvēka visa ķermeņa, ieskaitot galvu, piesaiste spēkiem, kas valda Visumā un kuri zināmā veidā varēja tikt izpausti, tos simbolizējot ar Zodiaka stāvzvaigznēm.

Bet mēs arī runājam par to, ka galva pati faktiski ir visa ķermeņa pārformējums, proti, ķermeņa, kāds tas bija iepriekšējā inkarnācijā, un ka maņu orgānos, kuru reprezentatīvā pārstāvniecība vienam ar otru ir galvā, savukārt arī ir jāsaskata divpadsmit daļu vienība, īsts divpadsmitnieks. Tā ka mēs varam uzzīmēt sekojoša veida shēmu:

Pieņemsim, ka tas shematiski ir viss cilvēka ķermenis (skat. attēlā), un tad piesaistīsim galvu Aunam, kaklu Vērsim un tā tālāk, tā ka divpadsmit zvaigznājus būsim piesaistījuši visam cilvēkam. Pēc tā, ko mēs esam pateikuši par visa maņu organisma kopsakarību, mums tagad to, kas šeit tagad ir piesaistīts tikai vienam zvaigznājam, savukārt pašu ir jāpiesaista visiem divpadsmit zvaigznājiem. Tātad mums šeit ir jāatkārto tas pats. Un es pievērsu jūsu uzmanību šai īpatnībai, kas tieši atkārtojas visos lielajos Visuma likumos. Ja ir kaut kas tāds pa divpadsmit, tad vienmēr viena daļa no divpadsmitnieka pieder visam veselumam un tomēr paliek patstāvīga daļa. Viena daļa, galva, ir piesaistīta vienam zvaigznājam un tomēr savukārt – izcelta kā īpaša, speciāla – visiem divpadsmit zvaigznājiem. Ja tas ir pareizi, kas tā ir pateikts, tad būtu jāpieņem, ka, ja šis ir ķermenis vienā inkarnācijā, kas kļūs par galvu nākamajā inkarnācijā, tad zināmā mērā tam, kas šodien ir visa galva, nākamajā inkarnācijā būtu jākalpo kādam maņu orgānam. Tam, kas šodien ir balsene, runas orgāns, ar visu, kas atrodas tai kaimiņos, tam nākamajā inkarnācijā pārveidoti, metamorfozēti jākalpo otrajai jutekliskajai dzīvei; tam, kas izpaužas rokās, trešajai jutekliskajai dzīvei un tā tālāk. Tādi, kādi mēs esam šajā pasaulē, mēs teiktu: viss mūsu ķermenis ir pārveidots metamorfozēts par galvu nākamajā inkarnācijā, proti, tik regulāri, ka divpadsmitdaļība, kas šodien ir mūsu ķermenī, nākamajā inkarnācijā savukārt varētu parādīties galvas divpadsmitdaļībā.

Varētu pat jautāt: Vai ir kāda norāde, ka galvā patiešām ir šī divpadsmitdaļība? – Nu vairums no jums zinās, ka no cilvēka galvas iziet divpadsmit galveno nervu pagarinājumi. Kad reiz tos pareizi skaidros – ne tik nožēlojami juceklīgi kā mūsdienu smadzeņu fiziologi – tad šajos divpadsmit nervu pagarinājumos no galvas tiks atkal atpazīts tas, kas ir piešķirts visam ķermenim iepriekšējā inkarnācijā. Un nav jāatduras pret paradoksu, ka, piemēram, tas, kas šodien ir rokās, kādreiz parādīsies kā kaut kas galvā. Lielos vilcienos šādas lietas varbūt pat var pavisam viegli apjēgt. Jo vai tad tas, kas mums ir rokās un plaukstās, ja mēs tās kārtīgi fiziognomiski apskatām, patiešām jau tagad it kā nenorāda aizmetņus runas orgāniem? Vai mēs ar rokām un plaukstām jau neizpildām sava veida daiļrunīgu valodu? Kāpēc tad lai nevarētu ticēt, ka reiz tas kļūs par pavisam ko citu, par kaut ko, kas atbilstoši jēgai pavisam citā esamības pakāpē nedos ziņu kā galvas maņu orgāns? Un smieties par to, ka, piemēram, tas, kas attiecībā uz mūsu ķermeni izpaužas ceļgalos, gatavojas savai izplatībai pa visu ķermeni, lai kļūtu par tausti, par taustes orgānu, par to smieties varētu tikai tas, kuram nav ne jausmas par to, kas īstenībā ir esamības metamorfoze. Mūsu cilvēka ceļgala īpatnība ar tā brīnumaino uzbūvi ar pievienoto ceļa kauliņu, kas noteiktā ziņā ir tik jūtīgs, bet citā veidā kā visa ķermeņa taustes orgāns, tieši tas gatavojas kļūt par tausti nākamajā inkarnācijā. Tā metamorfozējas tas, kas mūsos ir, un caur to mēs ieskatāmies esamības dziļajos noslēpumos. Bet tomēr ir nepieciešami, lai pareizi ieskatītos šādos dziļos esamības noslēpumos, ieskatītos ar godbijību, lai mēs neattīstītu tādu nosakņojumu, kāds

mūsdienās tiek attīstīts parastajā zinātnē, kas attiecībā pret to, kādam tam vajadzētu būt, īstenībā ir cinisks noskaņojums. Mums ir vajadzīga godbijība pret esamību, ja gribam saklausīt tās noslēpumus. Mūsdienu cilvēks jau kopš ilgāka laika visos savos pasaules uzskatos ir ienesis savu briesmīgo augstprātību un lieluma māniju. Ja šī lieluma mānija īpaši izpaužas kādā atsevišķā raksturā, personībā, tad par to nav jābrīnās tam, kurš redz, kā mūsu dienās tieši cilvēces intelektuālajā un zinātniskajā dzīvē plaši valda nepamanīta lieluma mānija un augstprātība.

Garazinātnē man jau bieži ir bijusi nepieciešamība pievērst uzmanību šai augstprātībai, kas īpaši ceļ savas nekārtības cilvēces jaunākajā attīstībā, es jau bieži esmu runājis par to, kā cilvēki raksta, kad raksta par cilvēku darbiem. Palasiet to, kas ir rakstīts skolas grāmatās vai citos darbos, kas runā par cilvēces izgudrotāju garu, piemēram, teiksim, par papīra atklāšanu, par šo papīru, par ko domājot pārņem skumjas redzot, cik daudz uz tā tiek sadrukāts jaunākajos laikos. Bet ko tik cilvēki nesarunā par to cilvēcisko kapacitāti, kas ir novedusi līdz šādām lietām! Es pievērsu uzmanību tam, ka lapseņu pūznis sastāv no tās pašas vielas, no īsta papīra; ka tur jau pirms gadu miljoniem elementārās būtnes, kas ir lapseņu pūžņa pagatavošanas pamatā, ir izdarījušas šo atklājumu pirms cilvēkiem. Un šādas lietas varētu pateikt tūkstoškārtīgā ziņā. Paskatieties uz kādu teleskopu, kas pagriežams divējādā veidā, tā ka tas var iet uz augšu un uz leju, un tad var tikt arī pagriezts. *Šmīle (Schmiele)*, kurš dažādos veidos ir nopūlējies pievērst uzmanību šādām lietām, arī jau ir norādījis uz šo teleskopa piemēru. Paskatieties, ko cilvēks ir paveicis! Šī teleskopa kustība, kas ir divējāda: pa labi, pa kreisi, augšup un lejup, tā tiek nodrošināta tā, ka tur ir dubults ierīkojums pagriešanai, viens augšējais ierīkojums, ko mehānikā apzīmē kā šarnīra eņģi, un viens apakšējais, ko mehānikā apzīmē kā tapas eņģi. Tas nodrošina dubulto pagriešanos pareizā veidā. Šī lieta būtu muļķīga – ko ar teleskopu var viegli izmēģināt – ja to darītu otrādi: ja tapas eņģe būtu šarnīra eņģes vietā un zem tapas eņģes ieliktu šarnīra eņģi. Tas būtu neizdevīgi. To nu var slavēt kā dziļi nozīmīgu cilvēku atklājumu, ka viņš ir atklājis šādu kustības ierīkojumu. Bet daudz ģeniālākā veidā – ja es šo vārdu «ģeniāli» tagad lietoju objektīvi nevis subjektīvi – jūs visi nēsājat šo ierīkojumu sev aizmugurē, kur jūsu galva sēž uz kakla skriemeļa: augšpusē šarnīra locītava, apakšā tapas locītava. Un līdz ar to jūs spējat kustināt galvu augšā un lejā un grozīt uz visām pusēm. Redzat, tur mums cilvēka organismā ir tieši tas pats, kas mūsdienās ir cilvēku domāšanas priekšmets.

Nav vispār nekā tāda, ko cilvēks atklāj, jebkad atklās, kas kaut kā nebūtu atrodams cilvēka organismā. Cilvēka organismā ir atrodams viss, ko cilvēks ir kā mehāniskas ierīces atklājis un vēl atklās, viss, kas patiešām vēl var kaut ko dot cilvēka evolūcijai. Tikai tas, kas nekādi nevar veicināt cilvēka evolūciju, nav atrodams cilvēkā, vai arī atrodams cilvēkā tādā veidā, ka ir iekļauts pavisam citādākā veidā, nekā to savā evolūcijā ir iekļāvis cilvēks. Tātad mēs varam sacīt: ja mēs atskatāmies senos, senos laikos, tad kādreiz ir jābūt bijušam laikam – tāds ir evolūcijas raksturs un gars – kad radās šis raksturīgais locītavu mehānisms un vēl arī daudz kas cits. Un tagad tas pastāv. Un mēs varam atgriezties senākos un senākos cilvēces attīstības laikos – ko nu sauc par cilvēces attīstību, proti, cilvēces attīstību, kad cilvēkam jau ir tas veidols, kāds tam ir tagad – mēs nekad neatradīsim, ka šī izkārtojuma nebūtu. Un ja tam būtu jārodas tīri mehāniskā ceļā, kā gan tas varētu notikt? Iedomājieties, ka tas ir īpaši lietderīgs ierīkojums, tik lietderīgs, ka to var labi izmantot teleskopos. Jebkurš cits iekārtojums būtu nelietderīgs. Pēc virspusēja, sekla darvinisma pamatprincipa – es saku, no virspusējā, seklā – no mazāk lietderīgā esot jāizveidojas vairāk lietderīgajam. Bet kur lai, piemēram, šajā gadījumā pastāvētu mazāk lietderīgais? Mazāk lietderīgais padarītu cilvēka, kāds viņš tagad ir, pastāvēšanu neiespējamu vispār. Viņš tātad vispār nevarētu dzīvot tajā veidā, kā tagad, un ir neiedomājami, ka te varētu runāt par pāreju no mazāk lietderīgā uz lietderīgāko. Šādām lietām vienmēr ir pievērsuši uzmanību tie, kuri ir attīstījuši nepieciešamās pretpatiesības vispārpieņemtajām, sekli uztvertajām darvinistiskajām patiesībām.

Kā nākotnē tiks skaidrota cilvēka kopsakarība ar Visumu? Arī par to man jāpasaka kaut kas paradoksāls. Jūs atcerēsieties, kā es izskaidroju, ka mūsdienu ticība, ka debesis pašas izskaidros sevi, ir tikai frāze, un ka patiesībā debesu noslēpumi, kurus izpētīs un kurus kopernikānisms pieņem tā, it kā debesis pašas varētu sevi izskaidrot, ka šie debesu noslēpumi var sniegt izskaidrojumu tam, kas dzīvo uz Zemes, un otrādi – Zemes noslēpumi izskaidro debesu noslēpumus.

Lai cik paradoksāli tas mūsdienās neskanētu: nākotnē tiks studēta embrija attīstība, kā tas attīstās no vienas šūnas un savā vidē un tā tālāk līdz pilnvērtīgam cilvēkam. To, kas tur tiks novērots, pieņems kā lielo kosmisko un universālo noslēpumu atklāšanu. Un to, kas tiks novērots debesīs, apskatīs kā izskaidrošanas principu tam, kas šeit uz Zemes norisinās dzīvniekos, augos un cilvēkā, it īpaši embrionālajā stāvoklī. Debesis izskaidro Zemi, Zeme debesis. To es arī jau esmu iztirzājis. Pagaidām tas vēl ir mūsdienu laika paradokss – reāls, nopietns nākotnes izziņas princips, kam ir jātiek paplašinātam.

Šodien es vēl gribētu parunāt par kaut ko līdzīgu, gribētos teikt, trešo paradoksu, kas ir saistīts ar apskatiem, ar ko mēs nodarbojamies, tieši turpinot par *Gētes* «Faustu» par Arimanu un Luciferu. Mēs ar zināmām tiesībām meklējam Lucifera manifestāciju, atklāsmes visā, kas ir izteikts cilvēka emocijās, kas izdzīvo cilvēciskajās kaislībās, sajūtās un tā tālāk. Luciferisko mēs apskatām kā vairāk no iekšējā darbīgo. Kad Ieva ķērās pie sava skaistuma izkopšanas, lai pati sev šķistu skaista, lai būtu tā būtne, kura kā tāda pati sevi uzskata par skaistu un ar savu skaistumu var vest kārdinājumā, tur bija jālīdzdarbojas Luciferam. Kad bija jāiestājas citai lietai Zemes attīstības gaitā, kad dievu dēliem bija jāuzskata cilvēku meitas par skaistām, tātad objekts bija jāuzskata par skaistu, tur bija jādarbojas Arimanam. – Lai Ievu tā cauraustu, ka viņa justos skaista un varētu ar savu skaistumu pavedināt kārdinājumā: Lucifers. Lai objekts tiktu uzskatīts par skaistu un varētu no ārpuses uzskatīts par skaistu, tam bija nepieciešams Arimans. Pirmais notika lemūriskajā laikā, otrais atlantiskajā laikā.

Bet arimānisko un luciferisko ir jāiepazīst arvien precīzāk un precīzāk. Es, dabiski, varu raksturot tikai atsevišķas detaļas no arimāniskā un luciferiskā. Tad jums ir jāmēģina apkopot arimānisko un luciferisko raksturu kopumā no atsevišķajām epizodēm, kuras es jums esmu sniedzis.

Varbūt daži no jums zina, varētu teikt, vienu paradoksālu notikumu, kas tipiski parādās tiem, kuri kaut nedaudz apgrozās aprindās, kur nodarbojas ar okultismu, kvazi-okultismu, okultiskām blēdībām un visu, kas tieši ir saistīts ar šīm lietām. Tur vienmēr atkal un atkal var gūt noteiktu pieredzi. Tātad pieņemsim, ka būtu kāda sevi par okultisku saucoša biedrība ar dažām izcilām slavenībām. Šādās okultiskās biedrībās vienmēr ir slavenības, kurām tic, pie kurām tiek zvērēts. Tad tur uzpeld kaut kas, kas tiek izplatīts kā dogma. Pieņemsim, kaut kas uznirst kā dogma, tur būtu viena vai otra personība, tā būtu varenas, izcilas individualitātes iemiesojums, būtu paveikusi kaut ko, ko parasti cilvēki nevar paveikt, kaut kādā īpašā veidā, teiksim, uzrakstījuši lielas patiesības, kas tūkstošos un tūkstošos eksemplāru izplatās pasaulē un tiek uzskatītas par kaut ko lielu, kaut arī dažreiz satur tikai vispārēju frazeoloģiju; bet tas nekas. Un tas notiek vienmēr atkal, ka tieši visseklākais, ja tas tiek pasniegts ar nepieciešamo sentimentālā noskaņojuma mērci, no tūkstošiem un tūkstošiem cilvēku tiek pieņemts kā «visdziļākā» atklāsmē.

Kad kaut kas tāds notiek, tad bieži – es tagad negribu runāt par kādu atsevišķu gadījumu, bet gan domāju tipisko gadījumu – var gūt pieredzi, ka ir dažādi ļaudis, kuri iesākumā briesmīgi sacēļas pret to, kuri saka: mēs negribam nekādu dogmatiku, tā ir nejēdzība, kaut ko tādu mēs negribam; mēs nekad tam neticēsim. – Viņi sāk pret to sava veida karagājieni. Tad nāk kāda slavenība, kas pārstāv šo lietu, un satiekas ar šādiem dumpiniekiem. Un tad var gūt pieredzi: dažu stundu laikā nemiernieki ir atgriezti, atgriezti dažu stundu laikā un kļūst par kvēlākajiem piekritējiem. Dažreiz tas pat neilgst stundas, varbūt dažreiz pat nepilnu stundu. Šādas lietas var piedzīvot vienmēr atkal. Un var piedzīvot, ka cilvēki nāk un jautā: jā, kā tas tā notiek? Viņi vai viņš – tie patiešām nav tikai «šādi» vai «tādi»,

patiešām tikko vēl bija pilnīgi skaidri domājoši par šo gadījumu, un pabijuši tikai īsā sarunā ar šo okultisko slavenību, viņi ir pārveidoti, tagad tic visam.

Te noteikti sēž cilvēki, kuri zina, ka šādas lietas ir notikušas. Vai šādā gadījumā ir tā, ka patiešām ir panākta pārliecība? Nē, par to, ko parastajā dzīvē nomoda apziņa sauc par pārliecību, šādā gadījumā nevar būt ne runas. Šai lietai drīzāk ir jātiek saprastai pilnīgi citādāk. Un, lai to saprastu, apskatīsim uz mirkli Arimana raksturu.

Redziet, Arimana galvenā īpatnība ir tā, ka viņš faktiski šīs dabiskās attiecības, kādas cilvēkam, kurš dzīvo šeit uz Zemes, ar patiesību nemaz nepazīst. Arimans nepazīst šīs dabiskās attiecības ar patiesību, kad tiecas sasniegt patiesību kā kāda priekšstata saskaņu ar objektivitāti. To Arimans nepazīst. Ar to viņam nav nekādas darīšanas. Ar visu savu stāvokli, ko es jau bieži esmu raksturojis, kāds ir Arimanam Visumā, viņam, veidojot kādu priekšstatu, tiešām ir augstākajā mērā vienalga, vai tas saskan ar realitāti. Arimanam visā, ko viņš veido kā savu patiesību – cilvēciskā kopsakarībā mēs to nesauktu par patiesību – bet visā, ko viņš veido kā savu patiesību, vienmēr runa ir tikai par iedarbību, sekām. Nekas netiek pateikts, lai saskanētu ar kaut ko citu, bet gan tikai lai iedarbotos. Šis vai tas tiek pateikts, lai tas radītu šādu vai tādu iedarbību, sekas.

Tātad, tas būtu arimāniski, ja es kādam šo vai to pateiktu, teiksim, attiecībā uz šo būvi, turklāt man būtu pilnīgi vienalga, vai tas ir patiesi vai nē, ja es ar to tikai gribētu panākt, lai attiecīgais klausītājs šo vai to uzsāktu, jo es zinu: ja es viņam to pasaku, tad viņš šo vai to uzsāks, darīs.

Es domāju, ka jūs varat iztēloties, ka tā var būt, ka izdomā kaut ko, turklāt pilnīgi vienalga, vai tas saskan ar objektivitāti vai nē, bet ko izdomā tā, lai tam būtu iedarbība uz cilvēku, kurš to klausās. – Nelielās lietās tas taču nemitīgi notiek starp cilvēkiem. Varētu atcerēties dažādas lietas, bet padomājiet, piemēram, ko tik nesarunā tantes, kuras grib savest kopā kādu pāri un tad nu par abiem saka, ko tur darot līgava, ko tur darot līgavainis! Viņām tiešām nav svarīgi, vai tā ir taisnība vai nē, bet tikai, lai viņu teiktā ietekmē, tur divi tiek savesti kopā laulībā. Tas ir tikai tāds mazs piemērs! Pats par sevi saprotams, ka Arimans nenoņemas ar šādiem maziem piemēriem. Bet domāju, ka mums, dabiski, visam ir analogijas cilvēku dzīvē.

Tātad Arimanam visos viņa izteikumos runa ir tikai par iedarbību, pateiktā sekām. Un viņš formē savus izteikumus tā, ka viņš var piepalīdzēt, kad runa ir par šādu lietu paziņošanu. Tagad iedomājieties, ka Arimanam būtu izdevīgi pārliecināt zināmu skaitu cilvēku uz Zemes ticēt kaut kam noteiktam, ticēt tam, par ko es nupat runāju. Ja nu kāds ir tiktāl iesvētīts sliktā okultisma noslēpumos un šādas iesvētīšanas dēļ viņam nav nekādas noslieces šāda okultisma vietā pieņemt pareizo, tad viņš tieši var – atļaujiet man šo paradoksālo izteicienu – tā savienoties ar Arimanu, ka viņš kādam var iedvest patiesību, kas ir arimāniska, tātad cilvēciskā nozīmē nav nekāda patiesība – lai tā iedarbotos! Un tas vienmēr ir pamatā tam, ko es tikko aprakstīju, kur pavisam neilgā laikā, nepilnā stundā kāds, kurš bija pat ļoti dumpīgs, tiek sugestēts ar arimāniskajām mākslām. Savienībā ar Arimanu kādam citam cilvēkam var iegaltot to, lai viņš ticētu, ka šajā vai tajā cilvēciskajā personībā esot inkarnēta šāda vai tāda izcila individualitāte. Ir tikai jāzina šo mākslu, kā iemest patiesības kādā dzīves jomā – šajā gadījumā cilvēcei – aprēķinot tikai to iedarbību, nevis saskaņu ar objektivitāti.

Šādas lietas tiek piekoptas daudzās biedrībās, kuras sauc sevi par okultiskām. Daudzās šādās biedrībās, kuras sauc sevi par okultiskām, vispār nav runas par to, lai attīstītu priekšstatus, kas saskanētu ar objektivitāti, bet gan tikai tiek teiktas lietas ar mērķi sasniegt noteiktu iedarbību – vienā vai citā virzienā.

Protams, ka var būt arī cilvēki, kuri ir tik dumji vai muļķīgi, kuri – pat ja arimāniskās mākslas netiek pielietotas tieši caur kādu cilvēku – it kā neapzināti uzņem arimāniskos impulsus. Bet cilvēce pastāv arī tas, ka arimāniskās mākslas, tas ir, mākslas, kas, kas tiek panāktas savienībā ar Arimanu, tiešām

tiek vingrinātas. Un mūsu laikam šīm lietām, kas izceļas no cilvēku savienības ar Arimanu, ir īpaši liela nozīme. Jo daudz kas no tā, kas jau ilgu laiku notiek cilvēcē, notiek tādā veidā, kuru var saprast tikai tad, ja zina noslēpumus, uz kuriem te tagad ir ticis norādīts tādā maigā veidā.

Tāpat Arimanam galvenais ir tas, ka viņš nekad neskatās uz kāda priekšstata saskaņu ar objektivitāti, bet tikai uz iedarbību, uz to, kas var tikt sasniegts.

Luciferam runa ir par kaut ko citu. Luciferam ir citas īpašības. Mēs uz to jau norādījām. Bet tagad arī attiecībā uz Luciferu izcelsim vienu īpašu viņa īpašību, lai mēs šīs lietas iepazītu arvien labāk un labāk. Redzat, arī Luciferam nav runa par kāda priekšstata saskaņu ar objektivitāti, radikāli nekad, bet gan tikai par to, lai tiktu attīstīti tie priekšstati, kas izraisa cilvēkā pēc iespējas daudz apziņas. Tāpat saprotiet mani tajā pareizi: kas rada pēc iespējas daudz, pēc iespējas intensīvu apziņu, pēc iespējas plašāku apziņu cilvēkā. Šī plašā apziņa, kas interesē Luciferu, vienlaikus kad tā tiek radīta, ir saistīta ar zināmu iekšēju baudkāri cilvēkā. Un šī baudkārbība savukārt ir Lucifera joma. Jūs varbūt atceraties, ka es, runājot par atlantiskajiem laikiem, pievērsu jūsu uzmanību tam, ka līdz zināmam laika punktam viss seksuālais norisinājās neapzināti. Dažādu tautu skaisti mīti norāda uz šo seksuālās norises neapzināto raksturu senākos laikos. Tā tikai laika gaitā ir ienesta mūsu apziņā. Tur liela loma ir Luciferam, ka neapzinātais tiek ienests apzinātajā un arvien vairāk apzinātajā. Tas: ārpus tam paredzētā laika, ārpus īstā laika cikla izsaukt cilvēkā apziņu, tāpat par kaut ko izsaukt apziņu, kur šo apziņas pakāpi faktiski būtu pareizi attīstīt citā laika momentā, tā ir Lucifera vēlme. Lucifers negrib, lai cilvēks tāpat vien būtu pievērsies kaut kam ārējam. Viņš grib, lai viss, kas darbojas apziņā, darbotos no iekšienes; tādēļ visai vizionārai dzīvei, kas it kā tiek izspiesta no iekšienes, ir luciferisks raksturs. Ja iepazīst Luciferu, un viņu ir jāiepazīst, jo viņš, pats par sevi saprotams, ar savām iedarbībām vienmēr ir jānoliek pareizajā vietā, jo tur ir darīšana ar garīgām iedarbībām Visumā, viņa iedarbība var būt patiešām pretīga, jo Luciferam nav ne mazākās izpratnes par cilvēka nevainīgu prieku par ārējo. Par šo nevainīgo prieku par to, kas nāk no ārpus, Luciferam nav ne mazākās sapratnes. Izpratne viņam ir par to, kas tiek skarts visās iespējamās iekšējās lietās. Luciferam ir liela izpratne par to, ka kāds izsauc sevī kādu kaislību, ka kāds kalpo tam, kas viņam sagādā baudu, lai pēc iespējas apziņā tiktu izsaukta tas, kas citādi paliktu neapzināts. Bet, neskatoties uz savu gudrību – jo Lucifers, dabiski, ir ļoti vieds – viņš nevar saprast nevainīgu joku, kuru kāds izsaka kāda ārēja notikuma iespaidā. Tas ir pilnībā ārpus Lucifera darbības jomas. Un no luciferiskajiem uzbrukumiem, kurus viņš uzsāk ļoti viegli, var tieši pasargāties ar to, ka mēģina dzīvot tajā, kas iepriecina nevainīgā veidā, kas uztur cilvēku nekaitīgā veidā no ārpus. To Lucifers vispār nespēj paciest. Ja cilvēks priecājas par kādu labu karikatūru, tas šausmīgi sanikno Luciferu.

Jā, tādas nu ir kopsakarības, kuras atklājas, ja no jutekliskās pasaules priekšmetiskās jomas ieiet tajā jomā, kas ir viņpus sliekšņa, ja nonāk tajās sfērās, kur nekam nav tāda lietu rakstura kā fiziskajā pasaulē, bet gan ir būtņu, dzīvīguma raksturs. Tā jūs redzat, ka zināmā mērā var teikt: kā Arimanam, tā Luciferam priekšstatu saskaņa ar objektivitāti ir vienaldzīga. Arimanam galvenais ir tā iedarbība, ko viņš saka, Luciferam svarīga ir apziņas izplešana cilvēka dabā par to, kam īstenībā nevajadzētu būt apzinātam noteiktos apstākļos, kas ir ārpus īstā laika cikla un ir saistīts ar zināmu iekšēju baudkāri.

Šajos abos veidos var sasniegt lietas, kuras nevar sasniegt, ja balstās tikai tajā, kas priekšstatos ir saskanošs ar objektivitāti. Un tāpat, kā slikti okultiskās aprindās tiek meklēta savienība ar Arimanu to iemeslu dēļ, kurus es iepriekš raksturoju, tāpat šajās slikti okultiskajās aprindās tiek meklēta savienība ar Luciferu, turklāt mēģinot iedarboties uz cilvēkiem tā, ka izsauc viņiem kaut kādu skatījumu baudkārā veidā, tāpat izsaucot skatījumu no iekšējā uz āru.

Kas tādās slikti okultiskās grupās tiek apzināti radīts, kāda savienība tiek noslēgta ar Arimanu un Luciferu, tas dabiski notiek arī tādēļ, ka Arimans un Lucifers iedarbojas cilvēka neapzinātajā. Un daudz no tā, kam kritiski ir jātiek pateiktam tieši par piektā pēcatlantiskā laikmeta raksturu, kā tas

tagad attīstās arī lielajā pasaulē, ir saistāms tieši ar arimāniskajiem un luciferiskajiem impulsiem šajā veidā. Ka tik daudz kas tiek pateikts, kas ir tieši melīgi vai samelots, bet arī, ka tik daudz tiek pateikts nevis tādēļ, ka vispirms ir iegūts tam apstiprinājums no saskaņas ar objektivitāti, bet gan tādēļ, ka vienkārši gribas to pateikt, jo tas atbilst emocijām, kaislībām, ir atvasināms no tā, ka arimaniskie un luciferiskie strāvājumi pašreiz tiešām haotiskā veidā ļoti stipri ir sagrābuši pasauli. Jo mēs mūsdienā cilvēces attīstībā nevarētu izteikt apgalvojumus kaislību vadīti, neizpētot to saskaņu ar objektivitāti, ja mēs būtu atstāti tikai labajām varām. Atlantiskais cilvēks un pēcatlantiskais augstākais līdz ceturtā pēcatlantiskā perioda vidum vēl varēja atrast patiesības, kas ir saskaņā ar minēto objektivitāti, no savas iekšējās būtības. Bet tagad tas, kā mēs zinām, ir zudis. Mūsu laika cikls ir tieši tam, lai cilvēce varētu iemācīties novērot ār pasauli, izpētīt ār pasauli un neformēt apgalvojumus, vadoties no kaislībām.

Ja tomēr mūsdienās tiek formētas patiesības no iekšējā, nemeklējot saskaņu ar ār pasauli, tad tas ir luciferisks strāvājums, kas brāļojas ar arimāniskiem strāvājumiem, turklāt viens nerada pareizu apziņu, otrs rada melīgumu vai viltīgumu. – Un tas, kas tā tiek apzīmēts ir tagadnē ļoti, ļoti izplatīts. Jo mūsu dienās daudzas dvēseles ir atsvešinātas no īstās apziņas par to, kas vispār ir priekšstats saskaņa ar objektivitāti. Šajā virzienā vispār netiek meklēts. Un ja tomēr tiek mēģināts atrast tieši šo saskaņu ar objektivitāti, tad tas vispār netiek saprasts, tad to no daudzām pusēm apskata kā kaut ko – grūti pat atrast vārdus, kā to pateikt – pārsteidzošu, kā tā vispār var darīt. Un tieši vismazāk piekrišanas var gūt šajās aprindās, ja mēģina dot tādu realitātes raksturojumu, kas balstās tajā, kas tas ir, vienkārši ņemot pasaules lietas un atkārtojot tās priekšstatos. To reizēm saprot ļoti maz. Vispār netiek saprasts, ka tas ir kaut kas cits, kaut kas pilnīgi radikāli cits nekā tas, ko dara kāds, kuru ir pārņēmusi šāda vai tāda kaislība, vai tā būtu personīga kaislība, vai nacionāla kaislība, un šīs kaislības vadīts cilvēks vienkārši formē savus apgalvojumus. Bet tajā ir radikāla atšķirība, ko mūsdienās nemaz nepamana. Apgalvojumi bieži tiek formēti pēc tā, kā ir ierasts domāt, savas domāšanas virzienā, nemaz neskatoties uz to, vai šādi apgalvojumi saskan ar faktiem. Bet tas mūsdienās ir galvenais, lai mūsu apgalvojumi saskanētu ar faktiem. Jo citādi mēs nekad nevaram cerēt pāriet laikmetā, kad garīgā pasaule varētu tikt uzlūkota pareizā veidā. Ja mēs fiziskajā pasaulē neapgūsim faktiskuma noskaņojumu, tad mēs to nevarēsim atrast arī garīgajai pasaulei. Kā varēt iedzīvoties pareizajā veidā garīgajā pasaulē, tam ir jātiek apgūtam šeit fiziskajā pasaulē. Tādēļ mēs esam ielikti fiziskajā pasaulē, kur mūsu uzdevums ir meklēt priekšstatu atbilstību objektivitātei, lai mēs to apgūtu, lai tas kļūtu par ieradumu un mēs to varētu ienest garīgajā pasaulē.

Cik daudzi cilvēki mūsu dienās izsaka apgalvojumus, par kuriem viņiem vispār nešķiet svarīgi, vai tie saskan ar objektivitāti, bet tikai emociju vadīti. Bet tas ved tieši pretējā virzienā tam, kurā pasaulei ir jākustas, ja cilvēce grib virzīties uz priekšu. Un realitātei atbilstošā domāšana tieši mūsu materiālistiskajā laikmetā iepriekš raksturotās ietekmes dēļ ir izzudusi tik biedējošā veidā, realitātei atbilstošā domāšana mūsdienās ir tik reti atrodamā. Un, ja kāds godīgā veidā tiecas pēc realitātei atbilstošas domāšanas, tad saduras ar visu to, kas mūsu dienās ir realitātei neatbilstošā domāšana. Jūs to redzat šausminošā veidā tajā, ka vienmēr atkal un atkal ir jārūnā par mūsu antropozofiskās kustības sadursmi ar realitātei neatbilstošo domāšanu, jo fakti taču ir tādi, kādi tie ir, un galu galā nevar klusēt, ja uztver šo kustību nopietni.

No šīm realitātei atbilstošās domāšanas, pēc kuras tiecamies, sadursmēm ar realitātei naidīgo domāšanu – naidīgu tajā nozīmē, kā tas tika raksturots – jūs redzat, par ko ir runa, ja grib pārstāvēt patiesību. Protams, visos laikos ir bijis jācīnās ar pret stāvošām varām; bet katram laikam tā arī ir jāiepazīst tās īpašajā formā, īpašajās metamorfozēs. Arī farizejiskums nav izmisis, tas mūsu dienās tikai pastāv citā formā. Un doties uz priekšu ar to skaidrību, kāda ir nepieciešama, mēs varēsim tikai tad, ja patiešām sapratīsim šo atšķirību starp realitātei atbilstošo domāšanu un realitātei naidīgo domāšanu.

ČETRPADSMITĀ LEKCIJA

1916. gada 2. septembris

Cilvēka divpadsmit maņas. Ārējās zinātnes skatījums uz maņām. – Viss cilvēks: maņu orgāns Es-maņai. Dzīvīgais, kas ir fiziskā pamatā: maņu orgāns domu maņai. Sevī kustināmais cilvēks: maņu orgāns vārdu jeb valodas maņai. Siltuma sajūta koncentrējas cilvēka krūšu daļā. – Es-maņa, domu maņa, valodas maņa un to metamorfozes Arimana ietekmē. Taustes maņa, dzīvības maņa, kustību maņa un to metamorfozes caur luciferiskām ietekmēm.

Garazinātnisko apskatu rezultātam, ko mēs pēdējā laikā esam minējuši pat atkārtoti, par cilvēka galvas un pārējā cilvēka ķermeņa – turklāt galvai tad esot iekļautai pārējā ķermenī – attiecībā ar pasaules veselumu, šim rezultātam tiešām ir vistālejošākā nozīme. Jūs zināt, kā mēs to esam izklāstījuši. Mēs sacījām: tas, ko cilvēks nes kā savu galvu ar visu, kas tai pieder, ir pārveidota forma, pārveidots veidols, metamorfoze, un tas, no kā šī galva ir pārveidojusies, izveidojusies, ir iepriekšējās inkarnācijas viss ķermenis. Tātad, ja mēs palūkojamies uz mūsu tagadējās inkarnācijas visu ķermeni, tad redzam, ka tas sevī nes spēkus, kas var to pārveidot tā, ka tas kļūs par tikai galvu, par galvu ar visu, kas tai pieder klāt, ar divpadsmit no tās izejošiem nervu pāriem un tā tālāk. Un šo galvu, kas attīstīsies no visa mūsu ķermeņa, to mēs nesīsim mūsu nākamajā inkarnācijā. Turpretī laikā starp mūsu nāvi pēc mūsu tagadējās dzīves un mūsu piedzimšanu nākamajā inkarnācijā, daļēji ar garīgās pasaules spēkiem, ciktāl vispār var būt runa par laiku starp nāvi un jaunu piedzimšanu, daļēji ar fiziskās pasaules spēkiem, ciktāl ir runa par laiku no mūsu ieņemšanas līdz mūsu piedzimšanai nākamajā inkarnācijā, nākamajai inkarnācijai tiek izstrādāts mūsu ķermenis, tātad viss, kas pieder mūsu ķermenim.

Šīs patiesības ir jāuztver ne tikai tā, kā parastās dzīves vai parastās zinātnes patiesības, bet gan tās ir jāuztver kā patiesības, kuras nes sevī nozīmi, kuras norāda uz lielām kopsakarībām. Attiecībā uz parastās dzīves patiesībām mēs zināmā mērā aprakstām mūs un mūsu apkārtni; attiecībā uz tādām patiesībām kā minētās, mēs lasām mūsu apkārtni un mūs pašus pasaules kopsakarībā. Parastās dzīves un parastās zinātnes patiesības ir patiesām tādas, it kā mēs aprakstītu formas atsevišķiem burtiem, kas ir uz vienas lappuses vai augstākais skaidrotu kādu gramatisku likumu, kā savienojas vārdi. Bet tas, kas ir domāts ar tādām patiesībām kā minētās, ir salīdzināms ar lasīšanu, neizmantojot vispirms īpašu aprakstu burtu formām, neskatoties uz gramatisko un uz to, kā burtu formas savienojas vārdos. Padomājiet taču, cik atšķirīgi tas ir – saturs tam, ko mēs lasām, un tas, kas ir uz lappuses redzams ar acīm. Tā mēs, kad minam tādu patiesību kā tikko izteiktā, paturam prātā ne tikai to, ko mēs tikai pasakām, bet gan mums prātā ir visa šādas lietas tālejošā nozīme cilvēka vietai Visumā. Mēs ar to savā ziņā lasām dziļi dzīvīgas garīgās patiesības, kam nav nekāda sakara ar galvas vai ķermeņa formu, ko studē anatomija, fizioloģija, vai kas ir acu priekšā parastajā dzīvē, kad runā par cilvēciskajām formām. Cilvēku var izprast tikai tad, ja viņu ne tikai apraksta, kā to dara parastā dzīve un zinātne, bet tikai viņu lasot.

Pēc šī priekšnosacījuma un atbilstoši tā jēgai uzmetīsim vēlreiz skatu tam, ko esam iztīrājuši iepriekšējās nedēļas kopsakarībās. Pievērsīsim savu izpratni cilvēka divpadsmit maņām. Atkārtosim vēlreiz šīs divpadsmit cilvēka maņas.

Es-maņa: es jūs lūdzu vēlreiz rūpīgi atcerēties to, ko es esmu teicis attiecībā uz Es-maņu. Šī Es-maņa nav domāta attiecībā uz spēju uztvert pašiem savu Es. Ar šo Es-maņu mēs nevis uztveram paši savu Es, to Es, kas mums ir pievienojies uz Zemes, bet gan ar šo Es-maņu mēs uztveram citu cilvēku Es-us. Tātad ar šo Es-maņu mēs uztveram visu to, kas mums fiziskajā pasaulē nāk pretī apgādāts ar Es.

Otrā ir domu maņa. Arī domu maņai savukārt nav nekāda sakara ar mūsu pašu domu veidošanu. Kad mēs paši domājam, tad šī domāšana nav domu maņas darbība, bet gan tā ir pavisam kaut kas cits. Par

to mēs vēl runāsim. Domu maņa attiecas uz to, ka mums ir spējas saprast, uztvert citu cilvēku domas. Tātad ar mūsu pašu domu veidošanos šai domu maņai iesākumā nav nekāda sakara.

Valodas maņa: tai savukārt nav sakara ar mūsu pašu valodas veidošanos, iesākumā nekāda sakara ar spējām, kas ir pamatā paša valodai, bet gan tā ir maņa, kas ļauj saprast to, ko ar mums runā cits cilvēks.

Dzirdes maņa jeb skaņu maņa: to nevar saprast nepareizi. Siltuma maņa, redzes maņa, garšas maņa, ožas maņa, līdzsvara maņa: šīs maņas es jau bieži esmu skaidrojis un arī šajos apskatos.

Kustību maņa, dzīvības maņa, taustes maņa.

Tās ir divpadsmit maņas, ar kurām mēs šeit fiziskajā pasaulē uztveram ārpasauli. Materiālistiskā domāšana, kā jūs zināt, no šīm maņām uzskaita tikai dzirdi, siltuma maņu – turklāt sametot to kopā ar taustes maņu – redzi, garšu, ožu, un tādēļ runā tikai par piecām maņām. Tomēr jaunākā zinātne, jaunākā fizioloģija, maņu fizioloģija jau pievieno tām līdzsvara maņu, kustību maņu, dzīvības maņu, un atšķir arī tausti no siltuma maņas. Par īpašu valodas maņu, par īpašu domu maņu – varētu arī teikt domu uztveres maņu – un par īpašu Es-maņu parastā zinātne, parastā fizioloģija nerunā, jo tā pēc savas domāšanas veida mūsu dienās arī nevar par to runāt. Materiālistiskā domāšana un uzskati par pasauli labprāt aprobežojas ar visu to, kas ir jutekliski uztverams. Tur gan ir zināms absurds tajā, kad saka «jutekliski uztverams», jo tad patvaļīgi aprobežo jutekliski uztveramo, proti, caur piecām maņām uztveramo; bet jūs jau visi zināt, kas ar to ir domāts, kad saka: parastie materiālistiskie uzskati pieņem tikai to, kas ir jutekliski uztverams, un tādēļ arī meklē maņām uztveres orgānus. Tā kā tā neatrod neko tādu kā uztveres orgānus Es-maņai, domu maņai un valodas maņai, jo tā neatrod neko tādu, ko tā varētu salīdzināt, piemēram, ar ausi dzirdei vai ar aci redzei, tad tā arī nerunā par šīm maņām: Es-maņa, domu maņa, valodas maņa. Bet mums rodas jautājums: vai tiešām Es-maņai, domu maņai, valodas maņai nav orgānu? Papētīsim šodien precīzāk šīs lietas.

Tātad ar Es-maņu ir domātas mūsu spējas uztvert cita cilvēka Es. Īpaši nepieņemams un nepietiekams modernās domāšanas izteikums ir tas, ka faktiski cita cilvēka Es nemaz neuztverot, bet gan tikai vairāk vai mazāk secinot, ka otram cilvēkam piemīt Es. Mēs redzam kaut ko sev nākam tuvāk – tā pieņem šīs domāšanas veids – kas iet stāvus uz divām kājām, visu laiku liek vienu kāju priekšā otrai vai noliek vienu blakus otrai, šīs kājas balsta rumpi, pie kura šūpojas divas rokas, kuras izpilda dažādas kustības dažādiem mērķiem; tad tālāk tur augšā ir uzsēdināta galva, kura izdod skaņas, runā, rāda mīmikas. Un ja kaut kas tāds, kā es to tikko esmu aprakstījis, nāk mums pretī, tad mēs secinām: tas ir Es nesējs. – Tā domā materiālistiskais uzskats. Tās ir pilnīgas blēņas, īsta bezjēdzība; jo patiesība ir tāda, ka tieši tāpat, kā mēs ar acīm redzam krāsas, kā mēs ar ausīm dzirdam skaņas, mēs arī patiešām uztveram otra cilvēka Es. Pilnīgi bez kādām šaubām, mēs to uztveram. Un šī uztvere ir patstāvīga. Tāpat kā redze nebalstās kādā slēdzienā, kā dzirdēšana nebalstās slēdzienā, tā arī cita Es uztvere nebalstās kādā slēdzienā, bet gan ir tieši reāla, patstāvīga patiesība, kas tiek iegūta neatkarīgi no tā, ko mēs citā cilvēkā redzam, ka mēs dzirdam viņa skaņas. Nemaz nerunājot par to, ka mēs saklausām viņa valodu, ka mēs redzam viņa inkarnātu, ka ļaujam uz sevi iedarboties viņa žestiem, nemaz nerunājot par to visu, mēs nepastarpināti uztveram cita cilvēka Es. Un tikpat maz, cik redzei ir sakars ar dzirdi, tikpat maz sakara Es-uztverei ir ar redzi vai dzirdi vai kādu citu no maņām. Tā ir patstāvīga Es-uztvere. Kamēr tas netiek atzīts, tikmēr zinātne par maņām nebalstās uz solīdiem pamatiem.

Tad rodas jautājums: kas ir orgāns cita cilvēka Es uztverei? Kas mūsos uztver citu Es, līdzīgi kā mēs ar redzes orgānu uztveram krāsas vai atšķiram gaišo un tumšo, kā mēs ar ausīm uztveram skaņas? Kas uztver otra cilvēka Es? Es-uztverei tāpat ir savs orgāns kā redzes uztverei vai skaņu uztverei. Tikai orgāns Es uztverei zināmā mērā ir veidots tā, ka tā sākumpunkts atrodas galvā, bet visa pārējā ķermeņa joma, ciktāl tā ir atkarīga no galvas, veido orgānu cita cilvēka Es-uztverei. Patiešām viss

cilvēks, uztverts kā uztveres orgāns, ciktāl tas šeit ir jutekliski-fiziski veidots, ir cita cilvēka Es uztveres orgāns. Zināmā mērā varētu arī sacīt: cita Es uztveres orgāns ir galva, ciktāl tai ir piekarināts viss cilvēks un galvas cita cilvēka Es uztveres spējas caurstaro visu cilvēku. Cilvēks, ciktāl viņš ir mierīgs, ciktāl viņš ir mierīgs cilvēka veidols ar galvu kā centru, ir cita cilvēka Es uztveres orgāns. Tā cita cilvēka Es uztveres orgāns ir lielākais uztveres orgāns, kāds mums ir, un mēs paši kā fiziski cilvēki esam lielākais uztveres orgāns, kāds mums ir.

Tagad nonākam pie domu maņas. Kas ir uztveres orgāns citu domām? Uztveres orgāns cita cilvēka domām ir tas viss, kas mēs esam, ciktāl mēs sajūtam sevī rosīgumu, dzīvību. Ja jūs tād domājat, ka jums visā jūsu organismā ir dzīvība un šī dzīvība ir viens veselums – tād nevis ciktāl jūs esat izveidots, bet gan ciktāl jūs nesat sevī dzīvību – tā šī jūsu sevī nestā visa organisma dzīvība, ciktāl tā izpaužas fiziskajā, ir uztveres orgāns domām, kas nāk mums pretī no ārpusēs. Ja mēs nebūtu veidoti tādi, kādi mēs esam, mēs nevarētu uztvert cita cilvēka Es; ja mēs nebūtu dzīvi tā, kā mēs esam, mēs nevarētu uztvert cita cilvēka domas. Tā nav dzīvības maņa, par ko es runāju. Ne jau par to ir jautājums, ka mēs iekšēji uztvertu visu mūsu vispārējās dzīvības stāvokli – tas pieder dzīvības maņai – bet gan ciktāl mēs nesam dzīvību sevī. Un šis dzīvīgais mūsos, viss, kas mūsos ir dzīvības fiziskais orgāns, ir uztveres orgāns domām, ar kurām pie mums vērsas cits cilvēks.

Un, ciktāl mums ir spēks kustēties, varēt izpildīt visu to, kas mūsos iekšēji ir kustināms, piemēram, kad mēs kustinām rokas, kad pagriežam galvu vai noliecam to uz priekšu un atpakaļ, mēs no iekšējā izpildām kustības. Tād ciktāl mums ir šie spēki likt ķermenim kustēties, šim kustīgumam pamatā ir fiziskais organisms. Tas nav dzīvības fiziskais organisms, tas ir kustēšanās spēju fiziskais organisms. Tas vienlaikus ir uztveres orgāns valodai, vārdiem, ko mums sūta cits cilvēks. Mēs nevarētu saprast nevienu vārdu, ja mums nebūtu mūsos fizisks kustību organisms. Patiesi, ciktāl no mūsu centrālās nervu sistēmas iziet nervi uz visu mūsu kustību norisi, tajā ir maņu aparāts vārdiem, kas tiek uz mums runāti. Tā specializējas maņu orgāni. Viss cilvēks: maņu orgāns Es uztverei; dzīvīgais, kas ir pamatā fiziskajam: maņu orgāns domu uztverei; sevī kustināmais cilvēks: maņu orgāns vārdu uztverei.

Vēl vairāk specializēta ir skaņu maņa, dzirde. Kaut arī tai pieder daudzas vairāk, nekā dzirdes aparātam parasti pieskaita fizioloģija, tomēr dzirde jau ir daudz vairāk specializēta. Nu, par dzirdi man nav jārunā. Par to jūs varat, ja paņemat rokās kādu parastu mācību grāmatu par maņu fizioloģiju, atrast tur aprakstītu dzirdi, dzirdes orgānu. Grūtāk mūsdienās būs atrast aprakstītu siltuma maņas orgānu, jo tas, kā jau teikts, tiek samests kopā ar taustes maņu. Bet siltuma maņa īstenībā ir ļoti specializēta maņa. Kamēr taustes maņa ir izplatīta pa visu organismu, siltuma maņa tikai šķietami ir izplatīta pa visu organismu. Dabiski, ka siltuma ietekmēm mēs esam pieejami visā organismā, bet kā maņa, kā siltuma uztveršana, siltuma maņa ir koncentrēta cilvēka rumpī, krūšu daļā. – Tālāk, specializācija attiecībā uz redzes, garšas, ožas maņām, dabiski, ir zināma no parastiem novērojumiem vai no tā, ko zina pateikt parastā zinātne.

Tagad mēs patiešām varam zināmā veidā atšķirt vienu no otras mūsu maņu dzīves vidējo daļu, apakšējo daļu un augšējo daļu, un šodien veiksīm īpašu apskatu attiecībā uz šo atšķiršanu. Sāksim ar valodas maņu un apskatīsim šo valodas maņu. Es teicu: ciktāl mēs nesam sevī kustību organiku, mēs varam uztvert vārdus. Tas tād ir pamatā valodas maņai. Bet mēs varam ne tikai uztvert cita cilvēka vārdus, saprast tos, mums ir ne tikai valodas maņa, bet mums ir arī valodas spējas, iespēja veidot valodu, vārdus; mēs paši runājam. Un tas tagad ir interesanti un svarīgi, kādas tad ir attiecības starp mūsu spējām runāt un mūsu spējām saprast valodu; tād nevis dzirdēt skaņas, lūdzu uztveriet atšķirību, bet gan saprast runāto. Skaņu maņai un valodas maņai te ir jātiec precīzi atšķirtām. Tād mēs varam ne tikai saprast cita cilvēka vārdus, bet arī paši runāt. Kā tas viens ir saistīts ar otru, runāšana ar runātā saprašanu?

Ja mēs pētām cilvēku ar garazinātnes līdzekļiem, tad atklājam, ka tas, kas ir pamatā vārdu-saprašānai un, kas ir pamatā runāšanai, ir ļoti radniecīgi viens ar otru. Ja gribam skatīties uz to, kas faktiski ir pamatā runāšanai, tad vispirms varam atgriezties līdz cilvēka dvēseliskajai dzīvei, kurā katram, kurš ir saprātīgs, nenoliedzami ir runāšanas izejas punkts. Runāšana ceļas no dvēseliskā, tiek gribas ierosināta dvēseliskajā. Tātad bez mūsu gribas attīstīt gribas impulsu dabiski nesanāk neviens izrunāts vārds. Ja garazinātniski novēro cilvēku tad, kad viņš runā, tad ar viņu notiek kaut kas līdzīgs, kā notiek tad, kad viņš saprot cita runāto. Bet tas, kas notiek, kad cilvēks pats runā, aptver daudz mazāku organisma daļu, daudz mazāk no kustību organisma. Tas nozīmē, ka viss kustību organisms ir iesaistīts kā valodas maņa, kā vārdu maņa; kustību organisms vienlaikus ir valodas maņa. Dvēsele izceļ no tā vienu daļu un liek tai kustēties, kad mēs runājam – daļai no šī kustību organisma. Un šai vienai daļai no kustību organisma tās galvenais orgāns ir balsenē, un runāšana ir kustības ierosināšana ar gribas impulsiem balsenē. Kas notiek balsenē, kad cilvēks pats runā, īstenojas tā, ka no dvēseliskā nāk gribas impulsi un liek sakustēties balsenes sistēmā koncentrētajam kustību organismam, kamēr viss mūsu kopējais kustību organisms ir maņu organisms vārdu uztverei. Tikai šo kustību organismu, mums uztverot vārdus, mēs turam mierā. Tieši caur to, ka mēs to noturam mierā, tieši caur to mēs uztveram vārdus un saprotam vārdus. Instinktīvi to savā ziņā zina katrs cilvēks; jo katrs cilvēks brīžiem dara kaut ko instinktīvu, ar ko liek manīt, ka viņš savā zemapziņā zina, ko es tikko esmu iztīrījis. Minēšu ļoti virspusēju piemēru. Iedomājieties, es izdaru šādu kustību (atvairīšanai pacelta roka). Spēja izdarīt šo kustību, ciktāl tā nāk no visa mana kustību organisma – jo katra pat mazākā kustība nav lokalizēta tikai vienā vietā, bet gan nāk no visa cilvēka kustību organisma – izraisa kaut ko pilnīgi noteiktu. Man šo kustību neizdarot, es izdaru to, kas man ir jāizdara, lai saprastu kaut ko pilnīgi noteiktu, ko vārdos izsaka kāds cits cilvēks. Es saprotu, ko otrs saka caur to, ka es, kad viņš runā, neizpildu šo kustību, bet apspiežu to, kas es savu kustību organismu tikai zināmā mērā ierosinu līdz pat pirkstu galiem, bet aizturu kustību, tātad apturu, lieku tai iestrēgt. Liekot šai kustībai iestrēgt, es apjēdzu to, kas tiek runāts. Ja kaut ko negrib dzirdēt, bieži izdara šo kustību – ar ko grib likt manīt, ka grib apspiest saklausīšanu. Tā ir tā instinktīvā zināšana par to, ko nozīmē šī kustības aizturēšana.

Cilvēks jau sākotnēji ir tā predisponēts, ka viss viņa kustību organisms, kas vienlaikus ir vārdu-maņas-organisms, zināmā mērā ir iekļauts cilvēka regulārajā nepārtrauktajā evolūcijā. Kad reiz lemūriskajā laikā mēs tikām atbrīvoti no mūsu kopsakarības ar pasaules kopumu, mums tika dota spēja saprast vārdus. Bet tolaik mums vēl netika dāvētas spējas izrunāt vārdus. Jums tas šķitīs kuriozi, ka mēs varējām būt apdāvināti ar spēju saprast vārdus, bet nebijām apdāvināti ar spēju izrunāt vārdus. Bet tas tikai šķietami ir kaut kas kuriozs; jo tieši precīzi tā mūsu kustību organisms nav jāsaprot, kā apdāvināts ar spēju dzirdēt cita cilvēka vārdus, saprast cita cilvēka vārdus, bet gan lai saprastu dažādas citas lietas. Mēs sākotnēji drīzāk bijām apdāvināti tam, lai saprastu dabas elementāro valodu, lai uztvertu zināmu elementāro būtību valdīšanu ārpusaulē. To mēs esam aizmirsuši, vairs nemākam; toties esam iemainījuši pret to spēju pašiem runāt. Tas tā notika tādēļ, ka arimāniskā vara atlantiskajā laikā izdarīja izmaiņu mūsu mums sākotnēji piešķirtajā kustību organismā. Arimāniskā vara ir tā, kurai mēs pateicamies, ka varam runāt, ka mums ir runas dotības. Tā ka mums ir jāsaka: mēs kā cilvēki īstenībā patiešām sākotnēji bijām ar dotībām citādi uztvert valodu, nekā mēs to uztveram tagad. Mēs bijām predisponēti tā uztvert valodu, ka faktiski mēs būtu nostājušies otram cilvēkam pretī – lai cik savādi mums tas tagad šķistu, bet parasti jau dabiski pierod, it īpaši tik ilgā laikā, cik ir pagājis kopš atlantiskā laika, pie tā, kas tikko ir noticis – mēs bijām predisponēti tā, lai vairāk vai mazāk visu otru cilvēku uztvertu vaibstos un žestos, klusos, mēmos izteiksmes līdzekļos, un tos atdarinātu ar mūsu pašu kustību aparātu un tā saprasties bez fiziski dzirdamas valodas. Mēs bijām predisponēti saprasties daudz garīgākā veidā. Šajā vairāk garīgajā saprašanās veidā iejaucās Arimans, specializēja mūsu organismu, padarīja balsenes sistēmu piemērotu skanošu vārdu radīšanai. Un to, kas tad palika pāri no balsenes sistēmas, padarīt piemērotu skanošu vārdu saprašānai, tā tātad ir arimāniska velte.

Ciktāl mēs esam dzīvības organisms, mēs varam uztvert cita cilvēka domas. Un atkal mēs bijām predisponēti uztvert cita cilvēka domas daudz garīgāk, nekā mēs tās faktiski uztveram tagad. Zināmā mērā vienkārši nonākot pretī citam cilvēkam mums bija paredzētas dotības iekšēji sajūst viņa domas, dzīvojot iekšēji tām līdzī. Tas ir tikai rupjš fizisks atspīdums, kā mēs mūsdienās uztveram cita cilvēka domas, arī pat tikai pa apkārtceļu caur valodu. Un augstākais, ja mēs nedaudz padresējam sevi uztvert cita cilvēka žestikulāciju, sejas izteiksmes un fizionomiju, mēs varam vēl uztvert atskaņas no tā, kam mēs bijām predisponēti. Mums bija paredzētas spējas uztvert visu kāda cilvēka domāšanas dispozīciju, satiekot viņu, dzīvojot viņam līdzī, un atsevišķās domu izpausmes uztvert no atsevišķiem žestiem, atsevišķām sejas izteiksmēm. Tā atkal ir arimāniska dāvana, ar kuru tika pārveidots šis vairāk garīgais veids domu pasaules uztveršanai, kas cilvēces evolūcijas gaitā pat arvien vairāk un vairāk ir koncentrējies uz ārējo valodu.

Mums nemaz nebūtu pārāk tālu jāatskatās cilvēces attīstībā, tikai līdz ēģiptiešu-haldejiešu laikam, nemaz nerunājot par indiešu laiku, kad tas vēl bija attīstīts augstākajā mērā – mums būtu jāatskatās tikai aiz grieķu-latīņu laika, kur mēs jau cilvēcē atrastu smalku izpratni par domu dzīvi, ciktāl tā izpaudās neizrunātos vārdos, tajā, kas izpaudās caur fizionomiju, caur žestiem, pat caur stāju, caur visu veidu, kā viens cilvēks nostājās otra priekšā. Par to cilvēks sapratni ir zaudējis. No tā ir saglabāties arvien mazāk un mazāk, un mūsdienās jau ir tiešām maz sapratnes par to, kā saklausīt cilvēka iekšējos domu noslēpumus no tā veida, kā viņš parādās mūsu priekšā. Mēs klausāmies gandrīz tikai vairāk tajā, kas no viņa domām, viņa domās, ar viņa domām nonāk pie mums ar to, ko viņš mums paziņo sadzirdamos vārdos. Bet līdz ar to, ka tas tā ir noticis, mēs esam saņēmuši spējas mūsu dzīvības aparātu, mūsu dzīvības organismu padarīt par savu domāšanas aparātu. Mums nebūtu dotības domāt, ja nebūtu noticis tas, ko es pateicu, ja nebūtu nākusi tā arimāniskā ietekme, par kuru es runāju. Tā jūs redzat, ka mūsu šodienas spējas runāt noteiktā veidā ir saistītas ar vārdu maņu, valodas maņu, bet pa apkārtceļu caur arimāniskām ietekmēm; ka mūsu šodienas spējas domāt ir saistītas ar mūsu domu maņu, un atkal pa apkārtceļu caur arimāniskām ietekmēm.

Tad mēs bijām predisponēti smalkā veidā sajūst otra cilvēka Es, ne tikai piedzīvot to, bet gan iekšēji uztvert; jo viss mūsu cilvēks ir Es-maņas orgāns. Arimans vēl mūsdienās joprojām stipri strādā pie tā, lai specializētu arī šo Es-maņu, tāpat kā viņš ir specializējies, pārveidojis valodas maņu un domu maņu. Tas pat joprojām ir tapšanas stadijā, un tas izpaužas tajā, ka attiecībā uz to cilvēce dodas pretī kādai vērā liekamai tendencei. Ir jāpasaka kaut kas pilnīgi paradoksāls, kad runā par to, kas īstenībā ar to ir domāts. Tas mūsdienās izpaužas tikai pašos pirmsākumos, faktiski vēl tikai filozofiskā veidā. Mūsu dienās jau ir filozofi, kuri pilnībā noliedz spējas iekšēji izjust Es: piemēram, *Mahs* un citi; es par to runāju filozofiskajā lekcijā, kuru nesen nolasīju. Šiem cilvēkiem faktiski vajadzētu būt uzskatam, ka nav tādu spēju iekšēji uztvert Es, bet gan, ka Es uztver tādējādi, ka uztver citu. Un tendence tā domāt virzās uz to, kā es to tagad groteski gribu iezīmēt. Cilvēki nonāktu pie tā, lai sacītu sev: te manā priekšā parādās citi, kuri tiek uz priekšu uz divām kājām, kā es to aprakstīju iepriekš, un no tā es secinu, ka tur viņiem iekšēji ir Es. Un tā kā es izskatos tāpat kā viņi, tad es izdaru slēdzienu, ka arī man ir Es. – Tad no tā, ka citiem piemīt Es, tiktu izdarīts slēdziens par paša Es. Tas jau parādās daudzu apgalvojumu būtībā, kas mūsu dienās tiek uzstādīti, it īpaši tas tiek aprakstīts no tās puses, kuru es ar to domāju, kā Es īstenībā attīstoties mūsu atsevišķās evolūcijas laikā starp piedzimšanu un nāvi. Ja jūs palasāt mūsdienu psiholoģijas, tad atradīsiet tur aprakstītu, kā šī Es-apptveršana attīstās no citiem. Līdz ar to, ka mums kā bērniem iesākumā tā nav, bet mēs uztveram citus, līdz ar to mēs pārnesam to, ko redzam citos, arī paši uz sevi. Spējas, skatoties uz citiem, izdarīt slēdzienus par sevi, tās, protams, kļūstot arvien lielākas un lielākas. Tieši tāpat, kā spējas domāt pakāpeniski ir attīstījušās no domu maņas spējām, valodas spējas no valodas maņas spējām, tāpat spējas līdzī izjust visai pasaulei attīstās arvien vairāk līdzās spējai uztvert citu cilvēku Es. Mums ar to ir darīšana ar

smalkākām atšķirībām, bet tās ir jāaptver. Tā zināmā mērā no šīs puses strādā arimāniskais – ļoti, ļoti līdzdarbojas.

Apskatīsim tagad cilvēku no citas puses. Cilvēkam ir taustes maņa. Es jums sacīju: tauste faktiski pamatā ir iekšēja maņa. Jo, kad jūs kaut ko sataustāt, piemēram, galdu, tad tas rada uz jums spiedienu; bet tas, ko jūs uztverat, faktiski ir iekšējs pārdzīvojums. Tas, kas jūsos tiek izraisīts ar šo stimulu, tas ir tas, kas īstenībā ir uztveršanas-pārdzīvojums. Ko jūs tur pārdzīvojat ar tausti, tas pilnībā paliek jūsu iekšienē. Tātad tauste tomēr ir kaut kas, kas, pamatā ņemot, turpinās tikai līdz ādas ārējai perifērijai; un tādēļ, ka ārpasaule atduras pret šo ādas perifēriju, un mums pēc šī stimula vai pēc cita pieskāriena ārpasaulei rodas iekšēji pārdzīvojumi, mums ir taustes pārdzīvojumi. Tātad tauste ir visvairāk perifēriskā maņa un tomēr, pamatā ņemot, iekšēja maņa. Aparāts taustei visvairāk ir izveidots perifērijā un sūta uz iekšieni tikai savus smalkos sazarojumus, kas tikai tādēļ nav ārējās zinātniskās fizioloģijas kārtīgi atsegti, ka tā kārtīgi neatšķir tausti no siltuma maņas.

Mēs arī nēsājam līdzīgu taustes maņas orgānu, kas zināmā mērā kā pinums ir izplatīts pa visu mūsu virsmu un sūta smalkus sazarojumus uz iekšieni. Šis pinums, ja drīkstu to tā saukt, – tas ir ļoti aptuvenus apzīmējums – kas tas īstenībā ir? Kam tas sākotnēji ir bijis paredzēts? Tas jau no paša sākuma ir uzkrītošs fakts, ka šī tauste, kaut arī tagad tiek izmantota, lai ar pieskārienu uztvertu ārpasauli, savos pārdzīvojumos mums dod iekšējus pārdzīvojumus. Tas ir tikpat maz noliedzams, kā no otras puses nozīmīgs, vērā liekams fakts. Un tas ir saistīts ar to, tas izriet no garazinātnes – ka arī šī tauste savukārt sākotnēji faktiski nebija paredzēta ārpasaules uztveršanai, kā tas ir mūsu dienās, tā vispār nebija paredzēta fiziskās ārpasaules uztveršanai, bet gan ir piedzīvojusi metamorfozi. Šī taustes maņa īstenībā ir paredzēta tam, ka mēs savu Es, uztverot to pilnībā garīgi kā ceturto mūsu organisma daļu, garīgi izplešam pa visu mūsu ķermeni. Un orgāni, kas ir taustes orgāni, īstenībā sākotnēji dod mums iekšēji mūsu Es-sajūtas pārdzīvojumu, mūsu iekšējo Es-uztveri.

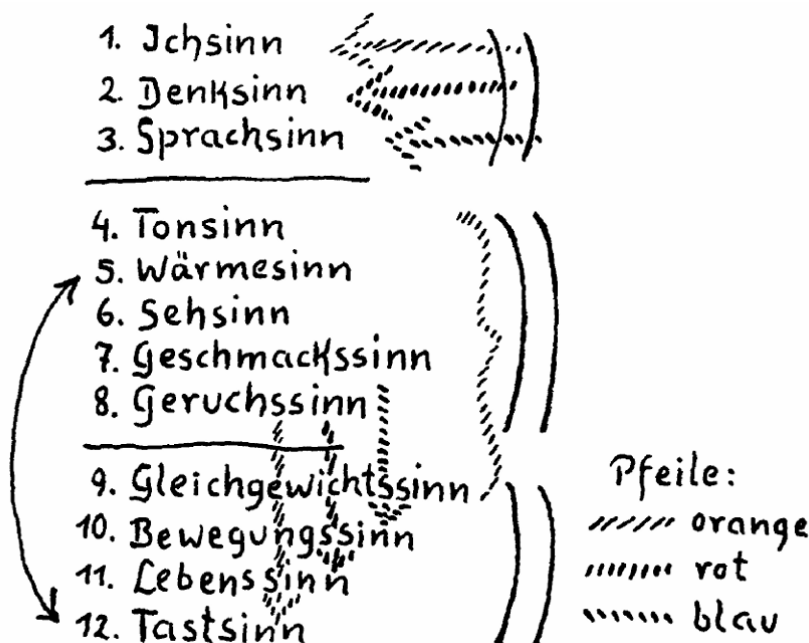
Tagad mēs esam pie iekšējās Es-uztveres. Tātad atšķiriet labi: Es būtne – tā ir reāla būtne, garīgi substancijāla būtne, kas atrodas mūsos, kas mūsos izplešas līdz pat taustes pinumam; un tas, kas ir taustes maņas pinums, to iekšēji skar Es, kas tajā izplešas, tas dod Es uztveri. Ja tā būtu palikusi pie sava sākotnējā uzdevuma, kā būtību es tagad ieskicēju, tad mums no taustes nebūtu tādas uztveres, kādas mums tās ir tagad. Mēs, protams, tāpat uzdurtos ārpasaules lietām, bet tas mums būtu augstākajā mērā vienaldzīgi. Mums šie grūdieni vai, manis dēļ, pārslīdēšana ar pirkstu galiem pār lietām nebūtu kā tauste. Mēs tātad šādu saskaršanos ar ārpasauli sajustu tā, ka mēs tajā sajūtam savu Es, piedzīvojam savu Es, bet nevis runājam par ārpasaules uztveršanu. Kopš mūsu attīstības lemūriskajā laikā mūsu organismam bija jātiek pārveidotam tā, lai tas no iekšējā Es uztveres ierosinātāja kļūtu par taustes orgānu, iegūtu spēju uztvert ārpasauli ar tausti. Un tas ir luciferiskā darbs, tas ir jāattiecina uz luciferiskā iedarbību. Līdz ar to mūsu Es-pārdzīvojums ir ticis specializēts tā, ka mēs piedzīvojam ārpasauli taustot, dabiski, ka līdz ar to aizmiglojot mūsu Es-pārdzīvojumu. Mums būtu pavisam citādāks Es-pārdzīvojums, ja mums ejot cauri pasaulei nebūtu vienmēr jāuzmanās, kas mums uzduras vai uzspiežas, vai kaut kas ir raupjš vai gluds, un tā tālāk.

Tātad te Es-pārdzīvojumā iejaucas luciferiskais, kas ir izveidojis taustes maņu. Tur tātad ir visiekšējākais sajaukts ar visārējāko, kā valodas maņa ārējais ir sajaukts kopā ar iekšējo. Valodas maņa bija paredzēta tam, lai uztvertu tikai vārdus, kuriem nemaz nevajadzētu skanēt, tātad uztverot jēgu, nozīmi. Runāšana kā iekšējais iejaucās tajā. Te bija iekšējais, un ārējais tam pievienojās klāt, uztvere no ārienes.

Dzīvības maņa: tas, kas ir dzīvības maņas orgāns, ar ko mēs izjūtoši uztveram savu iekšējo veidojumu, iekšējo konstitūciju, ir ticis pārveidots līdzīgā veidā ar luciferisku ietekmi; jo sākotnēji mēs šajā ziņā bijām paredzēti tikai tam, lai iekšēji uztvertos mūsu astrālais ķermenis, to pārdzīvojot mūsu dzīvības organismā. Bet tajā tika iejauktas spējas pārdzīvot, izjust iekšējo ķermeņa konstitūciju,

cilvēka iekšējo stāvokli kā labsajūtu vai diskomfortu. Tas ir luciferisks impulss, kas tur iejaucās. Kā šeit Es tiek sajūgts kopā ar tausti, tā šeit astrālais ķermenis ir sajūgts kopā ar labu vai sliktu mūsu dzīvības stāvokļa pašsajūtu.

Un atkal, mūsu kustību organisms sākotnēji bija vērsts tā, ka mēs izjustu tikai mūsu ēterķermeņa mijiedarbību ar mūsu kustību organismu. Tam pievienojās spējas uztvert un izjust mūsu iekšējo kustīgumu, tātad pašu kustību maņu. Atkal luciferisks impulss. Mēs tātad no divām pusēm pateicamies luciferiskām un arimāniskām ietekmēm par visas mūsu cilvēkbūtnes pārveidošanu. Īstenībā fiziskajam plānam paredzētās maņas, Es-maņa, domu maņa, valodas maņa ir arimāniski pārveidotas. Un mēs esam kļuvuši par to, kas mēs esam kā cilvēki fiziskajā plānā, tikai caur to, ka luciferiski ir pārveidotas taustes maņa, dzīvības maņa, kustību maņa. Un mums ir tikai vidējā joma, kas ir zināmā mērā pasargāta no ietekmēm. Tas ir precīzāks, detalizētāks šī mūsu organisma attēlojums.

Šodien es negribētu iet ar šo apskatu tālāk, bet gan turpināt to rīt, jo ir labi vispirms to pārdomāt. Jo mēs rīt redzēsim, cik auglīgi ir tas, ko mēs tikko esam iztīrājuši, lai paplašinātu lielo, nozīmīgo un tik daudz atklājošo patiesību par mūsu galvas attiecībām ar mūsu iepriekšējās inkarnācijas ķermeni, par tagadējās inkarnācijas ķermeņa attiecībām ar sekojošās inkarnācijas galvu, un to, kas no tā seko visām mūsu attiecībām ar kosmosu.

Te mēs redzam, cik nepieciešami ir pievērst uzmanību tam līdzsvara stāvoklim, kas tik būtisks, nozīmīgs, kam ir jātiek pasaulē izveidotam starp arimānisko un luciferisko. Padomāji, kā zināmā mērā cilvēka Es te piedalās no pašas ārpus, te zināmā mērā Es no ārienes, taustes maņa no iekšienes (skat. zīmējumā oranžās bultiņas). Tāpat astrālais ķermenis ir iesaistīts domāšanā, bet dzīvības organismā savukārt piedalās no iekšienes (sarkanās bultiņas). Ēterķermenis piedalās šeit, kad nenotiek runāšana, bet tāpat piedalās arī kustību maņā no iekšienes (zilās bultiņas). Vidū mums zināmā mērā ir tas, kurā «es – taustu – domāju – dzīvoju – runāju – kustos» piedalās mazāk, sava veida hipomohlions (*rotācijas centrs*), līdzīgi kā svariem vidū, kad tie ir mierā. Jo vairāk tuvojas vidum, jo vairāk svaru pleci paliek mierā. Sānos tie izvirzās. Tā mums vidū bija sava veida miera attiecības.

Te mums atklājas cilvēka būtība, nozīmīgā veidā ietekmēta no divām pusēm. Un ir nepieciešams, lai arimāniskais un luciferiskais tiktu uzmanīgi apskatīti pareizajā veidā, ja grib saprast cilvēku pēc viņa uzbūves, kā arī viņa pašreizējo darbošanos.

PIECPADSMITĀ LEKCIJA

1916. gada 3. septembris

Dzīvības procesi: elpošana, sasilšana, uzturs un to pārveidošana ar arimānisko, uzturēšana, augšana un vairošanās un to pārveidošana ar luciferiskajām varām. - *Basilus Valentinus* teiciens kā liecība par atavistiskām zināšanām, kas vēl bija dzīvas pirms dažiem gadsimtiem. Materiālisms un garīgā zinātne 5. pēcatlantiskajā periodā. *Verulamas Baco (Bekona)* elku zinātne.

Ja mēs pārskatoši vēlreiz atskatāmies uz lietām, kuras pārrunājām vakar, tad mums no tā var izrietēt kāds vispārējs rezultāts. Protams, ka ir nedaudz komplicēti izsekot visām detaļām, kas vakar tika apspriestas. Bet jums noteikti ir salicies kopā rezultāts, ka mūsu divpadsmīt maņu jomas, kā mēs tās iepazīnām, ir uztveramas tā, ka to veidošanā piedalās ne tikai regulāri nepārtrauktais evolūcijas princips, bet piedalās arī arimāniskais un luciferiskais princips. No tā mēs redzam, ka attiecībā uz šo arimānisko un luciferisko mums tomēr ir jāizturas objektīvāk, nekā tas bieži vien notiek, tā vienkāršā iemesla dēļ, ka arimāniskais, luciferiskais princips piedalās mūsu vispārējā cilvēces veidošanā tik ietekmīgā veidā. Bet, ja mēs atceramies, ka arimāniskais un luciferiskais kaitē cilvēku attīstībai tikai tad, ja neparādās īstajā vietā, tad mēs arī varam iztēloties, ka arimāniskais princips, kam mēs varējām izsekot mūsu maņu augšējā galā, un luciferiskais princips, kam mēs varējām izsekot apakšējā galā, ir zināmā mērā iejaukušies kļūdainā veidā, nelikumīgā veidā, nevis tā, kā tie zināmā mērā ir pielaisti evolūcijā. Un tad izceļas dažādie cilvēku maldi. Šiem maldiem ir jābūt iespējamiem, citādi cilvēks nevar doties pa saviem ceļiem Visumā pēc savas paša brīvās gribas. Ir jābūt iespējamam gan tam, ka mums var likt noklīst maldos gan tas, kas mums zināmā mērā var tikt tikai Arimana varas dēļ, kā arī tas, kas mums var likt aizklīst maldos Lucifera varas dēļ, un mēs tieši tikai nemitīgi turoties pretī arimāniskajam un luciferiskajam, pārvaldot šīs varas, atrodam pareizo ceļu mūsu evolūcijā.

Daudz kas varētu tikt izskaidrots, ja tādas patiesības, kā vakar ieskicētās, tiktu izstrādātas tālāk; jo šajās patiesībās patiešām slēpjas atslēga bezgalīgi daudzām dzīves mīklām, ar kurām cilvēks sastopas tieši tagadnē. Bet diemžēl nav iespējams tagadnē – arī mūsu lokā – runāt par šīm konsekvencēm, kas ir konsekvences, kas gan izriet no pilnīgi objektīviem garazinātniskiem pamatiem, bet par kurām pašlaik nevar tikt runāts. Parunāsim attiecībā uz dzīvības spēkiem, dzīvības impulsiem, par kuriem esam parādījuši, ka tie zināmā mērā ir kā iekšēja planētu sistēma. Tieši tāpat, kā mēs varam uzmanīgi palūkoties uz divpadsmīt maņu apgabaliem, varam apskatīt arī dzīvības jomas: elpošana, silšana, barošana, izdalīšana, uzturēšana, augšana, reproducēšana. Tie ir septiņi dzīvības impulsi, kas ir cilvēkā, līdzīgi kā planētu sistēma, pretstatā divpadsmīt maņu jomu Zodiaka sistēmai. Bet tāpat kā no Zodiaka divpadsmīt maņu jomu sistēmas arimāniskās un luciferiskās ietekmes dēļ ir radies kaut kas cits, nekā tas ir iekļauts regulāri nepārtrauktajā evolūcijā, tāpat tas ir arī ar šiem septiņiem dzīvības impulsiem. Mēs atkal varam teikt: šie trīs dzīvības impulsi, ārējie, cilvēku vairāk ar ārpasauli savienojšie dzīvības impulsi var tikt ietekmēti arimāniski, un vairāk iekšējam dzīvības procesam atbilstošie dzīvības impulsi var tikt ietekmēti luciferiski. Tikai vidū izdalīšana zināmā mērā izlīdzina kaut ko, kas vairāk jau sava dabiskā veidojuma dēļ pats no sevis ir līdzsvarā.

Elpošanā ir kaut kas, kas tikt iezīmēts šādi: mēs patiešām elpojam ne tikai tā, kā mēs elpotu, ja elpošanā būtu darbīgi tikai regulāri, ilgstoši darbīgie dievišķi-garīgie impulsi, tie impulsi, par kuriem runā Vecās Derības sākums, kā ja elpošanā darbotos tikai Jahves-spēki. Bet mēs elpojam tā, kā tas atbilst mūsu elpošanas sistēmas pārveidojumam, ko veica arimāniskie spēki, kuri tāpat iejaucās cilvēku dzīvē atlantiskajā laikā. Proti, mēs ne tikai elpojam, bet arī elpojot patērējam savu organismu. Un šajā patērēšanā izpaužas zināma dzīvības labsajūta. Patiesi, mūsu dzīves laikā starp piedzimšanu un nāvi notiek tas, ka mēs zināmā veidā nodarbojamies ar elpošanas procesu enerģiskāk, nekā tas mums ir atvēlēts. Mūsu dzīvības spēku patērēšana ir ļoti stipri saistīta ar šo arimānisko ietekmi. Tā vispārēji runājot varētu teikt: mēs ieelpotu mazāk skābekļa tajā pašā laikā, ja tādas arimāniskās

ietekmes nebūtu, un novecošanās process, šī mūsu organisma patērēšana, kas izpaužas kā novecošanās, nenotiktu tik intensīvā veidā, kā tas tagad notiek, kļūšana vecākam tajā nozīmē, ka šī novecošanās ir redzama, tā nav tikai pagājušie gadi. Tas daudzējādi ir saistīts ar šo arimānisko ietekmi uz elpošanas procesu.

Silšana caur arimānisko ietekmi ir saistīta ar spēcīgāku sadedzināšanas procesu mūsu organismā, nekā tas notiktu regulārā evolūcijā; patērēšana ir sadedzināšana. Mēs patiešām paši sevi sadedzinām.

Un barošanās arimāniskās ietekmes dēļ ir saistīta ar nogulsnēšanos, tā ka tas, ko mēs uzņemam ar barību, tiek ne tikai pārstrādāts, sagremots, bet arī zināmā mērā gandrīz kā svešķermenis nogulsnējas mūsu organismā. Tauku veidošanās, tauku uzkrāšanās ir visizplatītākais process, kas šeit piederas. Šī tauku uzkrāšanās ir tāds process, kam šeit ir jātiek izskaidrotam no tā arimāniskās puses. Tas varētu tikt izskaidrots arī no luciferiskās puses, bet tas mūs aizvestu pie citas nodaļas. Tātad nogulsnēšanās, iespēja nogulsnēties uzturvielām tā, ka tās paliek, ka tās zināmā mērā kļūst par svešķermeni, patērēšana, sadedzināšana, nogulsnēšana – tas viss ir saistāms ar arimānisko ietekmi šajos trīs dzīvības impulsos. – Izdalīšana zināmā veidā izvada ārā.

Uzturēšana ir pakļauta luciferiskajai ietekmei. Visi spēki pārveido mūsu iekšējo uzturēšanas, saglabāšanās procesu, un tas, kas tur sanāk, pat līdzinās nogulsnēšanai. Visas iespējas, kas mums ir, lai iekapsulētos, pārkaulotos, kļūtu sklerotiskiem, ir attiecināmas uz šo jomu. Kopumā to varētu saukt par nocietināšanos. Mēs nocietinām savu organismu mūsu dzīves laikā. Tas notiek luciferiskā ietekmē, ir saistīts ar luciferiskām iedarbībām. Jo šos nocietināšanās procesus, pirms tie nav pārsāvušies pāri noteiktai robežai, kamēr vēl nav kļuvuši par sklerozi, par citiem slimīgiem stāvokļiem, mēs faktiski sajūtam kā zināmu nepārtrauktu labsajūtu organismā. Tikai, kad šī lieta jau pārsniedz zināmu punktu, tad mēs to vairs nesajūtam kā labsajūtu, bet gan kā slimību, vai tā būtu skleroze, katarakta vai kas tamlīdzīgs.

Arī augšanas process izcieš luciferisku ietekmi, un tā izpaužas tā, ka bez šīs luciferiskās ietekmes cilvēks augtu tā, ka starp piedzimšanu un nāvi augšanas gaitā neparādītos nekāda īpaša pārtrauktība. Bet, tā kā pastāv luciferiskā ietekme, tad tieši pirmajās augšanas stadijās, tieši pirmajos augšanas periodos luciferiskā ietekme kļūst ļoti stipra un pārveido tiro augšanas procesu par nobriešanas procesu. Nobriešana, pieaugšana, dzimumbriedums ir tīrā augšanas procesa luciferiskie pārveidojumi. Un viss, kas ar to ir saistīts, rāda, ka sākotnējā evolūcijas gaita, kas neved pie šādas nobriešanas pārtrauktības, cilvēku virzītu vienmērīgā pieaugšanā. Nobriešana sieviešu un vīriešu dzimumam un viss, kas ar to ir saistīts, pārveidošanās, kas notiek nobriešanas gados līdz pat balss lūzumam, tas viss ir saistīts ar luciferisko ietekmi.

Luciferiskās ietekmes iedarbība uz reproducēšanos, padara reproducēšanos par ģenerēšanu, par ārēju, fizisku vairošanās iespēju. Sākotnēji ar progresējošajiem dievišķi-garīgajiem spēkiem cilvēks bija predisponēts tam, lai reproducētu tikai pats sevi, tas ir, viņam taču vienmēr ir jāreproducē sevi, vai nav tiesa? Lai viņš varētu augt, daļām ir jārodas vienmēr no jauna: iekšējā reproducēšana. Lai tai pievienotos ārējā reproducēšanās, lai reproducēšanās kļūtu par jaunas paaudzes radīšanu, tas ir saistāms ar luciferisko ietekmi. Jūs taču zināt, ka it īpaši pēdējā – luciferiskā ietekme uz vairošanos, augšanu tiek atkal ļoti skaidri iezīmēta Bībelē. Ir tikai jālasa Bībele, lai no tās varenajām, titāniskajām bildēm, kas tajā ir, patiešām varētu izlasīt to, kas jums tagad arī tika minēts. Jūs tātad redzat, ka arī te mums ir luciferiskā un arimāniskā kopdarbība.

arimāniski	{	1 elpošana	- patērēšana
		2 silšana	- sadedzināšana
		3 barošanās	- nogulsnēšana
4 izdalīšana			
luciferiski	{	5 uzturēšana	- nocietināšanās
		6 augšana	- nobriešana
		7 reproducēšanās	- vairošanās

ahrimanisch	{	1 Atmung	- Verbrauchen
		2 Wärmung	- Verbrennen
		3 Ernährung	- Ablagerung

4 Absonderung

luziferisch	{	5 Erhaltung	- Verhärtung
		6 Wachstum	- Reifung
		7 Reproduktion	- Generation

Ja jūs tagad pārskatāt, ko mēs tā sakām par divpadsmit maņu jomām un par septiņiem dzīvības procesiem, zināmā mērā par cilvēka iekšējo Zodiaku un iekšējo planētu sistēmu, tad apjaušat, ka jāatzīst, ka zināšanām, kas atsedz šīs lietas, ir jātiek iegūtām citādāk nekā tām, ko mūsdienās parasti sauc par zināšanām. Mūsdienu zināšanas, mūsdienu izziņa zināmā mērā pieskaras tikai lietu ārpusē, lietu virspusei. Bet ir jāiemanto jēdzieni, priekšstati, kas atrodas pie garīgās pasaules sliekšņa. Nav noteikti jābūt iekšā garīgajā pasaulē, bet tikai jāmeklē, kā iemantot priekšstatus, kas taču guļ pie garīgās pasaules sliekšņa, caur garazinātņi, un tad cilvēks sajūtīs, ka ar šīm zināšanām, šīm atziņām kļūst daudz aktīvāks, daudz iekšēji intensīvāks, ka tās tiešām ir spējīgas iespieties tajā, kas būtībā dod spēku, tāpat mūsu gadījumiem šeit: kas dod spēku cilvēkā pašā. Mums zināmā mērā ir jādzīvo līdzī Visumam, ne tikai jānostājas kā skatītājiem un tad no tā virspuses jālauj uz mums iedarboties. Ir jādzīvo līdzī tam, kas dod spēku iekšā būtībā, kas tur dzīvo, aužas. Ar garazinātņi patiešām tiek iemantotas ne tikai citas zināšanas, bet arī cita veida zināšanas. Jūs nevarat, ja izturieties tikai tā kā mūsdienu anatomi vai fiziologi, nodalīt elpošanas procesā to daļu, kas zināmā mērā ir regulāra, un to daļu, kas ir arimāniska, jo tās dabiski notiek vienlaikus, jo zināmā mērā ir jāieslīd iekšā elpošanas procesā un to jāpiedzīvo. Tad gan var piedzīvot abu šo spēku, impulsu iekšējo saspēli. Šī ieniršana pasaulē ir kaut kas, kas ir pazaudēta tieši mūsu tagadējā laikā, un it īpaši ir daudzējādi pazaudēts tagadējā zinātnē. Esmu jau bieži to uzsvēris, ka cilvēki tik viegli iedomājas, ka šīs aktīvās, iekšēji darbīgās, lietās ienirstošās zināšanas, kas nepaliek tikai virspusē, bet gan nonāk līdz spēkiem, vai nu vispār nekad nav bijušas zināšanas vai arī ir sen zudušas cilvēcei. Tas nav pareizi. Jo tās cilvēce ir pazaudējusi nemaz ne tik sen. Ir tikai nedaudz jāatgriežas gadsimtu gaitā, tad ir pilna iespēja studēt, kā nemaz ne tik senos laikos šīs iekšēji aktīvās zināšanas vēl pastāvēja. Nemiet dzīvības procesu. Tas vispirms ir viens vesels, tas mūs konstituē, izveido mūs, šīs dzīvības process. Bet tajā saspēlējās kopā septiņi impulsi – patiešām iekšēja planētu sistēma. Es jau pievērsu tam jūsu uzmanību, atcerieties mūsu apskatus šajās nedēļās – ka nāksies pierast pie dažāda laba paradoksa, ja grib iegūt reālas zināšanas.

Es teicu: kas norisinās cilvēkā un ko cilvēkā meklē mūsdienu materiālistiskais darvinisms, tas netiks uzskatīts kā izskaidrojums tam, kas cilvēkā norisinās, bet gan būs tiešs izskaidrojums makrokosmosam, Universam. Un otrādi: tajā, kas ārā ir lielie astronomiskie procesi, tajā tiks rasts

izskaidrojums tam, kas ir cilvēkā. Bet tad ir dzīvīgi jābūt iekšā pasaules procesā, tad patiešām ir tajā jāienirst. Tad ir ne tikai jānoskatās uz pasaules procesu no virspuses. Tā ārēji uzlūkot Sauli, Mēnesi, Marsu, Jupiteru un tā tālāk, kā tie slīd pa debesīm, tas tieši ir uzskatāmi virspusē, bet dzīvot līdz tam, ko debesu ķermeņi dara savā gaitā cauri Visumam, tas ir nepieciešami, dzīvot līdz spēkiem, kas tur izstaro, diferencēti izstaro, tas ir, no katras šīs planētas citādi, tā ka tur ārā ir diferencēti spēki. Bet, ja tas ir pareizi, ka Universs izskaidro to, kas ir mūsos, tad doma, kas ir pilnīgi pareiza, arī vairs nav no jums tālu: ja patiešām dzīvīgi zina spēkus, kas slēpjas planētās, tad šajā dzīvīgajā aptveršanā ir jābūt kaut kam, kas padara apjēdzamu cilvēka dzīvi. Šurp no Universa ar dzīvīgu izziņu saprast cilvēka dzīvi, tas ir tas, ko grib tagadējā garazinātne, bet kas pastāvēja jau arī agrāk. Nemaz nav nepieciešamas atgriezties pārāk senos viduslaikos, kad jau var atrast vērā liekamus, vēlāk nodrukātus izteikumus, kuri gan parasti faktiski netiek saprasti vai arī mūsdienās tiek izskaidroti diezgan ārišķīgi, bet kuri norāda uz to, ka ne tik sen pagājušos gadsimtos vēl pastāvēja dzīvīgas zināšanas, tolaik gan atavistiska veida, bet pastāvēja:

O Sonn*, ein König dieser Welt
Luna dein Geschlecht erhält
Merkur kopuliert euch fix
Ohn' Venus* Gunst erreicht ihr alls nichts
Die Märten sich als Mann erwählt
Jovis G'nad ist euch unverloren
Daß Saturn, alt und greis
In vielen Farben sich erweis.

O, Saul*, šīs pasaules ķēniņ,
Luna saglabā tavu dzimumu
Merkurs jūs kopulē ātri,
Bez Venēras labvēlības jūs nerasniegsiet neko
Martens kā vīrs izraudzīts
Jovis žēlastība jums ir zudusi
Saturs, vecs un sirms
Daudzās krāsās parādās.

Te jums ir izteikums, kam jāparāda, kādi spēki zināmā mērā ir lokalizēti tajā, kas tagad ir ne tikai ārēji, ne tikai no virspuses uzlūkotās planētas, bet gan kas ir planētu iekšēji dzīvīgās būtības. Šajā izteicienā ir izpausti visas planētu sistēmas spēki, bet tā, ka tas, ja to aptver, padara saprotamu, kā tie darbojas cilvēkā.

Kas tad ir izteikts šādā sentencē? Šādā sentencē ir izteikts – es gribu apmēram pārrakstīt to, kas ir izteikts – te nu mēs dzīvojam fiziskajā ķermenī starp piedzimšanu un nāvi; tas lielos vilcienos ir saistīts ar spēkiem, kādi Zemei tiek no Saules. Bet ir vajadzīgi vēl arī citi spēki, lai cilvēku dzimums patiešām te būtu. Lai cilvēku dzimums ne tikai te varētu būt, kā tas ir gatavs no Saules, bet arī varētu vairoties, lai cilvēce saglabātos, ir jāiziet spēkiem no Mēness:

Luna saglabā tavu dzimumu.

Bet abus šos spēku impulsus, Saules impulsu un Mēness impulsu kopā satur Merkura impulss:

Merkurs jūs kopulē ātri -

Līdz ar to viss process jau paliek arvien garīgāks. Mūsu fiziskā esamība, ka mēs vienkārši te esam kā cilvēce, tas ir atkarīgs no Saules, tādēļ Saule ir šīs pasaules ķēniņš, uztverta kā fiziskā Saule. Tikai tādēļ, ka Kristus ir nolaidies lejā un ir no Saules atnācis uz Zemi, Saule ir arī garīga. Bet tāda, kāda Sauli iesākumā ir kā fizisks ķermenis, tā padara mums iespējamu to, ka mēs varam dzīvot uz Zemes kā fiziski cilvēki.

Luna saglabā tavu dzimumu

pāriet garīgajā. Tas pāriet vēl vairāk:

Merkurs jūs kopulē ātri,

un pāriet vēl vairāk garīgajā:

Bez Venēras labvēlības jūs nerasniegsiet neko,

tas nozīmē, ir jābūt tam, kas nāk kā Venēras impulss un visu caurstaro, it kā caursilda, caurkvēlo. No Marsa iziet tas, kas savukārt ir vajadzīgs Venēras impulsam, lai ar to savienotos un rastu savu pretstatu. Un vēl garīgāks, bet garīgs fiziskajā ir tas, kas iziet no Jupitera: «Jupitera žēlastība». Un cilvēks no cilvēku dzimuma tikai tādēļ izveidojas tāds, kāds viņš ir, ka tas, kas darbojas kā Saturna spēks, kas ir senākais spēks un tagad zināmā mērā darbojas visārējākā perifērijā, no garīgi-dvēseliskā darbojas tā, ka arī cilvēkā garīgi-dvēseliskais var pilnībā cauraust fizisko. Jo no Saules mēs varētu būt tikai miesa un asinis. No Saturna mēs esam ne tikai miesa un asinis, bet gan dvēseles un gara caursildīta miesa un asinis. Dvēsele mūsos parādās no Saturna spēka, kas ir vissenākais, «vecs un sirms»:

Saturs, vecs un sirms
Daudzās krāsās parādās.

Jo mūsu inkarnāts dvēseliski-garīgo ir izpaudis fiziskajā: mūsu ādas krāsā, mūsu inkarnātā patiešām ir visas krāsas.

Saturs, vecs un sirms
Daudzās krāsās parādās.

Tāpat pastāvēja zināšanas, kas ir saglabājušās tādos neizveicīgos, neveiklos izteicienos, tās ir mūžsenas zināšanas, kas ir pazaudētas mūsu šodienas virspusējībā, paviršībā un kurām atkal ir jātiek sameklētām. Tur, kur beigām tuvojas ceturtais pēcatlantiskais, laikmets, sākot no piecpadsmitā, sešpadsmitā gadsimta, izsīkst arī šīs senās atavistiski-gaišredzīgās zināšanas, un to vietā stājas tīri fiziskās zināšanas, kas ir pielipušas virspusei un vairs neienirst lietās. Un lietās ienirstošās zināšanas mums atkal ir jāmeklē ar garazinātņi. Tolaik runāja šādi. Tagad mēs runājam tā, kā mēs vakar un šodien mēģinājām raksturot mūsu divpadsmit maņu jomas, mūsu septiņus dzīvības impulsus, dzīvības kustības to saistībā ar garīgās pasaules varām. Tā atkal uznirs zaudētās zināšanas; bet tagad šīm zudušajām zināšanām būs jāuznirst cilvēkā aptvertām citādākā veidā, aptvertām pilnīgi apzināti, kamēr tas, kas bija izteikts šādos izteicienos, nebija pilnībā apzināts. Tie cilvēki, kuri bija zinājuši šos izteicienus, viņi tos zināja no senām tradīcijām. Ja cilvēkiem, kuri patiešām sajuta šādu izteicienu spēku sevī, pajautātu, no kurienes viņi tos zina, tad viņi būtu atbildējuši: Jā, mēs zinām šo sakāmo: O, Saul*, šīs pasaules ķēniņ, Luna saglabā tavu dzimumu... un tā tālāk, un ja to, kas tajā ir izteikts, saprot, tad saprot cilvēces dzīvības procesu; bet kā pie tā nonāk, lai to saprastu, to mēs nevaram zināt. – Tā viņi būtu atbildējuši.

Tā ir ticis mācīts par garīgajām būtībām senajos laikos ar tādu procesu, kur atskaņās tika pierakstīts tas, kas nonāca uz Zemes no garīgās pasaules dievišķās inspirācijās, tam neesot pilnībā apzinātam procesam. Mūžsenā gudrība ir tikusi saglabāta valodā, tā ir tajā, kādus jēdzienus un idejas bija izveidojusi valoda. Tādēļ arī notika tā, ka paralēli notiekot zināšanu materializēšanās procesam, izziņas materializēšanās procesam, vairs netika saprasts valodas garīgums. Ja mēs mūsdienās vēl atgrieztos astotajā, devītajā, desmitajā gadsimtā, tad atklātu, ja apskata nevis to *Fable convenue*, kas mūsdienās skaitās vēsture, bet gan īsto vēsturi, ka tie ļaudis zināja: valoda ir kaut kas tāds, kas ir saistīts ar garīgās pasaules procesiem. Viņi nebūtu teikuši, tieši Eiropā nebūtu teikuši tā, kā to tagad sakām mēs: dievišķi-garīgā nepārtrauktajā evolūcijas un Lucifera vai Arimana ietekmētajā procesā ir radusies šī cilvēku valoda. Tā viņi nebūtu teikuši. Bet zemapzināta sajūta par to viņiem bija, zinot, ka tā, kā valoda tiek lietota parastajā dzīvē, tā ir kaut kas, uz ko cilvēkam īsti nav tiesību. Tā ir jāpadara cēla, augstdzimusi ar to, ka zināmā mērā augstākās patiesības saspiež kopā svētos izteicienos, kurus arī glabā kā svētus. Tādēļ visas patiesības tieši arī tika formulētas šādos izteikumos. Es izvēlējos vienu neveikli formulētu izteikumu, tādu izteikumu, kas, tā sacīt, vēl ir atrodams vēlākos laikos, kad ceturtais pēcatlantiskais laiks jau izkvēloja; bet tomēr izteiciens ir tāds, ka tieši savā neveiklībā tas satur zināmu svinīgumu. Ar to, kas izplūst no šāda izteiciena, vajadzētu tikt it kā paralizētai arimāniskā ietekmei. Ar to svētuma sajūtu, ko tajā sajuta, tieši arimāniskajam vajadzētu likt pretī to,

kas paralizē tieši šo arimānisko. Tur jums ir līdzsvars. Arimāniskais, kas nāk no ārpuses, tiek noturēts līdzsvarā ar sajūtu, ar svētu sajūtu no iekšienes. Tādēļ šī īpatnējā nostāja pret valodu senākajos laikos, kas tad ir pilnībā izzudusi un ir atdevusi vietu ārišķīgai attieksmei pret valodu, pret valodas garu.

Bija pagājis tikai neilgs laiks pēc piektā pēcatlantiskā laikmeta sākuma laikiem, kad jau pieteicās modernais materiālisms. Agrākos laikos valodu uzlūkoja tā, ka tā iedarbojās kā sava veida žests, kas norāda uz reālo, bet pati nav kaut kas reāls. Es jau bieži esmu mēģinājis izskaidrot, kas ar to īstenībā ir domāts. Kad saka: suns vai vilks, vai jērs, tad tie ir valodas izteikumi. Mūsdienu valodas teorētiķi ar tiem netiek galā, jo faktiski pēc viņu uzskatiem tie neko nenožīmē. Jo, ja tur stāv tāds četrkājainis, to sauc par suni, ja tur stāv kāds cits tās pašas sugas četrkājainis, to arī sauc par suni. Šis vārds apzīmē abus kā suņus, tas apzīmē atsevišķo suni un tomēr visus kā «suns». Mūsdienu cilvēki sajūt šo nesaskaņu: ka vārds faktiski lidinās gaisā. Jo viņi vairs lietās neredz garīgo – garīgais viņiem ir nekas – tad arī tas, ko vārds nožīmē, ir kļuvis par neko. Es to izskaidroju tā, ka teicu: cilvēki domā, ka tas esot tikai tāds lietvārds, vārds: jērs, vilks. Bet var pārliecināties, ka tas nav tikai lietvārds, tikai vārds, ja pamēģina ieslēgt kādu vilku un tik ilgi barot viņu tikai ar jēra gaļu, tas ir, jēra-matēriju, kamēr visa vilka matērija ir nomainīta. Tad viņa vairs nav nekā no agrākās vilka-matērijas. Vai tāpēc vilks ir pilnībā kļuvis par jēru? Noteikti nē! «Vilks» ir vēl kaut kas cits nekā viņa matērija. Materiālistiskie uzskati īstenībā ir tik muļķīgi, ka tie ir ļoti viegli atspēkojami. Jo ar šādu apskatu, kāds tikko tika parādīts, materiālisms taču tūdaļ ir aizslaucīts no pasaules. Bet, ja vairs nevar paturēt uzmanības lokā to, kas ir vilkbūtība vilkā un jērbība jērā, tad arī ar šiem vārdiem nevar tikt galā.

Bet tas iesākumā bija piektā pēcatlantiskā laikmeta uzdevums, kļūt materiālistiskam. Materiālismam zināmā mērā bija jātiek ievadītam. Tādēļ šim piektajam pēcatlantiskajam laikmetam bija nepieciešama kārtīga inaugurācija, gribētos teikt, pasaules iniciācija ar materiālismu, ar materiālistisko jušanu, domāšanu un sajušanu. Tam bija jānotiek no divām pusēm. Pirmkārt, cilvēki bija jāpievērš tam, ka cilvēces labklājība, laime, svētība – dabiski, ka labklājība tikai piektā pēcatlantiskā laikmeta materiālistiskajam strāvojumam, bet tas vienmēr tad tiek pasludināts par vispārpieņemtu – ir apieties ar pasauli tikai materiāli. Tajos laikos, kad vēl bija tādi izteicieni, tad pasaule netika apskatīta tikai materiāli; tad cilvēki vēl jutās iekšā dzīvīgā realitātē, kas izplūda no visas planētu sistēmas dzīvības, kā tas izpaužas šādā izteicienā. Un izpratni par šādu izteicienu var iegūt. Bet cilvēcei bija jāiemāca tas, kas agrāk tai nebija: apieties ar ārējo, mehānisko, materiālo, lai vispirms tajā atrastu svarīgāko, nākamo svarīgāko piektajam pēcatlantiskajam laikmetam. Jo garazinātnei ir jāienāk šajā piektajā pēcatlantiskajā laikmetā, sākot no mūsu laika; bet no šķēršļiem, kas plūst tai pretī, jūs varat spriest, ka tā netiks pieņemta ātri un savu pilno nozīmi sasniegs tikai sestajā pēcatlantiskajā laikmetā. Tā tas ir. Jo šajā piektajā pēcatlantiskajā laikmetā viss materiālistiskais būs tai būtisks preinieks. Tas ir viens.

Un otrs ir, ka valoda tiek nesaprasta, ka vārdiem, kuriem nav tieši tikai jutekliskas, ar maņām uztveramas īpašības, netiek piešķirts nekāds realitātes raksturs. Tas būtu vienreiz jānoliek cilvēcei priekšā. Cilvēcei vienreiz būtu jātiek pateiktam: jūsu valoda veido vārdus, bet šiem vārdiem ir tikai notecējis laiks, kas dzīvoja aizspriedumos, māņticībā, nesaglabājot apzīmējumus reālajam. Patiesībā jums ir jāatbrīvojas no vārdu satura, jo vārdi nožīmē elkus. Tādēļ Bēkons, *Baco von Verulam*, arī garīgās pasaules uzdevumā ir ievadījis valodas pārprašanu mūsu jaunākajā pēcatlantiskajā laikmetā, tās sajūtas izdzīšanu no cilvēces, ka valoda saturot kaut ko garīgu. Visus satura jēdzienus, kopības jēdzienus viņš sauca par elkiem un nodalīja šos elkus dažādās šķirās; jo viņš to uzreiz izdarīja ļoti pamatīgi.

Pirmkārt, viņš teica, cilvēkiem ir tādi vārdi, ar kuriem viņi iedomājas spējam apzīmēt kaut ko reālu, kuri vienkārši rodas tādēļ, ka cilvēkiem ir jādzīvo kopā: aizspriedumi, cilts, tautas elki, *Idola tribus (cिल्ts elki)*. Tad cilvēks, kad apjēdz pasauli, maldīgi mēģina garīgo iemaisīt savu uzskatu veidā. Kas

rodas cilvēkā kā zināšanas, rodas kā alā; bet, ievēkot ārpusauli šajā alā, viņš veido vārdus tam, ko vēlas atpazīt. Šajos vārdos savukārt ir norāde uz nereālo. Tie ir alas elki: *Idola specus (alas elki)*. Tad rodas elki, tas ir, apzīmējuminiecībām, kaut kam nereālam tādēļ, ka cilvēki ir kopā kā asinsradnieki ne tikai ciltīs, tautās, bet arī viņi paši veido kopības, kurās pārvalda šo vai to – viņi pārvalda arvien vairāk un vairāk, un galu galā tiek pārvaldīts viss; cilvēks nonāk tiktāl, ka viņš nedrīkst iziet pasaulē bez tā, lai no viņa pa kreisi nebūtu ārsts un labajā pusē nebūtu policists, lai viņš būtu pilnībā «pārvaldīts», vai ne. Pēc *Bēkona* domām līdz ar to tiek radītas arī zināmas irrealitātes. Šīs irrealitātes, kas tur tiek radītas un rod savu izpausmi vārdos, ir tirgus, kopdzīves tirgus elki: *Idola fori*. Un tad vēl ir elki, kas rodas no zinātnes, kura vienkārši meklē vārdus. Tie, dabiski, ir briesmīgi daudzi elki. Tad ņemiet visus mūsu ciklus, ko tie apzīmē no garīgā, un nolieciet tos *Bēkonam* priekšā, tad visi šie vārdi garīgajām lietām ir šādi elki. Šie elki, tie īstenībā ir visbīstamākie, domā *Bēkons*, jo tos iedomājas kā patvērumu, proti, reālas zināšanas: tie ir *Idola theatri*. Tas ir tāds iekšējs teātris, ko cilvēks uzceļ, sava veida jēdzienu izrāde, tikpat nereāli kā tēli teātrī. Viss, kas ir vārdos izsakāmi elki, pieder šiem četriem veidiem.

Un cilvēces labklājība attiecībā uz izziņu tad nu pastāvot tajā – to ir inaugurējis *Baco fon Verulam* – lai redzētu cauri šiem elkiem, elku raksturam, ideoloģiskajam raksturam, lai redzētu cauri šim elkuniecības raksturam, lai tad skatu pakāpeniski pievērstu realitātei. Bet, ja visas šīs elku šķirnes atmet, tad pāri nepaliek nekas kā tikai tas, kas ir piecas maņas. Par to var pārliecināties jebkurš. Un piektā pēcatlantiskā laikmeta cilvēci būtu jānorāda uz to, ka šie elki, kas izpaužas vārdos, gan ir nepieciešami kā sava veida žetoni ciltij, individuālajai izziņai, kopdzīves tirgum vai pat zinātniskajiem apskatiem, iekšējam teātrim, bet to pareizība tiek izprasta tikai, ja apjēdz to elku raksturu, nerealitātes raksturu, uzskata tos par neko, un par patiesi reālu uzskata tikai to, ko var satvert, ko var ieraudzīt ar acīm, ko var izpētīt ķīmiskā laboratorijā, fizikālā kabinetā, klīnikā. Klasisko inaugurācijas grāmatu šim veidam, kā uzlūkot pasauli, satur *Baco fon Verulam* nozīmīgais raksts par elkiem, ko *Baco fon Verulam* ir sarakstījis piektajam pēcatlantiskajam laikmetam. Un tieši no šāda raksta jūs redzat, ka arī tas, pret ko no zināma skatpunkta būtu jāvērsas, ienāk pasaulē atbilstoši pareizai pasaules kārtībai. Piektajam pēcatlantiskajam laikmetam bija jāattīsta materiālisms; tādēļ vajadzēja parādīties, iznākot no garīgās pasaules, materiālisma programmai. Un šis materiālisma programmas pirmā daļa ir mācība par elkiem, to seno aristotelisko aizspriedumu nomešana, ka vārdi saturot kategorijas, kas kaut ko nozīmējot realitātei.

Cilvēce mūsdienās jau ir aizgājusi ļoti tālu pa to ceļu, ka viss, kas nav jutekliski ar maņām uztverams, ir uzskatāms par elkiem. *Frānsiss Bēkons* ir lielais elku zinātnes inaugurētājs. Tādēļ ir jābūt apjēdzamam, ka to pašu galvu, kurai tādā bija jānorāda cilvēkiem uz valodas elkveidīgo raksturu, bija jāizmanto arī garīgajai pasaulei, lai arī praktiskā ziņā inaugurētu to, kas zināmā mērā šķiet kā materiālistiska paradīze zemes virsū. To gan vajadzēja ietvert tā, lai tam tiešām būtu paradīzei līdzīgs raksturs, bet paradīzei līdzīgs raksturs materiālistiskajiem uzskatiem, kam bija jāparādās piektajā pēcatlantiskajā laikmetā. Tādēļ kā pretmetam vajadzēja būt praktiskam ideālam. Laikam, kad par valodu domā tā, savu ideālu ir jāsaskata tajā, lai meklētu mehānisko līdz pat tuvākajām sasniedzamajām debesu sfērām. Tādēļ no tās pašas galvas, no kuras ir nākusi mācība par elkiem, rodas piektā pēcatlantiskā laikmeta materiālisma ideāli. Mūsu dienās vēl nepiepildītu ideālu mēs atrodam pie *Bēkona*: mākslīgi radīt laikapstākļus. Tas tiks panākts! Arī šis ideāls no *Bēkona* «Nova Atlantis» vēl tiks piepildīts. Mēs vispirms pie *Bēkona* izlasām norādes uz vadāmiem gaisa kuģiem, pie viņa mēs atrodam norādes uz ideju par laivām, kas var ienirt. Tiktāl mēs jau esam nonākuši. Tas ir *Bēkons*, *Baco no Verulamas*, lielais praktiskā materiālisma aizsācējs, līdz pat šiem praktiskajiem mehānismiem, kas attiecas uz piekto pēcatlantisko periodu.

Vienmēr, kad runa ir par noteikta laika perioda galvenā rakstura iezīmēšanu, mēs varam norādīt, kā tajā iespraužas impulsi no pasaules pamatiem. Elku teorijas, atklājums pārvadīt laikapstākļus, burāt

pa gaisu, burāt zem ūdens – tas viss saderas kopā. Tā ir ideja un ideāls, kas sader kopā, tas ienāk piektajā pēcatlantiskajā laikmetā. Par šīm lietām ir jāspriež objektīvi, ir jābūt skaidram, ka, ja vārdu nelieto ļaunprātīgi, ja to neuzskata par elku, bet arī nepadara par elku, tas var tikt pielietots arī citādi. Cilvēces evolūcija ir plānveidīga. Atsevišķie impulsi parādās evolūcijas gaitā plānveidīgi. Bet ar to, kas ienāk kā elku teorija un kā «Nova Atlantis», ar to ir izdzēsts tas, kas vēl bija pēdējie pārpalikumi no lielās atavistiski garīgās teorijas un uzskatiem, un sajūtām. Un tam ir atkal jātiek iekarotam ar jaunu garīgu zinātni, kas tagad nāk ar pilnu apziņu. Ceturtajā atlantiskajā periodā, senajā Atlantīdā, kāds izteica tās idejas, kas tolaik parādījās, ar kurām atlantiskais laiks iegāja savā materiālismā. Jūs zināt, tas ir aprakstīts manos rakstos. Kā tolaik atlantiskā laika ceturtajā periodā no kādas galvas bija kā idejai jārodas senās Atlantīdas materiālismam, tā piektajā pēcatlantiskajā periodā bija jārodas «Nova Atlantis», kam bija piektajam pēcatlantiskajam periodam vajadzēja dot kaut ko līdzīgu. Ar šīm lietām nevar tikt īsti skaidrībā, ja tās neapskata tā, kā apskata zinātniskas lietas. Ja spēj ieskatīties pasaules vēstures smalkākās detaļās, tad atrod arī šīs dziļākās kopsakarības. Bet tam pamatā mūsu dienās ir jāliek garazinātņi. Un parastā vēsture ir *Fable convenue*; tajā tiek stāstītas tikai tās lietas, kuras atsevišķās nācijas un tautas, un valstspiederīgie grib dzirdēt. Patiesajai vēsturei ir jātiek izceltai no garīgās pasaules. Un tādām personībām, kas zināmā mērā ir toni noteicošas, kā *Baco fon Verulam, lords Bēkons*, daudz mazāk svarīga ir biogrāfija, nekā tas, kas mums atklājas, kā viņi iekļaujas cilvēces kopējā attīstības procesā.

Norādes šim izdevumam

1934. gadā Marija Šteinere priekšvārdā šeit iespiestajām Rūdolfa Šteinera lekcijām rakstīja:

«Ar šo rakstu kopējo virsrakstu esam mēģinājuši piecās šo vēsturisko apskatu sērijās apkopot to, kas, sākot ar 1916. gada vasaru, vispirms nodarbojas ar mīklu par cilvēku, kurš kā garīgs dīglis no kosmiskiem augstumiem pamazām nolaižas matērijā, lai beidzot tajā kā pastāvīga būtne, kā apzināta patība aptvertu sevi. Mēs pagaidām noslēdzam ar profesijas karmu, kas mūs dziļi piesaista savai tagadnei. Šajās lekcijās visur cauraužas tagadne un pagātne, šīs zemes un kosmiskās norises, retardējošās un progresīvās varas: viens izskaidro otru. ...

Im Menschengeschehen spielt sich Götterwollen ab, dessen Ziel es ist, freie Geistigkeit im Menschen auf neuer Stufe zur Entfaltung zu bringen, Götterbewußtsein durch immer neudurchdrungene Erkenntnisschichten zu steigern. So beginnt Menschheitsgeschichte dort, wo göttlicher Wille aus der Raumlosigkeit in die Zeit tritt und mit ihr sich in den Raum ergießt. Die planetarischen Zustände der Menschwerdung sind der Anfang der Geschichte. Sie spiegeln sich wieder - nicht nur in den einzelnen Tagen der Woche, sie sind die Signatur unseres ganzen Werdegangs. Das Rätsel des Menschen haben wir zunächst nur in Form eines Cyklus erscheinen lassen - zu fern liegt ja Übersinnliches dem heutigen Denken. Doch muß er bei dieser Betrachtung geistiger Hintergründe als Band I gelten. Die hiermit dem Leserkreis übergebenen Vorträge über erscheinen deshalb als Band II. Auch er behandelt die geisteswissenschaftliche Grundlage der Weltgeschichte: das Verhältnis des Menschen zum ganzen Universum, den fortlaufenden Evolutionsprozeß des Göttlich-Geistigen und den Einschlag der widerstrebenden Mächte. Aus dem Hineingestelltsein in den ganzen Kosmos ergeben sich die inneren Entwicklungsimpulse der Menschheit, enthüllend den Sinn des geschichtlichen Werdens (Band III). Und diese Impulse spielen hinüber in das, was unsere Gegenwart durchzuckt und durchbebt. Ihre Kräfte als wirksame Kräfte der Gegenwart greifen hinein in unsere Tage, bäumen sich mächtig auf in widerstrebendem Kampfe unserer eigenen Seelen und ballen sich zusammen in der Krisis des XIX. Jahrhunderts. Und das ist der vierte Band. Die Wege des Intellekts und der Geistigkeit gehen nun auseinander. Der von Goethe gewiesene Weg wird nicht befolgt. Wir steigen immer tiefer hinunter in die Sackgasse des Materialismus. Am Karma des Berufes, in Anknüpfung an Goethes Leben (Band V), wird uns unsere Menschheitsaufgabe, aber auch die verhängnisvolle Verknotung der Schicksalsfäden immer deutlicher. Die Kultur des Abendlandes neigt sich ihrem Untergang.

Draußen im Elsaß donnerten ununterbrochen die Kanonen, Menschenleben niederstreckend, während diese Worte gesprochen wurden. Millionen von Men sehen wurden so vier Jahre lang auf den Schlachtfeldern niedergemäht: ein Karma des Materialismus, der Egoität und der Interessenpolitik unserer Zeit.»

In der Rudolf Steiner Gesamtausgabe umfaßt diese Reihe nunmehr sieben Bände (siehe die Übersicht gegenüber dem Titelblatt). Die ursprüngliche Reihe wurde erweitert durch Vorträge, welche den Ersten Weltkrieg und seine Hintergründe zum Gegenstand haben. Sie wurden vor einer kleinen Schar von Zuhörern aus allen Nationen gehalten, die damals in Dornach an der Errichtung des im Bau befindlichen Ersten Goetheanums beteiligt waren. Das Kriegsgeschehen führte zu Spannungen unter den Zuhörern und so kam es zur Bitte an Rudolf Steiner, Licht in die Hintergründe der tragischen Ereignisse und Grundlagen für eine Urteilsbildung zu vermitteln. Dieser Bitte hat Rudolf Steiner entsprochen und hielt vom Dezember 1916 an die Vorträge, die unter dem Titel «Zeitgeschichtliche Betrachtungen, das Karma der Unwahrhaftigkeit» erstmals 1948 vervielfältigt und später als Buch

gedruckt wurden, heute Band 4 und 5 der Reihe. Es war ein dringendes Anliegen Rudolf Steiners, daß die Schuld an den tragischen Ereignissen nicht Deutschland allein aufgebürdet werde, wie es sich damals schon abzeichnete, und wie es im Versailler Vertrag gewissermaßen für alle Zeiten festgeschrieben werden sollte.

Frühere Veröffentlichungen:

Dornach 29. Juli bis 15. August 1916 (1. Teil des Vortrags): «Das Rätsel des Menschen», Vervielfältigung im Großformat, Dornach 1932; «Das Rätsel des Menschen, sein irdischer und sein kosmischer Ursprung» (Kosmische und menschliche Geschichte I), Dornach 1934.

Dornach 15. August (2. Teil des Vortrags) bis 3. September 1916: «Die geistigen Hintergründe der menschlichen Geschichte. Das Verhältnis des Menschen zum ganzen Universum» (Kosmische und menschliche Geschichte II), Dornach 1933.

Veröffentlichungen in Zeitschriften:

15. August 1916 (2. Teil) «Nachrichtenblatt» («Was in der Anthroposophischen Gesellschaft vorgeht») 8. Jahrg. 1931, Nrn. 4, 5

21. August 1916 «Nachrichtenblatt» 8. Jahrg. 1931, Nrn. 6-8

26. August 1916 «Das Goetheanum» 9. Jahrg. 1930, Nrn. 23-25

27. August 1916 «Das Goetheanum» 9. Jahrg. 1930, Nrn. 26, 27

28. August 1916 «Das Goetheanum» 9. Jahrg. 1930, Nrn. 28-31.

Textunterlage: Die Berufsstenographin Helene Finckh, offizielle Stenographin seit 1916, hat die Vorträge stenographisch aufgenommen und in Maschinenschrift übertragen. Der Text folgt dieser Übertragung. Eine neuerliche vollständige Übertragung aus dem Stenogramm wurde für diese Auflage nicht vorgenommen.

Die Vorträge vom 31. Juli und 27. August 1916 sind kürzer als gewöhnlich. Im Anschluß an die gedruckten Ausführungen sprach Rudolf Steiner über gegnerische Attacken.

Für die 3. Auflage 1992 wurden der Text von Susi Lötscher neu durchgesehen und die Hinweise erweitert. Ein Namenregister ist neu hinzugekommen.

Der Titel des Bandes geht vermutlich auf Marie Steiner zurück.

Zu den Zeichnungen im Text: Die Original-Wandtafelzeichnungen und -anschriften Rudolf Steiners der vorliegenden Vorträge sind nicht erhalten geblieben. Die Zeichnungen im Text wurden von Assja Turgenieff ausgeführt aufgrund der Nachzeichnungen in den Hörer-Mitschriften.

Norādes par tekstu

Werke Rudolf Steiners innerhalb der Gesaratausgabe (GA) werden in den Hinweisen mit der Bibliographie-Nummer angegeben. Siehe auch die Übersicht am Schluß des Bandes.

zu Seite

9 unser Bau: Das erste Goetheanum, in der Silvesternacht 1922 durch Brand vernichtet. - Siehe den Bildband «Das Goetheanum als Gesamtkunstwerk», mit einem Lichtbildervortrag Rudolf Steiners vom 29. Juni 1921 in Bern: «Der Baugedanke des Goetheanum», hg. von Walter Roggenkamp, Dornach 1986. Haus in der Nähe des Westportals: Haus Duldeck, damals von Familie Grosheintz für sich und als Unterkunft für Besucher des Goetheanum gebaut. Jetzt Sitz des Rudolf Steiner Verlages.

11 Otto Weininger, 1880-1903. «Geschlecht und Charakter», 17. Aufl., Wien und Leipzig 1918. «Über die letzten Dinge», 4. Aufl., Wien und Leipzig 1918. - Vgl. auch Rudolf Steiners Ausführungen in «Esoterische Betrachtungen karmischer Zusammenhänge», Bd. IV, GA 238, Vortrag vom 21. September 1924.

18 was mir imaginative Erkenntnis nennen: Siehe hierzu u.a. die beiden Schriften «Wie erlangt man Erkenntnisse der höheren Welten?» (1904/05), GA 10, und «Die Stufen der höheren Erkenntnis» (1905-1908), GA 12.

22 (es wird gezeichnet): Siehe oben «Zu den Zeichnungen im Text».

28 in den beiden Werken, die ich angeführt habe: Siehe Hinweise zu S. 11.

29 Vortragszyklus über «Die geistige Führung...»: «Die geistige Führung des Menschen und der Menschheit. Geisteswissenschaftliche Ergebnisse über die Menschheits-Entwicklung» (1911), GA 15. Der Schrift liegen drei Vorträge zugrunde, die Rudolf Steiner am 6., 7. und 8. Juni 1911 in Kopenhagen gehalten hatte.

30 Erinnern Sie sich nur, wie ich einmal dargestellt habe, wie Numa Pompilius...: Numa Pompilius, (sagenhafter) zweiter König von Rom, 715-672 v. Chr. . Auf welchen früheren Vortrag Rudolf Steiner sich hier bezieht, ist nicht eindeutig klar. - Vgl. zu diesem Thema die späteren Vorträge vom 5. Jan. 1918 in «Mysterienwahrheiten und Weihnachtsimpulse. Alte Mythen und ihre Bedeutung» (16 Vorträge, Basel und Dornach 1917/18), GA 180; und vom 14. Dez. 1918 in «Die soziale Grundforderung unserer Zeit - In geänderter Zeitlage» (12 Vorträge, Dornach und Bern 1918), GA 186.

30 Romulus, (sagenhafter) erster König von Rom, 753-716 v. Chr., Erbauer der Stadt Rom und Gründer des römischen Reiches.

Ich habe öfter erwähnt, wie die Menschen...: Siehe z.B. den Vortrag «Die Geheimnisse der Reiche der Himmel in Gleichnissen und in wirklicher Gestalt» vom 7. Mai 1912 in «Erfahrungen des Übersinnlichen. Die Wege der Seele zu Christus» (14 Vorträge, div. Orte 1912), GA 143; oder die «Osterbetrachtung» vom 18. April 1916 in «Gegenwärtiges und Vergangenes im Menschengeste» (12 Vorträge, Berlin 1916), GA 167.

31 ff. Jubeljahre: Der Übersichtlichkeit wegen sei die astronomische Berechnung der drei angeführten Fälle hier zusammengestellt:

I: Berechnung mit den genauen astronomischen Werten (Merkurumlauf 87,97 Tage; Jupiterumlauf 11,86 Jahre; Uranusumlauf 84,01 Jahre; Mondenjahr 354,375 Tage; Sonnenjahr 365,24 Tage):

1. Himmelsjubiläumjahr: $(87,97 - 354,375 : 365,24) \cdot 49 = 4'182,3$ Jahre

2. Aus dem Jupiterjahr $11,86 \cdot 354,375 = 4'202,9$ Jahre

3. Aus dem Uranusjahr $84,01 \cdot 49 = 4'116,5$ Jahre

II: Berechnung mit den ganzzahligen Näherungswerten

1. $(88 \cdot 354 : 365) - 49 = 4'182$ Jahre

2. $12 \cdot 354 = 4'248$ Jahre

3. $84 \cdot 49 = 4'116$ Jahre

Beide Male ergibt sich für die Hauptzahl derselbe Wert von 4'182 Jahren. Er liegt in der ganzzahligen Rechnung genau in der Mitte zwischen den beiden anderen Zahlen (Mitteilung von Lotte Volkmer). (G. A. Baiaister)

34 Er ist ja viel später gefunden worden: Der Uranus wurde 1781 vom Astronomen Sir Friedrich Wilhelm Herschel entdeckt.

42 Ludwig Büchner, 1824-1899, Naturforscher. Verfasser von «Kraft und Stoff» (1855), Materialist, Anhänger Darwins. Ernst Haeckel, 1834-1919, Zoologe. Verfasser von «Die Welträtsel» (1899), «Natürliche Schöpfungsgeschichte» (1868) und anderen Werken im Sinne des Darwinismus. Carl Vogt, 1817-1895, Zoologe und Anthropologe. Leidenschaftlicher Verfechter des Darwinismus.

48 Von anderen Gesichtspunkten aus habe ich ja auf diese Dinge schon hingewiesen: Siehe die Vorträge vom 13. und 16. September 1915 in «Probleme des Zusammenlebens in der Anthroposophischen Gesellschaft. Zur Dornacher Krise vom Jahre 1915» (7 Vorträge und 2 Ansprachen, Dornach 1915), GA 253.

50 Dante Alighieri, 1265-1321. - «Divina comedia», (deutsch: «Göttliche Komödie»), Foligno 1472.

51 auf dem Mond: 7M den früheren Verkörperungen oder planetarischen Zuständen der Erde siehe u.a. die Schriften «Aus der Akasha-Chronik» (1904-1908), GA 11, und «Die Geheimwissenschaft im Umriß» (1910), GA 13.

63 das Botokudenmaßige: Die Botocudos (oder Aimore) sind ein zur Ge-Gruppe gehörender Indianerstamm in Ostbrasilien, Hier im Sinne von «ungebildet» verwendet.

64 sensitive Nerven ... und motorische Nerven: Rudolf Steiner kommt in seinen Vorträgen verschiedentlich auf die Unterscheidung in sensitive und motorische Nerven in der äußeren Wissenschaft zu sprechen. Im Vortrag vom 6. November 1916 z.B. sagt er: «Die Nerven sind alle einheitlich organisiert und sie haben alle eine Funktion. Die sogenannten motorischen Nerven unterscheiden sich nur dadurch von den sogenannten sensitiven Nerven, daß die sensitiven darauf eingerichtet sind, der Wahrnehmung der Außenwelt zu dienen, während die sogenannten motorischen Nerven der Wahrnehmung des eigenen Organismus dienen.», in «Das Karma des Berufes des Menschen in Anknüpfung an Goethes Leben» (10 Vorträge, Dornach 1916), GA 172.

70 Daher hat Aristoteles ... ein wunderbares Wort gesagt: Aristoteles, 384-322 v. Chr. Siehe «Die Ethik des Aristoteles», übersetzt und erläutert von Christian Garve, 2 Bände, 1. Bd., Breslau 1798, «Die Sittenlehre des Aristoteles», 2. Buch, 4. und 5. Kapitel. Das Zitat ist eine Zusammenfassung, aber eigentlich - ich habe es öfters betont —: das Heraussein bezieht sich wesentlich auf den Kopfteil: Vgl. z.B. den Vortrag vom 10. Dezember 1912 in «Das Leben zwischen dem Tode und der neuen Geburt im Verhältnis zu den kosmischen Tatsachen» (10 Vorträge, Berlin 1912/13), GA 141.

78 Plato sagt: Eigentlich gibt es vier Tugenden: Plato (427-347 v. Chr.) charakterisiert die vier Tugenden in seiner Schrift «Der Staat», 4. Buch, bes. Kap. 6ff., St. Nr. 428ff. - Vgl. auch Rudolf Steiners Vortrag vom 31. Januar 1915 (Zürich) in «Das Geheimnis des Todes, Wesen und Bedeutung Mitteleuropas und die europäischen Volksgeister» (15 Vorträge, div. Orte 1915), GA 159.

79 Plato sagt also: In «Timaios», Kap. 31f., St.-Nr. 69f.

83 ff. ich will doch in gewisse Worte bringen: Für die Verse existiert eine Vorlage in Rudolf Steiners Nachlaß (Archiv Nr.: NZ 3300).

87 Nietzsches Wort: Friedrich Nietzsche, 1844-1900, Philosoph. In: «Also sprach Zarathustra», 4. Teil (1891), «Das Nachtwandler-Lied» (auch publ. als «Das trunkene Lied»), § 6 und 12.

91 Jan Kasprowicz, 1860-1926. Schrieb vor allem Gedichte, Lieder und Dramen. Auch Übersetzungen abendländischer Dichtungen. Gilt als Vertreter des polnischen Symbolismus. Eine Ausgabe seiner Werke erschien in 22 Bänden, Krakau 1930.

97 es haben schon diejenigen ein bißchen recht, die da gesagt haben: Siehe z.B. Jean Paul: «Levana oder Erziehungslehre», 6. Bruchstück, 4. Kap., § 123: «Die Früchte rechter Erziehung der ersten drei

Jahre (ein höheres Triennium als das akademische) könnt ihr nicht unter dem Säen ernten; ... aber nach einigen Jahren wird euch der hervorkeimende Reichtum überraschen und belohnen..».

99 Daß Plato noch ein Wissen haben konnte von der Moralität, von der Sophrosyne, oder Dikaioyne: Vgl. den vorangegangenen Vortrag vom 16. August 1916 und die Hinweise dort.

106 in Wahrheit müssen wir zwölf menschliche Sinne unterscheiden: Weitere Ausführungen Rudolf Steiners zur Sinneslehre siehe u. a. in folgenden Bänden der Gesamtausgabe: «Von Seelenrätseln, Anthropologie und Anthroposophie, Max Dessoir über Anthroposophie, Franz Brentano (Ein Nachruf). Skizzenhafte Erweiterungen» (1917), GA 21. «Anthroposophie. Ein Fragment aus dem Jahre 1910», GA 45. «Anthroposophie - Psychosophie - Pneumatosophie» (12 Vorträge, Berlin 1909-1911). GA 115. «Weltwesen und Ichheit» (7 Vorträge, Berlin 1916), GA 169. «Die Wissenschaft vom Werden des Menschen» (9 Vorträge, Dornach 1918), GA 183. «Geistige und soziale Wandlungen in der Menschheitsentwicklung» (18 Vorträge, Dornach 1920), GA 196. «Geisteswissenschaft als Erkenntnis der Grundimpulse sozialer Gestaltung» (17 Vorträge u. 1 Ansprache, Dornach u. Berlin 1920), GA 199. «Menschenwerden, Weltenseele und Weltengeist - Zweiter Teil: Der Mensch als geistiges Wesen im historischen Werdegang» (11 Vorträge, Dornach 1921), GA 206. «Allgemeine Menschenkunde als Grundlage der Pädagogik (I)» (14 Vorträge, Stuttgart 1919), GA 293. Vgl. auch «Nachrichten der Rudolf Steiner-Nachlaßverwaltung», Nr. 14, Michaeli 1965, Hendrik Knobel: «Zur Sinneslehre Rudolf Steiners», und «Beiträge zur Rudolf Steiner Gesamtausgabe», Nr. 34, Sommer 1971, Hendrik Knobel: «Zu den Aufzeichnungen Rudolf Steiners über die Sinne des Menschen».

111 Ich habe hier Vorträge gehalten: Siehe den Band «Der Wert des Denkens für eine den Menschen befriedigende Erkenntnis. Das Verhältnis der Geisteswissenschaft zur Naturwissenschaft» (11 Vorträge, Dornach 1915), GA 164.

124 Ich habe ja das oftmals auseinandergesetzt, wie wir unsere Begriffe} unsere Vorstellungen beweglicher machen müssen: Siehe z.B. den Vortrag vom 16. Februar 1916 in «Die Verbindung zwischen Lebenden und Toten» (8 Vorträge, div. Orte 1916), GA 168.

125 «Geheimwissenschaft»: Rudolf Steiner: «Die Geheimwissenschaft im Umriss» (1910), GA 13.

127 Zur Zeichnung: In einer anderen Vortragsnachschrift findet sich diese Zeichnung folgendermaßen weiter beschriftet: In den Teilen links und rechts steht: «geistige Welt», im großen Kreis: «menschlicher Organismus», an den Aussenlinien der beiden Seitenteile, aber innerhalb des großen Kreises: «Spiegelung»; die drei kleinen Kreise im linken Seitenteil sind bezeichnet mit «Atmung», «Wärmung», «Ernährung», die vier im rechten Seitenteil mit «Absonderung», «Erhaltung», «Wachstum», «Reproduktion».

129 Carl Ludwig Schleich, 1859-1922, Mediziner, Philosoph, Dichter. «Vom Schaltwerk der Gedanken Neue Einsichten und Betrachtungen über die Seele», Berlin 1916. Die drei Fallbeispiele finden sich im Kap. «Die Hysterie - ein metaphysisches Problem», S. 256f., 257f. und 261 f.

132 Ich habe schon darauf aufmerksam gemacht, daß man nicht einfach abstrakt um kehren darf...: Siehe den Vortrag vom 31. Juli 1916 in diesem Band.

133 (es wird gezeichnet): Rudolf Steiner zeichnetet an dieser Stelle einen Kreis be schreibende Pfeile, im Uhrzeigersinn.

135 Christian von Ehrenfels, 1859-1932, Philosoph. «Kosmogonie», Jena 1916. Die Zitate finden sich auf den Seiten VII, VIII, 49-56.

141 Franz Brentano, 1838-1917, katholischer Priester, 1873 aus der Kirche ausgetreten, dann Professor für Philosophie in Wien und Würzburg. Alexius Meinong, 1853-1920, Philosoph, Psychologe, lehrte in Graz.

144 Wahrheiten, auf die ich in den letzten Betrachtungen hindeutete: Siehe den Vortrag vom 5. August 1916 in diesem Band. In Aristoteles' Schriften können Sie Ausführungen finden: Es handelt sich um seine Schrift «Physiognomik».

153 «Elan vital»: Ausdruck des französischen Philosophen Henri Bergson (1859 1941). Siehe «L'evolution creatrice», Paris 1907; deutsch: «Schöpferische Entwicklung», Jena 1912, S. 93-103: «Die Lebensschwungkraft». Aristoteles sagt: In seiner Schrift «Poetik», Kap. 6, «Über die Tragödie».

154 Schiller in seinen «Briefen...»: Friedrich von Schiller, 1759-1805. «Briefe über die ästhetische Erziehung des Menschen», 1795, siehe den 12. bis 15. Brief.

160 Folgendes Experiment hat man gemacht: Das Experiment wurde von dem Strafrechtslehrer Franz von Liszt (1859-1919) veranstaltet.

162 Geburt der Aphrodite: Vgl. Hesiod: «Theogonie», Vers 190ff.: ... da hob sich weißlicher Schaum am unsterblichen Fleisch, und drinnen erwuchs ein Mägdlein, welches am ersten Kytheras göttlicher Insel Nahte, von hier alsdann zur umflossenen Kypros gelangte, Ausstieg dort als Göttin, verehrliche, schöne; da wuchs rings Unter den niedlichen Füßen das Gras; die heißt «Aphrodite», «Schaumentsprossene Göttin» und herrlich im Kranz «Kytherea». (Deutsch von Binder, Langenscheidtsche Bibl. griech. u. römischer Klassiker.)

163 Schiller..., als er die Worte hinschrieb: Aus Schillers Gedicht «Die Künstler», In den Schiller-Ausgaben heißt es: «Nur durch das Morgentor des Schönen...». Dazu äußerte Rudolf Steiner im Vortrag vom 4. Dezember 1922 (Stuttgart) in «Geistige Zusammenhänge in der Gestaltung des menschlichen Organismus», GA 218: «... Schiller hat Recht, wenn er sagt: , was gewöhnlich in den Büchern so gedruckt steht: . Wenn einmal ein Künstler einen Schreibfehler macht, so wird natürlich von der Nachweh dieser Schreibfehler weiter überliefert. Es heißt natürlich: . Das heißt mit anderen Worten: Alles Wissen ist aus der Kunst genommen. Es gibt im Grunde genommen kein Wissen, das nicht mit der Kunst innig verwandt wäre.» wo in dem Auditorium nicht wenige saßen, die später völlige Feinde wurden: Bezieht sich vermutlich auf Max Seiling und Heinrich Goesch, die beide erst Mitglieder der Anthroposophischen Gesellschaft waren und dann zu Gegnern wurden.

167f. Ernst Mach, 1838-1916, österreichischer materialistischer Philosoph und Physiker. Lehrte in Wien. Einer der Begründer des Empiriokritizismus, erneuerte in der Erkenntnistheorie die Anschauungen Berkeleys und Humes. - Siehe u.a. «Beiträge zur Analyse der Empfindungen», Jena 1886 (ab der 2. verm. Aufl.: «Die Analyse der Empfindungen und das Verhältnis des Physischen zum Psychischen»). - «Erkenntnis und Irrtum. Skizzen zur Psychologie der Forschung», 1905.

171 Richard Wähle, 1857-1935, Professor der Philosophie in Wien und Czernowitz. - «Das Ganze der Philosophie und ihr Ende. Ihre Vermächtnisse an die Theologie, Physiologie, Ästhetik und Staatspädagogik», Wien und Leipzig 1894.

174 William James, 1842-1910, amerikanischer Philosoph und Psychologe, Begründer des Pragmatismus. - «Pragmatism», 1907. Deutsch: «Der Pragmatismus. Ein neuer Name für alte Denkmethode». Volkstümliche philosophische Vorlesungen, Leipzig 1908. Siehe bes. die 2. Vorlesung: «Was will der Pragmatismus?».

176 Charles Sanders Peirce, 1839-1914, amerikanischer Philosoph. Seine Abhandlung «How to make ideas clear» erschien in der Zeitschrift «Populär Science monthly», 12. Jg., 1878. Ferdinand Canning Schiller, 1864-1937, englischer Philosoph. Vertreter des Pragmatismus in England,

mit dem er den Humanismus verband. Hans Vaihinger, 1852-1933, Philosoph, Professor in Halle a.d. Saale. - «Philosophie des Als Ob. System der theoretischen, praktischen und religiösen Fiktionen der Menschheit auf Grund eines idealistischen Positivismus», 1911.

181 Relativitätstheorie: Zur Relativitätstheorie hat sich Rudolf Steiner schon 1914 in seiner Schrift «Die Rätsel der Philosophie in ihrer Geschichte als Umriß dargestellt», GA 18, im Kap. «Der moderne Mensch und seine Weltanschauung», geäußert, wo sie als letzte Phase der modernen Weltanschauung aufgeführt wird, bevor dann der Übergang zur Geisteswissenschaft grundsätzlich zur Darstellung kommt. Die Relativitätstheorie wird als eine Konsequenz der Naturwissenschaft beschrieben, die ohne Geisteswissenschaft als unumgänglich zu betrachten ist (S. 590ff). Ab dem Jahre 1920, in dem die Relativitätstheorie in aller Mund war durch die Bestätigung einer ihrer Vorhersagen anlässlich der damaligen Sonnenfinsternis, kam Rudolf Steiner verschiedentlich auf sie zu sprechen. (Zu dieser Vorhersage siehe den Vortrag vom 1. März 1920 in «Geisteswissenschaftliche Impulse zur Entwicklung der Physik II. Zweiter naturwissenschaftlicher Kurs: Die Wärme auf der Grenze positiver und negativer Materialität», (14 Vorträge, Stuttgart 1920, GA 321.) Einen ganzen Vortrag über die Relativitätstheorie hielt Rudolf Steiner am 27. Februar 1924 vor den Arbeitern am Goetheanumbau, gedruckt in «Natur und Mensch in geisteswissenschaftlicher Betrachtung» (10 Vorträge, Dornach 1924), GA 352.

181 «Vom Menschenrätsel»: Rudolf Steiner: «Vom Menschenrätsel. Ausgesprochenes und Unausgesprochenes im Denken, Schauen, Sinnen einer Reihe deutscher und österreichischer Persönlichkeiten» (1916), GA 20. Hendrik Antoon Lorentz, 1853-1929, niederländischer Physiker und Mathematiker. Begründer der Elektronentheorie, und (wie auch Ernst Mach) Vorbereiter der Relativitätstheorie Albert Einsteins. Albert Einstein, 1879-1955, Physiker. Begründete u. a. 1905 die «spezielle Relativitätstheorie» und 1915 die «allgemeine Relativitätstheorie».

183 Albert Schaffte, 1831-1903, Nationalökonom. - «Die Aussichtslosigkeit der Sozialdemokratie», Drei Briefe an einen Staatsmann zur Ergänzung der «Quintessenz des Sozialismus», Tübingen 1885. Hermann Bahr, 1863-1934, österreichischer Dichter und Schriftsteller, - «Die Einsichtslosigkeit des Herrn Schäffle», Drei Briefe an einen Volksmann als Antwort auf «Die Aussichtslosigkeit der Sozialdemokratie», Zürich 1886.

184 Emile Boutroux, 1845-1921, französischer Philosoph. - Siehe z. B. «Über den Begriff des Naturgesetzes in der Wissenschaft und in der Philosophie der Gegenwart», Vorlesungen, gehalten an der Sorbonne 1892-1893, Jena 1907.

185 Francois Pierre Gauthier Maine de Biran, 1766-1824, französischer Philosoph. Henri Bergson, 1859-1941, französischer Philosoph. - «Materie und Gedächtnis. Essays zur Beziehung zwischen Körper und Geist», Jena 1908. «Einführung in die Metaphysik», Jena 1909.

187 in meinen «Rätseln der Philosophie»: Rudolf Steiner: «Die Rätsel der Philosophie in ihrer Geschichte als Umriß dargestellt» (1914), GA 18. Rudolf Eucken, 1846-1926, seit 1874 Professor der Philosophie in Jena.

188 Paracelsus (Theophrastus Bombastus von Hohenheim), 1493-1541, Arzt, Philosoph und Naturforscher.

190 Ewige Wiederkunft des Gleichen: Siehe Friedrich Nietzsche: «Die Fröhliche Wissenschaft» (1882), 4. Buch, § 341 «Das größte Schwergewicht» und «Also sprach Zarathustra», Dritter Teil (1884), Kapitel «Der Genesende», Die Idee der Ewigen Wiederkunft des Gleichen kommt neben dem publizierten Werk auch in zahlreichen nachgelassenen Fragmenten vor. Eugen Dühring, 1833-1921, Nationalökonom, Philosoph.

190 Meines Wissens kommt die Gegenidee... bei Dühring vor: In E. Dühring: «Cursus der Philosophie als streng wissenschaftlicher Weltanschauung und Lebensgestaltung», Leipzig 1875, S. 84. Siehe hierzu Rudolf Steiner: «Mein Lebensgang» (1923-25), GA 28, Kap. XVIII.

191 «Jenseits von Gut und Böse», Vorspiel einer Philosophie der Zukunft, Leipzig 1886. Jean Marie Guyau, 1854-1888, französischer Philosoph. «Esquisse d'une morale sans Obligation ni sanction», Paris 1885. diejenigen Stellen, die Nietzsche am Rande angestrichen hat: Im Anhang der deutschen Ausgabe von Guyaus Werk sind die Randbemerkungen Nietzsches aus seinem Exemplar abgedruckt: «Sittlichkeit ohne (Esquisse d'une morale sans Obligationni Sanction)», ins Deutsche übersetzt von Elisabeth Schwarz. Mit einer für die deutsche Ausgabe verfaßten biographisch-kritischen Einleitung von Alfred Fouille und bisher unveröffentlichten Randbemerkungen Friedrich Nietzsches, Leipzig, Verlag Werner Klinkhardt 1909. - Über Nietzsches Beziehung zu Guyau siehe auch Rudolf Steiners Aufzeichnung für Edouard Schure vom September 1907 («Documents de Barr»), GA 262, S. 15, und die Erinnerungen in «Mein Lebensgang», GA 28, S. 254.

194 ... dann rollt sich das Ganze, wie wir es öfter beschrieben haben, auf...: Siehe nebst vielen anderen z.B. die Vorträge vom 16., 18. und 22. Februar 1916 in «Die Verbindung zwischen Lebenden und Toten» (8 Vorträge, div. Orte 1916), GA 168.

197 Ich habe von verschiedenen Gesichtspunkten her schon auf diesen Irrtum auf merksam gemacht: Vgl. z.B. den Vortrag vom 31. Juli 1916 in diesem Band.

199 in den Aufsätzen, die über die atlantische Entwicklung handeln: Die betreffen den Aufsätze erschienen zuerst in der Zeitschrift «Lucifer-Gnosis»; in der Gesamtausgabe sind sie enthalten im Band «Aus der Akasha-Chronik» (1904-08), GAU.

201 ich habe öfter schon angedeutet: Siehe z.B. den Vortrag vom 12. Dezember 1914 in «Okkultes Lesen und okkultes Hören» (11 Vorträge, Dornach und Basel 1914), GA 156. Vgl. weiter z.B. die Vorträge vom 28. und 29. August 1913 in «Die Geheimnisse der Schwelle» (8 Vorträge, München 1913), GA 147.

202 ... um gewissermaßen das Gegensymbol - ich habe dies schon früher erwähnt -... vor die Menschenseele zuführen: Siehe den Vortrag vom 20. August 1916 in «Geisteswissenschaftliche Erläuterungen zu Goethes . Band I: Faust, der strebende Mensch» (15 Vorträge, div. Orte 1910-16), GA 272.

202 aus den... schon früher angedeuteten Gründen hat Goethe...: Ebenda.

203 meint Faust am Schlüsse des zweiten Teils: Goethe: «Faust» II, 5. Akt, Großer Vorhof des Palasts.

205 Julius Bahnsen, 1830-1881, Philosoph. Schloß sich an Schopenhauers Philosophie an. Hauptwerk: «Der Widerspruch im Wissen und Wesen der Welt. Prinzip und Einzelbewährung der Realdialektik», 2 Bände, 1880/81. Ich habe Ihnen an einem Beispiel in einer der letzten Betrachtungen gezeigt: Im Vortrag vom 15. August 1916 in diesem Band. daß er «reizt und wirkt» und «als Teufel schafft»: Goethe: «Faust» I, Prolog im Himmel, Vers 343, der Herr über Mephistopheles: «Der reizt und wirkt und muß als Teufel schaffen.»

210 wie ich sogar schon in öffentlichen Vorträgen ausgeführt habe: Siehe die Vorträge vom 3. Dezember 1915 und 4. Februar 1916 in «Aus dem mitteleuropäischen Geistesleben» (15 Vorträge, Berlin 1915/16), GA 65. 213 ... der gegenüber sechsundzwanzig Menschen Falsches aussagen, wie ich charakterisierte: Bezieht sich auf das Experiment mit Juristen, das Rudolf Steiner in den Vorträgen vom 15. und 26. August 1916, in diesem Band, beschreibt.

215 So habe ich in den letzten Tagen einen Artikel über die großen Lügen gelesen: Konnte nicht ermittelt werden. 216 in meiner «Philosophie der Freiheit»: Rudolf Steiner: «Die Philosophie der Freiheit. Grundzüge einer modernen Weltanschauung - Seelische Beobachtungsergebnisse nach naturwissenschaftlicher Methode» (1894), GA 4.

217 Zur Zeichnung: In einer anderen Vortragsnachschrift steht im größeren Kreis links: «unbekannte Welt» und im kleineren Kreis rechts: «Rest in uns».

218 erinnern Sie sich, wie ich vor acht Tagen hier ausgeführt habe: Siehe den Vortrag «Weisheit - Schönheit - Güte. Michael - Gabriel - Raphael» vom 19. August 1916 in «Geisteswissenschaftliche Erläuterungen zu Goethes . Band I. Faust, der strebende Mensch» (15 Vorträge, div. Orte 1910-16), GA 272.

220 «Ich werde bei euch sein alle Tage»: Matth. 28, 20. Wenn man alles, was über den Christus zu sagen ist...: Freie Wiedergabe von Joh. 21,25. Die Stelle wurde mit dem Stenogramm verglichen, das undeutlich ist. Statt «liefern» wurde «fassen» gesetzt.

226 Ich habe aufmerksam gemacht, daß das Wespennest aus demselben Stoff besteht, aus richtigem Papier: Siehe z.B. den Vortrag vom 24. Juni 1908 in «Die Apokalypse des Johannes» (13 Vorträge, Nürnberg 1908), GA 104.

226 Prof. Dr. J. H. Schmick: «Die Erde kein Abschluß, Vorträge und Gespräche über alle Entwicklung», Leipzig 1890. (Populäre Abhandlungen in Form von Diskussionen einer fingierten Gesellschaft. Das Fernrohrbeispiel auf S. 35ff.)

227 Charles Darwin, 1809-1882, englischer Naturforscher, Mediziner, Naturwissenschaftler, Geologe, Botaniker. - Hauptwerk: «On the Origin of Species by means of natural Selection», 1859, (deutsch: «Über die Entstehung der Arten durch natürliche Zuchtwahl oder die Erhaltung der begünstigten Rassen im Kampfe ums Dasein»).

228 Sie erinnern sich, wie ich ausgeführt habe: Siehe Hinweis zu S. 202, den Vortrag vom 20. August 1916. Nikolaus Kopernikus, 1473-1543, Astronom, Domherr, Jurist, Humanist. Begründer des heliozentrischen Weltbildes. - Keine Veröffentlichungen zu Lebzeiten, mit Ausnahme einer Übersetzung. Sein Werk über das heliozentrische Planetensystem vollendete er im wesentlichen 1507. Kopernikus lag bereits im Sterben, als «De revolutionibus orbium coelestium» veröffentlicht wurde. Betrachtungen, die wir gerade im Anschluß an Goethes «Faust» über Ahriman und Luzifer gepflogen haben: Siehe Hinweis zu S. 202, die Vorträge vom 19. und 20. August 1916.

231 Bau: Siehe Hinweis zu S. 9.

233 Sie erinnern sich vielleicht, daß ich für die atlantischen Zeiten aufmerksam gemacht habe: Siehe z. B. den Vortrag vom 27. Juni 1908 in «Die Apokalypse des Johannes» (13 Vorträge, Nürnberg 1908), GA 104.

248 Ernst Mach: Siehe Hinweis zu S. 167f. in dem philosophischen Vortrag, den ich neulich gehalten habe: Gemeint ist der Vortrag vom 21. August 1916 in diesem Band.

259 Ich habe Sie darauf aufmerksam gemacht - erinnern Sie sich an die Betrachtungen in diesen Wochen: Siehe Hinweis zu S. 202. - Vgl. ferner den Vortrag vom 28. August 1916 in diesem Band.

260 O Sonn \ ein König dieser Welt: Als Verfasser dieses in der alchymistischen Literatur des 18. Jahrhunderts vielzitierten Spruches gilt der im 15. Jahrhundert lebende Benediktinermönch Basilius Valentinus. Von Rudolf Steiner verschiedentlich mit kleinen Varianten angeführt. In den «Chymischen Schriften» des Basilius Valentinus (Hamburg 1717, S. 144) lautet der Text folgendermaßen:

O Sonn', ein König dieser Welt
 Die Luna dein Geschlecht erhält
 Merkur kopuliert euch fix
 Ohn' Venus' Gunst erreicht ihr alls nichts
 Welch Märten sich als Mann erkoren
 Jovis G'nad ist euch unverloren
 Damit Saturnus, alt und greis
 In vielen Farben sich erweis.

264 Ich habe schon öfter versucht, klarzumachen, was da eigentlich gemeint ist... Ich habe es klargemacht dadurch, daß ich sagte: Mit diesem Thema hat sich Rudolf Steiner in seinen Vorträgen öfter auseinandergesetzt, siehe z.B. den Vortrag «Die Begriffswelt und ihr Verhältnis zur Wirklichkeit» vom 15. Januar 1916 in «Die geistige Vereinigung der Menschheit durch den Christus-Impuls» (13 Vorträge, div. Orte, 1915/16), GA 165. Siehe auch das Autorreferat vom Vortrag Stuttgart, 17. August 1908: «Philosophie und Anthroposophie» in «Philosophie und Anthroposophie. Gesammelte Aufsätze 1904-1923», GA 35, und das Kapitel «Bil der aus dem Gedankenleben Österreichs» in der Schrift «Vom Menschenrätsel. Ausgesprochenes und Unausgesprochenes im Denken, Schauen, Sinnen einer Reihe deutscher und österreichischer Persönlichkeiten» (1916), GA 20. Zu dem Beispiel mit dem Wolf und dem Lamm vergleiche auch Vincenz Knauer: «Die Hauptprobleme der Philosophie in ihrer Entwicklung und teilweisen Lösung von Thaies bis Robert Hamerling». Vorlesungen, gehalten an der K. K. Wiener Universität, Wien und Leipzig 1892, S. 136f., 21. Vorlesung, 1. «Die Erkenntnisquellen»: «... Der Wolf z.B. besteht aus keinen andern materiellen Bestandteilen als das Lamm; seine materielle Leiblichkeit baut sich aus assimiliertem Lammfleisch auf; aber der Wolf wird doch kein Lamm, auch wenn er zeitlebens nichts als Lämmer frisst. Was ihn also zum Wolf macht, das muß selbstverständlich etwas anderes sein, als die h\r\, die sinnfällige Materie, und zwar kein bloßes Gedankending muß und kann es sein, obwohl es nur dem Denken, nicht dem Sinne zugänglich ist, sondern ein Wirkendes, also Wirkliches, ein sehr Reales.»

266 Baco von Verulam (Francis Bacon), 1561-1626, englischer Staatsmann, Advokat, Philosoph, Humanist, Essayist, Arzt. Begründer des naturwissenschaftlichen Zeitalters. nannte er Idole: Baco von Verulam in seiner Schrift «Novum organon scien tarum», 1620. «Organon» heißt seit Aristoteles ein philosophisches Werk, das davon handelt, unter welchen Bedingungen Erkenntnis gewonnen wird.

268 «Nova Atlantis. Eine Utopie vom Triumph der experimentierenden Wissenschaft; Glückseligkeit nicht durch soziale Neuordnung, sondern durch wissenschaftliches Denken», Berlin 1890. («Neu-Atlantis. Eine utopische Erzählung», Leipzig 1926.)

VÄRDU REGISTRS

- Aristoteles 70, 144, 153f., 161
- Baco von Verulam (Francis Bacon) 266-269
- Bahnsen, Julius 205
- Bahr, Hermann 183
- Beethoven, Ludwig van 19f.
- Bergson, Henri 185-187
- Boutroux, Emile 184
- Brentano, Franz 141
- Büchner, Ludwig 42
- Dante Alighieri 50
- Dühring, Eugen 190
- Ehrenfels, Christian von 135-142
- Einstein, Albert 181
- Eucken, Rudolf 187f.
- Goethe, Johann Wolfgang von 87, 105, 154, 202f., 228
- Guyau, Jean Marie 191
- Haeckel, Ernst 42
- Homer 50
- James, William 174-176
- Kasprovicz, Jan 90-92, 98*
- Lorentz, Hendrik Antoon 181
- Mach, Ernst 167-170, 248
- Maine de Biran, François Pierre Gauthier 185
- Meinong, Alexius 141
- Nietzsche, Friedrich 87, 190f.
- Numa Pompilius 30
- Paracelsus (Theophrastus Bombastus von Hohenheim) 188
- Peirce, Charles Sanders 176f., 189
- Plato 50, 78-80, 99
- Rappaport, Moriz 18
- Romulus 30
- Schäffle, Albert 183
- Schiller, F. C. S. 176
- Schiller, Friedrich 154-156, 163
- Schleich, Carl Ludwig 129-131
- Schmick, J. H. 226
- Steiner, Rudolf
- Schriften und Vorträge:
- Die Philosophie der Freiheit (GA 4) 216
- Die Geheimwissenschaft im Umriß (GA 13) 125
- Die geistige Führung des Menschen (GA 15) 29
- Die Rätsel der Philosophie (GA 18) 187f.
- Vom Menschenrätsel (GA 20) 181
- Vaihinger, Hans 176f., 189
- Vogt, Carl 42
- Wahle, Richard 171-174
- Weininger, Otto 11-25, 27*, 28, 37 f., 46, 48

PAR LEKCIJU PIERAKSTIEM

*No Rūdolfa Šteintera autobiogrāfijas
«Manas dzīves gaita» (35. nod., 1925)*

Manai antropozofiskajai darbībai ir divi rezultāti; pirmkārt, tās ir manas visai pasaulei publicētās grāmatas, otrkārt daudzie novadītie kursi, kuri iesākumā bija domāti tikai kā privāti izdevumi, ko varētu iegādāties tikai Teozofiskās (vēlāk Antropozofiskās) biedrības biedri. Tie bija pieraksti, kas labāk vai sliktāk bija veikti lekciju laikā un kuri – laika trūkuma dēļ – nevarēja tikt manis koriģēti. Es visvairāk būtu vēlējis, ka mutiski izrunāts vārds būtu palicis mutiski izrunāts vārds. Bet biedri vēlējās, lai kursi tiktu privāti nodrukāti. Un tā tas notika. Ja man būtu peticis laika šīs lietas koriģēt, tad jau no paša sākuma ierobežojums «Tikai biedriem» nebūtu bijis vajadzīgs. Tagad tas jau vairāk nekā gadu ir atcelts.

Šeit grāmatā «Manas dzīves gaita» ir nepieciešams vispirms pateikt, kā tie abi: manas publicētās grāmatas un šie privāti izdevumi iekļaujas tajā, ko es izstrādāju kā antropozofiju.

Kurš grib izsekot manam iekšējam cīņam un darbam antropozofijas ieviešanai tagadējā laika apziņā, tad tas ir jādara, izmantojot manus vispārēji publiskos rakstus. Tajos es arī izskaidrojos ar visu, kādi izziņas centieni tajā laikā pastāvēja. Tur ir dots tas, kas man arvien vairāk izveidojās «garīgajā skatījumā», kas kļuva par – lai gan daudzējādā ziņā nepilnīgā veidā – antropozofijas celtni.

Līdzās šai prasībai veidot «antropozofiju», kalpojot tikai tam, kas izriet no tā, ka ir jānodod paziņojumi no gara-pasaules mūsdienu vispārēji izglītotajai pasaulei, nu pievienojās vēl arī otra – pilnībā nākt pretī arī tam, kas atklājās kā dvēseles nepieciešamība, kā ilgas pēc garīgā biedrības biedros.

Pāri visam iesākumā bija spēcīga tieksme dzirdēt evaņģēlijus un Bībeles rakstīto saturu tajā gaismā, kas bija parādījies kā antropozofiskais skatījums. Kursos biedri gribēja dzirdēt par šīm cilvēcei dotajām atklāsmēm. Noturot internus kursus šo prasību nozīmē, pievienojās vēl kas. Šīs lekcijas dzirdēja tikai biedri. Viņi bija iepazinušies ar antropozofijas sākotnējiem paziņojumiem. Ar viņiem varēja runāt tā, kā ar pieredzējušiem cilvēkiem antropozofijas jomā. Tādēļ šo interno lekciju nostāja bija tāda, kāda nevarēja būt publicētajos rakstos, kas bija pilnībā paredzēti kā publiski raksti.

Iekšējam lokam es drīkstēju runāt par šīm lietām veidā, kāds plašai sabiedrībai, ja tas jau no sākuma būtu bijis paredzēts tā, man būtu bijis jāveido citādi.

Tā duālismā starp publiskajiem un privātajiem rakstiem patiešām ir kaut kas, kas ir cēlies no diviem dažādiem pamatiem. Pilnīgi publiskajos rakstos ir rezultāts tam, kas cīnījās un strādāja manī; privātajos pierakstos līdzdarbojas biedrība. Es ieklausos svārstībās biedru dvēseliskajā dzīvē un savā dzīvīgajā iekšējā dzīvē, un no tā, ko es saklausu, rodas nostāja lekcijās.

Nekur ne mazākajā mērā nav pateikts kaut kas, kas nebūtu vistīrākais augošās antropozofijas rezultāts. Nevar būt ne runas par piekāpšanos biedru aizspriedumiem vai priekšsajūtām. Kurš lasa šos privātos pierakstus, var tos pilnā mērā uzskatīt par to, kas antropozofijai ir sakāms. Tāpēc, kad apsūdzības šajā virzienā kļuva pārāk aktuālas, varēja droši atteikties no politikas izplatīt šīs izdrukas tikai biedru lokā. Tikai ir jātiek pieņemtam, ka manis nepārskatītajos pierakstos var gadīties arī kļūdainas vietas.

Tomēr spriedumu par šādu privātu izdruku saturu var izteikt tikai tas, kurš zina, kas tiek uzskatīts par šāda sprieduma priekšnoteikumiem. Un lielākajai daļai šo iespieddarbu tās ir vismaz pamata

antropozofiskās zināšanas par cilvēku, par kosmosu, ciktāl to būtība tiek attēlota antropozofijā, un par to, kas paziņojumos no garīgās pasaules atrodams kā «antropozofiskā vēsture».

Ein Urteil über den Inhalt eines solchen Privatdruckes wird ja allerdings nur demjenigen zugestanden werden können, der kennt, was als Urteils Voraussetzung angenommen wird. Und das ist für die allermeisten dieser Drucke mindestens die anthroposophische Erkenntnis des Menschen, des Kosmos, insofern sein Wesen in der Anthroposophie dargestellt wird, und dessen, was als «anthroposophische Geschichte» in den Mitteilungen aus der Geist-Welt sich findet.⁵

⁵ Tulkojis Edgars Grīnis (2024)